የኢትዮጵያ ሕግ መጽሔት

JOURNAL OF ETHIOPIAN LAW

፯ኛ ፡ ቮልዩም ፡ ቍጥር ፡ ፪ ፡
ታኅሣሥ ፡ ፲፱፻፷፫ ፡ ዓ. ም.

Vol. VII No. 2
December 1970

በዚህ ፡ እትም ፡

IN THIS ISSUE

የዲኑ ፡ ሰባተኛ ፡ ዓመታዊ ፡ መግለጫ ፤
ከክሊፍ ፡ ኤፍ ፡ ቶምሰን ።

የፍርድ ፡ ጉዳዮች ።

የምርምር ፡ ጽሑፎች ።

በኢትዮጵያ ፡ ውል ፡ የመዋዋል ፡ ሥልጣንና ፡ የውል ፡ የበላይ ፡ ሕግነት ፤
ከክቡር ፡ አቶ ፡ አበራ ፡ ጀምበሬ ።

የፍርድ ፡ ሐረግ ፤
ከፒተር ፡ ስትራውስና ፡ ከማይክል ፡ አር ፡ ቶፒንግ ።

የመጽሐፍ ፡ ክለሳ ፡
ከአር ፡ ኤም ፡ ካሚንግስ ።

Seventh Annual Report of the Dean
Cliff F. Thompson

CASE REPORTS

ARTICLES

Treaty Making Power and Supremacy of Treaty in Ethiopia
H. E. Ato Aberra Jembere

Decision Trees
Peter L. Strauss and Michael R. Topping

Book Review
R. M. Cummings

የኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ መጽሔት ፡ ጠባቂዎችና ፡ ደጋፊዎች ።

ለኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ አቅዋም ፡ መሻሻል ፡ ጠቃሚ ፡ እርምጃ ፡ መሆኑን ፡ በመገንዘብ ፡ ግርማዊ ፡ ቀ.ኃ.ሥ. መልካም ፡ ፈቃዳቸው ፡ ሆኖ ፡ በ፲፱፻፶፯ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ መጽሔትን ፡ መቋቋም ፡ መሠረቱ ። የመጽሔቱ ፡ አዘጋጅ ፡ ቦርድ ፡ መጽሔቱ ፡ ሥራውን ፡ እንዲቀጥልና ፡ ተግባሩንም ፡ እንዲያስፋፋ ፡ የሚፈልጉትን ፡ ሰዎች ፡ ሁሉ ፡ የመጽሔቱ ፡ ጠባቂና ፡ ደጋፊ ፡ እንዲሆኑ ፡ ጋበዘ ። በዚህም ፡ መሠረት ፡ ስማቸው ፡ ከዚህ ፡ በታች ፡ ተዘርዝሮ ፡ የሚገኙት ፤ የኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ መጽሔት ፡ ጠባቂዎችና ፡ ደጋፊዎች ፡ ሆነዋል ።

ክቡር፡አፈ፡ንጉሥ፡ተሾመ፡ኃ/ማርያም ፡
ክቡር ፡ አፈ፡ንጉሥ፡ ቅጣው፡ ይታጠቁ ፡
የተከበሩ፡ብላታ፡ማትያስ፡ህለተ፡ወርቅ ፡
የተከበሩ ፡ አቶ ፡ ሐጐስ ፡ ተወልደ ፡ መድኅን ፡
የተከበሩ ፡ ብላታ ፡ ኃይሌ ፡ ወ/ኪዳን ፡
የተከበሩ ፡ አቶ ፡ ጥበቡ ፡ በየነ ፡
የተከበሩ ፡ አቶ ፡ ከበደ ፡ ከልል ፡
የተከበሩ፡አቶ፡ንጉሤ፡ፍትሕ፡አወቅ፡
የተከበሩ ፡ አቶ ፡ ካሣ ፡ በየነ ፡

ክቡር ፡ ጸሐፊ ፡ ትዕዛዝ ፡ አክሊሉ ፡ ሀብተ ፡ ወልድ ፡
ክቡር ፡ አቶ ፡ አበበ ፡ ረታ ፡
ክቡር ፡ አቶ ፡ ማሞ ፡ ታደሰ ፡
ክቡር ፡ ዶክተር ፡ ሥዩም ፡ ሐረጐት ፡
ክቡር ፡ ዶክተር ፡ ኃይለ ፡ ጊዮርጊስ ፡ ወርቅነህ ፡
ክቡር ፡ ቢትወደድ ፡ አስፍሃ ፡ ወ/ሚካኤል
ክቡር ፡ አቶ ፡ ከተማ ፡ አበበ ፡
ክቡር ፡ አቶ ፡ ጐይቶም ፡ ጴጥሮስ ፡
ክቡር ፡ ደጃዝማች ፡ ብርሃን ፡ መስቀል ፡ ወልደ ፡ ሥላሴ ፡
ክቡር ፡ ደጃዝማች ፡ ካሣ ፡ ወ/ማርያም፡
ክቡር ፡ ደጃዝማች ፡ ፍቅረ ፡ ሥላሴ ፡ ሀብተ ፡ ማርያም ፡
ክቡር ፡ አቶ ፡ አበራ ፡ ጀምበሬ ፡
ክቡር ፡ አቶ ፡ በላቸው ፡ አሥራት ፡
ክቡር ፡ አቶ ፡ ተፈሪ ፡ ለማ ፡
ክቡር ፡ አቶ ፡ ዮሐንስ ፡ ጽጌ ፡
ክቡር ፡ አቶ ፡ ተሾመ ፡ ገብረ ፡ ማርያም ፡
ክቡር ፡ አቶ ፡ መሐመድ ፡ አብዱራሀማን ፡
ክቡር ፡ ኰሎኔል ፡ ለገሠ ፡ ወልደሃና ።
የተከበሩ፡አቶ፡አማኑኤል፡አምደ ፡ ሚካኤል፡
የተከበሩ ፡ ፊታውራሪ ፡ ባይሳ ፡ ጀሞ ፡
ብሪጋዴር ፡ ጄኔራል ፡ መብራቱ ፡ ፍስሃ ፡
የተከበሩ ፡ አቶ ፡ ሠይፈ ፡ ታደሰ ፡
የተከበሩ ፡ አቶ ፡ ታፈሰ ፡ በቀለ ፡

አቶ ፡ ለማ ፡ ወልደ ፡ ሰማያት ፡
አቶ ፡ ለማ ፡ ረቢ ፡
ሻለቃ ፡ ለገሠ ፡ ወልደ ፡ ማርያም ፡
ዶክተር ፡ አክሊሉ ፡ ሃብቴ ፡

ሚስተር ፡ ሎውረንስ ፡ ኖውልስ ፡
አቶ ፡ መሥፍን ፡ ፋንታ ፡
አቶ ፡ ልዑል ፡ መንበሩ ፡
አቶ ፡ መኩሪያ ፡ ወርቁ ፡

ዶክተር ፡ መኰንን ፡ ክብረት ፡
አቶ ፡ መኰንን ፡ ወልደ ፡ ማርያም ፡
ቀኝ ፡ ጌታ ፡ መዘምር ፡ ሃዋዝ ፡
አቶ ፡ ሙሉጌታ ፡ በሪሁን ፡
አቶ ፡ ሙሉጌታ ፡ ወልደ ፡ ጊዮርጊስ ፡
አቶ ፡ ሚሊዮን ፡ ወልደ ፡ መስቀል ፡
ሚስተር ፡ ሚካኤል ፡ ቶፒንግ ፡
ሚስተር ፡ ሚካኤል ፡ ኪንድረድ ፡
ሚስተር ፡ ሚካኤል ፡ ጂ ፡ ፓጉላቶስ ፡
አቶ ፡ ሚካኤል ፡ ፋሲል ፡
አቶ ፡ ማህሙድ ፡ ኑር ፡ ሁሴን ፡
ዶክተር ፡ ማሪያ ፡ ግራዚያ ፡ ፕሮታ ፡
ዶክተር ፡ ማርቼሎ ፡ ሎምባርዲ ፡
ሚስተር ፡ ሜሪት ፡ ሲ ፡ ላድዊግ ፡
ሌ/ኮሎኔል ፡ ምሕረት ፡ ገብረ ፡ ሰላም ፡
ቀኛዝማች ፡ ምስግና ፡ ገ/እግዚአብሔር፡
ዶክተር ፡ ሞሪስ ፡ ጄ ፡ ኤሊየን ፡
ሚስተር ፡ ሪቻርድ ፡ ካሚንግስ ፡
ሚስተር ፡ ራስል ፡ በርማን ፡
ሚስተር ፡ ሮላንድ ፡ ጄ ፡ ስታንገር ፡
ሚስተር ፡ ሮበርት ፡ አርተር ፡ ሜሊን ፡
ሚስተር ፡ ሮበርት ፡ ሲ ፡ ሚንስ ፡
ሚስተር ፡ ሮበርት ፡ ዲ ፡ ሴድለር ፡
ሚስተር ፡ ሮበርት ፡ ዲ ፡ ስኮት ፡
ሚስተር ፡ ሮናልድ ፡ ቢ ፡ ስክላር ፡
አቶ ፡ ሰሎሞን ፡ ሃብተ ፡ ጊዮርጊስ ፡
አቶ ፡ ሰሎሞን ፡ አበበ ፡
አቶ ፡ ሰሎሞን ፡ ካህሣይ ፡
አቶ ፡ ሰይፉ ፡ ወልደ ፡ ኪዳን ፡
አቶ ፡ ሰይፈ ፡ ሚ ፡ የተሻወርቅ ፡
ሻለቃ ፡ ሺመልስ ፡ መታፈሪያ ፡
አቶ ፡ ሳሌህ ፡ አ ፡ ከቢሬ ፡
ዶክተር ፡ ሳልቫትሪ ፡ ቴዴስኪ ፡
ዶክተር ፡ ሳባ ፡ ሃባቺ
ሚስተር ፡ ስቲቨን ፡ ሎወንስታይን ፡
ሚስተር ፡ ስታንሌይ ፡ ዜድ ፡ ፊሸር ፡
አቶ ፡ ሥዩም ፡ ተሰማ ፡
አቶ ፡ ሺፈራው ፡ ወርቁ ፡
ሻምበል ፡ ቀንዓ ፡ ጉማ ፡
አቶ ፡ ቂርቆስ ፡ ንጋቱ ፡
አቶ ፡ በለጠ ፡ ዓለሙ ፡
አቶ ፡ በለጠ ፡ ወልዴ ፡ ሥላሴ ፡
አቶ ፡ በላቸው ፡ ንገሩ ፡
ኮሎኔል ፡ በላቸው ፡ ዠማነህ ፡
አቶ ፡ በላይ ፡ መንገሻ ፡
አቶ ፡ በላይ ፡ መኪታ ፡
ወይዘሮ ፡ በልዩ ፡ ወርቅ ፡ ገብረመስቀል፡
ብሪጋዴር ፡ ጄኔራል ፡ በረከት ፡ ገ/መድኅን ፡
ዶክተር ፡ በርሄ ፡ በየነ ፡
አቶ ፡ በትሩ ፡ አድማሴ ፡
አቶ ፡ በቀለ ሃብተ ፡ ሚካኤል ፡
አቶ ፡ በቀለ ፡ ተስፋዬ ፡
አቶ ፡ በቀለ ፡ ነዲ ፡
አቶ ፡ በቀለ ፡ ደምሴ ፡
አቶ ፡ በቀለ ፡ ገብረ ፡ አምላክ ፡
አቶ ፡ በየነ ፡ አብዲ ፡
አቶ ፡ በፈቃዱ ፡ ታደሰ ፡
አቶ ፡ ቢነጋ ፡ ፀሐይ ፡ ኃይሉ ፡
ሚስተር ፡ ቲ ፡ ቦውየር ፡
ሌ/ኮሎኔል ፡ ብርሃኔ ፡ ወልደየስ ፡
አቶ ፡ ብርሃኔ ፡ ክፍለ ፡ ማርያም ፡
ዶክተር ፡ ብርሃኔ ፡ ገብራይ ፡
አቶ ፡ ተመስገን ፡ ወርቁ ፡
አቶ ፡ ተረፈ ፡ ገሠሠ ፡
አቶ ፡ ተሰማ ፡ ወልደዮሐንስ ፡
አቶ ፡ ተሰማ ፡ ዲንሣ ፡
አቶ ፡ ተስፋ ፡ ማርያም ፡ ስብሐት ፡
አቶ ፡ ተስፋ ፡ ዓለም ፡ ወርቁ ፡
አቶ ፡ ተስፋዬ ፡ ከበደ ፡
አቶ ፡ ተሾመ ፡ ባሕሩ ፡
ባላምበራስ ፡ ተሾመ ፡ ጌታው ፡
አቶ ፡ ተገኝ ፡ ቢተው ፡
አቶ ፡ ተፈሪ ፡ ብርሃን ፡
አቶ ፡ ተፈራ ፡ ሠርፀድንግል ፡
አቶ ፡ ተፈራ ፡ ደገፌ ፡
ሚስተር ፡ ቲየሪ ፡ ቨርኽልስት ፡
አቶ ፡ ታደሰ ፡ ተክለጊዮርጊስ ፡
አቶ ፡ ታደሰ ፡ አስፋው ፡
አቶ ፡ ታደሰ ፡ አበበ ፡
አቶ ፡ ታደሰ ፡ ወልደጊዮርጊስ ፡
ሚስተር ፡ ቢ. ጄ. ቴነሪ ፡
ሚስተር ፡ ሃሪሰን ፡ ዳኒንግ ፡
ሚስተር ፡ ሃሪ ፡ ዲ ፡ ሪቻርድስ ፡
አቶ ፡ ሃይለ ፡ ልዑል ፡ ሃብተጊዮርጊስ ፡
ሻምበል ፡ ኃይለ ፡ ማርያም ፡ አባይ ፡
ሻምበል ፡ ኃይሉ ፡ ሸንቁጤ ፡
አቶ ፡ ኃይሉ ፡ ተስፋዬ ፡
ሻምበል ፡ ኃይሉ ፡ አርሰዲ ፡
አቶ ፡ ኃይሉ ፡ ዓለማየሁ ፡

አቶ ፡ ኃይሌ ፡ አማን ፡
አቶ ፡ ኃይሌ ፡ ወልደ ፡ ማርያም ፡
ክቡር ፡ አቶ ፡ ነቢየ ፡ ልዑል ፡ ክፍሌ ፡
አቶ ፡ ነጋ ፡ ተሰማ ፡
ሚስተር ፡ ኒኮላስ ፡ ክሪ ፡ ቮዚኪስ ፡
ሚስተር ፡ ኖርማን ፡ ጇ ፡ ሲንገር ፡
ኰሎኔል ፡ አህመድ ፡ አሚኑ ፡
አቶ ፡ አለነ ፡ አሊጋዝ ፡
ቀኛዝማች ፡ አመዴ ፡ ለማ ፡
አቶ ፡ አማረ ፡ ደገፌ ፡
አቶ ፡ አረገ ፡ አርሲዶ ፡
ዶክተር ፡ አርአዶም ፡ ተድላ ፡
ፊታውራሪ ፡ አሰጋኸኝ ፡ አርአያ ፡
አቶ ፡ አሰፋ ፡ ሊበን ፡
አቶ ፡ አሰፋ ፡ መታፈሪያ ፡
አቶ ፡ አሰፋ ፡ በቀለ ፡
ቀኛዝማች ፡ አሰፋ ፡ ናደው ፡
አቶ ፡ አሰፋ ፡ ገረመው ፡
አቶ ፡ አሰፋ ፡ ጺጋዬ ፡
የ፶ ፡ አለቃ ፡ አስማረ ፡ ወልደ ፡ ሥላሴ ፡
አቶ ፡ አስፍሃ ፡ ካህሣይ ፡
አቶ ፡ አበበ ፡ ጅሬ ፡
አቶ ፡ አብዱል ፡ አዚዝ ፡ ሙሐመድ ፡
አቶ ፡ አክሊሉ ፡ ቤተ ፡ ማርያም ፡
አቶ ፡ አክሊሉ ፡ አጥላባቸው ፡
አቶ ፡ አደራ ፡ ፍራንሷ ፡
አቶ ፡ አድማሴ ፡ ገሠሠ ፡
አቶ ፡ አፅብሃ ፡ ፋንታ ፡
አቶ ፡ ዑመር ፡ ያሲን ፡
ዶክተር ፡ ኢ ፡ ቤቬላኳ ፡
ኢ ፡ ን ፡ ነ ፡ መ ፡ ትምባሆ ፡ ሞኖፖል ፡
ሻምበል ፡ ኢያሱ ፡ ገብረሃዋርያት ፡
ዶክተር ፡ ኢዮብ ፡ ገብረክርስቶስ ፡
ሚስተር ፡ ኢዝዮ ፡ ሩስሚኒ ፡
አቶ ፡ ኤደን ፡ ፋሲል ፡
ሚስተር ፡ ኤን ፡ ሃማዊ ፡
ሚስተር ፡ ኤቨረት ፡ ጐልድበርግ ፡
አቶ ፡ እንዳለ ፡ መንገሻ ፡
አቶ ፡ እንዳለ ፡ ወልደ ፡ ሚካኤል ፡
ሚስተር ፡ አሊን ፡ ቢ ፡ ስኮት ፡
አቶ ፡ ከበደ ፡ ቸኰል ፡
አቶ ፡ ከበደ ፡ ኃ/ማርያም ፡
አቶ ፡ ከበደ ፡ አጥናፍ ፡ ሰገድ ፡
አቶ ፡ ከበደ ፡ ዋጋ ፡
አቶ ፡ ከበደ ፡ ገብረማርያም ፡
አቶ ፡ ከብዶናድ ፡ ዋሴ ፡
ዶክተር ፡ ኩዊንቲን ፡ ጆንስተን ፡
አቶ ፡ ካሣ ፡ በየነ ፡
ሚስ ፡ ካትሪን ፡ አዳኖቫን ፡
ሚስተር ፡ ኬኔት ፡ ሬደን ፡
ዶክተር ፡ ኬኔት ፡ ጇ ፡ ሮስዌል ፡
ዶክተር ፡ ክሪስቶፈር ፡ ክላፐም ፡
ሚስተር ፡ ክሊፍ ፡ ኤፍ ፡ ቶምፕሰን ፡
አቶ ፡ ወልደልዑል ፡ ሥዩም ፡
አቶ ፡ ወልዴ ፡ በርሄ ፡
አቶ ፡ ወርቁ ፡ ተፈራ ፡
አቶ ፡ ውቤ ፡ ወልደየስ ፡
አቶ ፡ ውቤ ፡ ገብረዮሐንስ ፡
ዶክተር ፡ ዊሊያም ፡ ሪድ ፡
ዶክተር ፡ ዊልያም ፡ ቡሐጂያር ፡
ሚስተር ፡ ዊሊያም ፡ ዩዊንግ ፡
ሚስተር ፡ ፒተር ፡ ዊንሺፕ ፡
አቶ ፡ ዘለቀ ፡ ደስታ ፡
ሻምበል ፡ ዘርዓይ ፡ ኃብተ ፡ ሥላሴ ፡
አቶ ፡ ዘውዱ ፡ አስፋው ፡
አቶ ፡ ዘውዴ ፡ መኳንንት ፡
አቶ ፡ ዘውዴ ፡ እንግዳ ፡
አቶ ፡ ዘውዴ ፡ ካሣ ፡
ሚስተር ፡ ዜድ ፡ ቢ ፡ ፕላተር ፡
ዶክተር ፡ ዣክ ፡ ፒ ፡ ኤም ፡ ቫንደርሊንደን ፡
አቶ ፡ የሸዋ ፡ ወርቅ ፡ ኃይሉ ፡
አቶ ፡ ለማ ፡ ኃይሉ ፡
አቶ ፡ ይልማ ፡ ገብሬ ፡
ዶክተር ፡ ዮሐንስ ፡ ብርሃኔ ፡
አቶ ፡ ደምሰው ፡ አሳየ ፡
ብላታ ፡ ደምሴ ፡ ወርቅአገኘሁ ፡
አቶ ፡ ደስታ ፡ ገብሩ ፡
ሚስተር ፡ ዲ ፡ ጂ ፡ ስጐሎምቢስ ፡
ሌ/ኰሎኔል ፡ ዳማ ፡ ዘንግ ፡ እግዜር ፡
ሚስተር ፡ ዶናልድ ፡ ኢ ፡ ፓራዲስ ፡
ሚስተር ፡ ጁሊያን ፡ ሲ ፡ ዡርጌንስሜየር ፡
ዶክተር ፡ ጂ ፡ አ ፡ ዘካርያስ ፡ ሳንድስትሮም
ሚስተር ፡ ጂ ፡ ፕሮታ ፡
ሚስተር ፡ ጂ ፡ ሃማዊ ፡
ሚስተር ፡ ጄምስ ፡ ሲ ፡ ኤን ፡ ፖል ፡
ሚስተር ፡ ጆን ፡ ሜሲንግ ፡
ሚስተር ፡ ጆን ፡ ኤች ፡ ቤክስትሮም ፡
ባላምበራስ ፡ ገመዳ ፡ ዑርጌሳ ፡
ቀኝ ፡ ጌታ ፡ ገብረሃና ፡ ቅጣው ፡

አቶ ፡ ገብረ ፡ ልዑል ፡ ገብሬ ፡
ቀኛዝማች ፡ ገብረሕይወት ፡ መብራህቱ ፡
አቶ ፡ ገብረሕይወት ፡ ወልደሐዋርያት፡
አቶ ፡ ገብረየሱስ ፡ ኃይለ ፡ ማርያም
አቶ ፡ ገብሬ ፡ ገብረ ፡ ጊዮርጊስ ፡
አቶ ፡ ጊላ ፡ ሚካኤል ፡ ባህታ ፡
ዶክተር ፡ ጋይታኖ ፡ ላቲላ ፡
አቶ ፡ ጌታሁን ፡ ሁነኛው ፡
አቶ ፡ ጌታቸው ፡ ተሰማ ፡
አቶ ፡ ጌታቸው ፡ አስፋው ፡
አቶ ፡ ጌታቸው ፡ አድማሱ ፡
አቶ ፡ ጌታቸው ፡ ክብረት ፡
አቶ ፡ ግርማ ፡ አበበ ፡
የ፻ ፡ አለቃ ፡ ግርማ ፡ ወልደ ፡ ጊዮርጊስ፡
አቶ ፡ ጐይቶም ፡ በየነ ፡
አቶ ፡ ጥላሁን ፡ ፈጠነ ፡
አቶ ፡ ጥበቡ ፡ ተገኝ ፡
አቶ ፡ ጥበቡ ፡ አብርሃም ፡
ግራዝማች ፡ ጫላ ፡ ያደታ ፡
አቶ ፡ ፀጋዬ ፡ ወልደ ፡ ማርያም ፡
ዶክተር ፡ ፊሊፕ ፡ ግራቨን ፡
ዶክተር ፡ ፊያሜታ ፡ ፕሮታ ኬይፓጊያን ፡
አቶ ፡ ፋንታዬ ፡ ታምሬ ፡
ሚስተር ፡ ፍራንክ ፡ ባላንስ ፡
ዶክተር ፡ ፍራንክ ፡ ቦውልስ ፡
ሚስተር ፡ ፍራንክ ፡ ዲ ፡ ዊንስተን ፡
አቶ ፡ ፍስሐ ፡ ገብረዮስታትዮስ ፡
ሚስተር ፡ ፒተር ፡ ኤል ፡ ስትራውስ ፡
ሚስተር ፡ ፒተር ፡ ኤች ፡ ሳንድ ፡
ዶክተር ፡ ፒ ፡ ፌሊስ ፡ አስቲኒ ፡
ዶክተር ፡ ፖሌራ ፡ ጇያንካርሎ ፡
ሚስተር ፡ ፖል ፡ ማክአርቲ ፡
ሚስተር ፡ ቪቶሪዮ ፡ ቨርቼሊኖ ፡
ዶክተር ፡ አን ፡ ማሪ ፡ ሣኮሚ ፡ ሚሌት ፡

ለክቡራን ፡ የኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ መጽሔት ፡ ጠባቂዎችና ፡ ደጋፊዎች ።

በመጽሔታችን ፡ ውስጥ ፡ ስማችሁ ፡ በበላይ ፡ ጠባቂነትና ፡ ደጋፊነት የስም ፡ ዝርዝር ፡ ውስጥ ፡ የተጻፈ ፡ የብዙዎቻችሁ ፡ ትክክለኛ ፡ አድራሻና ፡ አንዳንዶም ፡ የማዕ ርግ ፡እድገት ፡ የተሰጣችሁ ፡ እንዲሁም ፡ በሥራ ፡ መቀየር ፡ ምክንያት ፡ አድራሻችሁ ፡ የተለወጠ ፡ ሁሉና ፡ በጠቅላላው ፡ ስማችሁ ፡ የተጠቀሰው ፡ ጠባቂዎችና ፡ ደጋፊዎች ፡ ሁሉ ፡ ትክክለኛ ፡ አድራሻችሁን ፡ ስማችሁንና ፡ የማዕርግ ፡ ስማችሁን ፡ በመግለጽ ፤

ለኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ መጽሔት ፡ አዘጋጅ ።

ሕግ ፡ ትምህርት ፡ ቤት ፡

ቀ.ኃ.ሥ.ዩኒቨርሲቲ ፡

ፖ.ሣ.ቁ.1176

አዲስ ፡ አበባ ፡ ብላችሁ ፡ ላኩልን ።

የእናንተ ፡ መተባበር ፡ ለጠቅላላው ፡ ሥራችን ፡ በጣም ፡ የሚረዳን ፡ ከመሆኑ ፡ በላይ ፡ እትሞቹ ፡ በየወቅቱ ፡ እንዲደርሷችሁ ፡ ለማድረግ ፡ ይረዳናል ።

PATRONS OF THE JOURNAL OF ETHIOPIAN LAW

The Journal of Ethiopian Law was inaugurated by His Imperial Majesty Haile Sellassie I in the summer of 1964 as an important step in the development of Ethiopia's legal system. Subsequently, the Board of Editors of the Journal has invited those who are interested in the continuation and expansion of the Law Journal's activities to express their support by becoming Patrons of the Journal of Ethiopian Law.

H.E. Afenegus Teshome Haile Mariam
H.E. Afenegus Kitaw Yitateku
Hon. Blata Matias Hiletework
Hon. Ato Hagos Tewolde Medhin
Hon. Blata Haile Wolde Kidan
Hon. Ato Tibebu Beyene
Hon. Ato Kebede Kelil
Hon. Ato Negussie Fitawake
Hon. Ato Kassa Beyene

H.E. Tsehafi Taezaz Aklilu Habte Wold
H.E. Ato Abebe Reta
H.E. Ato Mammo Tadesse
H.E. Dr. Seyoum Haregot
H.E. Dr. Haile Giorgis Workneh
H.E. Bitwoded Asfeha Wolde Michael
H.E. Ato Goytom Petros
H.E. Dejazmatch Berhane Meskel Wolde Selassie
H.E. Dejazmatch Kassa Wolde Mariam
H.E. Dejazmatch Fikre Selassie Habte Mariam
H.E. Ato Bultcha Demeksa
H.E. Ato Aberra Jembere
H.E. Ato Belatchew Asrat
H.E. Ato Yohannes Tsige
H.E. Ato Teshome Gebre Mariam
H.E. Ato Muhammed Abdurahman
H.E. Col. Legesse Wolde Hanna
Hon. Ato Ammanuel Amdemichael
Hon. Fitawrari Bayissa Jemmo
Hon. Ato Seife Taddesse
Hon. Ato Tafesse Bekele

Dr. Aklilu Habte
Ato Abdul Aziz Mohammed
Ato Abebe Gire
Ato Adera Francois
Ato Admassie Gessesse
Dr. Maurice J. Aelion
Col. Ahmed Aminu
Ato Aklilu Atlabachew
Ato Aklilu Bete Mariam
Ato Alene Aligaz
Ato Amare Degefe
Kegnazmatch Amede Lemma
Dr. Aradom Tedla
Fitawrari Assegahegn Araya
Sgt. Asmare Wolde Selassie
Ato Assefa Bekele
Ato Assefa Geremew

Ato Assefa Liben
Ato Assefa Tsegaye
Kegnazmatch Assefa Nadew
Ato Asefa Metaferia
Ato Asfha Kahsai
Ato Atsbeha Fanta
Mr. Frank Ballance
Mr. John H. Beckstrom
Ato Bekele Demissie
Ato Bekele Gebre Amlak
Ato Bekele Habte Michael
Ato Bekele Nedi
Ato Bekele Tesfaye
Col. Belatchew Jemaneh
Ato Belatchew Nigeru
Ato Belay Meketa
Ato Belay Mengesha

Ato Belete Alemu
Ato Belete Wolde Sellassie
Woiz. Beliyu-work Gebre Meskel
Brig. Gen. Bereket Gebre Medhin
Dr. Berhané Ghebray
Ato Berhane Kifle Mariam
Lt. Col. Berhane Woldeyes
Dr. Berhe Beyene
Mr. Russell Berman
Ato Betru Admassie
Dr. Frank Bowles
Dr. E. Bevilaqua
Ato Beyene Abdi
Ato Binega-Tsehay Hailu
Mr. Brian T. Bowyer
Dr. William Buhagiar
Grazmatch Chalie Yadeta
Dr. Christopher Clapham
Mr. Richard Cummings
Lt. Col. Dama Zeng-Egzier
Ato Demissew Assaye
Blata Demissie Workagegnehu
Ato Desta Gebru
Mr. Harrison Dunning
Ato Eden Fassil
Ato Endale Mengesha
Ato Endale Wolde Michael
Mr. William Ewing
Capt. Eyassu Gebre Hawariat
Dr. Eyob Gebre Christos
Ato Fantaye Tamre
Mr. Stanley Z. Fisher
Ato Fisseha Gebre Yostatios
Ato Gebre Gebre Giorgis
Kegn-Geta Gebrehanna Kitaw
Kegnazmatch Gebrehiwot Mebrahtu
Ato Gebrehiwot Woldehawariat
Ato Gebre Leoul Gebre
Ato Gebreyesus Hailemariam
Balmbaras Gemmeda Urgessa
Ato Getachew Admassu
Ato Getachew Asfaw
Ato Getachew Kibret
Ato Getahun Hunegnaw
Ato Getachew Tessema
Dr. Pollera Giancarlo
Ato Gilla-Michael Bahta
Ato Girma Abebe
Lt. Girma Wolde Giorgis
Ato Goitom Beyene
Mr. Everett Goldberg
Dr. Phillippe Graven
Dr. Saba Habachy
Ato Haile Aman
Ato Haile-leoul Habte Giorgis
Capt. Haile Mariam Abay
Ato Haile Wolde Mariam
Ato Hailu Alemayehu
Capt. Hailu Arsede
Capt. Hailu Shenqute
Ato Hailu Tesfaye
Mr. G. Hamawi
Mr. N. Hamawi
Imperial Ethiopian Tobacco Monopoly
Mrs. Mechtild Immenkotter
Dr. Quintin Johnstone
Mr. Julian C. Juergensmeyer
Capt. Kanna Guma
Ato Kassa Beyene
Dr. Fiammeta Prota Kaypaghian
Ato Kebdonad Wassie
Ato Kebede Atnafseged
Ato Kebede Chekol
Ato Kebede Gebre Mariam
Ato Kebede Habte Mariam
Ato Kebede Waga
Mr. Michael Kindred
Ato Kirkos Negatu
Mr. Lawrence Knowels
Dr. Gaetano Latilla
Maj. Legesse Wolde Mariam
Ato Lemma Rebi
Ato Lemma Wolde Semaiat
Ato Leoul Menberu
Dr. Marcello Lombardi
Mr. Steven Lowenstein
Mr. Meritt C. Ludwig
Ato Mahmud Nur Hussien
Dr. Makonnen Kibret
Ato Makonnen Wolde Mariam
Mr. Paul McCarthy
Mr. Robert C. Means
Brig. Gen. Mebrahtu Fisseha
Lt. Col. Mehret Gebre Selam
Ato Mekuria Worku
Dr. Robert Arthur Melin
Ato Mesfin Fanta
Mr. John Messing
Ato Michael Fassil
Mr. Michael G. Pagulatos
Ato Million Wolde Meskel
Kegnazmatch Misgina Gebre Egziabher
Ato Mulugeta Berihun
Ato Mulugeta Wolde Giorgis
H.E. Ato Nebiye - Leoul Kifle
Ato Negga Tessema
Ato Omar Yassin
Miss Katherine O'Donovan

Dr. P. Felice
Dr. Anne-Marie Jacomy Millette
Mr. Donald E. Paradis
Mr. James C. N. Paul
Mr. Zygmunt B. Plater
Mr. G. Prota
Dr. Maria Grazia Prota
Mr. Kenneth Redden
Dr. William Reed
Dr. Kenneth J. Rothwell
Mr. Ezio Rusmini
Ato Saleh A. Kabire
Mr. Peter H. Sand
Mr. Olin B. Scott
Mr. Robert D. Scott
Mr. Robert D. Sedler
Ato Seifu Wolde Kidan
Ato Seife M. Yeteshawork
Ato Seyoum Tessema
Ato Shiferraw Worku
Mr. D.G. Sgolombis
Mr. Norman J. Singer
Maj. Shimelis Metaferia
Ato Solomon Abebe
Ato Solomon Habte Giorgis
Ato Solomon Kahsai
Mr. Ronald J. Stanger
Mr. Ronald B. Sklar
Mr. Peter L. Strauss
Dr. G.O. Zacharias Sundstrom
Ato Tadesse Abebe
Ato Tadesse Asfaw
Ato Tadesse Tekle Giorgis
Ato Taffara Deguefe
Ato Taffara Sertse-Dingle
Dr. Salvatori Tedeschi
Ato Teferi Berhane
Ato Tegegn Bitew
Mr. B. J. Tennery
Ato Temesgen Worku
Ato Terefe Gessesse
Ato Tesfa-Alem Worku
Ato Tesfa Mariam Sebhat
Ato Tesfaye Kebede
Ato Teshome Bahru
Ato Tessema Dinsa
Ato Tibebu Abraham
Ato Tibebu Tegegn
Mr. Cliff F. Thompson
Ato Tilahun Fetene
Mr. Michael Topping
Ato Tsegaye Wolde Mariam
Dr. Jacques P.M. Vanderlinden
Mr. Vittorio Vercellino
Mr. Thierry Verhelst
Mr. Nicholas Chr. Vosikis
Mr. Peter Wniship
Mr. Frank D. Winston
Ato Wolde Berhe
Ato Wolde Leoul Seyoum
Ato Worku Taffara
Ato Woube Gebre Yohannes
Ato Woube Woldeyes
Ato Yeshewa Work Hailu
Ato Yilma Gebre
Ato Yilma Hailu
Dr. Yohannes Berhane
Ato Zeleke Desta
Capt. Zerai Habte Sellassie
Ato Zewde Engida
Ato Zewde Mekuanent
Ato Zewde Kassa
Ato Zewdu Asfaw

PATRONS' ADDRESSES: The lack of accurate addresses has caused some difficulty in delivery of our Journal:

All Patrons are asked to advise the Journal of address changes, and to check our current addressing information with the Business Office if delivery is interrupted.

የኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ መጽሔት ።

ከፍርድ ፡ ሚኒስቴር ፡ ጋር ፡ በመተባበር ፡ በዓመት ፡ ሁለት ፡ ጊዜ ፡ በቀዳማዊ፡ ኃይለ ፡ ሥላሴ ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡ የሕግ ፡ ትምህርት ፡ ቤት ፡ የሚዘጋጅ ።

የቦርድ ፡ አባሎች ፤

ክቡር ፡ አቶ በላቸው ፡ አሥራት ፤ ሰብሳቢ ።

ዲን ፡ ክሊፍ ፡ ቶምፕሰን ፤
አቶ ፡ ነጋ ፡ ተሰማ ፤
ሚስተር ፡ ዚግመንት ፡ ፕላተር ፤
አቶ ፡ ዮሐንስ ፡ ኅሩይ ፤

ክቡር ፡ አፈ ፡ ንጉሥ ፡ ተሾመ ፡ ኃ/ማርያም፤
የተከበሩ፡አቶ፡አማኑኤል፡አምዴ፡ሚካኤል፤
የተከበሩ ፡ አቶ ፡ ንጉሤ ፡ ፍትሕ ፡ አወቀ ።

ዋና ፡ አዘጋጅ ፤

ዚግመንት ፕላተር ።

የፍርድ ፡ አዘጋጆዎች ፤

ዮሐንስ ፡ ኅሩይ ፤
ግርማ ወ/ሥላሴ ፤

የምርምር ፡ ደርሰቶች ፡ አዘጋጂዎች ፤

ካትሪን ፡ አዳኖቭን ፤
ታምሩ ፡ ወንድማገኘሁ ፤

ተባባሪ ፡ የመጽሔቱ ፡ አዘጋጂዎች ፤

አክሊሉ ፡ ወ/አማኑኤል ፤
አንዳርጋቸው ፡ ጥሩነህ ፤
አስፋው ፡ ሠይፈ ፤
አየነው ፡ ዋሴ ፤
ብርሃኔ ፡ ጊላ ፤
ዳንኤል ፡ ኃይሌ ፤
ፍቅሬ ፡ ዘርጋው ፤
ጌታቸው ፡ ሻረው ፤
ግርማ ፡ ደሳለኝ ፤
ሐጐስ ፡ ኃይሌ ፤
ኃይሌ ፡ ከበደ ፤
ቀፀላ ፡ ሙላት ፤
እሥራኤል ፡ ተክሌ ፤
ናርዶስ ፡ ለማ ፤
ሽፈራው ፡ ወ/ሚካኤል ፤
ተስፋዬ ፡ ወ/ጻድቅ ፤
የወንድወሰን ፡ መክብብ ፤
መንግሥቱ አሰፋ

ፀሐፊዎች ፤

ሽታዬ ጥላሁን ፤

አስናቀች ፡ አበበ ፤

መጽሔቱን ፡ ከኢትዮጵያ ፡ ውጭ ፡ የቀ ፡ ኃ ፡ ሥ ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡ የሕግ ፡ ፋክልቲ ፡ እያንዳንዱን ፡ እትም ፡ በአሜሪካን ፡ ፭ ፡ ብር ፡ ከሃምሳ ፡ ይሸጣል ። ስለማንኛውም ፡ ጉዳይ፡ ለአዘጋጅ ፤ የኢት ፡ ሕግ ፡ መጽሔት ፡ ፖስታ ፡ ሣጥን ፡ ቁጥር ፡ ፩ሺ፩፻፸፮ ፡ አዲስ ፡ አበባ ፤ ኢትዮጵያ ፡ ብላችሁ ፡ ጻፉልን ።

JOURNAL OF ETHIOPIAN LAW

Published twice annually at the Faculty of Law, Haile Sellassie I University, with the co-operation of the Ministry of Justice.

EDITORIAL BOARD

H.E. Ato Belatchew Asrat, Chairman

Dean Cliff Thompson
Ato Negga Tessema
Mr. Zygmunt Plater
Ato Yohannes Heroui

H.E. Afenegus Teshome Haile Mariam
Hon. Ato Ammanuel Amdemichael
Hon. Ato Negussie Fitawake

EDITORIAL STAFF

Chairman

Zygmunt Plater

Case Editors

Yohannes Heroui
Girma Wolde Selassie

Article Editors

Katherine O'Donovan
Tamiru Wondimagegnehu

ASSOCIATE EDITORS

Aklilu Wolde Ammanuel
Andargatchew Tiruneh
Asfaw Seife
Ayanew Wassie
Berhane Gila
Daniel Haile
Fikre Zergaw
Getachew Sharew
Girma Dessalegn
Hagos Haile
Haile Kebede
Mengistu Assefa
Israel Tekle
Ketsela Moulat
Nardos Lemma
Shiferraw W. Michael
Tesfaye W. Tsadik
Yewondwossen Mekbib

SECRETARIES

Asnaketch Abebe

Shitaye Tilahun

The Journal is distributed outside Ethiopia by the Law Faculty at U.S. $ 3.50 per number. Please address correspondence, airmail, to the Editors, Journal of Ethiopian Law, P. O. Box 1176, Addis Ababa, Ethiopia.

የቀዳማዊ ፡ ኃይለ ፡ ሥላሴ ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡ የሕግ ፡ ፋክልቲ ።

በ፲፱፻፶፮ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የተቋቋመው ፡ የቀዳማዊ ፡ ኃይለ ፡ ሥላሴ ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡ የሕግ ፡ ፋክልቲ ፡ የኤል ፡ ኤል፡ ቢ ፡ ዲግሪን ፡ ይሰጣል ። እንዲሁም ፡ ዲፕሎማና ፡ ሠርቲፊኬትን ፡ የሚያስገኝ፡ ትምህርት ፡ ያስተምራል ። ስለ ማንኛውም ፡ ነገር ፡ ለመረዳት ፡— የሕግ ፡ ፋክልቲ ፡ ም/ዲን ፡— ቀ ፡ ኃ ፡ ሥ ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡ ፖ ፡ ሣ ፡ ቁ ፡ ፩ሺ፩፻፸፮ ፡ አዲስ ፡ አበባ ፡ በሚል ፡ አድራሻ ፡ ጠይቁ ።

የሕግ ፡ መምህራን ።

፲፱፻፷፫ ፡ ዓ ፡ ም ፡

ክሊፍ ፡ ኤፍ ፡ ቶምፕሰን ፤ ዲን ፤ ኤ ፡ ቢ ፤ ኤል ፡ ኤል ፡ ቤ ፤ ኤም ፡ ኤ ፡
ጆን ፡ ኤዲ ፤ ም/ዲን ፤ ቢ ፡ ኤ ፤ ጄ ፡ ዲ ፡
አቢዩ ፡ ገለታ ፤ ኤል ፡ ኤል ፡ ቢ ፡
ፍራንክ ፡ ባላንስ ፤ ቢ ፡ ኤ ፤ ኤል ፡ ኤል ፡ ቢ ፡
ብርሃኔ ፡ ገብራይ ፤ ዶክተር ፡ ኤን ፡ ድሮ ፡
ዣክ ፡ ቢሮው ፤ ሊክ ፡ ኤን ፡ ድሮ ፡
ጆርጅ ፡ ክሪኾኖዊች ፤ ቢ ፡ ኤ ፤ ኤል ፡ ኤል ፡ ኤም ፤ ሊክ ፡ ሰክ ፡ ኮም ፤ ሊክ ፡ ሰክ ፡ ፖሊት ፡
መብራቱ ፡ ዮሐንስ ፤ ኤል ፡ ኤል ፡ ቢ ፤ ኤል ፡ ኤል ፡ ኤም ፡
አን ፡ ማሪ ፡ ዣኮሚ ፡ ሜሌት ፤ ዶክተር ፡ ድኤታት ፡
ጆን ፡ ሜሲንግ፤ ኤ ፡ ቢ ፤ ኤል ፡ ኤል ፡ ቢ ፡
ካትሪን ፡ ኦዳኖቫን ፤ ቢ ፡ ሲ ፡ ኤል ፤ ኤል - ኤል ፡ ኤም ፡
ዚግመንት ፡ ፕላተር ፤ ኤ ፡ ቢ ፤ ኤል ፡ ኤል ፡ ቢ ፡
ሺመልስ ፡ መታፈሪያ ፤ (ሻምበል) ኤል ፡ ኤል ፡ ቢ ፤ ኤም ፡ ሲ ፡ ኤል ፡
ሮናልድ ፡ ስካላር ፤ ቢ ፡ ኤስ ፤ ኤል ፡ ኤል ፡ ቢ ፤ ኤል ፡ ኤል ፡ ኤም ፡
ሮበርት ፡ አርተር ፡ ሜሊን ፡ ቢ ፡ ኤ ፤ ጄ ፡ ዲ ፡
ቢ ፡ ጄ ፡ ቴነሪ ፤ ቢ ፡ ኤ ፤ ጄ ፡ ዲ ፤ ኤም ፡ ኤ ፡
ቲየሪ ፡ ቨርኸልስት ፤ ዶክተር ፡ ኤን ፡ ድሮ ፤ ኤም ፡ ሲ ፡ ኤል ፡
ፒተር ፡ ዊንሺፕ ፤ ኤ ፡ ቢ ፤ ኤል ፡ ኤል ፡ ቢ ፡
ዮሐንስ ፡ ኀሩይ ፤ ኤል ፡ ኤል ፡ ቢ ፤ ኤል ፡ ኤል ፡ ኤም ።

የግሚስ ፡ ጊዜ ፡ መምህራን ።

አበበ ፡ ጓንጉል ፤ ኤል ፡ ኤል ፡ ቢ ፡
አሰፋ ፡ ሊበን ፤ ቢ ፡ ኤ ፤ ቢ ፡ ሲ ፡ ኤል ፡
ሀብተማርያም ፡ አሰፋ ፤ ዶክተር ፡ ድሮ ፡
ሞሀመድ ፡ አብዱራሀማን ፤ ቢ ፡ ኤ ፤ ቢ ፡ ሲ ፡ ኤል ፡
ነጋ ፡ ተሰማ ፤ ቢ ፡ ኤ ፤ ቢ ፡ ሲ ፡ ኤል ፡
ሰላሙ ፡ በቀለ ፤ ኤል ፡ ኤል ፡ ቢ ፡

HAILE SELLASSIE I UNIVERSITY

FACULTY OF LAW

The Faculty of Law of Haile Sellassie I University, established in 1964, offers courses in law leading to the LL.B. degree and to a Diploma or Certificate in law. For further information contact the Assistant Dean, Faculty of Law, Haile Sellassie I University, P. O. Box 1176, Addis Ababa.

FACULTY

1970-71

Cliff F. Thompson, A.B., LL.B., M.A., Dean.
Jon Eddy, B.A., J.D., Asst. Dean.
Abiyu Geleta, LL.B.
Frank Ballance, B.A., LL.B.
Berhané Ghebray, Dr. en Droit
Jacques Bureau, Lic. en Droit
George Krzeczunowicz, B.A., LL.M., Lic. Sc. Comm., Lic. Sc. Polit.
Mebratu Yohannes, LL.B., LL.M.
Anne-Marie Jacomy Millette, Dr. d'Etat
John Messing, A.B., LL.B.
Katherine O'Donovan, B.C.L., LL.M.
Zygmunt B. Plater, A.B., LL.B.
Shimelis Metaferia, LL.B., M.C.L.
Robert A. Melin
Ronald Sklar, B.S., LL.B., LL.M.
B.J. Tennery, B.A., J.D., M.A.
Thierry Verhelst, Dr. en Droit, M.C.L.
Peter Winship, A.B., LL.B.
Yohannes Heroui, LL.B., LL.M.

PART-TIME FACULTY

Abebe Guangoul, LL.B.
Assefa Liben, B.A., B.C.L.
Habtemariam Assefa, Dr. en Droit
Mohammed Abdurahman, B.A., B.C.L.
Negga Tessema, B.A., B.C.L.
Selamu Bekele, LL.B.

ማውጫ ፡፡

ገጽ ፡

የኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ መጽሔት ፡ ጠባቂዎችና ፡ ደጋፊዎች ፤ ii

የፍርድ ፡ ጉዳዮች ፡ ማውጫ ፤ xix

ሰባተኛ ፡ የዲኑ ፡ ዓመታዊ ፡ መግለጫ ፤
ከክሊፍ ፡ ኤፍ ፡ ቶምሰን ፡ 289

የፍርድ ፡ ጉዳዮች ፤ 321

የምርምር ፡ ጽሑፎች ፤

በኢትዮጵያ ፡ ውል ፡ የመዋዋል ፡ ሥልጣንና ፡ የውል ፡ የበላይ ፡ ሕግነት ፤
ከክቡር ፡ አቶ ፡ አበራ ፡ ጀምበሬ ፡ 371

የፍርድ ፡ ሐረግ ፤
ከፒተር ፡ ስትራውስና ፡ ማይክል ፡ አር ፡ ቶፒንግ ፡፡ 435

የመጽሐፍ ፡ ክለሳ ፤
ከአር ፡ ኤም ፡ ከሚንግስ ፡ 459

TABLE OF CONTENTS

Page

Patrons of the Journal of Ethiopian Law vi

Table of Cases Reported xix

Seventh Annual Report of the Dean
by Cliff F. Thompson 307

Case Reports 325

Articles:

Treaty-Making Power and Supremacy of Treaty in Ethiopia
by H.E. Ato Aberra Jembere 409

Decision Trees
by Peter L. Strauss and Michael R. Topping 447

Book Review
by R. M. Cummings 463

የፍርድ ፡ ጉዳዮች ፡ ማውጫ ።

ጠቅላይ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ፍርድ ፡ ቤት ።

ገጽ ፡

ሐቢብ ፡ ከቢር ፡ በይግባኝ ፡ ከሳሽ ፤ ዳንኤል ፡ ኢጐ ፡ በይግባኝ ፡ ተከሳሽ ፤
(የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ይግባኝ ፡ ቁጥር ፡ ፭፻፴፫/፷) ፡........................ 321

(የወንጀል ፡ ይግባኝ ፡ መዝገብ ፡ ቁጥር ፡ ፩፻፸፩/፷፩) ፡..................... 329

ሲልቪያ ፡ ዜቪ ፡ ይግባኝ ፡ ባይ ፤ ሬናቶ ፡ ዜቪ ፡ መልስ ፡ ሰጭ ፤
(የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ይግባኝ ፡ ቁጥር ፡ ፩ሺ፩፻፱/፶፮) ፡..................... 344

ጥሩነሽ ፡ ይግለጡ ፡ በይግባኝ ፡ ከሳሽ ፤ ኪዳኔ ፡ ደገፉ ፡ በይግባኝ ፡ ተከሳሽ ፤
(የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ይግባኝ ፡ ቁጥር ፡ ፱፻፳፫/፷) 358

ሱብሰቤ ፡ ዑስማን ፡ ይግባኝ ፡ ባይ ፤ አክበሪሊ ፡ ካሞሩዲንና ፡ ኩባንያው ፡ መልስ ፡ ሰጭ ፤
(የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ይግባኝ ፡ ቁጥር ፡ ፭፻፴፯/፶፱) ፡...................... 363

የከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ።

ታንከሪ ፡ ጋርበን ፡ ኩባንያ ፡ ኃላፊነቱ ፡ የተወሰነ ፡ ከሳሽ ፤ ሞላ ፡ ማሩ ፡ ተከሳሽ ፤
(የፍርድ ፡ መዝገብ ፡ ቁጥር ፡ ፱፻፲፱/፶፱) ፡ 336

(የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ይግባኝ ፡ ቁጥር ፡ ፩ሺ፪፻፳/፷) ፡..................... 353

TABLE OF CASES REPORTED

SUPREME IMPERIAL COURT

Page

Habib Kebir v. Daniel Egu
(Civil Appeal No. 533-60*)* 325

(Criminal Appeal No. 171-61*)* 333

Sylvia Zevi v. Renato Zevi
(Civil Appeal No. 1109-56*)* 349

Tirunesh Yigletu v. Kidane Degefu
(Civil Appeal No. 923-60*)* 361

Subsibe Osman v. Akberile Camorudane & Co.
(Civil Appeal Np. 537-59*)* 367

HIGH COURT

Distiller's Co. Ltd. v. Mola Maru
(Civil Case No. 919-59*)*— 340

(Civil Appeal No. 1220-60*)* 356

በክሊፍ ፡ ቶምሶን ፡ ፕሮፌሰርና ፡ ዲን ፤ የሕግ ፡ ትምህርት ፡ ቤት ፡

የቀዳማዊ ፡ ኃይለ ፡ ሥላሴ ፡ ዩኒቨርስቲ ፡

፩/ አዲስ ፡ የሽግግር ፡ ዘመን ፤

በተጀመረ ፡ በሰባተኛው ፡ ዓመቱ ፡ የሕግ ፡ ትምህርት ፡ ቤቱ ፡ በግልጽ ፡ እጅግ ፡ አስፈላጊ ፡ ወደ ፡ ሆነው ፡ የሽግግር ፡ ዘመን ፡ ገባ ። ኮሌጁ ፡ ለውጡን ፡ የጀመረው ፡ በውጭ ፡ ሀገር ፡ ዜጎች ፡ መምህራንነት ፡ የሚካሄድ ፡ አዲስ ፡ ትምህርት ፡ ቤት ፡ ከመሆን ፤ ኢትዮጵያውያን ፡ መምህራን ፡ በብዛት ፡ ወደሚገኙበት ፡ ቋሚ ፡ ትምህርት ፡ ቤትነት ፡ በመለወጥ ፡ ነው ።

የዚህ ፡ ሽግግር ፡ ምልክቶች ፡ በጣም ፡ የሚያስገርሙ ፡ ናቸው ። ለምሳሌ ፡ ከጥቂት ፡ ዓመታት ፡ በፊት ፡ የሀገሪቱን ፡ አዲስ ፡ ሕጎች ፡ በከፍተኛ ፡ ችሎታ ፡ ለማብራራት ፡ የሚያስችል ፡ ትምህርት ፡ የነበራቸው ፡ ሰዎች ፡ ቁጥር ፡ ከአስር ፡ ያነሰ ፡ ነበር ። የኢትዮጵያንም ፡ የሕግ ፡ ስልት ፡ አግባብ ፡ ባለው ፡ ዘዴ ፡ መረዳት ፡ የሚቻልበት ፡ ሥፍራ ፡ አልነበረም ። አሁን ፡ ግን ፡ የሕግ ፡ ትምህርት ፡ ቤቱ ፡ ከአሥራ ፡ አራት ፡ ጊዜ ፡ በላይ ፤ በተከታታይ ፡ የኢትዮጵያን ፡ የሕግ ፡ መጽሔት ፡ አሳትሞ ፡ ከማውጣቱም ፡ በላይ ፤ በበለጠም ፡ የሚያስደስተው ፡ ነገሩ ፡ እያደር ፡ እያሳሰባቸው ፡ መጽሔቱን ፡ የሚጽፉት ፡ ኢትዮጵያውያን ፡ አዋቂዎች ፡ መሆናቸው ፡ ነው ።

ከጥቂት ፡ ዓመታት ፡ በፊት ፡ ለሕግ ፡ ዲግሪ ፡ የሚማሩ ፡ ተማሪዎች ፡ አልነበሩም ፡ አሁን ፡ ግን ፡ በ፲፱፻፶፭ ፡ ዓ. ም. ትምህርት ፡ ቤቱን ፡ ካቋቋሙት ፡ የውጭ ፡ ሀገር ፡ መምህራን ፡ ቁጥራቸው ፡ የበለጠ ፡ የሙሉ ፡ ጊዜ ፡ ኢትዮጵያውያን ፡ የሕግ ፡ መምህራን ፡ በትምህርት ቤቱ ፡ ውስጥ ፡ ያስተምራሉ ። በዚህ ፡ ዓመት ፡ ትምህርት ፡ ቤቱ ፡ ካሁን ፡ ቀደም ፡ ከነበሩት ፡ ሦስት ፡ ኢትዮጵያውያን ፡ አስተማሪዎች ፡ ሌላ ፡ ተጨማሪ ፡ ሦስት ፡ ኢትዮጵያውያን ፡ መምህራን ፡ ሲቀጥር ፡ ለሚመጣው ፡ ዓመትም ፡ እንደገና ፡ ሌሎች ፡ ሦስት ፡ መምህራን ፡ እንዲገቡ ፡ ጠይቋል ። በ፲፱፻፷፩ ፡ ዓ. ም በየዓመቱ ፡ ሦስት ፡ መምህራን ፡ እንዲገቡ ፡ ጠይቋል ። በ፲፱፻፷፭ ፡ ዓ. ም. በየዓመቱ ፡ ሦስት ፡ ኢትዮጵያውያን ፡ መምህራን ፡ ለመቅጠር ፡ በወጣው ፡ ፕላን ፡ መሠረት ፡ በ፲፱፻፷፯ ፡ ዓ. ም. መምህራኑ ፡ በብዛት ፡ ኢትዮጵያውያን ፡ እንደሚሆኑ ፡ እሙን ፡ ነው ።

የኢትዮጵያውያን ፡ መምህራን ፡ ቁጥር ፡ መጨመር ፡ የሚያስገርመውን ፡ ያህል ፡ ባይሆንም ፡ የትምህርት ፡ ቤቱ ፡ ዕድሜ ፡ መግፋት ፡ የሽግግሩ ፡ ዘመን ፡ አስፈላጊ ፡ ክፍል ፡ ነው። ኰሌጃችን፡ የደረጀ፡ ትምህርት፡ ቤት፡ አይደለም። በመጐልመስ፡ ላይ፡ ያለ ፡ ኰሌጅ፡ እንደመሆኑ ፡ መጠን ፡ ከዚሁ ፡ ጋር ፡ እየጐለመሱ ፡ የሚሄዱ ፡ ችግሮች ፡ እንደሚያጋጥሙን ፡ አይጠረጠርም ፡ ብዬ ፡ እገምታለሁ ። የዚህ ፡ ትምህርት ፡ ቤት ፡ መከፈት ፡ ከፍተኛ ፡ ስሜትን ፡ ፈጥሮ ፡ ነበር ። አዲሱ ፡ ጅምር ፡ ያፈለቀው ፡ ደስታ ፡ የአጀማመሩን ፡ ትክክለኛነት ፡ ያረጋግጣል ፡ ባይባልም ፡ የተደረገውን ፡ ጥሩ ፡ አጀማመር ፡ ከልብ ፡ አመስጋኞች ፡ ነን ። ባለፈው ፡ ዓመት ፡ ቀደም ፡ ብለው ፡ የተጀመሩትን ፡ ዕቅዶች ፡ ከፍጻሜ ፡ በማድረስ ፡ ወይም ፡ እንዲቀጥሉ ፡ በማድረግ ፡ ሥንሠራ ፡ በተጨማሪም ፡ ፍጻሜአቸው ፡ ወደፊት ፡ የሚታይ ፡ አዳዲስ ፡ ውጥኖች ፡ በመጀመር ፡ እድገታችንን ፡ ቀጥለናል ።

ይህ ፡ አሁን ፡ የምንጀምረው ፡ የሽግግር ፡ ዘመን ፡ ሁለት ፡ ነገሮችን ፡ ይጠይቅብናል ። እነዚህም ፡ ካሁን ፡ ቀደም ፡ ከነበርንበት ፡ ዝቅ ፡ ሳንል ፡ አዳዲስ ፡ ሐሳቦችን ፡ በመጨመር ፡ ወደፊት ፡ መግፋት ፡ ነው ። የሳይንስ ፡ ሕግ ፡ እንደሚያስረዳን ፡ አንድን ፡ ነገር ፡ አስነስቶ ፡ እንዲንቀሳቀስ ፡ (እንዲካሔድ) ፡ ከማድረግ ፡ ይልቅ ፡ ተነስቶ ፡ በመንቀሳቀስ ፡ (በመኪያሄድ) ፡ ላይ ፡ ያለን ፡ ነገር ፡ እንዳይቆም ፡ በማድረግ ፡ ማካሄዱ ፡ ይቀላል ። የሰው ፡ ልጅ ፡ ለሚያቋቁማቸው ፡ ድርጅቶች ፡ ግን ፡ የተለየ ፡ ሕግ ፡ እንዳላቸው ፡ እናውቃለን ። ይኸውም ፡ ድርጅቱን ፡ ከማካሄድ ፡ ወይም ፡ ጥሩ ፡ አድርጎ ፡ እፍጻሜ ፡ ከማድረስ ፡ ይልቅ ፡ ድርጅቱን ፡ መወጠኑ ፡ ወይም ፡ ማቀዱ ፡ ይቀላል ። የቆየውንና ፡ አዲሶቹን ፡ ችግሮች ፡ ለመቋቋም ፡ የአእምሮአቸው ፡ ጉልምስና ፡ ከፍላጎታቸው ፡ ጋር ፡ ተመጣጣኝ ፡ የሆነ ፡ የሥራ ፡ ፈቃደኝነት ፡ ያላቸው ፡ መምህራን ፡ ትምህርት ፡ ቤቱ ፡ ያስፈልገዋል ።

፪/ በ፲፱፻፷፪ ፡ ዓ ፡ ም ፡ “አቋማችንን ፡ ሁሉ ፡ ይመለከቱ ፡ የነበሩ ፡ አራት ፡ ጉዳዮች ፡”

ባለፈው ፡ ዓመት ፡ ስናካሄዳቸው ፡ የነበሩትን ፡ ልዩ ፡ ልዩ ፡ ሥራዎች ፡ ሁሉ፡ “ይመለከቱ ፡ የነበሩ ፡ አራት ፡ ሁለገብ ፡ ጉዳዮች ፡” እንደነበሩ ፡ አምናለሁ ። ስለፋኩልቲው ፡ ፕሮግራም ፡ ከመናገሬ ፡ በፊት ፡ ዝርዝር ፡ ውስጥ ፡ ሳልገባ ፡ ስለነዚህ ፡ ሁለገብ ፡ ሁኔታዎች ፡ አጭር ፡ መግለጫ ፡ እሰጣለሁ ።

ሁለገብ ፡ ናቸው ፡ ካልኳቸው ፡ ጉዳዮች ፡ ላንደኛው ፡ ምክንያት ፡ የሆነው ፡ የአስተማሪዎች ፡ በፍጥነት ፡ መለዋወጥ ፡ የአስከተለው ፡ ፍጻሜ ፡ ያልደረሱ ፡ ውጥኖች ፡ መወራረስ ፡ መብዛት ፡ ነው ። ይህም ፡ በተተኪዎች ፡ መምህራን ፡ ላይ ፡ ከባድ ፡ የሥራ ፡ ብዛትን ፡ አስከትሎባቸዋል ። ብዙዎቹ ፡ ውጥን ፡ ሥራ ፡ የነበራቸው ፡ መምህራን ፡ አሁን ፡ በፋኩልቲው ፡ ውስጥ ፡ የሉም ። በ፲፱፻፷፩ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ብቻ ፡ ዘጠኝ ፡ ነባር ፡ መምህራን ፡ ኢትዮጵያን ፡ ለቀው ፡ ሄደዋል ። ሆኖም ፡ በነዚያ ፡ ሰዎች ፡ የተጀመሩት ፡ ውጥኖች ፡ ሁሉ ፡ ፍጻሜ ፡ መድረስ ፡ ነበረባቸው ። ውጥኖቹም ፡ የሕግ ፡ ተማሪዎች ፡ መኝታ ፡ ቤት ፤ የተጠቃለሉ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ሕጎችና ፡ በአፍሪካ ፡ የሕግ ፡ ዕድገት ፡ ዋና ፡ መሥሪያ ፡ ቤታችን ፡ የተጀመረው ፡ የአፍሪካን ፡ ሕጎች ፡ የማጠናቀሩ ፡ ጉዳይና ፡ የመሳሰሉት ፡ ሲሆኑ ፡ እያንዳንዳቸው ፡ የራሱን ፡ ዕቅድ ፡ ወደ ፡ ጐን ፡ ተወት ፡ አድርጎ ፡ የሚያካሄዳቸው ፡ መምህር ፡ ይፈልጉ ፡ ነበር ። ለዚህ ፡ ዓይነቱ ፡ ችግር ፡ ዓይነተኛው ፡ ምሳሌ ፡ የራሱን ፡ የምርምር ፡ ጥናት ፡ በማካሄድ ፡ ሊጠቀምበት ፡ የሚችለውን ፡ ጊዜና ፡ ጉልበት ፡ ቀድሞ ፡ እዚህ ፡ የነበረ ፡ መምህር ፡ ያዘጋጀውን ፡ ረቂቅ ፡ አሳትሞ ፡ ለማውጣት ፡ ተተኪው ፡ መምህር ፡ ያለበት ፡ ሥራ ፡ ነው ።

የአስተማሪዎች ፡ መለዋወጥ ፡ ሁልጊዜ ፡ ችግርን ፡ የሚፈጥር ፡ ጉዳይ ፡ ቢሆንም ፡ የችግሩ ፡ ሁኔታ ፡ በጣም ፡ እየከበደ ፡ ከመሄዱ ፡ የተነሳ ፡ የፋኩልቲው ፡ የሥራ ፡ መስክ ፡ አሁን ፡ ከማናቸውም ፡ ጊዜ ፡ የበለጠ ፡ የሰፋ ፡ ሆኗል ።

መምህራኑ ፡ በብዛት ፡ ኢትዮጵያውያን ፡ እስኪሆኑ ፡ ድረስና ፡ በዚህም ፡ ምክንያት ፡ የመምህራን ፡ መለዋወጥ ፡ እስኪቀር ፡ ድረስ ፡ የውጥን ፡ ሥራዎች ፡ መተላለፍ ፡ ሊቀር ፡ አይችልም ። እንዳጋጣሚ ፡ እነዚህን ፡ ጅምሮች ፡ ተቀብሎ ፡ ለመሥራት ፡ ፈቃደኝነት ፡ ያላቸው ፡ በቂ ፡ መምህራን ፡ ተገኝተዋል ። ይህም ፡ ሊሆን ፡ የቻለበት ፡ ምክንያት ፡ አንደኛ ፡ ሥራው ፡ መሠራት ፡ ያለበት ፡ በመሆኑና ፡ ሁለተኛም ፡ የአስተማሪዎች ፡ መለዋወጥ ፡ ቢኖርም ፡ አንድ ፡ ውጥን ፡ ከፍጻሜ ፡ መድረሱን ፡ ለማረጋገጥ ፡ የሚያስችል ፡ ቋሚ ፡ ሥርዓት ፡ መኖር ፡ ስላለበት ፡ ነው ።

ሁለተኛው ፡ ጉዳይ ፡ ደግሞ ፡ የሕግ ፡ ትምህርት ፡ ቤቱን ፡ ከዩኒቨርስቲው ፡ ማዕከላዊ ፡ አስተዳደር ፡ ጋር ፡ በተቻለ ፡ መጠን ፡ አቀራርቦ ፡ አብረው ፡ እንዲራመዱ ፡ ለማድረግ ፡ የተደረገው ፡ ጥረት ፡ ነው ። ዩኒቨርስቲውና ፡ የሕግ ፡ ትምህርት ፡ ቤቱ ፡ የተቋ

ቋሙት ፡ አንድ ፡ ላይ ፡ ነው ። አስተዳደጋቸው ፡ እንደ ፡ አንድ ፡ ድርጅት ፡ ነው ፡ ተብሎ ፡ ቢታሰብም ፡ እንኳ ፡ በብዙ ፡ መንገዶች ፡ ተለያይተው ፡ ሲደረጁ ፡ ቆይተዋል ። የሕግ ፡ ትምህርት ፡ ቤት ፡ ፕላን ፡ ዘርግቶ ፡ ሥራውን ፡ ማካሄድ ፡ የጀመረው ፡ ዩኒቨርስቲው ፡ ለሁሉም ፡ ፋክልቲ ፡ በሚስማማ ፡ ዓይነት ፡ ዕቅድ ፡ ለማውጣት ፡ ከመቻሉ ፡ በፊት ፡ ነበር ። አሁንም ፡ ቢሆን ፡ የዩኒቨርስቲው ፡ አስተዳደር ፡ ፋክልቲዎቹ ፡ በሙሉ ፡ አግባብ፡ ባለው ፡ መንገድ ፡ ራሳቸውን ፡ ችለው ፡ እንዲቆዩ ፡ ይገፋፋቸዋል ።

ሆኖም ፡ ዩኒቨርስቲው ፡ በሁሉም ፡ ፋክልቲዎች ፡ ላይ ፡ ተፈጻሚነት ፡ የሚኖረው ፡ አንድ ፡ ዓይነት ፡ ሥርዓት ፡ በማውጣት ፡ ላይ ፡ በመሆኑ ፡ እነዚህ ፡ ሥርዓቶች ፡ አልፎ ፡ አልፎ ፡ ከየፋክልቲዎቹ ፡ የቀድሞ ፡ ልምዶች ፡ ጋር ፡ መጋጨታቸው ፡ አይቀርም ። እኛም ፡ አካሄዳችንን ፡ እንድናስተባብር ፡ ተጠይቀናል ። እንፈቅዳለን ፤ አስፈላጊውንም ፡ በማድረግ ፡ ላይ ፡ ነን ፤ ግን ፡ ይህን ፡ ማድረጉ ፡ ቀላል ፡ ሥራ ፡ ካለመሆኑም ፡ ሌላ ፡ በፍ ጥነት ፡ ለመለወጥ ፡ መሞከሩ ፡ ከባድ ፡ አደጋን ፡ ሊያስከትል ፡ ይችላል ።

ለምሳሌ ፡ ያህል ፡ ፋክልቲው ፡ የተሳካ ፡ ፕሮግራም ፡ ለማካሄድ ፡ ያለው ፡ ችሎታ ፡ እንደተጠበቀ ፡ ሆኖ ፡ የማታውን ፡ የሕግ ፡ ትምህርት፡ አሰጣጥ ፡ ከዩኒቨርስቲው ፡ የማታ ፡ ትምህርት ፡ ክፍል ፡ ጋር ፡ በበለጠ ፡ በማቀራረብ ፡ ፕሮግራሙን ፡ እንዲያስተባብር ፡ ማድረጉ ፡ አንዱ ፡ ጥያቄ ፡ ነው ። ባለፈው ፡ ዓመት ፡ በዩኒቨርስቲው ፡ አስተዳደርና ፡ በሕግ ፡ ትምህርት ፡ ቤት ፡ መካከል ፤ በተማሪዎች ፡ አመዘጋገብ ፡ ሥርዓት ፡ በኢትዮጵያ ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡ ተማሪዎች ፡ አገልግሎት ፡ ፕሮግራምና ፡ በመሳሰሉት ፡ ጉዳዮች ፡ ላይ ፡ በተማሪዎች ፡ ላይ ፡ ተፈጻሚ ፡ ስለሚሆኑ ፡ የውስጥ ፡ ደንቦችና ፡ ስለገንዘብ ፡ ጉዳይ ፡ በሚመለከቱ ፡ አርእስቶች ፡ ላይ ፡ ስለነበረው ፡ መፋለስ ፡ ውይይት ፡ ተደርጓል ። እርም ጃችንን ፡ ለማዋሃድ ፡ የሚደረገው ፡ ጥረት ፡ ይቀጥላል ።

የሕግ ፡ ትምህርት ፡ ቤታችን ፡ ያጋጠመው ፡ ሦስተኛው ፡ ችግር ፡ እኛን ፡ ብቻ ፡ ሳይ ሆን ፡ ጠቅላላውን ዩኒቨርስቲውን ፡ ይመለከት ፡ የነበረው ፡ ዩኒቨርስቲውን ፡ "ጥለው ፡ ሄደው ፡ የነበሩ ፡ ተማሪዎች ፡" መመለስ ፡ ጉዳይ ፡ ነበር ። በ፲፱፻፷፩ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በሁለተኛ ፡ የትምህርት ፡ አጋማሽ ፡ ላይ ፡ አመዝኖ ፡ የታየው ፡ ከመቶ ፡ ሰባ ፡ የሚሆኑት ፡ የዩኒቨር ሲቲው ፡ ተማሪዎች ፡ ዩኒቨርስቲውን ፡ እየለቀቁ ፡ መሄድ ፡ ሲሆን ፤ የያዝነው ፡ ዓመት ፡ ደግሞ ፡ የተጀመረው ፡ በመጀመርያው ፡ የትምህርት ፡ አጋማሽ ፡ ወቅት ፡ የወጡትን፡ በመቀበል ፡ ነው ።

ይህ ፡ ያልተለመደ ፡ ችግር ፡ ፋክልቲዎችን ፡ ሁሉ ፡ ከማስጨነቁ ፡ የተነሳ ፤ በተለያዩ ፡ ክፍለ ፡ ጊዜያት ፡ የሚሰጡ ፡ የትምህርት ፡ ዓይነቶች ፡ እንዲደረቡና ፤ የሚሰጡትን ፡ ትምህርቶች ፡ በመጨመርና ፡ የሁለት ፡ የትምህርት ፡ ዘመናት ፡ ትምህርቶች ፡ ባንድ ፡ ጊዜ ፡ እንዲሰጡ ፡ በማድረግ ፡ በአስተማሪዎች ፡ ላይ ፡ ተጨማሪ ፡ ሥራ ፡ በመጣል ፡ አስቸጋሪ ፡ ሁኔታ ፡ ላይ ፡ ጥሏቸው ፡ ነበር ። ይህም ፡ በጎን ፡ የፋክልቲውን ፡ የአስተዳደር ፡ ሥራ ፡ እንዲከብድ ፡ አድርጎታል ። ለዚሁም ፡ ምክንያት ፡ የሆኑት ፡ ከዚህ ፡ በፊት፡ ታይቶ፡ በማይታወቅ ፡ ብዛት ፡ አንዳንድ ፡ ነገሮች ፡ እንዲብራሩ ፡ ከተማሪዎች ፡ የሚጐርፈው ፡ ማመልከቻ ፤ ተማሪዎች ፡ ያጠፉትን ፡ ጊዜ ፡ ለማስተካከል ፡ ሲባል ፡ በሕግ ፡ ፋክልቲ ፡ መምህራን ፡ አሳሳቢነት ፡ ቀርቦ ፡ ተቀባይነት ፡ ያጣውንና ፡ የመሳሰሉትን ፡ ተጨማሪ ፡ ዕቅዶች ፡ የማውጣቱ ፡ ሥራ ፡ ነበሩ ።

እዚህ ፡ ላይ ፡ ትልቅ ፡ ሥጋት ፡ የፈጠረው ፡ የትምህርቱ ፡ ደረጃ ፡ ዝቅ ፡ ሳይል ፡ መምህራንና ፡ ተማሪዎች ፡ ከዚያ ፡ በፊት ፡ ታይቶ ፡ የማይታወቀውን ፡ እንዲህ ፡ ዓይነ ቱን ፡ ፕሮግራም ፡ ማካሄድና ፡ መከታተል ፡ መቻላቸው ፡ ነበር ። በጠቅላላው ፡ ሲታይ ፡ ውጤቱ ፡ የሚያስደስት ፡ መሆኑንና ፡ መምህራኑና ፡ ተማሪዎችም ፡ ጭምር ፡ ምስጋና ፡ የሚገባቸው ፡ መሆኑን ፡ ስገልጽ ፡ ደስ ፡ ይለኛል ።

ከዚህ ፡ በፊት ፡ ከደረሱት ፡ ሁኔታዎች ፡ ሁሉ ፡ በበለጠ ፡ አሳሳቢ ፡ በሆነው ፡ በአ ሳዛኙ ፡ የታኅሣሥ ፡ (፲፱፻፷፱ ፡ ዓ. ም.) ድርጊት ፡ ምክንያት ፡ ይህ ፡ አምሳያ ፡ ያልነ በረው ፡ የትምህርት ፡ ዓመት ፡ መቀጠል ፡ እጅግ ፡ አጠራጣሪ ፡ ሁኖ ፡ ነበር ። በተማሪ ዎችና ፡ በመንግሥቱ ፡ ወታደሮች ፡ መካከል ፡ የተደረገው ፡ ግጭት ፡ በዩኒቨርስቲው ፡ ግቢ ፡ ውስጥ ፡ የተማሪዎችን ፡ ሞትና ፡ የዩኒቨርስቲውንም ፡ ለሁለት ፡ ወራት ፡ መዘጋት ፡ አስከትሏል ። በነዚያ ፡ ባልታደሉ ፡ ቀናት ፡ እያንዳንዳችን ፡ በስሜት ፡ እየተመራን ፡ ያቀረብናቸው ፡ ጥያቄዎች ፡ በጥበብ ፡ ላይ ፡ ከተመሠረተው ፡ የዩኒቨርስቲው ፡ ዓላማ ፡ ጋር ፡ አይስማሙም ። የዩኒቨርስቲው ፡ እንደገና ፡ መከፈት ፡ የትምህርቱን ፡ ዓመት ፡ ለመጨረስ ፡ ያህል ፡ ሲረዳ ፤ አገሪቱ ፡ አበክራ ፡ የምትፈልጋቸውን ፡ የምርምርና ፡ የማሳተም ፡ ሥራዎች ፡ ለመጀመር ፡ ቀስ ፡ በቀስ ፡ ስለረዳን ፡ የትምህርቱ ፡ መጀመር ፡ ብዙ ፡ ጠቅሞናል ።

፫/ የሕግ ፡ ትምህርት ፡ ቤት ፡ ፕሮግራም ፤

፩/ ተማሪዎች ፤

የሕግ ፡ ትምህርት ፡ ቤት ፡ ተማሪዎች ፡ መኖሪያ ፡ ቤት ፤

በዓመቱ ፡ ውስጥ ፡ ከተሠሩት ፡ ዋና ፡ ዋና ፡ ነገሮች ፡ አንዱ ፡ ይህ ፡ በመረዳጃ ፡ መዋጮ ፡ ፩፻፷ሺህ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ብርና ፡ በጣም ፡ ብዙ ፡ በገንዘብ ፡ ያልተወሰነ ፡ የሰው ፡ ጉልበት ፡ ጨርሶ ፡ የተሠራው ፡ የዚሁ ፡ መኖሪያ ፡ ቤት ፡ በጥቅም ፡ ላይ ፡ መዋል ፡ ነው ። የሕግ ፡ ትምህርት ፡ ቤት ፡ ተማሪዎችንና ፡ አስተማሪዎችን ፡ የሚያስተባብር ፡ ትልቅ ፡ የመረዳጃ ፡ ሥራ ፡ ከመሆኑም ፡ በላይ ፤ ይህ ፡ የሕግ ፡ ተማሪዎች ፡ መኖሪያ ፡ ቤት ፡ ላሉት ፡ ተማሪዎች ፤ ተመርቀው ፡ ለወጡትና ፡ ለአስተማሪዎችም ፡ ጭምር ፡ ሰፊ ፡ የሆነና ፡ ላንዳንዶቹ ፡ ተማሪዎችም ፡ ለጥናት ፡ ምቹ ፡ የሆነ ፡ ሥፍራ ፡ ለመሆን ፡ በቅቷል ። የታሰበው ፡ ግብ ፡ የተገኘው ፡ በዚህ ፡ ዓመት ፡ ተማሪዎችና ፡ አስተማሪዎች ፡ ባስገኙት ፡ ውጤት ፡ ስለሆነ ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ አድናቆት ፡ ይገባቸዋል ።

ቢሆንም ፡ ያላለቀላቸው ፡ ሦስት ፡ ነገሮች ፡ አሉ ። የ፲፰ሺህ ፡ ብር ፡ ቀሪ ፡ ዕዳ ፡ ከፍለን ፡ መጨረስ ፡ አለብን ፤ መኖሪያ ፡ ቤቱ ፡ ከዩኒቨርስቲው ፡ ጋር ፡ ሲተያይ ፡ ሊኖ ረው ፡ የሚገባውን ፡ ሕጋዊ ፡ አቋም ፡ መወሰን ፡ አለብን ፡ እንዲሁም ፡ በአቅራቢያው ፡ በሚገኘው ፡ ግድግዳውና ፡ ከዳኑ ፡ ቆርቆሮ ፡ ሆኖ ፡ በተሠራው ፡ መኖሪያ ፡ ቤት ፡ ውስጥ ፡ ኗሪ ፡ በሆኑት ፡ ተማሪዎች ፡ መካከል ፡ ስለሕግ ፡ ተማሪዎች ፡ መኖሪያ ፡ ቤት ፡ ያለውን ፡ ቅሬታ ፡ ማስወገድ ፡ አለብን ። ይህ ፡ የሕግ ፡ ተማሪዎች ፡ መኖሪያ ፡ ቤት ፡ የተሠራው ፡ በአራት ፡ ኪሎው ፡ ወይም ፡ በሕንፃ ፡ ኮሌጅ ፡ ቅዕር ፡ ግቢ ፡ ውስጥ ፡ ቢሆን ፡ ኖሮ ፡ ከም ንም ፡ አይቆጠርም ፡ ነበር ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ በዚህ ፡ በተንቋሸሸ ፡ መኖሪያ ፡ ሠፈር ፡ መሠራቱም ፡ ጥቅም ፡ አለው ፡ ያሰኛል ፤ ለምን ፡ ቢባል ፡ የዩኒቨርስቲው ፡ አስተዳደር ፡ አዲስ ፡ በወጣው ፡ አቅድ ፡ ውስጥ ፡ የተማሪዎችን ፡ መኖሪያ ፡ ለማሻሻል ፡ ቅድሚያ ፡ እንዲሰጥ ፡ ካደረጉት ፡ ምክንያቶች ፡ አንዱ ፡ ይህ ፡ ስለሆነ ፡ ነው ።

በተጨማሪም ፡ አሁን ፡ በሕግ ፡ ትምህርት ፡ ቤት ፡ ያሉት ፡ ተማሪዎች ፡ ለዚሁ ፡ መኖርያ ፡ ቤት ፡ የሚያደርጉትን ፡ እርዳታ ፡ በመጠባበቅ ፡ ላይ ፡ ነን ። በቤቱ ፡ ውስጥ ፡ ለመኖር ፡ እንኳ ፡ ዕድል ፡ ያላገኙ ፡ ሰዎች ፡ በአደረጉት ፡ ድካም ፡ በይበልጥ ፡ የተጠቀሙት እነሱ ፡ ናቸው ። አሁን ፡ በዚያ ፡ የሚኖሩትስ ፡ ለተከታዮቻቸው ፡ ምን ፡ አበርክተው ፡ ያልፉሉ?

የክረምት ፡ ትምህርት ።

በዚህ ፡ ዓመት ፡ ውስጥ ፡ የተደረገ ፡ ያልተለመደ ፡ ነገር ፡ ቢኖር ፡ ዘጠኝ ፡ ክሬዲት ፡ ለማሟላት ፡ ሲባል ፡ ከአስተማሪዎቹ ፡ አንድ ፡ አራተኛውና ፡ ከተማሪዎች ፡ ሦስት ፡ አራተኛ ፡ የሚሆኑት ፡ በፊተኛው ፡ ዓመት ፡ መንግሥቱ ፡ ያሠራቸውን ፡ ልጆች ፡ ይፍታልን ፡ በማለት ፡ ትምህርታቸውን ፡ በፈቃዳቸው ፡ ለቀው ፡ የነበሩትን ፡ (ከተማሩት ፡ መካከልም ፡ አንዳንድ ፡ አሉበት) ፡ ተማሪዎች ፡ በጊዜው ፡ ለማስመረቅ ፡ ተብሎ ፡ በተመደበው ፡ ልዩ ፡ ትምህርት ፡ ላይ ፡ ተሰማርተው ፡ መክረማቸው ፡ ነው ።

ይህም ፡ የልዩ ፡ ትምህርት ፡ ጊዜ ፡ በጣም ፡ አሳዛኝና ፡ አድካሚ ፡ ከሆነው ፡ የትምህርት ፡ ክፍለ ፡ ዓመት ፡ ተከታትሎ ፡ በመምጣቱ ፡ ፋይዳ ፡ አጥቶ ፡ ሊቀር ፡ ይችል ፡ ነበር ። ነገር ፡ ግን ፡ እንዲያ ፡ ሆኖ ፡ አልቀረም ። ምክንያቱም ፡ የኛ ፡ የሕግ ፡ ተማሪዎቻችን ፡ በትጋት ፡ ስለሠሩ ፡ ነው ። ይልቁንም ፡ የዘጠኙን ፡ ክሬዲት ፡ ትምህርት ፡ በስምንት ፡ ሣምንት ፡ (የተለመደው ፡ የ፲፰ ፡ ክሬዲት ፡ በ፲፮ ፡ ሣምንት ፡ ሲሆን ፡ ማለት ፡ ነው) ፡ ለመጨረስ ፡ ተብሎ ፡ ለማስተማርም ፡ ለማጥናትም ፡ የተፋጠነ ፡ የሥራ ፡ ጊዜ ፡ ስለነበር ፡ ሁሉም ፡ ጊዜውን ፡ እንደሚገባው ፡ ሠርቶበታል ። በየሣምንቱ ፡ አምስት ፡ ቀን ፡ ሙሉ ፡ እያንዳንዱ ፡ ተማሪ ፡ ለያንዳንዱ ፡ ትምህርት ፡ አንድ ፡ ሰዓት ፡ ተኩል ፡ ክፍል ፡ እየገባ ፡ ሦስት ፡ ትምህርቶችን ፡ ተከታትሎ ፡ ጨርሷል ። በአንዱና ፡ በሌላው ፡ ክፍለ ፡ ጊዜ ፡ ውስጥ ፡ መራራቅ ፡ አልነበረም ፤ ለያንዳንዱ ፡ ክፍልም ፡ ትምህርቱን ፡ አጣጥሞ ፡ ለመነጋገር ፡ በቂ ፡ የሆነ ፡ ጊዜ ፡ ተሰጥቶት ፡ ነበር ።

ስለ ፡ ፋክልቲው ፡ የተደረገ ፡ እስታትስቲካዊ ፡ ጥናት ።

በሕግ ፡ ትምህርት ፡ ቤት ፡ ውስጥ ፡ በዓመቱ ፡ መጀመሪያ ፡ ላይ ፡ ፪፻፵፯ ፡ ተማሪዎች ፡ ነበሩ ። ከነዚሁም ፡ ፩፻፸፰ ፡ ለሕግ ፡ ዲግሪ ፡ ሲሆን ፡ ፷፱ ፡ ደግሞ ፡ ከዲግሪ ፡ በታች ፡ ሠርቲፊኬት ፡ ለማግኘት ፡ አዲስ ፡ አበባ ፤ አሥመራ ፤ ጂማና ፡ ሐረር ፡ ከተማዎች ፡ የሚያጠኑ ፡ ነበሩ ። ፪ኛው ፡ የትምህርት ፡ ክፍለ ፡ ዓመት ፡ ሲጀመር ፡ ፴፪ ፡ ተጨማሪ ፡ የአንደኛ ፡ ዓመት ፡ ተማሪዎች ፡ መጡ ። እነዚህም ፡ በፊት ፡ ትምህርታቸውን ፡ በፈቃዳቸው ፡ ለቀው ፡ ከወጡት ፡ ውስጥ ፡ በሕግ ፡ ትምህርት ፡ ቤት ፡ ለመግባት ፡ ከተመለሱ ፡ በኋላ ፡ ተምረው ፡ ፪ኛው ፡ ክፍለ ፡ ዓመት ፡ ሲጀመር ፡ ላንደኛ ፡ ዓመት ፡ ብቁ ፡ ሆነው ፡ የተገኙት ፡ ናቸው ፡ ይህም ፡ የፊተኛው ፡ ትምህርት ፡ ሙተው ፡ ካስከተላቸው ፡ ችግሮች ፡ አንዱ ፡ እነዚሁን ፡ ተማሪዎች ፡ ወደ ፡ ሕግ ፡ ትምህርት ፡ ቤት ፡ ለማስገባት ፡ የሚደረገው ፡ ልዩ ፡ ጥያቄና ፡ ምርጫ ፡ እንደድሮው ፡ ለሁለት ፡ ወሮች ፡ ያህል ፡ መካሄዱ ፡ ቀርቶ ፡ ከሁለት ፡ ሣምንት ፡ ባነሰ ፡ ጊዜ ፡ ውስጥ ፡ ተጠናቅቶ ፡ እንዲያልቅ ፡ ግድ ፡ ሆነ ። በዚህም ፡ ምርጫ ፡ በአስተማሪዎቹ ፡ ላይ ፡ ድካም ፡ ቢበዛም ፡ እንኳ ፡ አንድ ፡ ትልቅ ፡ ነገር ፡ ስላለው ፡ መጽናኛ ፡ ሆኗል ። ይኸውም ፡ አዲሶቹ ፡ ተማሪዎች ፡ በትምህርታቸው ፡ ጠንካሮች ፡ መሆናቸው ፡ ይነገርላቸዋል ።

በሁለተኛው ፡ የትምህርት ፡ ክፍለ ፡ ዓመት ፡ ላይ ፡ ከመቶ ፡ አምስቱ ፡ ሠላሳዎቹን ፡ ካጡት ፡ ካንደኛ ፡ ዓመት ፡ የማታ ፡ የዲግሪ ፡ ተማሪዎች ፡ በስተቀር ፡ የተባረሩና ፡ ትምህርታቸውን ፡ የተውት ፡ ተማሪዎች ፡ ቁጥር ፡ በጣም ፡ ትንሽ ፡ ነበር ። ለማታዎቹ ፡ ያንደኛ ፡ ዓመት ፡ ተማሪዎችም ፡ ቢሆን ፡ በዚሁ ፡ ደረጃ ፡ ከነበሩ ፡ ከበፊቶቹ ፡ ጋር ፡ ሲወዳደር ፡ ብዙ ፡ አልነበረም ። ይህም ፡ ሲሆን ፡ የማታውን ፡ ትምህርት ፡ ከአራት ፡ ወደ ፡ አምስት ፡ ዓመት ፡ በማራዘም ፡ ሥራው ፡ ስለተቃለለ ፡ ነው ፡ ለማለት ፡ በቂ ፡ የሆነ ፡ መረጃ ፡ ማግኘት ፡ ያስፈልጋል ።

በሐምሌ ፡ ምረቃ ፡ ሃያ ፡ አንድ ፡ ተማሪዎች ፡ የሕግ ፡ ባችለር ፡ ዲግሪያቸውን ፡ ተቀብለዋል ። ከነሱም ፡ ውስጥ ፡ ፍስሐ ፡ ይመር ፡ የቻንስለር ፡ ሜዳይ ፡ ሲያገኝ ፤ እሱና ፡ ዓለሙ ፡ ፎኪዮ ፡ በከፍተኛ ፡ ደረጃ ፡ ተመርቀዋል ።

፪፻፴ ፡ ተማሪዎች ፡ በአዲስ ፡ አበባ ፤ በጂማና ፡ በአስመራ ፡ ሰርቲፊኬት ፡ ተቀብለዋል ። የሚከተሉት ፡ ተማሪዎች ፡ በልዩ ፡ ክብር ፡ ተመርቀዋል ። ማህሌ ፡ ወልዴና ፡ ውብሸት ፡ ወረደ ፤ ከአዲስ ፡ አበባ ፤ አርአያ ፡ በላይ ፡ ከአሥመራ ።

አሥመራና ፡ ጅማ ፡ የሚገኙት ፡ ተማሪዎች ፡ አዲስ ፡ አበባ ፡ ድረስ ፡ መጥተው ፡ ሰርቲፊኬታቸውን ፡ ለመውሰድ ፡ ቢፈልጉም ፡ ዩኒቨርሲቲው ፡ በያሉበት እንዲመረቁ ፡ ያቀደው ፡ ሊጸና ፡ ችሏል ። አሥመራ ፡ ውስጥ ፡ ልዑል ፡ ራስ ፡ አሥራተ ፡ ካሣ፤ ጂማ ፡ ውስጥ ፡ ክቡር ፡ አቶ ፡ ለማ ፡ ፍሬ ፡ ሕይወት ፡ በተገኙበት ፡ ምረቃው ፡ በሚያስደንቅ ፡ አኳኋን ፡ ስለተከናወነ ፡ ለከተማዎቹ ፡ ድምቀትና ፡ ኩራት ፡ ከመሆኑም ፡ በቀር ፡ ተመራቂዎቹ ፡ በተደረደገላቸው ፡ ልዩ ፡ ክብር ፡ የተደሰቱ ፡ መሆናቸውን ፡ ገልጸውልናል ።

ሥርዓተ ፡ ጠባይ ፡

የሥርዓተ ፡ ጠባዩ ፡ የቦርዱ ፡ አባል ፡ በሆኑ ፡ ተማሪዎችና ፡ በአማካሪዎቻቸው ፡ መምህራን ፡ ትጋት ፡ ባፋጣኝ ፡ ፍትሕን ፡ ያገኘ ፡ አንድ ፡ ጉዳይ ፡ በዚህ ፡ ዓመት ፡ ለቦርዱ ፡ ቀርቦ ፡ ነበር ።

ግን ፡ የሥርዓተ ፡ ጠባዩ ፡ ደንብ ፡ ትርጉምና ፡ አሠራር ፡ ያልታያቸው ፡ ብዙ ፡ ተማሪዎች ፡ መኖራቸው ፡ የተደረሰበት ፡ በመሆኑ ፡ በ፲፱፻፷፫ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በዚህ ፡ አርእስተ ፡ ጉዳይ ፡ ላይ ፡ በተማሪዎችና ፡ በመምህራን ፡ መካከል ፡ ውይይት ፡ ይጀምራል ።

መምህራን ፡

ዩኒቨርስቲው ፡ ከመደባቸው ፡ ፳፮ ፡ የመምህራን ፡ ክፍት ፡ ቦታዎች ፡ ውስጥ ፡ ፲፰ቱ፡ በዓመቱ ፡ መጀመሪያ ፡ ሲያዙ ፡ የቀሩት ፡ ሦስቱ ፡ ግን ፤ አንድ ፡ መምህር ፡ በሕመም ፡ ምክንያት ፡ ስላልተመለሰ ፡ አንዱ ፡ ሥራውን ፡ አልፈልግም ፡ ስላለና ፡ ለመጨረሻውም ፡ ሰው ፡ ስላልተገኘለት ፤ እስካሁን ፡ ክፍት ፡ እንደሆኑ ፡ ናቸው ።

የነበሩት ፡ መምህራን ፡ በቂ ፡ ችሎታ ፡ ያላቸው ፡ ናቸው ። ከነዚሁም ፡ ውስጥ ፡ ግማሹ ፡ አዲስ ፡ የመጡ ፡ ከመሆናቸውም ፡ በስተቀር ፡ ከቀሩት ፡ አምስቱ ፡ ደግሞ ፡ ገና ፡ አንዳንድ ፡ ዓመት ፡ ብቻ ፡ እዚህ ፡ መሆናቸውን ፡ መገንዘብ ፡ ይኖርብናል ። በሁለተኛው ፡ የትምህርት ፡ ክፍለ ፡ ዓመት ፡ ግን ፡ ከሁለት ፡ ዓመት ፡ በላይ ፡ ከሠሩት ፡ አራት ፡ መምህራን ፡ ውስጥ ፡ ሦስቱ ፡ ወደመጡበት ፡ ተመልሰዋል ። ይህም ፡ ስለሆነ ፡ የቀሩን ፡ ፲፰ ፡ መደበኛ ፡ መምህራን ፡ ብቻ ፡ ነበሩ ፤ ቢሆንም ፡ የሕግ ፡ ትምህርት ፡ ቤት ፡ ይሰጣቸው ፡ ከነበሩት ፡ ሃያ ፡ አምስት ፡ የትምህርት ፡ ዓይነቶች ፡ ፲፰ቱ ፡ ለመጀመሪያ ፡ ጊዜ ፡ የተሰጡ ፡ ናቸው ። ይልቁንም ፡ ከ፲፩ቱ ፡ ዐሥሩ ፡ መምህራን ፡ ለ፲፩ ፡ የትምህርት ፡ ዓይነቶች ፡ የሚያገለግሉ ፡ አዲስ ፡ የተዘጋጁ ፡ ወይም ፡ የነበሩትን ፡ የሚያሻሽሉ ፡ የመማሪያ ፡ ጽሑፎች ፡ አዘጋጅተው ፡ አቅርበዋል ። ሰባት ፡ መምህራንም ፡ ያለምንም ፡ ተጨማሪ ፡ ክፍያ ፡ የማታ ፡ ተማሪዎችን ፡ አስተምረዋል ። ከዚህ ፡ ሁሉ ፡ በላይ ፡ ግን ፡ ፲፰ቱም ፡ መምህራን ፡ የኢትዮጵያን ፡ ሕግ ፡ በሚመለከቱ ፡ ጉዳዮች ፡ ላይ ፡ ልዩ ፡ ምርምር ፡ ከማድረግ ፡ አልቦዘኑም ።

እንግዲህ ፡ ይህ ፡ ሁሉ ፡ የሚያሳየን ፡ አብዛኛዎቹ ፡ መምህራን ፡ በኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ በኩል ፡ ያላቸው ፡ ልምምድ ፡ በጣም ፡ የተወሰነ ፡ ሆኖ ፡ ሳለ ፡ ጠቃሚ ፡ የሆነ ፡

የሥራ ፡ ውጤትን ፡ ለማስገኘት ፡ ሲሉ ፡ ብዙ ፡ ድካምና ፡ ጥረት ፡ በማድረግ ፡ ላይ ፡ ያሉ ፡ መሆናቸውን ፡ ነው ። ይህም፡ አዲስ፡ ነገር፡ ሳይሆን ፡ በየጊዜው ፡ መምህራን ፡ በተለወጡ ፡ ቁጥር ፡ የሚፈጸም ፡ ግዳጅ ፡ ነው ። ከዚህም ፡ በላይ ፡ አስቀድሜ ፡ እንደገለጽኩት ፡ ሕግ ፡ ትምህርት ፡ ቤቱ ፡ ጀምሯቸው ፡ በውዝፍ ፡ የቀሩት ፡ ሥራዎች ፡ ወደተከታዩ ፡ ዓመት ፡ ቢተላለፉም ፡ ይህ ፡ የመምህራን ፡ መለዋወጥ ፡ ያስከተለውን ፡ የሥራ ፡ ድካም ፡ በብዛት ፡ እያባባሰው ፡ መሄዱ ፡ ግልጽ ፡ ነው ። ደግነቱ ፡ ግን ፡ ለ፲፱፻፷፫ ፡ ዓመተ ፡ ምህረት ፡ የትምህርት ፡ ጊዜ ፡ በፊተኛው ፡ ዓመት ፡ የነበሩት ፡ መምህራን ፡ በሙሉ ፡ ተገኝተው ፡ ነበር ። ይልቁንም ፡ ሰፊ ፡ ልምምድ ፡ ያላቸው ፡ ሁለት ፡ መምህራን ፡ (ሊቃውንት) ፡ በፊት ፡ ካቀዱት ፡ ጊዜ ፡ ይበልጥ ፡ ለማራዘም ፡ በመወሰናቸው ፡ ለሕግ ፡ ትምህርት ፡ ቤት ፡ ትልቅ ፡ እርዳታ ፡ ሊሆን ፡ የሚችል ፡ ነው ። እነዚሁም ፡ ዚግሙንት ፡ ፕላተርና ፡ በኦሃዩ ፡ እስቴት ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡ ውስጥ ፡ ቋሚ ፡ የሆነ ፡ የማስተማር ፡ ሥራውን ፡ በመሠዋት ፡ ኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ ለመቆየት ፡ የወሰኑት ፡ (ተባባሪ) ፕሮፌሰር ፡ እስክላር ፡ ናቸው ።

የመምህራኑን ፡ ትጋት ፡ በይበልጥ ፡ ከሚያስመሰግኑት ፡ ምክንያቶች ፡ አንዱ ፡ የትምህርት ፡ ክፍለ ፡ ዓመት ፡ ላይ ፡ ምክትል ፡ ዲኑ ፡ ስለለቀቁና ፡ ያልታሰበ ፡ ሥራም ፡ ስለተጨመረ ፡ ዩኒቨርሲቲውንና ፡ የሕግ ፡ ትምህርት ፡ ቤቱን ፡ ያሠራር ፡ ዘዴ ፡ በደንብ ፡ ያልተለማመዱት ፡ ብዙ ፡ አዳዲስ ፡ መምህራን ፡ በትርፍ ፡ ጊዜያቸው ፡ ደግሞ ፡ ያስተዳደሩ ፡ ሥራ ፡ ተጠቃሎ ፡ እንዲጠናቀቅ ፡ በማለት ፡ ያደረጉት ፡ ትልቅ ፡ ጥረት ፡ ነበር ።

መምህራኖቹን ፡ ኢትዮጵያውያን ፡ ለማድረግ ፡ ስላለው ፡ ዕቅድ ፤

ከመምህራኖቻችን ፡ ሦስቱ ፡ ሁለት ፡ ዓመታት ፡ በፋክልቲው ፡ ውስጥ ፡ ሲያስተምሩና ፤ ልዩ ፡ ልዩ ፡ ጥናት ፡ ሲያካሄዱ ፡ ከቆዩ ፡ በኋላ ፡ በዓመቱ ፡ መጨረሻ ፡ ላይ ፡ ለከፍተኛ ፡ የሕግ ፡ ትምህርት ፡ ወደ ፡ ውጭ ፡ አገር ፡ ሄደዋል ። በዚሁ ፡ መሠረት ፡ ፋሲል ፡ ናሁም ፡ ዬል ፡ ዩኒቨርሲቲ ፤ ሰመረአብ ፡ ሚካኤል ፡ ብራስልስ ፡ ዩኒቨርሲቲ ፤ ወርቁ ፡ ተፈራ ፡ ኖርዝ ፡ ዌስተርን ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡ ሄደዋል ። እያንዳንዳቸው ፡ ከየመረጡት ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡ የነፃ ፡ ትምህርት ፡ ዕድል ፡ የተሰጣቸው ፡ ሲሆን ፡ ስጦታውም ፡ ትክክለኛና ፡ የተገባ ፡ ነው ። ትምህርቱን ፡ በሚከታተሉበት ፡ ወቅት ፡ እያንዳንዳቸው ፡ ቀድሞ ፡ የፋክልቲያችን ፡ አባል ፡ ከነበሩና ፡ አሁን ፡ ግን ፡ በተጠቀሱት ፡ ዩኒቨርሲቲዎች ፡ ውስጥ ፡ ከሚያስተምሩት ፡ መምህራን ፡ ጋር ፡ በቅርብ ፡ ሆነው ፡ ይሠራሉ ። ዐብዩ ፡ ገለታ ፤ ዶክተር ፡ ብርሃን ፡ ገብራይና ፡ ዮሐንስ ፡ ሕሩይ ፡ የሙሉ ፡ ሰዓት ፡ መምህራን ፡ በመሆን ፡ የመጀመርያ ፡ ዓመት ፡ አገልግሎታቸውን ፡ ፈጽመዋል ። ፋክልቲው ፡ ብዙ ፡ ምርጥ ፡ ኢትዮጵያውያን ፡ መምህራን ፡ ለመሆን ፡ የሚችሉበትን ፡ መንገድ ፡ ካወጣና ፡ ካወረደ ፡ በኋላ ፡ ለሦስት ፡ ጕበዝ ፡ ሰዎች ፡ ጥያቄ ፡ አቅርቦ ፡ ነበር ። እነርሱም ፡ በከፍተኛው ፡ ፍ/ቤት ፡ ዳኛ ፡ ለአቶ ፡ አሰፋ ፡ ሊበን ፤ በማኅበራዊ ፡ ኑሮ ፡ እድገት ፡ ሚኒስቴር ፡ ውስጥ ፡ ለሚሠራው ፡ ለመብራቱ ፡ ዮሐንስና ፡ በጦር ፡ ኃይሎች ፡ በጠቅላይ ፡ ኤታ ፡ ማዦር ፡ ጽ/ቤት ፡ ውስጥ ፡ ለሚሠራው ፡ ለሻምበል ፡ ሽመልስ ፡ መታፈሪያ ፡ ነበር ።

በመምህራን ፡ የሚካሄድ ፡ ሥራ ፡— እያንዳንዱ ፡ መምህር ፡ በመደበኛው ፡ የማስተማር ፡ ኃላፊነቱ ፡ ላይ ፡ ደርቦ ፡ የሚያካሄደው ፡ ተጨማሪ ፡ ሥራ ፡ በፋክልቲው ፡ ውስጥ ፡ የሚካሄደውን ፡ የሥራ ፡ መስክ ፡ ስፋት ፡ ያመለክታል ።

ዐብዩ ፡ ገለታ ፡— በዓመቱ ፡ መጀመርያ ፡ ላይ ፡ የአፍሪካን ፡ የሕግ ፡ ዕድገት ፡ ዋና ፡ መሥሪያ ፡ ቤት ፡ ከመርዳታቸውም ፡ ሌላ ፤ ለኢትዮጵያ ፡ የንብረት ፡ ሕግ ፡ ትምህርት ፡ መግቢያ ፡ የሚሆን ፡ መጽሐፍ ፡ አዘጋጅተዋል ፤ ከዚህም ፡ ሌላ ፡ ለዩኒቨርሲቲው ፡ የአ

ስተዳደር ፡ ም/ፕሬዚያንት ፡ ጽ/ቤት ፡ የሕግ ፡ አሳብ ፡ በመስጠት ፡ አገልግለዋል ፤ በክረምቱ ፡ ወራት ፡ በተሰጠውም ፡ ትምህርት ፡ በመምህርነት ፡ ሠርተዋል ።

ፍራንክ ፡ ባላንስ ፡— የሥርዓተ ፡ ትምህርትና ፤ የትምህርት ፡ ደረጃ ፡ መወሰኛ ፡ ጉባዔ ፡ ሊቀ ፡ መንበር ፡ ከመሆናቸውም ፡ በላይ ፡ "ዛምቢያና ፡ የምሥራቅ ፡ አፍሪካ ፡ ማኅበር"ና ፡ "የአክሲዮን ፡ ማኅበሮች ፡ በኢትዮጵያ ፡" በተሰኙ ፡ ሁለት ፡ አርእስተ ፡ ጉዳዮች ፡ ላይ ፡ የምርምር ፡ ጥናት ፡ በማድረግ ፡ ላይ ፡ ናቸው ። ከዚህም ፡ ሌላ ፡ ስለሕግና ፡ ዕድገት ፡ ማስተማሪያ ፡ የሚያገለግል ፡ አዲስ ፡ የማስተማሪያ ፡ ጽሑፍ ፡ እያዘጋጁ ፡ ናቸው ።

ብርሃነ ፡ ገብራይ ፡—በፈረንሣይኛ ፡ "የኢትዮጵያ ፡ የውስጥ ፡ አስተዳደር" ፡ የተሰኘ፡ መጽሐፍ ፡ ከማሳተማቸውም ፡ በስተቀር ፤ ስለግብር ፡ ሕግ ፡ መጽሐፍ ፡ ሊማዘጋጀት ፡ ጥናት ፡ በማካሄድ ፡ ላይ ፡ ናቸው ። ከሁለተኛው ፡ የትምህርት ፡ ኢጋማሽ ፡ ጀምሮም ፡ ፋክልቲው ፡ የሚያካሄደውን ፡ የመለስተኛ ፡ የሕግ ፡ ትምህርት ፡ (የዲፕሎማና ፡ የሰርቲፊኬት ፡ ትምህርት) ፡ ክፍል ፡ ድሬክተር ፡ ሆነው ፡ በማገልገል ፡ ላይ ፡ ናቸው ።

ዣክ ፡ ቢሮ ፡— የአማርኛ ፡ የእንግሊዝኛና ፡ የፈረንሳይኛ ፡ ቋንቋ ፡ መፍትሔ ፡ ቃላት ፡ ለመጀመር ፡ ከጋለ ፡ ጥረት ፡ ጋር ፡ በኃላፊነት ፡ ከመሥራታቸውም ፡ በቀር ፡ በክረምቱ ፡ ወራት ፡ በማስተማር ፡ ሠርተዋል ።

ቢል ፡ ዩዊንግ ፡— የተጠቃለሉ ፡ የአዲስ ፡ አበባ ፡ ሕጎችን ፡ በአዘጋጅነት፡ ከማሳተማቸውም ፡ በቀር ፡ ስለሠራተኛ ፡ ሕግ ፡ አንድ ፡ የምርምር ፡ ጽሑፍ ፡ አበርክተዋል ። በተጨማሪም ፡ ስለተጠቃለሉ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ሕጎችም ፡ ከ፩ሺህ ፡ ገጽ ፡ በላይ ፡ የሆነ ፡ ረቂቅ ፡ አዘጋጅተው ፡ ከመጨረሳቸውም ፡ ሌላ ፡ ብዙ ፡ የምርምር ፡ ድርሰቶችን ፡ አዘጋጅተዋል ። ከነዚህም ፡ ውስጥ ፡ በኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ ስለገጠሬው ፡ አፍሪካ ፡ የተደረገም ፡ የሕግ ፡ ምርምር ፡ ትንታኔ ፡ ይገኝበታል ። ከዚህም ፡ በላይ ፡ በእድገትና ፤ በማሳለፊያ ፡ ጉባዔ ፡ ውስጥ ፡ በሊቀ ፡ መንበርነት ፤ በሥርዓተ ፡ ትምህርት ፡ ኮሚቴ ፡ ውስጥም ፡ በጊዜያዊ ፡ ሊቀመንበርነት ፡ በተጠቃለሉ ፡ የኢት· ሕጎችን ፡ ዕቅድ ፡ ውስጥ ፡ በድሬክተርነት ፡ የተማሪዎች ፡ መተዳደርያ ፡ ደንብ ፡ ባወጣው ፡ ኮሚቴ ፡ ጭምርና ፡ በዩኒቨርሲቲው ፡ ውስጥ ፡ ባሉት ፡ ብዙ ፡ ኮሚቴዎች ፡ ውስጥ ፡ በአባልነት ፡ ሠርተዋል ።

ፋሲል ፡ ናሆም ፡— ስለኢትዮጵያ ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ ሁለት ፡ አንቀጾች ፡ ጽፈውና ፡ አሻሽለው ፡ ለማሳተም ፡ ከማዘጋጀታቸው ፡ ሌላ ፡ ሦስተኛውን ፡ መጻፍ ፡ ጀምረዋል ። በተጨማሪም ፡ ከ፲፱፻፷—፷፩ ፡ ዓ. ም. በኢትዮጵያ ፡ ስለወጡት ፡ ሕጎች ፡ አጭር ፡ መግለጫ ፡ አዘጋጅተዋል ። ከዚህም ፡ ሌላ ፡ በፋክልቲው ፡ ውስጥ ፡ በሚገኙ ፡ በብዙ ፡ ኮሚቴዎች ፡ ውስጥ ፡ አባል ፡ ከመሆናቸውም ፡ በቀር ፡ የዩኒቨርሲቲው ፡ የፕሬስ ፡ ክፍል ፡ ቦርድ ፡ አባል ፡ ናቸው ።

ጆርጅ ፡ ቹቹኖቪች ፡— "ከውል ፡ ውጭ ፡ ስለሚደርስ ፡ ኃላፊነት ፡ በኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ መሠረት" ፡ የተሰኘውን ፡ መጽሐፍና ፡ ለርትዕ ፡ በኢትዮጵያ ፡ ስላለው ፡ ሥፍራና ፡ በቀድሞው ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡ ኮሌጅ ፡ ጊዜ ፡ ስለነበረው ፡ የሕግ ፡ ትምህርት ፡ ጽሑፎችን ፡ አዘጋጅተው ፡ ጨርሰው ፤ ስለርትዕና ፡ በኢትዮጵያ ፡ ስለ ፡ ሕግ ፡ ትምህርት ፡ ሁናቴ ፡ ተጨማሪ ፡ ሁለት፡ አንቀጾች ፡ እየጻፉ ፡ ናቸው ። በፋክልቲውና ፡ በዩኒቨርስቲው ፡ ውስጥ ፡ በሚገኙ ፡ ብዙ ፡ ኮሚቴዎች ፡ ውስጥ ፡ አባል ፡ ከመሆናቸውም ፡ ሌላ ፡ አሁን ፡ የሕግ ፡ አማካሪዎችና ፡ ዳኞች ፡ ሆነው ፡ በመሥራት ፡ ላይ ፡ ከሚገኙት ፡ የቀድሞ ፡ ተማሪዎቻቸው ፡ ጋር ፡ በየጊዜው ፡ እየተገናኙ ፡ የሚያደርጉትን ፡ ውይይት ፡ እንደቀጠሉ ፡ ናቸው ። በተጨማሪም ፡ ስለቤተሰብ ፡ ሕግ ፡ ማስተማሪያ ፡ የሚረዱ ፡ የመከራከሪያ ፡ ሐሳቦች ፡ አዘጋጅተዋል ።

ጆን ፡ ሜሲንግ ፡— በሀገሮች ፡ መካከል ፡ ስለሚደረግ ፡ ንግድና ፡ ስለ ፡ ማዕድን ፡ ሀብት ፡ ለማስተማሪያ ፡ የሚረዱ ፡ ጽሑፎች ፡ በማዘጋጀት ፡ ላይ ፡ ከመሆናቸውም ፡ በቀር ፤ የኤኮኖሚ ፡ ዕድገትን ፡ በሚመለከቱ ፡ በዛ ፡ ያሉ ፡ አርእስተ ፡ ጉዳዮች ፡ ላይ ፡ ጥናት ፡ እያደረጉ ፡ ሌላ ፡ ጽሑፍ ፡ በማዘጋጀት ፡ ላይ ፡ ናቸው ። በዓመቱ ፡ መጨረሻ ፡ ላይም ፡ የዩኒቨርሲቲው ፡ የፋክልቲ ፡ ጉባዔ ፡ አባል ፡ ሆነው ፡ ከመሥራታቸውም ፡ ሌላ ፡ የፋክልቲው ፡ የማስተማሪያ ፡ መሣሪያዎች ፡ አያያዝ ፡ ሁኔታ ፡ በቅርብ ፡ በመከታተልና ፡ የዓመቱንም ፡ የፈተና ፡ አሰጣጥ ፡ ሥርዓትና ፡ አያያዝም ፡ እየተቆጣጠሩ ፡ ጠቃሚ ፡ እርዳታ ፡ አበርክተዋል ።

ፒተር ፡ ሙታሪካ ፡— በዓመቱ ፡ የሁለተኛው ፡ የትምህርት ፡ አጋማሽ ፡ ላይ ፡ ከታንዛንያ ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡ በተሰጣቸው ፡ ፈቃድ ፡ መሠረት ፡ በጉበኝ ፡ መምህርነት ፡ ሠርተዋል ። በመደበኛ ፡ ሥራቸው ፡ ላይ ፡ አክለውም ፡ ፓልና ፡ ክላፈም ፡ ስለሕገ ፡ መንግሥት ፡ ሕግ ፡ የደረሱትን ፡ መጽሐፍ ፡ ሁለተኛ ፡ ጥራዝ ፡ በማስተካከል ፡ ረድተዋል ።

ካተሪን ፡ አዳኖቫን ፡— ከቶምሰን ፡ ጋር ፡ በመተባበር ፡ ስለሕግ ፡ ትንታኔ ፡ ለማስተማርያ ፡ የሚረዳ ፡ ጊዜያዊ ፡ መጽሐፍ ፡ ከማዘጋጀታቸውም ፡ ሌላ ፡ ስለ ፡ ግላዊ ፡ የኢንተርናሲዮናል ፡ ሕግ ፡ የማስተማሪያ፡ መሣሪያዎች ፡ እያዘጋጁ ፡ ናቸው ። በኢትዮጵያ፡ ዳኞች ፡ ስላላቸው ፡ ሥፍራ ፡ የምርምር ፡ ጥናት ፡ ከመጀመራቸውም ፡ በላይ ፡ በኢትዮጵያ ፡ የሕግ ፡ መጽሔት ፡ ውስጥ ፡ በመምህራን ፡ በኩል ፡ የምርምር ፡ ድርሰት ፡ አዘጋጅ ፡ ናቸው ። እንዲሁም ፡ በፓልና ፡ ክላፋም ፡ ለተደረሰው ፡ የሕገ ፡ መንግሥት ፡ መጽሐፍ ፡ ሁለተኛ ፡ ጥራዝ ፡ አዘጋጅ ፡ ናቸው ። የዩኒቨርሲቲው ፡ የፋክልቲ ፡ ምክር ፡ ቤትና ፡ ፋክልቲው ፡ ውስጥ ፡ በሚገኙት ፡ የብዙዎቹ ፡ ኮሚቲዎች ፡ አባል ፡ ናቸው ። በሁለተኛው ፡ የትምህርት ፡ ዓመት ፡ አጋማሽና ፡ በክረምቱ ፡ ወቅት ፡ በተሰጠው ፡ የትምህርት ፡ ጊዜም ፡ በረዳት ፡ ዲንነት ፡ ከመሥራታቸውም ፡ ሌላ ፡ የኢትዮጵያን ፡ የሕግ ፡ መጽሔት ፡ ጨምረው ፡ የተማሪዎች ፡ የምርምር ፡ ጥናት ፡ ዕቅድ ፡ ዲሬክተር ፡ ሆነው ፡ አገልግለዋል ።

ዶን ፡ ፓሪስ ፡— ስለአስተዳደር ፡ ሕግ ፡ የማስተማሪያ ፡ ጽሑፍ ፡ በማዘጋጀት ፡ ላይ ፡ ከመሆናቸውም ፡ በቀር ፡ በዓመቱ ፡ መጀመርያ ፡ ላይም ፡ በኢትዮጵያ፡ የሕግ ፡ መጽሔት ፡ ውስጥ ፡ በመምህራን ፡ በኩል ፡ የምርምር ፡ ድርሰት ፡ አዘጋጅ ፡ በመሆንና ፡ በፋክልቲውና ፡ በተማሪዎች ፡ መካከል ፡ ስለሚኖረው ፡ ግንኙነት ፡ ተብሎ ፡ በተቋቋመው ፡ ኮሚቴ ፡ ውስጥ ፡ በአባልነት ፡ ሠርተዋል ።

ዚግ ፡ ፕላተር ፡— የኢትዮጵያ፡ የሕግ፡ መጽሔት ፡ የአዘጋጅ፡ ኮሚቴ፡ ሊቀ፡ መንበር፡ ሲሆኑ ፡ በሊቀ ፡ መንበርነታቸውም ፡ ወቅት ፡ ሁለት ፡ መጽሔቶች ፡ ታትመው ፡ ሲወጡ ፡ ተጨማሪ ፡ ሦስት ፡ በዝግጅት ፡ ላይ ፡ ናቸው ። በፋክልቲው ፡ አባሎች ፡ የተዘጋጁ፡ ሦስት፡ መጽሐፍት ፡ አከታትለው ፡ በማሳተም ፡ ከመርዳታቸውም ፡ ሌላ ፡ የሕግ ፡ ቤትን ፡ በማሠራት ፡ ረገድም ፡ ብዙ ፡ ረድተዋል ። ባመቱ ፡ መጨረሻ ፡ ላይም ፡ ከባድና ፡ ብርቱ ፡ የአስተዳደርና ፡ የማስተካከል ፡ ሥራ ፡ ለሚጠይቀው ፡ የምርምር ፡ ጥናትና ፡ የጽሑፍ ፡ ክፍል ፡ ተጠባባቂ ፡ ሊቀ ፡ መንበር ፡ ሆነው ፡ ሠርተዋል ። አሁንም ፡ የተለያዩ ፡ ሐገሮችን ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ በማስተያየት ፡ ላይ ፡ የተመሠረቱ ፡ የምርምር ፡ ጽሑፍ ፡ በማዘጋጀት ፡ ላይ ፡ ናቸው ።

ፖል ፡ ፖንጃርት ፡— በሁለተኛው ፡ የትምህርት ፡ ዓመት ፡ አጋማሽ ፡ ላይ ፡ እስከ ፡ ለቀቁበት ፡ ጊዜ ፡ ድረስ ፡ በረዳት ፡ ዲንነትና ፡ በአፍሪካ ፡ የሕግ ፡ ዕድገት ፡ ዋና ፡ መሥሪያ ፡ ቤት ፡ ውስጥ ፡ በዋና ፡ ጸሐፊነት ፡ አገልግለዋል ። ከቫንደርሊንደን ፡ ጋር ፡ ተባብረውም ፡ ስለቤተሰብ ፡ ሕግ ፡ ጽሑፍ ፡ እያዘጋጁ ፡ ናቸው ።

ሠመረአብ ፡ ሚካኤል ፡— በኢትዮጵያ ፡ የአስተዳደር ፡ መሥሪያ ፡ ቤቶች ፡ ስለሚያደርጓቸው ፡ ውሎች ፡ አንድ ፡ ጽሑፍ ፡ አዘጋጅተው ፡ ከመጨረሳቸውም ፡ ሌላ ፡ ስለ

ግጼታ ፡ ማስተማሪያ ፡ ከተዘጋጁት ፡ ጽሑፎች ፡ ውስጥ ፡ ጥቂቶቹን ፡ አሻሽለዋቸዋል ። የፋክልቲውና ፡ የተማሪዎች ፡ ግንኙነት ፡ ኮሚቴ ፡ ሊቀ ፡ መንበር ፡ ከመሆናቸውም ፡ ሌላ የኢትዮጵያ ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡ ተማሪዎች ፡ የአገልግሎት ፡ ኮሚቴ ፡ አባል ፡ ናቸው ።

ሮን ፡ ስክላር ፡— የወንጀለኛ ፡ መቅጫን ፡ የሚመለከት ፡ የምርምር ፡ ጽሑፍ ፡ በማዘጋጀት ፡ ላይ ፡ ከመሆናቸውም ፡ በቀር ፡ ስለወንጀል ፡ ሕግ ፡ ማስተማሪያ ፡ መጽሐፍ ፡ በመጻፍ ፡ ላይ ፡ ናቸው ። በፋክልቲው ፡ ውስጥ ፡ የሚገኘው ፡ የሙያው ፡ ኮሚቴና ፡ የቤተ ፡ መጽሐፍት ፡ ኮሚቴ ፡ ሊቀ ፡ መንበር ፡ ከመሆናቸውም ፡ በቀር ፡ በፋክልቲው ፡ ውስጥ ፡ በሚገኙት ፡ በሁሉም ፡ ኮሚቴዎች ፡ ውስጥ ፡ በሞላ ፡ ጉደል ፡ አባል ፡ ናቸው ።

ጃክ ፡ ቫንደርሊንደን ፡— ስለኢትዮጵያ ፡ የሕግ ፡ ሥርዓት ፡ መግቢያ ፡ መጽሐፍ ፡ ለማሳተም ፡ ዝግጅቱን ፡ ጽፈው ፡ ፈጽመዋል ። ስለሰዎች ፡ የተጻፈውን ፡ መጽሐፍ ፡ አስፈላጊውን ፡ እርማት ፡ በማድረግ ፡ ጨርሰዋል ። ከፖንጃርት ፡ ጋር ፡ በመተባበርም ፡ ስለቤተሰብ ፡ ሕግ ፡ አንድ ፡ ድርሰት ፡ አዘጋጅተዋል ። በዓመቱ ፡ መጀመርያ ፡ ላይም ፡ የምርምርና ፡ የጽሑፍ ፡ ኮሚቴ ፡ ሊቀ ፡ መንበር ፡ ሆነው ፡ ሠርተዋል ። የአፍሪካ ፡ የሕግ ፡ ዕድገት ፡ ዋና ፡ መ/ቤትም ፡ ዲሬክተር ፡ በመሆን ፡ አገልግለዋል ።

ቲየሪ ፡ ቬርሃልስት ፡— "ልማዳዊው ፡ የመሬት ፡ ይዞታ ፡ በርሻ ፡ በኩል ፡ ስለሚደረገው ፡ ዕድገት ፡ እክል ፡ ስለመሆኑ" ፡ በሚል ፡ ርእስ ፡ የተዘጋጀ ፡ ያለፈውን ፡ ሁኔታ ፡ የሚመረምር ፡ የምርምር ፡ ጽሑፍ ፡ አዘጋጅተው ፡ ለሕትም ፡ ቀርቧል ፤ ከዚህም ፡ ሌላ ፡ በጊዜው ፡ በኢትዮጵያ ፡ ስለሚገኘው ፡ የመሬት ፡ ይዞታ ፡ ምርምር ፡ በማድረግ ፡ ላይ ፡ ከመሆናቸውም ፡ በላይ ፡ በጠቅላላው ፡ የመሬት ፡ ይዞታን ፡ በሚመለከቱና ፡ ተቀራራቢ ፡ በሆኑ ፡ ሐሳቦች ፡ ላይ ፡ የማስተማርያ ፡ ጽሑፎችን ፡ በሚመለከት ፡ ጉዳይም ፡ ላይ ፡ በኃላፊነት ፡ ሠርተዋል ። በዓመቱ ፡ መጨረሻ ፡ ላይም ፡ የአፍሪካ ፡ የሕግ ፡ ዕድገት ፡ ዋና ፡ መሥሪያ ፡ ቤት ፡ ተባባሪ ፡ ሊቀ ፡ መንበር ፡ ሆነው ፡ እንዲሠሩ ፡ ተመርጠዋል ።

ወርቁ ፡ ተፈራ ፡— "ጠበቃ ፡ የማግኘት ፡ መብት" ፡ በሚል ፡ አርእስት ፡ የተዘጋጀውን ፡ የምርምር ፡ ጽሑፍ ፡ ታትሞ ፡ ለማውጣት ፡ በማሻሻል ፡ ላይ ፡ ናቸው ፤ በፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ረገድ ፡ በኢትዮጵያ ፡ ስላለው ፡ ችግር ፡ የምርምር ፡ ጥናት ፡ በማድረግ ፡ ላይ ፡ ከመሆናቸውም ፡ በላይ ፤ የተማሪዎችን ፡ ጉዳይ ፡ የሚመለከት ፡ ደንብ ፡ በሚያወጣው ፡ ኮሚቴና ፡ በሌሎችም ፡ በፋክልቲው ፡ ውስጥ ፡ በሚገኙ ፡ ብዙ ፡ ኮሚቴዎች ፡ ውስጥ ፡ አባል ፡ ናቸው ። የዩኒቨርስቲው ፡ ፋክልቲ ፡ መማክርት ፡ ጉባዔ ፡ የበላይ ፡ ኮሚቴ ፡ ዋና ፡ ጸሐፊ ፡ ናቸው ።

ዮሐንስ ፡ ሕሩይ ፡— ስለ ፡ አፍሪካ ፡ አንድነት ፡ ድርጅት ፡ አንድ ፡ የምርምር ፡ ድርሰት ፡ ለማዘጋጀት ፡ ጥረት ፡ በማድረግ ፡ ላይ ፡ ናቸው ። በኢትዮጵያ ፡ የሕግ ፡ መጽሔት ፡ ውስጥ ፡ ለማሳተም ፡ ሲባል ፡ ወደ ፡ አማርኛ ፡ የሚተረጐሙትን ፡ ጽሑፎች ፡ በማስተካከል ፡ ረገድ ፡ ከመርዳታቸውም ፡ ሌላ ፡ በመምህራን ፡ በኩል ፡ የመጽሔቱ ፡ የፍርድ ፡ ጉዳይ ፡ አዘጋጅ ፡ ሆነው ፡ ሠርተዋል ። በዓመቱ ፡ መጀመርያ ፡ ላይም ፡ የዩኒቨርሲቲው ፡ የፋክልቲው ፡ መማክርት ፡ ጉባዔ ፡ አባል ፡ ሁነው ፡ አገልግለዋል ። በክረምቱ ፡ ወቅትም ፡ በማስተማር ፡ ረድተዋል ።

በክረምቱ ፡ ወቅት ፡ ለተሰጠው ፡ ትምህርት ፡ መሳካት ፡ ትልቅ ፡ ድርሻ ፡ ያበረከቱትን ፡ የሁለቱን ፡ ጊዜያዊ ፡ መምህራን ፡ ግልጋሎት ፡ ማግኘታችን ፡ በጣም ፡ ጠቅሞናል ። እነርሱም ፡ በኤርላንድ ፡ ዋና ፡ ከተማ ፡ በቤልፋስት ፡ የኩዊንስ ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡ የሕግ ፡ ፋክልቲ ፡ አባል ፡ ጆን ፡ ዊሊ ፡ እና ፡ ቀድሞ ፡ በካርቱም ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡ የሕግ ፡ ኮሌጅ ፡ ዲን ፡ የነበሩት ፡ ፕሮፌሰር ፡ ዛኪ ፡ ሙስጣፋ ፡ ናቸው ። ሁለቱም ፡ ዓይነተኛ ፡ መምህራንና ፡ መልካም ፡ የሥራ ፡ ጓደኞች ፡ ነበሩ ።

በዚህ ፡ ዓመት ፡ ሥራቸውን ፡ ፈጽመው ፡ ሳለሄዱት ፡ ታሪካቸው ፡ ስለነርሱ ፡ ስለሚያወሳ ፡ መናገር ፡ ባያሻም ፡ የበኩሌን ፡ አስተያየት ፡ ባጭሩ ፡ ልገልጽ ፡ እወዳለሁ ። በረዳት ፡ ዲንነት ፡ ይሠሩ ፡ የነበሩት ፡ ፓል ፡ ፓንጃርት ፡ ዲን ፡ ጆንስተን ፡ ለቅቀው ፡ እኔ ፡ እስከመጣሁበት ፡ ጊዜ ፡ ድረስ ፡ ብቻቸውን ፡ የፋክልቲውን ፡ የአስተዳደር ፡ ኃላፊነት ፡ በመሸከም ፡ ሠርተዋል ። በቢሮአቸው ፡ ውስጥ ፡ የሚያልፈው ፡ የሥራ ፡ ብዛት ፡ ሳያግደው ፡ በብሩህ ፡ ገፃቸው ፡ ላይ ፡ የሚታይባቸው ፡ የማያቋርጥ ፡ ፈገግታ ፡ በይበልጥ ፡ እንዲታወሱ ፡ ያደርጋቸዋል ። በፋክልቲው ፡ ውስጥ ፡ የሚገኘው ፡ የአፍሪካ ፤ የሕግ ፡ ዕድገት ፡ ዋና ፡ መሥሪያ ፡ ቤት ፡ መሥራችና ፡ የመጀመርያው ፡ ድሬክተር ፡ የነበሩት ፡ ተባባሪው ፡ ፕሮፌሰር ፡ ቫንደርሊንደን ፡ ጥበብን ፡ በማስራጨት ፡ ረገድ ፡ ተደናቂ ፡ ከመሆናቸውም ፡ ሌላ ፡ ለወደፊቱ ፡ ጥረታችንም ፡ አጥብቀው ፡ ያስቡ ፡ ነበር። ጠቃሚነቱና ፡ ከባድነቱ ፡ የማያጠራጥረውን ፡ የተጠቃለሉ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ሕጎች ፡ ሥራ ፡ በዋና ፡ አዘጋጅነት ፡ ይመሩ ፡ የነበሩት ፡ የረዳቱ ፡ ፕሮፌሰር ፡ ዩዊንግ ፡ ልዩ ፡ ምልክት ፡ ደግሞ ፡ ለዚህ ፡ ፋክልቲ ፡ የነበራቸው ፡ ጥልቅ ፡ ፍቅርና ፡ ስሜት ፡ ነው ። ጥልቅ ፡ አስተሳሰባቸውና ፡ አስተያየታቸው ፡ እዚህ ፡ በቆዩበት ፡ ወቅት ፡ ካተረፉት ፡ የሥራ ፡ ልምድ ፡ ጋር ፡ ተዳምሮ ፡ ምክራቸውን ፡ ጠቢብ ፡ ስላደረገው ፡ በየቀኑ ፡ ያስፈልገኝ ፡ ነበር ። የሁሉም ፡ መሄድ ፡ ብዙ ፡ እንዳጐደለን ፡ ይሰማናል ።

የትርፍ ፡ ጊዜ ፡ መምህራኑ ፡ ከወትሮው ፡ በቁጥር ፡ ያነሱ ፡ ቢሆኑም ፡ ደረጃቸው ፡ እንደ ፡ ተለመደው ፡ ከፍተኛ ፡ ነበር ። በአዲስ ፡ አበባ ፡ ውስጥ ፡ ይሰጡ ፡ በነበሩት ፡ በሁለቱ ፡ የሰርቲፊኬት ፡ ትምህርት ፡ ፕሮግራሞች ፡ ውስጥ ፡ ያስተምሩ ፡ የነበሩት ፤ ሻለቃ ፡ አበበ ፡ ጓንጉል ፡ በጡረታ ፡ ጉባዔ ፡ የሕግ ፡ አማካሪ ፤ ዶክተር ፡ አሰፋ ፡ ኃብተ ማርያም ፡ በንግድና ፡ ኢንዱስትሪ ፡ ሚኒስቴር ፡ የሕግ ፡ አማካሪ ፤ የተከበሩ ፡ አቶ ፡ አሰፋ ፡ ሊበን ፡ የከፍተኛ ፡ ፍ/ቤት ፡ ዳኛ ፤ ኰሎኔል ፡ በላቸው ፡ ጀማነህ ፡ በአገር ፡ ግዛት ፡ ሚኒስቴር ፡ የሕዝብ ፡ ፀጥታ ፡ ክፍል ፡ ሹም ፤ አቶ ፡ ቢልልኝ ፡ ማንደፍሮ ፡ የጠቅላይ ፡ ኦዲተር ፡ መሥሪያ ፡ ቤት ፡ የሕግ ፡ አማካሪ ፤ አቶ ፡ ነጋ ፡ ተሰማ ፡ የአዲስ ፡ አበባ ፡ ማዘጋጃ ፡ ቤት ፡ ም/ከንቲባ ፤ አቶ ፡ ሞሐመድ ፡ አብዱራህማን ፡ በጡረታ ፡ ጉባዔ ፡ ም/ሚኒስቴር ፤ አቶ ፡ ሰላሙ ፡ በቀለ ፡ የሕግ ፡ ጠበቃና ፡ የትምባሆ ፡ ሞኖፖል ፡ የሕግ ፡ አማካሪ ፤ አቶ፡ ሺብሩ ፡ ሰይፉ ፡ የሕግ ፡ ጠበቃና ፡ የኢትዮጵያ ፡ አየር ፡ መንገድ ፡ የሕግ ፡ አማካሪ ።

በአሥመራ ፡ ያስተምሩ ፡ የነበሩ ፡ ሻምበል ፡ ብርሃኑ ፡ ባይህ ፡ የ፪ኛ ፡ እግረኛ ፡ ክፍለ ፡ ጦር ፡ መምሪያ ፡ አስመራ ፤ ም/አፈ ፡ ንጉሥ ፡ ካሣ ፡ በየነ ፡ ጠቅላይ ፡ ን/ነ/ፍ/ቤት፡ አስመራ ፤ አቶ ፡ ከሠተ ፡ ኃይሌ ፡ የአስመራ ፡ የንግድ ፡ ባንክ ፡ የሕግ ፡ አማካሪ ፡ ናቸው ።

ጅማ ፡ የሚገኘው ፡ የሰርቲፊኬት ፡ ፕሮግራም ፡ የመጨረሻው ፡ ዓመት ፡ ትምህርት ፡ በሙሉ ፡ የተሰጠውና ፡ የተካሄደው ፡ በኢትዮጵያ ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡ የተማሪዎች ፡ አገልግሎት ፡ ፕሮግራም ፡ መሠረት ፡ ከሕግ ፡ ትምህርት ፡ ቤት ፡ በተላከው ፡ በወንድሙ ፡ ካሣ ፡ ብቻ ፡ ነበር ።

፫/ ስለ ፡ ሥርዓተ ፡ ትምህርትና ፡ የትምህርት ፡ ደረጃ ፡
መለስተኛ ፡ የሰርቲፊኬትና ፡ የዲፕሎማ ፡ ፕሮግራሞች ።

ሦስት ፡ ዓመታት ፡ ያህል ፡ ስናስተምር ፡ ቆይተን ፡ ሁለቱን ፡ የሠርቲፊኬት ፡ ፕሮግራሞቻችንን ፡ ከፍጻሜ ፡ ካደረስን ፡ በኋላ ፤ የዲፕሎማውንና ፡ የሰርቲፊኬቱን ፡ የትምህርት ፡ ውጤትና ፡ ደረጃ ፡ ለማጥናት ፡ በማሰብ ፡ ለተጠቀሱት ፡ የመለስተኛ ፡ ደረጃ ፡ ተማሪዎቹ ፡ መቀበሉን ፡ ቆም ፡ አደረግን ።

እነዚህን ፡ በ፬ ፡ ጠቅላይ ፡ ግዛቶች ፡ ውስጥ ፡ የሚሰጡትን ፡ ፕሮግራሞች ፡ ለመከታተል ፡ የሚሹ ፡ ሰዎች ፡ ቁጥር ፡ በጣም ፡ ከፍተኛ ፡ ከመሆኑም ፡ ሌላ ፡ ተጨማሪ ፡

ትምህርት ፡ ይሰጥ ፡ በማለት ፡ የቀረቡ ፡ ብዙ ፡ ጥያቄዎች ፡ ነበሩ ። ነገር ፡ ግን ፡ የነዚህን ፡ ፕሮግራሞች ፡ ደረጃ ፡ ማሻሻል ፡ (እንዲሻሻሉ ፡ የገፋፉ ፡ ነገር ፡ ባይኖርም) ፡ የሚቻል ፡ ነገር ፡ ሆኖ ፡ በመገኘቱ ፡ ለፋክልቲው ፤ ለፍ/ሚኒስቴርና ፡ ጉዳዩ ፡ ለሚመለከታቸውም ፡ ሌሎች ፡ ድርጅቶች ፡ አሳሳቢ ፡ ነገር ፡ ሆኖ ፡ ቆየ ።

ስለሆነም ፡ በኢትዮጵያ ፡ መሠረታዊ ፡ የሕግ ፡ ትምህርት ፡— ያለፈውን ፡ ሁናቴ ፡ ለመመዘኛ ፡ ተብሎ ፡ የተደረገው ፡ ጥናት ፡ መፈጸም ፡ በዓመቱ ፡ ውስጥ ፡ ከተፈጸመው ፡ ሥራ ፡ ዋነኛው ፡ ክፍል ፡ ነው ። ቶማስ ፡ ጋራቲና ፡ አንድ ፡ የተማሪዎች ፡ የምርምር ፡ ጓድ ፡ ጠቃሚ ፡ መዛግብቶችን ፡ ከመረመሩና ፡ መምህራን ፡ ተማሪዎችንና ፡ አሠሪዎችን ፡ ካነጋገሩ ፡ በኋላ ፡ የተዘጋጀው ፡ ሪፖርት ፡ ፕሮግራሙ ፡ ብዙ ፡ መሻሻል ፡ የሚያሻው፡ መሆኑን ፡ የነበረንን ፡ እምነት ፡ የሚያረጋግጥ ፡ ከመሆኑም ፡ ሌላ ፡ ምን ፡ ማድረግ ፡ ስለሚቻልበት ፡ ሁኔታ ፡ ለሐሳብ ፡ መለዋወጫ ፡ ጠቃሚ ፡ መነሻ ፡ ሆኖ ፡ ረድቷል ።

በዓመቱ ፡ መጨረሻ ፡ ገደማ ፡ ላይ ፡ ዶክተር ፡ ብርሃን ፡ ገብራይ ፡ የመለስተኛው ፡ ፕሮግራም ፡ ክፍል ፡ ኃላፊ ፡ ሆኑ ። ለማታው ፡ ተማሪዎች ፡ የተዘጋጀው ፡ ከፍተኛው ፡ ዕቅድ ፡ በአሁኑ ፡ ጊዜ ፡ ሁኔታው ፡ ካልለየለት ፡ የአስተዳደር ፡ ሥርዓት ፡ ጋር ፡ ተወሳስቦ ፡ ይገኛል ። ይህም ፡ ጉዳይ ፡ የሚመለከተው ፡ ዩኒቨርስቲውንና ፡ የማታውን ፡ ትምህርት ፡ ጉዳይ ፡ ክፍል ፡ ነው ። በሚመጣው ፡ ዓመት ፡ በአስተዳደርም ፡ ሆነ ፡ በጥራት ፡ የተሻለ ፡ ፕሮግራም ፡ እናቀርባለን ፡ ብለን ፡ አቅደናል ።

የሕግ ፡ ዲግሪ ፡ ፕሮግራም ።

በፋክልቲው ፡ ሥርዓተ ፡ ትምህርት ፡ ዝግጅት ፡ ጐልቶ ፡ ይታይ ፡ የነበረው ፡ ወጥተው ፡ የተመለሱትን ፡ ተማሪዎች ፡ የሚመለከት ፡ ጉዳይ ፡ ነበር ። የትምህርቱን ፡ አሰጣጥ ፡ በተወሳሰበ ፡ መንገድ ፡ በማዘጋጀት ፡ ሁሉንም ፡ ተማሪዎች ፡ በሁለቱም ፡ ሴሚስተር ፡ (የትምህርት ፡ ጊዜ) ፡ ተቀብለናል ። ይህንንም ፡ እርምጃ ፡ ያለ ፡ ምንም ፡ የባጀት ፡ ጭማሪ ፡ ለመውሰድ ፡ የቻለው ፡ የኛ ፡ ፋክልቲ ፡ ብቻ ፡ ነው ።

ይህንንም ፡ በማድረጋችን ፡ የትምህርቱ ፡ ዓይነት ፡ በቅደም ፡ ተከተልና ፡ በየደረጃው ፡ ባለመስጠቱ ፡ የተነሣ ፡ በጠቅላላው ፡ በትምህርት ፡ ደረጃ ፡ ላይ ፡ ጉዳት ፡ ሊያመጣ ፡ እንደሚችል ፡ ተገንዝበናል ። ከዚህም ፡ ሌላ ፡ በማስተማርና ፡ በማደርጀት ፡ በኩል ፡ የተፈጠረው ፡ ተጨማሪ ፡ ሥራ ፡ መምህራኑና ፡ ተማሪው ፡ ከድሮ ፡ ይልቅ ፡ ለግል ፡ ጉዳይ ፡ አሁን ፡ አነስ ፡ ያለ ፡ ጊዜ ፡ እንደሚኖራቸው ፡ እናውቃለን ። ሆኖም ፡ ተማሪዎቹም ፡ ሆኑ ፡ መምህራን ፡ ወደቀድሞው ፡ ሁኔታ ፡ በቶሎ ፡ ለመመለስ ፡ በመፈለጋቸው ፡ ይህን ፡ የአልተጠበቀ ፡ ሁኔታ ፡ ከፍ ፡ ባለ ፡ ጥረትና ፡ ትጋት ፡ አሳለፉት ።

ወጥተው ፡ የነበሩትን ፡ ተማሪዎች ፡ እንደገና ፡ ወደ ፡ ትምህርት ፡ ገበታ ፡ እንዲመለሱ ፡ ከሌሎች ፡ ፋኩልቲዎች ፡ ሁሉ ፡ በቅድሚያ ፡ እቅድ ፡ አድርጎ ፡ የነበረው ፡ የሕግ ፡ ትምህርት ፡ ቤት ፡ ነው ። ወዲያው ፡ እኔም ፡ ከሌላው ፡ ፋኩልቲ ፡ ወጥተው ፡ የነበሩት ፡ ተማሪዎች ፡ ወደ ፡ ዩኒቨርሲቲው ፡ እንዲመለሱ ፡ ላስቻለው ፡ ፕሬዚዳንቱ ፡ ላቋቋመው ፡ ኮሚቴ ፡ ሊቀ ፡ መንበር ፡ ነበርኩ ። ተማሪዎች ፡ በቶሎ ፡ በትምህርት ፡ ገበታቸው ፡ ላይ ፡ እንዲገኙ ፡ ጥረትና ፡ መሥዋዕት ፡ ማድረግ ፡ እንዳለብን ፡ እናምናለን ። ሆኖም ፡ ችግሮቹ ፡ ምን ፡ እንደነበሩ ፡ ለመግለጽ ፡ እወዳለሁ ። በጣም ፡ ትልቅ ፡ ችግር ፡ የሆነው ፡ የገንዘብ ፡ ወይም ፡ የትምህርቱ ፡ አሰጣጥ ፡ ጉዳይ ፡ ሳይሆን ፡ ይህን ፡ ያልተጠበቀ ፡ ሁኔታ ፡ ለማስተካከል ፡ ያጠፋነው ፡ ጊዜና ፡ ጉልበት ፡ ነው ። ይህም ፡ ጊዜና ፡ ጉልበት ፡ የማስተማሪያ ፡ መማሪያዎችን ፤ በዛ ፡ ያሉ ፡ የምርምርና ፡ ጠለቅ ፡ ያሉ ፡ ጽሑፎችን ፡ የምናዘጋጅበት ፡ የሕግ ፡ ትምህርት ፡ ቤትን ፡ የተሻለና ፡ ጠቃሚ ፡ ለማድረግ ፡ የምናጠፋው ፡ ነበር ።

ምንም ፡ እንኳ ፡ ከላይ ፡ የተጠቀሱት ፡ ችግሮች ፡ ቢኖሩም ፡ ከዓላማችን ፡ ውስጥ ፡ ቅድሚያ ፡ ይዞ ፡ ይገኝ ፡ የነበረው ፡ ለኢትዮጵያ ፡ የሚስማሙ ፡ የማስተማሪያ ፡ ጽሑፎች ፡ ማዘጋጀት ፡ ነበር ። መምህራኑም ፡ በ፲፱ ፡ የትምህርት ፡ ዓይነቶች ፡ አዳዲስና ፡ የተሻሻሉ ፡ የማስተማሪያ ፡ ጽሑፎችን ፡ አዘጋጅተዋል ።

አዳዲስ ፡ በወጡት ፡ በአብዛኞቹ ፡ ጽሑፎች ፡ ጎልቶ ፡ የሚታይባቸው ፡ በየሚኒስቴሩ ፡ በታላላቅ ፡ የመንግሥት ፡ ድርጅቶችና ፡ በግል ፡ መሥሪያ ፡ ቤቶች ፡ የተፈጠሩትን ፡ እውነተኛ ፡ የሆኑ ፡ ጉዳዮችን ፡ በማቀናበር ፡ የተዘጋጁ ፡ መሆናቸው ፡ ነው ።

ባለፉት ፡ ጊዜያት ፡ ለኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ ማብራሪያ ፡ በመሆን ፡ ፋኩልቲው ፡ ይገለገልበት ፡ የነበረው ፡ የማስተማሪያ ፡ ጽሑፍ ፡ ከኢትዮጵያ ፡ ጋር ፡ ተነጻጻሪ ፡ የሆኑትን ፡ የውጭ ፡ አገር ፡ የሕግ ፡ ጽሑፎች ፡ ነበር ። አሁንም ፡ ቢሆን ፡ የውጭ ፡ አገሩን ፡ ለማነጻጸሪያ ፡ እንገለገልበታለን ፡ ሆኖም ፡ የበለጠ ፡ የምንገለገልባቸው ፡ በፈጠራ ፡ የተዘጋጁትን ፡ ሳይሆን ፡ እርግጠኛና ፡ እውነተኛ ፡ የሆኑትን ፡ ኢትዮጵያን ፡ የሚመለከቱ ፡ ችግሮች ፡ ነው ።

በእነኝህ ፡ ለማስተማሪያ ፡ ሲባል ፡ በስቴንሲል ፡ በተዘጋጁት ፡ ጽሑፎች ፡ አሁንም ፡ ሆነ ፡ ወደፊት ፡ በሚገባ ፡ ለመገልገል ፡ እንዲቻል ፡ አንድ ፡ ቋሚ ፡ የሆነ ፡ የመሰብሰቢያ ፡ መንገድ ፡ ጀምረናል ። ከዚህ ፡ በፊት ፡ ለትምህርት ፡ የሚያገለግሉ ፡ ስቴንስሎች ፡ አስተማሪዎች ፡ በተቀየሩ ፡ ቁጥር ፡ ይመሰቃቀሉ ፡ ወይም ፡ ይጠፉ ፡ እንዲሁም ፡ አንዳንዴ ፡ በድጋሚ ፡ ይዘጋጁ ፡ ነበር ።

በሦስተኛና ፡ በአራተኛ ፡ ዓመት ፡ የሥርዓተ ፡ ትምህርት ፡ ለውጥ ፡ በመደረጉ ፡ የተማሪዎች ፡ ትጋትና ፡ ችሎታ ፡ መመዘኛ ፡ በመጨረሻ ፡ የሚሰጠው ፡ ፈተና ፡ ብቻ ፡ መሆኑ ፡ ቀርቷል ። ከዚህ ፡ በፊት ፡ የተካሄዱት ፡ የሙከራ ፡ ጥናቶች ፡ አሁን ፡ በሚገባ ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ ውለዋል ። ለምሳሌ ፡ የተፈጥሮን ፡ ሀብት ፡ በሚመለከት ፡ የትምህርት ፡ ዓይነት ፡ ተካፋይ ፡ የነበሩት ፡ አሥራ ፡ ስምንት ፡ ተማሪዎች ፡ አብዛኛውን ፡ የትምህርቱን ፡ ጊዜ ፡ ያሳለፉት ፡ በቡድን ፡ በቡድን ፡ ሆነው ፡ እውነተኛ ፡ የማዕድን ፡ ኮንሴሽን ፡ (ውል) ፡ ስምምነት ፡ በመፈራረም ፡ ነበር ።

በዚህ ፡ ዓመት ፡ ተማሪዎቹ ፡ መጻፍ ፡ ያለባቸው ፡ ጽሑፎች ፡ የበለጠ ፡ የሚጠቅማቸው ፡ መሆን ፡ እንዳለበት ፡ ተገንዝበናል ። በተለይም ፡ በመንግሥትም ፡ ሆነ ፡ በግል ፡ መሥሪያ ፡ ቤት ፡ ተፈላጊ ፡ የሆነውን ፡ የሕግ ፡ ረቂቅ ፡ የማዘጋጀት ፡ ችሎታ ፡ አስፈላጊ ፡ መሆኑን ፡ አውቀናል ። የመጨረሻ ፡ ዓመት ፡ ተማሪዎች ፡ ከመመረቃቸው ፡ በፊት ፡ የሚያዘጋጁት ፡ (የሚያቀርቡት) ፡ ከፍተኛ ፡ የምርምር ፡ ጽሑፍ ፡ በጣም ፡ ጥሩ ፡ ውጤት ፡ ሲያሳይ ፡ ሌሎች ፡ የጽሑፍ ፡ ዝግጅቶች ፡ ግን ፡ አጥጋቢ ፡ አይደሉም ። የሥርዓተ ፡ ትምህርት ፡ ኮሚቴ ፡ ተማሪዎቹ ፡ መጻፍ ፡ ያለባቸውን ፡ ጽሑፎችና ፡ ሌላውንም ፡ ሥርዓተ ፡ ትምህርት ፡ የሚሻሻልበትን ፡ መንገድ ፡ ያስባል ።

የምርምር ፡ ጽሑፎችና ፡ እትሞች ።

ፋክልቲው ፡ የኢትዮጵያን ፡ የሕግ ፡ እድገት ፡ ይጠቅማል ፡ ብሎ ፡ ከሚያምንባቸው ፡ አንዱ ፡ የምርምር ፡ ጽሑፎችና ፡ የእትማት ፡ ዝግጅት ፡ ፕሮግራም ፡ ነው ።

በ፲፱፻፷፱ ፡ በገጠሬው ፡ አፍሪካ ፡ በተሰኘው ፡ በበልግ ፡ ወቅት ፡ በወጣው ፡ እትም ላይ ፡ ፕሮፌሰር ፡ ዩዊንግ ፡ ስለኢትዮጵያ ፡ የሕግ ፡ ምርምር ፡ ጽሑፎች ፡ ያዘጋጁትን ፡ ሰፋ ፡ ያለ ፡ ጠቅላላ ፡ ጥናት ፡ እንድትመለከቱት ፡ አሳስባችኋለሁ ።

ፕሮፌሰር ፡ ዩዊንግ ፡ በፋኩልቲው ፡ የተዘጋጁትን ፡ ፲፫ ፡ የታተሙ ፡ መጻሕፍትንና ፡ አሥራ ፡ ሁለት ፡ የኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ መጽሔቶችን ፡ እንደዚሁም ፡ በውጭ ፡ አገር ፡ የታተሙትን ፡ ጥቂት ፡ መጻሕፍትና ፡ በርከት ፡ ያሉ ፡ አነስተኛ ፡ ጽሑፎችን ፡ በስድስት ፡ ተመሳሳይ ፡ ክፍሎች ፡ በመከፋፈል ፡ ይመረምራሉ ።

፩/ የመግቢያ ፡ ዝግጅት ፡ (ለምሳሌ ፡ በቫንደርሊንደን ፡ ስለኢትዮጵያ ፡ የተ ዘጋጀው ፡ መጽሐፍ ፡) ፪ኛ/ ፡ በታሪክ ፤ የሕግ ፡ ፍልስፍና ፡ ጥናትና ፡ ከውጭ ፡ አገር ፡ ጋር ፡ በማነጻጸር ፡ መልክ ፡ የተዘጋጁትን ፡ (ለምሳሌ ፡ ያህል ፡ የነገሥታት ፡ ሕግ ፡ የፍትሐ ፡ ነገሥት ፡ የእንግሊዝኛ ፡ ትርጉም ፡ ይገኝበታል) ፤ ፫ኛ/ ልዩ ፡ ልዩ ፡ ሕጎች ፡ የሚገኙበት ፡ (ለምሳሌ ፡ ያህል ፡ የተጠቃለሉት ፡ የአዲስ ፡ አበባ ፡ ሕጎች ፤ ፬ኛ/ ለማስ ተማሪያ ፡ የሚያገለግሉ ፡ የኢትዮጵያ ፡ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት) ፤ ፭ኛ/ በኢትዮጵያ ፡ መሥሪያ ፡ ቤቶች ፡ ምን ፡ እንደሚሠራ ፡ የሚገልጹ ፡ በየጊዜው ፡ የተደ ረጉትን ፡ ጥናቶች ፡ የሚያመለክት ፡ (ለምሳሌ ፡ በኢትዮጵያ ፡ የሕግ ፡ መጽሔት ፡ ላይ ፡ የወጡትን ፡ በኖርዝ ፡ ዌስተርን ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡ አማካይነት ፡ የተዘጋጁት ፡ ስለ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ አስተዳደርና ፡ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ከወጣ ፡ ከአ ሥር ፡ ዓመት ፡ በኋላ ፡ ያለውን ፡ የፍች ፡ ሁኔታና ፡ እንዲሁም ፡ ስለሠራተኛ ፡ ጉዳይ) ፤ ፮ኛ/ ሕብረተ ፡ ሰቡን ፡ የሚመለከቱ ፡ ልዩ ፡ ልዩ ፡ ጥናቶች ፡ (ለምሳሌ ፡ በሲንገር ፡ የተዘጋጀው ፡ የልማድ ፡ ሕግ ፡ በአገር ፡ ዕድገት ፡ ላይ ፡ ምን ፡ ዓይነት ፡ ውጤት ፡ እን ዳለው ፡ የሚመረምረው ፡ ጽሑፍ) ፡ ናቸው ።

ተቀዳሚነት ፡ ያላቸውን ፡ ጉዳዮች ፡ ማመዛዘን ፡ አስፈላጊ ፡ ስለመሆኑ ።

ስለምርምር ፡ ጽሑፎች ፡ ጉዳይ ፡ የማይዋሃዱትን ፡ ልዩ ፡ ልዩ ፡ ሐሳቦችና ፡ አስተያ የቶች ፡ ከመርመሩ ፡ በኋላ ፡ ፕሮፌሰር ፡ ዩዊንግ ፡ ወደፊት ፡ ተቀዳሚ ፡ መሆን ፡ ስለአለባ ቸው ፡ ጽሑፎች ፡ ሲተቹ ፡ እንዲህ ፡ ይላሉ ።

"ለወደፊቱ ፡ ከፍተኛ ፡ ጥረት ፡ መደረግ ፡ ያለበት ፡ ከዚህ ፡ በሚከተሉት ፡ ጉዳዮች ፡ ላይ ፡ ነው ፡—

፩ኛ/ ዋና ፡ ዋና ፡ (አስፈላጊ) ፡ የሆኑትን ፡ የሕግ ፡ አንቀጾች ፡ በተቻለ ፡ መጠን ፡ በአማርኛ ፡ ቋንቋ ፡ በግልጽና ፡ በቀለለ ፡ ሁኔታ ፡ ማብራሪያ ፡ ተዘጋጅቶ ፡ እንዲሠራጭ ፡ ማድረግ ፤

፪ኛ/ ሕጎች ፡ ጠቃሚነታቸውና ፡ ጐጂነታቸው ፡ እንዲታወቅ ፡ ምን ፡ ያህል ፡ ውጤት ፡ እንዳመጡና ፡ ምን ፡ ያህል ፡ እንዳገለገሉ ፡ ጥናት ፡ ማድረግ ፤

፫ኛ/ ከዕድገት ፡ ግብ ፡ ለመድረስና ፡ ፍትሕን ፡ ለማስገኘት ፡ ምን ፡ ዓይነት ፡ ሕጋዊ ፡ እርምጃ ፡ መውሰድ ፡ እንደሚበጅ ፡ ለመወሰን ፡ በአገሪቱ ፡ ልዩ ፡ ልዩ ፡ ክፍል ፡ ያሉትን ፡ የነዋሪዎች ፡ ሐሳብና ፡ ልማድ ፡ ጥናት ፡ ማድረግ ፤

፬ኛ/ እላይ ፡ ከጠቀስናቸው ፡ ግቦች ፡ ለመድረስ ፡ ሌላው ፡ አገር ፡ የተገለገለባ ቸው ፡ ዘዴዎች ፡ ለኢትዮጵያ ፡ ጠቃሚ ፡ ሊሆኑ ፡ የሚችሉበትን ፡ መንገድ ፡ ማጥናት ።

ከዚህ ፡ በፊት ፡ አብዛኞቹ ፡ የሕግ ፡ ጥናት ፡ ሕጋዊ ፡ እርምጃዎች ፡ አተ ኩረው ፡ ይመለከቱ ፡ የነበሩት ፡ ጥቂቱ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ሕዝብ ፡ የሚኖርበትን ፡ በከተማ ፡ ውስጥ ፡ የሚታየውን ፡ ችግር ፡ ነበር ። አሁን ፡ ግን ፡ የወደፊት ፡ ሥራችን ፡

(ጥናታችን) ፡ አብዛኛውን ፡ የኢትዮጵያን ፡ ሕዝብ ፡ ያገለግል ፡ ዘንድ ፡ ማተኰር ፡ ያለበት ፡ ገጠርንና ፡ እዚያ ፡ የሚገኙትን ፡ ሰዎች ፡ መሆን ፡ አለበት ።"

እላይ ፡ የተዘረዘረው ፡ ቅደም ፡ ተከተል ፡ የወደፊት ፡ የምርምር ፡ ጽሑፎቻችን ፡ የትኛውን ፡ አቅጣጫ ፡ መመልከት ፡ እንዳለባቸው ፡ ለምናደርገው ፡ ውይይት ፡ ይጠቅመናል ። ፋኩልቲው ፡ አብዛኛውን ፡ ጊዜ ፡ ኢትዮጵያን ፡ በሚመለከት ፡ ጉዳይ ፡ ላይ ፡ እንዲጻፍ ፡ አድርጓል ። የምርምር ፡ ጽሑፎችም ፡ ብዛታቸው ፡ በጣም ፡ አነስተኛ ፡ ስለ ነበረ ፡ ቅደም ፡ ተከተል ፡ ማዘጋጀት ፡ አላስፈለገም ።

የ፲፱፻፷፪ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ጽሑፎች ፡ (እትማት) ፡

ባለፈው ፡ ዓመት ፡ ፋኩልቲው ፡ በዚግሙንት ፡ ፕላተር ፡ ሊቀ ፡ መንበርነት ፡ አራት ፡ የኢትዮጵያ ፡ የሕግ ፡ መጽሔቶችን ፡ (በአማርኛና ፡ በእንግሊዝኛ) ፡ እትሞ ፡ አውጥቷል ። በእነዚህ ፡ መጽሔቶች ፡ ውስጥ ፡ ከወጡት ፡ ከፍተኛ ፡ ግምት ፡ ከምሰጣቸው ፡ ጽሑፎች ፡ መካከል ፡ የቢልልኝ ፡ ማንደፍሮን ፡ "የኀብረት ፡ የሆኑ ፡ የእርሻ ፡ መሬቶች ፡ ስለሚገኙባቸው ፡ ቀበሌዎች ፡ ሕዝብና ፡ ስለፍትሐ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፡" የተሰኘውን ፡ ነው ፤ ፯ኛው ፡ ቮልዩም ፡ ቁጥር ፡ ፩ ። ይህንንም ፡ ጽሑፍ ፡ በአጻጻፉ ፡ የበሰለ ፤ እንደመጽሐቱ ፡ ዋና ፡ ዓላማ ፡ በብዛት ፡ ከኢትዮጵያ ፡ የሕግ፡ሰዎች ፡ የምንጠብቀው ፡ አድርጌ ፡ እመለከተዋለሁ ። ቢልልኝ ፡ በአቀራረቡ ፡ ጥንታዊ ፡ የኀብረት ፡ የሆኑ ፡ የእርሻ ፡ መሬቶች ፡ በሚገኝባቸው ፡ ቀበሌዎች ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ የሚያውለን ፡ የፍትሐ ፡ ብሔሩን፡ ሕግ ፡ እውነተኛና ፡ ጠቃሚ ፡ ያደርገዋል ። በተጨማሪም ፡ በእነዚህ ፡ ቀበሌዎች ፡ የዕድገት ፡እቅዶች ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ የሚውሉበትን ፡ ዘዴና ፡ የፍትሐ ፡ ብሔርም ፡ ሕግ ፡ በትክክል ፡ እንዲያገለግል ፡ አንዳንድ ፡ ሐሳቦችን ፡ አቅርቧል ።

ፋኩልቲው ፡ በተጨማሪ ፡ አራት ፡ መጻሕፍት ፡ አትሞ ፡ አውጥቷል ። አምስተኛውንም ፡ ማሳተም ፡ ሲጀምር ፡ ሌሎች ፡ ሦስት ፡ ደግሞ ፡ ወደ ፡ ማተሚያ ፡ ቤት ፡ ለመላክ ፡ በማዘጋጀት ፡ ላይ ፡ ነው ። ሁለቱ ፡ የኢትዮጵያን ፡ ሕግ ፡ ለማወቅ ፡ የሚረዱ ፡ ናቸው ። እነኝህም ፡ በፕሮፌሰር ፡ ቹቹኖቪች ፡ የተዘጋጀውን ፡ ከውል ፡ ውጭ ፡ ስለሚደርስ ፡ ኃላፊነትና ፡ በፕሮፌሰር ፡ ቫንደርሊንደን ፡ ስለሰዎች ፡ የተዘጋጁት ፡ ናቸው ። በዶክተር ፡ ብርሃኔ ፡ የተዘጋጀው ፡ በኢትዮጵያ ፡ ስለሚሰጥ ፡ አስተዳደር ፡ ጥሩ ፡ የመግቢያ ፡ ዝግጅት ፡ ነው ። በዩዊንግ ፡ የተዘጋጀው ፡ የተጠቃለሉት ፡ የአዲስ ፡ አበባ ፡ ሕጎች ፡ (በአማርኛም ፡ በእንግሊዝኛም) ፡ የከተማውን ፡ ዋና ፡ ዋና ፡ ሕጎች ፡ ያሳያል ። በተጨማሪም ፡ በጣም ፡ ዝናን ፡ ያተረፈውን ፡ በፖልና ፡ በክለፋም ፡ የተደረሰውን ፡ ስለኢትዮጵያ ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ ነክ ፡ ስለሆኑ ፡ ሕጎች ፡ ዕድገት ፡ የሚገልጽ ፡ በከፊል ፡ ማሳተም ፡ ጀምረናል ።

ለእትም ፡ ከሚዘጋጁት ፡ መጻሕፍት ፡ መካከል ፡ በጣም ፡ ጠቃሚ ፡ የሆነው ፡ ከአንድ ፡ ሺህ ፡ ገጽ ፡ በላይ ፡ ሆኖ ፡ በአማርኛም ፡ በእንግሊዝኛም ፡ የሚዘጋጀው ፡ የተጠቃለሉት ፡ የኢትዮጵያ ፡ ሕጎች ፡ ይገኝበታል ። ይህ ፡ ዝግጅት ፡ በእርግጥ ፡ ፋክልቲው ፡ ለአገሪቱ ፡ የሕግ ፡ ሥነ ፡ ጽሑፍ ፡ ካበረከታቸው ፡ ዋነኛው ፡ ነው ። ምክንያቱም ፡ ይህ ፡ ዝግጅት ፡ ከሃያ ፡ አምስት ፡ ዓመት ፡ በላይ ፡ በመጽሐፍ ፡ ቅርጽ ፡ ያልወጡትን ፡ ሕጎች፡ አንድ ፡ ላይ ፡ በማድረግ ፡ በጣም ፡ ያረጁትን ፤ የተሻሩትን ፤ ያልተሻሩትን ፡ በግልጽ፡ የሚያሳይ ፡ የአዘጋጁ ፡ መምሪያና ፡ በተጨማሪም ፡ ማውጫና ፡ የሚያብራሩ ፡ ማስታወሻዎችን ፡ ያዘለ ፡ ስለሆነ ፡ ነው ።

ቤተ ፡ መጻሕፍትና ፡ የሕግ ፡ መጻሕፍት ፡ (ሰነዶች) ፡

ስድስት ፡ ወር ፡ ከቆየ ፡ በኋላ ፡ በቤተ ፡ መጻሕፍት ፡ ውስጥ ፡ በኃላፊነት ፡ የሚሠሩ ልንን ፡ ሚስስ ፡ ቤን ፡ ናታንን ፡ አገኘን ። ሚስስ ፡ ቤን ፡ ናታን ፡ የቤተ ፡ መጻሕፍቱን ፡ አስተዳደርና ፡ በተለይም ፡ ከጥቂት ፡ ዓመታት ፡ በኋላ ፡ ለመጀመሪያ ፡ ጊዜ ፡ የሚደረገ ውን ፡ የመጻሕፍት ፡ መቁጠር ፡ ተግባር ፡ በጠነከረ ፡ መንፈስና ፡ በትጋት ፡ አካሄደው ታል ። የአርካይቭ ፡ ክፍላችንም ፡ ክምችት ፡ ሰነዶች ፡ መጻሕፍትና ፡ ልዩ ፡ ልዩ ፡ ጽሑ ፎችን ፡ በማከል ፡ ከፍ ፡ አድርገነዋል ። ዓመቱ ፡ በሙሉ ፡ ሳይቋረጥ ፡ የፍርድ ፡ ምር ምር ፡ ሥራችንም ፡ በሚገባ ፡ ሲካሄድ ፡ ነበር ።

የአፍሪካ ፡ የሕግ ፡ ዕድገት ፡ ድርጅት ።

የድርጅቱ ፡ ዲሬክተር ፡ ዶክተር ፡ ቫንደር ፡ ሊንደን ፡ አዲስ ፡ አበባን ፡ ለመጨረሻ ፡ ጊዜ ፡ ለቀው ፡ ሲሄዱ ፡ በሳቸው ፡ እግር ፡ ተተክተው ፡ በተባባሪ ፡ ዲሬክተርነት ፡ እንዲ ያገለግሉ ፡ ቤልጅጋዊውን ፡ ዶክተር ፡ ቬርሄልስትን ፡ በማግኘታችን ፡ ዕድለኞች ፡ ነን ። ድርጅቱ ፡ በአፍሪካ ፡ አገሮች ፡ የወጡትን ፡ ሕጎች ፡ በማይክሮፊልም ፡ (በልዩ ፡ ዘዴ ፡ በተነሳ ፡ ፎቶግራፍ ፡) አማካይነት ፡ በመሰብሰብ ፡ ላይ ፡ ነው ። ይህም ፡ ተግባር ፡ ድርጅ ቱን ፡ እንደ ፡ አንድ ፡ የተለየ ፡ የምርምር ፡ ጣቢያ ፡ ያስቆጥረዋል ። ዶክተር ፡ ቫንደርሊን ደን ፡ የዲሬክተርነት ፡ ሥልጣናቸውን ፡ እንደያዙ ፡ በመቆየት ፡ በብሩሴልስ ፡ የሚካሄደ ውን ፡ የማይክሮፊልም ፡ ፎቶግራፍ ፡ ይቆጣጠራሉ ። ከዚህም ፡ ሌላ ፡ ከሁለተኛ ፡ የዓለም ፡ ጦርነት ፡ ጀምሮ ፡ እስከ ፡ አሁን ፡ ድረስ ፡ ስለአፍሪካ ፡ ሕግ ፡ ጉዳይ ፡ የተጻፉትን ፡ ጽሑ ፎች ፡ የሚገልጽ ፡ (የሚያሳይ)፡ የመጽሐፍ ፡ ዝርዝር ፡ ከፍጻሜ ፡ ያደርሳሉ ።

የፋክልቲው ፡ ጎብኝዎች ።

ባለፈው ፡ ዓመት ፡ ውስጥ ፡ ከዚህ ፡ የሚከተሉት ፡ ሰዎች ፡ ጉብኝት ፡ አድርገዋል ። ከዛምቢያው ፡ የኤቭሊን ፡ ሆን ፡ የጐልማሶች ፡ ኮሌጅ ፡ የሕግ ፡ ክፍል ፡ ኃላፊ ፡ የሆኑት፡ ዊሊያም ፡ ካፒሲቲኮ ፡ (ኢስኳ) ፤ ከታንዛንያ ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡ ኰሌጅ ፡ የሕግ ፡ ፋክልቲ ፡ ሚስተር ፡ ሉታፒምዋ ፡ ካቶና ፡ ሚስተር ፡ ሩዲ ፡ ጀምስ ፤ የዛንዚባር ፡ ጠቅላይ ፡ ዳኛ ፡ የተከበሩ ፡ አስዶዲና ፡ የታንዛንያ ፡ ከፍተኛ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ሬጅስትራር ፡ ሚስተር ፡ አልማካሚ ፤ የብሩስልስ ፡ ዩኒቨርስቲ ፡ ፕሮፌሰር ፡ ጄ. ሊስን ፤ የዓለም ፡ አቀፍ ፡ የሕግ ፡ ድርጅት ፡ የአፍሪካ ፡ ፕሮግራም ፡ ዲሬክተር ፡ ሚስተር ፡ ጆን ፡ ብሬንብሪጅ ፤ በዛምቢያ ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡ መምህር ፡ የሆኑት ፡ ሚስ ፡ ዎኖላ ፡ አዶሳናያ ፤ የዓለም ፡ አቀፍ ፡ የወጣት ፡ አጥፊዎች ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ ማኅበርና ፡ የዳኞች ፡ ማኅበር ፡ ፕሬዚዳንት ፡ ሚስስ ፡ ሲ ፡ ስፐርዲንና ፡ የዩታ ፡ ዩኒቨርስቲ ፡ ሕግ ፡ ት/ቤት ፡ ዲን ፡ ፕሮፌሰር ፡ ኤስ ፡ ጂ ፡ ትሩማን ፡ ናቸው ።

የገንዘብ ፡ ጉዳይ ።

ከረዥም ፡ ጊዜ ፡ እቅዳችን ፡ ውስጥ ፡ የዚህ ፡ ዓመቱ ፡ ጠቃሚ ፡ ዜና ፡ ከዩኒቨርስቲው ፡ አስተዳደርና ፡ ከፎርድ ፡ በጎ ፡ አድራጎት ፡ ድርጅት ፡ ጋር ፡ ያደረግነው ፡ ውይይት ፡ ነው ። በተለይም ፡ ከፎርድ ፡ በጎ ፡ አድራጎት ፡ ጋር ፡ ያደረግነው ፡ ውይይት ፡ የገንዘብ ፡ ዕር ዳታ ፡ ወደፊት ፡ እንደሚቀጥል ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ ተስፋ ፡ አስገኝቷል ። አሁን ፡ ፋክልቲው ፡ ሊያገኝ ፡ የሚችለው ፡ ዕርዳታ ፡ ከዚህ ፡ በፊት ፡ ከነበረው ፡ በጣም ፡ መጠነኛ ፡ ነው ። ሆኖም ፡ ይህ ፡ መጠን ፡ ማንም ፡ ሰው ፡ ይገኛል ፡ ብሎ ፡ ሊገምተው ፡ ከሚችለው ፡ በላይ ፡ ነው ። የተገኘውም ፡ ገንዘብ ፡ ለሁለት ፡ ታላላቅ ፡ ጉዳዮች ፡ ጠቃሚ ፡ ነው ።

የመጀመሪያው ፡ መምህራን ፡ በመቅጠር ፡ በኩል ፡ ነው ። የውጭ ፡ አገር ፡ መምህራን ፡ እያነሱና ፡ የኢትዮጵያውያን ፡ መምህራን ፡ ቁጥር ፡ እየጨመረ ፡ በሚሄድበት ፡ ጊዜ ፡ በመካከሉ ፡ በጣም ፡ ጉበዝ ፡ የሆኑ ፡ የውጭ ፡ አገር ፡ መምህራን ፡ መቅጠር ፡ ያስችለ ናል ። ሁለተኛው ፡ ደግሞ ፡ በምርምር ፡ ጽሑፎች ፡ ዝግጅት ፡ ነው ። በዚህ ፡ በኩል ፡ በፊት ፡ የነበረውን ፡ ደረጃ ፡ ሳንለቅ ፡ በተማሪዎች ፡ የምርምር ፡ ጽሑፍ ፡ ጸሐፊዎች ፡ እንገለገላለን ። አዳዲስ ፡ ምርጥ ፡ የሆኑ ፡ አርዕስቶችንም ፡ እናዘጋጃለን ።

ለልዩ ፡ ልዩ ፡ መግሪያና ፡ ለቤተ ፡ መጻሕፍቱ ፡ የሚውል ፡ ገንዘብ ፡ የኤይድን ፡ ብድር ፡ በከፊል ፡ ለማግኘት ፡ ከዩኒቨርሲቲው ፡ አስተዳደር ፡ ጋር ፡ ውይይት ፡ (ስምም ነት) ፡ አድርገን ፡ ጠቀም ፡ ያለ ፡ ገንዘብ ፡ እንደምናገኝ ፡ ተስፋ ፡ ተሰጥቶናል ። በመም ህራንም ፡ በኩል ፡ ዕርዳታ ፡ እንደሚያደርጉልን ፡ ከካናዳ ፡ መንግሥትና ፡ ከጀርመን ፡ ትምህርታዊ ፡ ልውውጥ ፡ አገልግሎት ፡ ቃል ፡ አግኝተናል ። በተጨማሪም ፡ የቤልጅግ ፡ መንግሥት ፡ ከሦስት ፡ ዓመት ፡ በፊት ፡ የጀመረውን ፡ ለአፍሪካ ፡ ሕግ ፡ ዕድገት ፡ ድር ጅታችን ፡ የሚያደርገውን ፡ ዕርዳታ ፡ እንዲቀጥል ፡ ጠይቀናል ። ይህም ፡ ዕርዳታ ፡ ለሌላ ፡ ሦስት ፡ ዓመታት ፡ እንደሚቀጥል ፡ ጽኑ ፡ እምነት ፡ አለን ።

ባለፉት ፡ ዓመታት ፡ ከውጭ ፡ ያገኘነው ፡ ዕርዳታ ፡ የኢትዮጵያ ፡ መንግሥት ፡ ለዩኒቨርሲቲው ፡ ከደለደለው ፡ ውስጥ ፡ የደረሰንን ፡ ጠቃሚ ፡ ድርሻ ፡ ሊሰውረው ፡ አይገባም ። ፋክልቲው ፡ ያለዚህ ፡ ዕርዳታ ፡ ተግባሩን ፡ ሊያካሄድ ፡ አይችልም ። ከዚ ህም ፡ በላይ ፡ ደግሞ ፡ ከውጭ ፡ የምናገኘው ፡ ዕርዳታዎች ፡ መጠን ፡ የሚመሠረተው ፡ ከአገር ፡ ውስጥ ፡ በምናገኘው ፡ በቂ ፡ የሆነ ፡ የገንዘብ ፡ ድጋፍ ፡ ነው ። በዚህ ፡ አንጻር ፡ ከዩኒቨርስቲው ፡ የምናገኘው ፡ ባጀት ፡ በቂ ፡ አይደለም ፡ ለማለት ፡ አይቻልም ።

ይህም ፡ ባጀት ፡ ጠቃሚነቱ ፡ በእርግጥ ፡ የሚታየው ፡ የማስተማሪያ ፡ የምርምር ፡ ጽሑፎች ፡ በተከታታይ ፡ እንዲወጡ ፡ ለሚያስችሉት ፡ ለቢሮ ፡ ጸሐፊዎች ፡ ወጪ ፡ በቂ ፡ በመሆኑ ፡ ነው ። በሌላ ፡ አንጻር ፡ ሲታይ ፡ ግን ፡ የሚገኘው ፡ ባጀት ፡ ከፍ ፡ ማለት ፡ አለ በት ። በተለይም ፡ የተማሪዎችን ፡ የምርምር ፡ ጽሑፍና ፡ በከፍተኛ ፡ ደረጃ ፡ የሚያገለግ ሉትን ፡ የመምህራን ፡ ወጪ ፡ ይችል ፡ የነበረውን ፡ አሁን ፡ እየመነመነ ፡ የሚሄደውን ፡ የውጭ ፡ ዕርዳታ ፡ መተካት ፡ አለበት ።

የወደፊት ፡ እቅዳችን ።

ከፎርድ ፡ በጎ ፡ አድራጎት ፡ የተደረገልን ፡ ዕርዳታ ፡ የሕግ ፡ ኢንስቲትውትና ፡ የሌክሲከን ፡ ፕሮጀክትን ፡ እንድንጀምር ፡ አስችሎናል ። ተትቶ ፡ የነበረውን ፡ የሌክስ ካን ፡ ፕሮጀክት ፡ እንደገና ፡ በ፲፱፻፷፪ ፡ ዓ. ም. ጀምረናል ። ይህም ፡ ፕሮጀክት ፡ የሕግ ፡ ኢንስቲትውት ፡ ጠቃሚ ፡ ክፍል ፡ ሊሆን ፡ እንደሚችል ፡ ገምተናል ። የአማርኛ ፡ የሕግ ፡ ቃላት ፡ ዝግጅት ፡ በተፋጠነ ፡ ሁኔታ ፡ በመካሄድ ፡ ላይ ፡ ነው ። ሆኖም ፡ ይህ ፡ የተ ፋጠነ ፡ እርምጃ ፡ የተዘባረቀ ፡ ሁኔታ ፡ ፈጥሯል ፤ አንድን ፡ የሕግ ፡ ሀሳብ ፡ ያዘለ ፡ ቃል፡ ለመተርጐም ፡ አስፈላጊ ፡ ያልሆኑ ፡ ብዙ ፡ የሐረግ ፡ ትርጉሞች ፡ ተፈጥረዋል ። ዳኞ ችም ፤ የሕግ ፡ አማካሪዎችም ፡ ሆኑ ፡ ጠበቆች ፡ ሁሉም ፡ የአማርኛ ፡ የሕግ ፡ ቋንቋ ፡ እንዲበለጽግና ፡ ጥሩ ፡ መግባቢያ ፡ እንዲሆን ፡ የምናደርገውን ፡ ጥረት ፡ ይደግፋሉ ።

በተጨማሪም ፡ ኒዮርክ ፡ ከሚገኘው ፡ "የሕግ ፡ ትምህርት ፡ ለሙያ ፡ ግዴታ ፡" ከተሰኘው ፡ ድርጅት ፡ ለድሆች ፡ በሕግ ፡ በኩል ፡ ዕርዳታ ፡ እንዲደረግላቸው ፡ ዕር ዳታ ፡ ለመስጠት ፡ ቃል ፡ ገብቶልናል ። ከአሜሪካን ፡ ውጭ ፡ ለሕግ ፡ ት/ቤት ፡ ዕርዳታ ፡

ይህ ፡ አሁን ፡ ለኛ ፡ የተደረገው ፡ ብቻ ፡ ነው ። ይህም ፡ ፕሮግራም ፡ ጠቃሚ ፡ ትምህርት ፡ የመቅሰሚያ ፡ ዘዴ ፡ ሆኖ ፡ ለማገልገል ፡ እንደሚችል ፡ እናምናለን ። ከዳኞችና ፡ ከሕግ ፡ ባለሥልጣኖች ፡ ጋር ፡ በመተባበር ፡ ለድሆች ፡ መጠነኛ ፡ የሆነ ፡ በሕግ ፡ በኩል ፡ ዕርዳታ ፡ ለመጀመር ፡ ዝግጅት ፡ አድርገናል ።

ከውጭ ፡ ለጋሶች ፡ ያገኘነው ፡ ዕርዳታ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ የሚያስፈልጉትን ፡ አዳዲስ ፡ እቅዶች ፡ እንዳስጀመረ ፡ ግልጽ ፡ ነው ። ሆኖም ፡ አሁን ፡ የዕርዳታው ፡ መጠን ፡ ዝቅ ፡ እያለ ፡ ስለሚሄድ ፡ የዕቅዶቻችንን ፡ ጠቃሚነት ፡ እንደገና ፡ ከመረመርን ፡ በኋላ ፡ ጥረታችንን ፡ አስተባብረን ፡ የወደፊቱን ፡ እቅድ ፡ ማዘጋጀት ፡ አለብን ፡ ይህንንም ፡ ለማድረግ ፡ ምሩቆቻችን ፡ ችሎታና ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ ምኞት ፡ ያላቸው ፡ እንዲሆኑ ፡ ማቀድ ፡ አለብን ፡ ስለዚህ ፡ በመምህራኖቻችንና ፡ በተማሪዎቻችን ፡ ዘንድ ፡ የቆየውን ፡ የታታሪ፡ ሠራተኛነት ፡ ስሜትና ፡ አንድን ፡ ጉዳይ ፡ ከግብ ፡ የማድረስ ፡ መንፈስ ፡ እንዲጠነክር ፡ እንጂ ፡ እንዲላላ ፡ ማድረግ ፡ የለብንም ።

SEVENTH ANNUAL REPORT OF THE DEAN

1962 E. C. (1969-70 G. C.)

Cliff F. Thompson, Professor and Dean, Faculty of Law

Haile Sellassie I University

I. A New Transitional Phase

In the seventh year of its history, the Law Faculty clearly entered a transitional period of immense importance. The Faculty began the change from being a new law school with an expatriate staff, to becoming an established law school with a predominantly Ethiopian staff.

The signs of this transition are dramatic. For example, only a few years ago there were less than 10 Ethiopian lawyers with the training to enable them to make a high-calibre analysis of the new Ethiopian laws, and there was no forum for the systematic consideration of Ethiopia's developing legal system. Today the Faculty has published more than fourteen issues of the Journal of Ethiopian Law, and Ethiopians increasingly are the concerned scholars who write it.

A few years ago there were no University degree level law students in Ethiopia; today, there are more Ethiopian full-time University law teachers than the number of expatriates who began the law school in 1956 E. C. (1963-64 G. C.). This year the Faculty added three full-time Ethiopians to the three previously selected and made offers to three more for next year. According to the plan begun 1961 E. C. (1968-69 G.C.) to recruit three Ethiopians yearly, the Faculty will be substantially Ethiopianized by 1967 E. C. (1974-75 G. C.).

Less dramatic than the increase in Ethiopian staff members, the increase in the age of the Faculty is an equally significant part of the transitional phase.

We are not yet a mature Faculty; we are growing, and I believe we are inevitably going to have a number of growing pains. The inauguration of this law school generated considerable excitement. The joy of innovation in the early days of the Faculty was not a guarantee of a correct start, so we should be warmly thankful for the brilliant beginning. In the past year we continued or completed programs begun earlier, and we also progressed by innovating programs destined for future completion.

Quite obviously, the transitional period we are entering has a double challenge: to maintain what we have while at the same time to move forward with new ideas. The laws of science inform us that it is harder to start an object moving than it is to keep it moving. But for human insititutions, we all know there is another rule: it is often easier for us to start an institution or project than it is to continue it, or to finish it well. To meet the double challenge of the old and new,

the Faculty must have a highly motivated staff whose energy will match their mental ability.

II. Four Common Threads in 1962 E. C. (1969-70 G. C.)

I believe that four common threads dominated the pattern of our diverse activities last year. These threads touched nearly all we did, so I will briefly describe them (but not attempt to order their importance) before discussing specific Faculty programs.

One common thread is the result of the rapid turn-over of staff combined with the increasing carry-over of unfinished projects. This placed tremendous pressures on the new staff.

Many of the staff who began projects are no longer with the Faculty in 1961 E. C. (1968-69 G. C.) alone, nine key members left Ethiopia. But the projects still required completion: projects such as Law House; publication of the *Consolidated Laws of Ethiopia;* and the collection of African statutes by our Center for African Legal Development all required new staff members to undertake them, and thus to delay progress on their own innovations. Another typical example was the new staff member who used time he might have spent on his own research and writing in order to transform a typwritten manuscript by a former member of staff into a professionally printed volume.

The turn-over of our staff has always been a difficulty, but the problem has become more acute now that the roster of Faculty obligations has lengthened.

Until the staff is substantially Ethiopianized, and therefore has a more permanent membership, these carry-over projects will exist. Fortunately, a sufficient number of staff responded well to this work, both because it had to be done, and because there must be an established pattern of responsibility which will insure the conclusion of all projects despite the turn-over of staff.

A second thread which ran through many of our activities was the effort to move more closely together the life of the University's Central Administration and the life of the Law Faculty. The University Administration and the Law Faculty were born virtually simultaneously, and although their growth was theoretically as one body, in fact they developed in many ways as separate personalities. The Law School made decisions and began programs before it was possible for the University to develop general administrative policies suitable for all Faculties. Even now the University Administration seeks to encourage a healthy autonomy for its Faculties. But the University is establishing patterns applicable to all Faculties, and these are sometimes in conflict with the practices of the Faculties. We are being asked to conform. We are willing, and we are changing, but it is not easy, and often it cannot be done rapidly without grave dangers.

For example, the challenge is to coordinate our extensive extension program of law teaching more closely with the University's Extension Department, without destroying the basis of the Faculty's ability to run a successful program. During the past year the University Administration and the Law Faculty also considered anomalies between University policy and Faculty practice in registration procedures;

in student regulations, such as those applying to Ethiopian University Service; and in financing. The effort to achieve coordination will continue.

A third common thread which pervasively touched all our efforts was shared by the entire University the return of the withdrawn students. The 1961 E. C. (1968-69 G. C.) academic year was dominated by the withdrawal of more than 70% of the University's students in the second semester, and this past year was shaped by their return in the first semester.

This unusual situation required the Faculties to be magicians - to juggle class schedules, to add courses and staff burdens so that every semester would contain both 1st and 2nd semester courses. The incidental side-effects of the situation added greatly to the administrative burdens of the Faculty. There were, for instance, an abnormally large number of student petitions to clarify rules in an unprecedented situtation, and extra planning efforts by the Law Faculty staff on proposals such as the imaginative but ill-fated Trimester Plan to make-up lost time for the students.

The major question was whether staff and students could manage the abnormal scheduling without diminishing the standard of academic performance. I am pleased to report that the results were largely reassuring, and that all students and staff deserve praise for their efforts.

The fragility of this unique academic curriculum was severely threatened, however, by the most overwhelming of the threads in the pattern of events: a broken thread - the tragic events of Tahsas, 1962 (December, 1969 G. C.). A clash between students and government forces resulted in the death of students on campus, and the closure of the University for two months. The emotional demands on each of us during those unfortunate days were not compatible with the intellectual aspirations of the University. The re-opening of the University proceeded normally enough to allow completion of the academic year, and we were fortunate to have continued education, with a slow return to the research and publication so needed by the nation.

III. Program of the Faculty of Law

1. Students

Law House

One of the most important events this year was the opening of Law House, a self-help project requiring a known cost of over Eth. 120,000, and incalculable labor by many students and staff who raised the donations in cash and kind. In addition to being a self-help endeavour for law students and staff, Law House was to provide a commodious place for students, alumni, and staff to meet, and to give to some of the law students an environment conducive to serious study. The goals were realized this year, and the staff and students many no longer with the Faculty - deserve our admiration for their achievement.

Three matters remain unsettled. We must eliminate a debt of more than Eth. $15,000; we must define the status of Law House *vis-a-vis* the University Administration; and we must work to eliminate the misunderstandings about Law House which seem to arise amongst students living in the dreadful tin-can hostels near-by. If Law House were at Arat Kilo campus or on the Building College grounds it would not be note-worthy. But perhaps its closeness to shabby housing for other

students has been useful, since Law House was one influence on the University Administration when it decided to give high priority to student dormitories in its new capital investment program.

We also await to see what the students now in the Law School contribute to Law House. They are largely the beneficiaries of persons who worked without even the reward of living in Law House. What will those who live there contribute to their successors?

Summer Session

The extraordinary event of the year, arising from the desire to make-up lost time for the withdrawn students, was an unprecedented summer session, in which one-quarter of the regular teaching staff taught three-quarters of the student body (both withdrawn and some 'regular' students) one-third of the regular law courses, for nine hours of credit.

This session, following hard on an emotionally charged and exhausting semester, could have been a disaster. But it was not. Why? Our Law students worked diligently. Also, we found that nine hours of credit in eight weeks (instead of approximately 18 hours of credit in 16 weeks) required tighter planning of teaching and studying, and in the end we had a more efficient use of time. Five days a week, a student met in three courses for one and one-half hours daily for each course. There was no loss of continuity between lectures, and each class was long enough to allow meaningful discussion.

Statistical Survey

At the beginning of the academic year, the Law Faculty had 746 students: 278 in the Bachelor of Laws degree program; and 468 in the sub-degree certificate programs in Addis Ababa, Jimma, and Harrar.

At the start of the second semester, an additional 32 students were admitted to Law I students who had withdrawn and who after their return became eligible for the Law Faculty in the second semester of the academic year. It is symptomatic of the complexities arising from the withdrawn student situation that the screening, interviewing, and admission of Law I students which normally is done over the two month vacation had to be completed in less than two weeks. The extra strain on staff seems to have been justified in at least one important way the class is reported as particularly strong.

The drop-outs or dismissals were low except in the new evening LL.B. class, which lost about 30 of its 105 members by the start of the second semester. Judging by prior evening LL.B. groups, this loss was low for the first year. Whether the extension of the program from four to five years has reduced the burden on students sufficiently to reduce the drop-outs will, however, have to await judgment.

Twenty-one students received the Bachelor of Laws degree at the July graduation. Fisseha Yimer received the Chancellor's Medal, and both he and Alemu Fokion graduated with Distinction.

There were 230 graduates of the sub-degree Certificate programs in Addis Ababa, Jimma, and Asmara. The following students graduated with honors- Sahle Wolde, Wubishet Werede in Addis Ababa; and Araya Belay in Asmara.

The sub-degree students in Asmara and Jimma wanted to travel to Addis Ababa to receive their Certificates, but it appeared that the University's policy of seeking regional graduations was a success. The impressive ceremonies, presided over in Asmara by H.E. Ras Asrate Kassa and in Jimma by H.E. Ato Lema Firehewot, brought special events to the cities which were causes of civic pride, and our graduates admitted to being pleased by their local recognition.

Honour System

There was one Honour Board case this year which was handled with speed and justice by the Faculty Advisor and student members.

But it also became clear that the meaning and operation of the Honour Code are less than obvious to many students, so that student-staff discussions will open on this topic in 1963 E. C. (1970-71).

2. Staff

Of the 21 posts budgeted by the University for the Law Faculty, 18 were filled at the beginning of the year one member was unable to return for medical reasons; one recruit declined at the last moment; and one post was unfilled.

The staff was highly qualified. It is equally important to note that fully half of the staff was new to the Faculty, and five other had served only one year. By early in the second semester three of the four members of staff who had served more than two years went on final leave. We then had 15 fulltime staff members, and 15 of the 25 courses offered by the Law School were taught by the instructor for the first time. Yet 10 of 15 teachers provided their students with new or revised teaching materials in 14 courses. Seven of our teachers offered evening classes at no extra compensation, and all 15 teachers were engaged in research in Ethiopian law.

The typical staff member was thus a person with very limited experience with Ethiopian legal problems, but a person who was energetically attempting to master the situation in order to make a useful contribution. This is not a new pattern, but a repeating pattern caused by the turn-over of staff. I have already discussed the way in which the carry-over of unfinished Faculty projects makes more acute the old problem of a rapid turn-over of staff. Fortunately, all of the previous staff remains on the Faculty for the 1963 E. C. academic year, (1970-71 G. C.). And it will be of great help to the Law School that two experienced scholars agreed to extend beyond their original commitments:- Zygmunt Plater and Associate Professor Sklar, who sacrificed a tenured academic position at Ohio State University in order to stay in Ethiopia.

The staff's efforts were particularly admirable because the departure of the Assistant Dean in the second semester added another unusual burden - many of the new staff, unfamiliar with Faculty and University procedures, had to master them as an interim administrative solution.

Ethiopianization

Three of our Ethiopian staff completed two years of teaching and research at the Faculty at the end of the year, and left for two years of advanced legal study abroad: Fasil Nahum (Yale University); Semereab Michael (Brussels University);

and Worku Tefara (Northwestern University). Each received a scholarship from the University of his choice, and fully deserved it. During his scholarship leave, each will work closely with former members of our Faculty who are now teaching at the named Universities. Abiyu Geleta, Dr. Berhane Ghebray, and Yohannes Heroui completed their first year as full-time staff members. The Faculty considered many fine Ethiopians as possibilities for staff, and made offers to three outstanding persons: Judge Assefa Liben of the High Court; Mebratu Yohannes of the Ministry of Community Development and Social Welfare; and Captain Shimelis Metaferia of the office of the Chief of Staff of the Armed Forces.

Staff Activities. In addition to regular teaching responsibilities, some of the important activities of individual staff members reflect the scope of the Law Faculty's functions:

Abiyu Geleta. Assisted the Center for African Legal Development early in the year; preparing textbook on introduction to Ethiopian Property Law; wrote legal advice for the Office of the University Business Vice President. Summer Session Teacher.

Frank Ballance. Chairman of the Curriculum and Academic Standards Committee; research and writing on two articles, "Zambia and the East African Community" and "Share Companies in Ethiopia"; preparing new teaching materials for Law and Development course.

Berhane Ghebray. Published, in French, *Ethiopian Local Government;* research for book on taxation; Director, beginning in the second semester, of the Sub-Degree Extension Program for the Faculty.

Jacques Bureau. Supervised a renewed effort to begin the Amharic-English-French Lexicon. Summer Session Teacher.

Bill Ewing. Published, *Consolidated Legislation of Addis Ababa* (Editor), and an article on labour law; completed the more than 1000 pages of manuscript for *Consolidated Laws of Ethiopia* (Editor); prepared for publication several articles, including an analysis of legal research in Ethiopia for *Rural Africana;* Chairman of the Development and Promotions Committee; transitional Chairman of the Curriculum Committee; director of the Consolidated Laws Project; member of several University committees, including the one for the new Student Legislation.

Fasil Nahum. Completed or modified for publication two articles on Ethiopian Constitutional Law and began another; completed a summary of Ethiopian legislation for 1968; member of several Faculty committees and the University's Press Board.

George Krzeczunowicz. Completed for publication the manual, *Ethiopian Laws of Extra-Contractual Libiability,* and completed articles on the role of Equity in Ethiopia and the University College Era of Ethiopian Legal Education; continued writing on two other articles, on Equity and Legal Education in Ethiopia; member of several Faculty and University committees; continued his workshop meetings with former students, now legal advisers and judges; prepared teaching problems in Family Law.

John Messing. Preparing new teaching materials for Transnational Transactions and Natural Resources; research and writing on several articles dealing with economic development; late in the year, member of the University Faculty Council and supervised filing of Faculty teaching materials and final examination procedures and processing.

Peter Mutharika. Visiting Lecturer in second semester on leave from University of Tanzania; helped with editing of Paul & Clapham's *Constitutional Law*, Vol. II.

Katherine O'Donovan. Prepared (with Thompson) temporary edition of *Legal Analysis Teaching Materials* and preparing teaching materials for Private Law and Public International Law; began research on role of judge in Ethiopia; English Editor for Journal of Ethiopian Law and Paul & Clapham, *Constitutional Law*, Vol. II; member of University Faculty Council and several Faculty committees; in second semester, de-facto Assistant Dean; in Summer Session, Assistant Dean and director of student research projects, including Consolidated Laws Project and the Journal of Ethiopian Law.

Don Parris. Worked on teaching materials for Administrative Law; early in the year, English Editor of the Journal of Ethiopian Law and member of the Faculty Student Relations Committee.

Zyg Plater. General Editor, Journal of Ethiopian Law - 2 journals published and 3 in preparation; supervision of printing of three books by Faculty members; assistance in getting Law House opened; late in the year, Acting Chairman of Research and Publications Committee, with numerous administrative and editing duties; preparing article on comparative Constitutional Law.

Paul Ponjaert. Until his departure in the second semester, Assistant Dean; and Secretary of Center for African Legal Development; preparing (with Vanderlinden) a manual on Family Law.

Semereab Michael. Completed for publication an article on administrative contracts in Ethiopian Law; revised some teaching materials in Obligations; Chairman of Student Relations Commitee and member of the Ethiopian University Service Committee.

Ron Sklar. Preparing article on the Penal Code and teaching materials for Penal Law; Chairman of the Honour Board, and of the Library Committee; and member of nearly all Faculty committees.

Jacques Vanderlinden. Completed for publication, in French, of introductory book on Ethiopia's legal system; final editing of book on law of persons; preparing (with Ponjaert) manual on Family Law; early in the year; Chairman of the Research and Publications Committee; Director, Center for African Legal Development.

Thierry Verhelst. Completed for publication an article, "Customary Land Tenure as a Constraint on Agricultural Development: a Re-Evaluation"; began research on existing land tenure in Ethiopia; preparing teaching materials in Agrarian Reforms and several related articles; responsibility for Faculty physical plant and non-academic personnel; late in the year, appointed Associate Director, Center for African Legal Development.

Worku Tefara. Modifying for publication an article on "Right to Counsel"; research on civil procedure problems in Ethiopia; member of several Faculty and University Committees, including the University Committee on Student Legislation; Secretary to the Executive Committee of the University Faculty Council.

Yohannes Heroui. Research on article about the O.A.U; supervised some Amharic translations for the Journal of Ethiopian Law and served as Case Editor; early in the year, member of the University Faculty Council, Summer Session Teacher.

For the Summer Session, we were fortunate to obtain the services of two visiting teachers who contributed greatly to the success of that program: *John Wylie*, of the Law Faculty, Queen's University, Belfast, Ireland; and *Professor Zaki Mustafa*, formerly the Dean of the Law Faculty at the University of Kahrtoum, and presently Law Faculty Dean at Ahmadu Bello University in Northern Nigeria. Both were model teachers and colleagues.

The records of those who left us this year speak for them, but I would add a few personal words.

Paul Ponjaert, the Assistant Dean, carried alone the Faculty's administrative responsibilities in the time between Dean Johnstone's departure and my arrival; he will be remembered best for the constant charm with which he confronted the problems surrounding his office. Associate Professor Vanderlinden, founder and Director of the Center for African Legal Development at the Faculty, was a whirlwind of intellectual enlightenment and he cared greatly for the future of our efforts. The characteristic of commitment and concern for this Faculty also distinguished Assistant Professor Ewing, who was the General Editor of the Consolidated Laws Project, a vital and mammoth undertaking. His perception and judgment, as well as his experience here, made his counsel wise, and I sought it daily. We miss them all greatly.

The part-time teachers were fewer than in recent years, but they were of the usual high standard.

In the two Certificate programs which were running in Addis, the teachers were: *Major Abebe Guangoul*, Legal Advisor, Pension Commission; *Dr. Assefa Habtemariam* Legal Advisor, Ministry of Commerce and Industry; *Judge Assefa Liben*, Judge of the High Court; Colonel *Belachew Jemaneh*, Chief of Public Security, Ministry of Interior; *Bilillign Mandefro*, Legal Adviser, Auditor General's Office; *Negga Tessema*, Vice Mayor, Addis Ababa; *Mohamed Abdurahman*, Vice Minister, Pension Commission; *Selamu Bekele*, advocate and Legal Advisor, Tobacco Monopoly; *Shiberu Seifu*, Advocate , and Legal Advisor, Ethiopian Airlines.

In Asmara the teachers were: *Captain Berhanu Bayih*, 2nd Infantry Division Headquarters, Asmara; *V/Afe Negus Kassa Beyene*, Supreme Imperial Court of Asmara; and *Ato Kesete Haile*, Legal Advisor, Commercial Bank of Asmara.

In Jimma, the final year of the Certificate program was entirely taught and administered by *Wondimu Kassa*., who was on Ethiopian University Service from the Law Faculty.

3. Curriculum and Academic Standards

Sub-Degree Certificate and Diploma Programs

As two of our Certificate programs came to an end after nearly three years of instruction, the Faculty paused in its intake of sub-degree students in order to evaluate the effectiveness of the Certificate and Diploma programs.

The quantity of students in these programs, operating in four provinces, has always been impressive, and there were many requests for more courses. But the possibility - if not the necessity - of improving the quality of these programs became increasingly a major concern of the Faculty, the Ministry of Justice, and other relevant institutions.

The completion of the report *Basic Legal Education in Ethiopia - An Evaluation* was, therefore, the significant development of the year. Thomas Geraghty and a student research team studied the relevant records and interviewed teachers, students, and employers as the basis for the final report. It confirmed our belief that substantial improvements should be made in the sub-degree programs, and provided a basis for substantive discussions about what could be done.

Near the end of the year, Dr. Berhane Ghebray became primarily responsible for the sub-degree programs. Substantive planning for the extension programs is presently mixed in a complex way with unsettled administrative arrangements which concern the central University Administration and the University's Extension Department. We aim for a better program in both content and administration next year.

LL.B Program

The return of the withdrawn students dominated the Faculty's curriculum planning. We accommodated all students in both semesters by a complicated re-scheduling of courses, and we were the only Faculty able to do this without an increase in budget.

We were aware of the possible risks to our acadamic standards, caused by the need to offer courses out of their proper sequence, and by the added teaching and administrative burdens which meant less time could be given to individual students. Students and staff responded well to the abnormal situation, and although all wished an early return to normality, they managed the interim with gratifying tenacity.

The Law School was the first Faculty to plan for the early readmittance of the withdrawn students, and subsequently I was chairman of the President's Committee which opened the way for the return of withdrawn students from other Faculties of the University. We believe the sacrifices required by all in order to achieve the early readmittance of the students were worthwhile. But I believe the record also allows me to emphasize the problems as well. The greatest problem was neither financial nor academic, but simply that handling the abnormal situation absorbed much of our time and energy which normally would have been spent on new teaching materials, more research and scholarly writing, and on plans and programs to make the Faculty a better and more effective institution.

Despite the problems, the creation of teaching materials suited to the needs of Ethiopia remained a paramount goal. Teachers prepared new or revised materials in 14 courses.

A significant aspect of many of the new teaching materials is their reliance upon actual case-problems arising in the ministries and the public corporations, and in the private sector. In the past, the Faculty's teaching materials characteristically applied foreign comparative legal materials to the provisions of Ethiopia's codes. A comparative approach remains important, but we are increasingly using real rather than hypothetical problems of Ethiopia in our teaching materials.

To provide for the full utilization of teaching materials in the future as well as the present, the Faculty inaugurated a centralized collection of the stencils prepared for courses. Formerly, a number of stencils were mislaid or lost when staff changed, and there was some unnecessary repetition in preparing stencils.

In the third and fourth year courses there was a considerable amount of curriculum innovation, and less reliance upon a final examination as the sole judgment of a student's performance. Tentative experiments of earlier years were developed

in force - for example, 18 students in the Natural Resources course spent a considerable part of the semester in a realistic simulation of the negotiation sessions required to hammer out a mining concessions agreement.

We became convinced this year that the writing program should be more systematic and valuable to the student, particularly in the development of legal drafting skills which are constantly required in government and private practice. The Senior Research requirement has worked exceptionally well, but the remainder of the writing program is largely unsatisfactory. The Curriculum Committee will be considering revisions in the writing program and other portions of the curriculum.

4. Research and Publication

The research and publication program is an integral part of the Faculty's aim to serve the legal development of Ethiopia.

Professor Ewing's research survey prepared for the spring, 1970 issue of *Rural Africana* is the most comprehensive survey and analysis of Ethiopian legal research, and I recommend it to you. He analyses the Faculty's 13 published books and 12 issues of the Journal of Ethiopian Law and the many articles and the few books published abroad, into six overlapping categories: 1) introductory works (e.g. Vanderlinden's new book on Ethiopian Law); 2) historical, jurisprudential and comparative works (*e.g.* the English translation of the *Fetha Negast: The Law of Kings)* 3) source materials (e.g. *The Consolidated Laws of Addis Ababa);* 4) instructional works explaining the law on the books (*e.g.* Sedler's *Ethiopian Civil Procedure);* 5) empirical works discribing what actually happens in Ethiopian institutions (e.g. the Journal articles by the Northwestern University research project on local courts administration, divorce procedures 10 years after the Code, and labour relations); 6) empirical works with a social science orientation (*e.g.* Singer's article on the effect of customary law in development).

Need to Assess Priorities

After examining the conflicting views regarding future research priorities, Professor Ewing states:

"That the major effort in the future should be directed along the following lines:

(1) Preparation and dissemination in Amharic of explantions of the major provisions of the law in as simple and clear a form as possible;

(2) Studies of the effects and effectiveness of the laws, to determine whether they are actually having beneficial or detrimental results;

(3) Studies of the attitudes and practices of the people in the various parts of the country to determine what legal methods are best adopted to bring about policy goals of development and social justice; and

(4) Studies of the possibility of applying successfully to Ethiopia measures adopted in other countries to bring about these goals.

Because too many policies and studies of the law in the past have been aimed at problems which occur mainly in urban areas, which contain only a small proportion of the population, future work should deal with the rural areas and their people and problems in order to benefit the vast majority of the people."

This listing of priorities is a useful aid to the discussion which must begin concerning the direction our research should take. The Faculty has always emphasized research related to the needs of Ethiopia, and because there was so little to begin with, priorities did not have to be assigned.

The books and articles have become an important element in the foundation of Ethiopia's modern legal system. But there is now a need to focus sharply our priorities - to avoid unnecessary duplication of efforts, and to base our research and publication upon a clear-headed assessment of needs. Otherwise, I believe there is a danger of equating quantity with quality in our research and publication program.

Publications of 1962 E. C. (1969-70 G. C.)

In the past year, the Faculty published four issues of the Journal of Ethiopian Law (in English and Amharic) under the General Editorship of Zygmunt Plater. From the many outstanding articles in the published issues, I note Bilillign Mandefro's "Agricultural Communities and the Civil Code" (Vol. VI, No. 1) as typical of the Journal's aims - to have more writing by Ethiopian lawyers and to be both scholarly and useful in content. His exposition brings sense to the Code provisions dealing with traditional agricultural communities, and provides practical recommendations to make the Code more effective in order to implement the development policies regarding agricultural communities.

The Faculty also published four books, began printing a fifth, and readied three more for delivery to the printers. Two of the books will assist an understanding of existing Ethiopian law: Professor Krzeczunowicz's book on extra-contractual liability and Professor Vanderlinden's book on the Law of Persons. Dr. Berhane Ghebray's book provides an introduction to the organization of local administration in Ethiopia, and the *Consolidated Laws of Addis Ababa* (in English and Amharic Ewing, Editor) is a basic law source for the capital. We began to print portions of the second volume of the much admired work by Paul and Clapham on the development of Ethiopian Constitutional Law.

Of the books being prepared for printing, the most important is the *Consolidated Laws of Ethiopia* (Ewing, Editor), which will be over 1000 pages in each of the Amharic and English editions. This project will undoubtedly be one of the Faculty's major contributions to Ethiopian legal literature, for it brings together nearly a quarter of a century of Ethiopia's non-Code laws, with editorial guides to legislation repealed, obsolete, or impliedly repealed, and with finding tables, indexes, and analytical notes.

Library and Legal Documentation

After a gap of nearly six months, the Faculty obtained the services of a head librarian, Mrs. Ben-Nathan, who has vigorously undertaken the library's administration, including the conduct of our first inventory in some years. We continued to add items to our Archives, and the Judgment Analysis Project continued throughout the year.

Center for African Legal Development

With the final departure from Addis of the Center's Director, Dr. Vanderlinden, the Faculty was fortunate to have Dr. Verhelst, another Belgian, assume the duties of Associate Director. The Center continues to a mass on microfilm the legislation

of all African countries, which will constitute a unique research center. Dr. Vanderlinden will remain as Director to supervise the photographing of microfiches in Brussels, and to put the finishing touches on the Bibliography of African Law, from post World War II to present.

Visitors to the Faculty

During the past year we were honoured by visits from the following persons, some of whom were able to give lectures to staff and students: William Capstick, Esq., Head of the Law Department, Evelyn Hone College for Adult Education Zambia; Mr. Lutapimwa Kato and Mr. Rudy James both of the Law Faculty, University College, Tanzania; The Hon. Mr. Justice A. Saidi, Chief Justice of Zanzibar, and Mr. L. Makame, High Court Registarar of Tanzania; Professor J. Gilissen of Brussels Univesity; Mr. John Bainbridge, Director of the African Program of the International Legal Center; Miss Wonuola Odessanya, Lecturer in the Law School, University of Zambia; Mrs. C. Spurgin, President of International Association of Juvenile Courts and President of the Lay Magistrates Association; and Professor S. J. Thurman, Dean of the Law School, University of Utah.

Financing

In regard to the long-term planning of the Faculty, the most important event of the year was the Faculty's negotiation with the University Administration and the Ford Foundation which resulted in the strong possibility of continued financial support from the Ford Foundation.

The amount of assistance is likely to be more modest than in the past, but considerably more than even the most optimistic persons had predicted. The funding is vital for two major areas. In staffiing it would allow the Faculty to seek the best available expatriates in the period when the number of expatriates will be steadily declining as the Faculty is Ethiopianized. In research and publications the Faculty would be able to maintain the same level of quality in its program, including the use of student researchers, and to innovate in selected areas.

The Faculty also negotiated with the University Administration for a portion of the AID loan for equipment and library, and received the promise of useful amounts. We received assurance of help in staffing from the Canadian Government and from the German Educational Exchange Service. The Faculty also negotiated for an extension of the generous support by the Belgian government to the Center for African Legal Development which began three years ago, and there was a strong likelihood of another three year grant.

The success in the past year in securing support from foreign donors should not obscure the central importance of the Faculty's budget received from the Imperial Ethiopian Government's allocation to the University. The Faculty could not operate without it, and more important, the grants promised by outside donors are based upon the assurance of adequate local financial support. In this respect the Faculty's University budget is not unsatisfactory, and it has become more realistic in its support of the secretarial staff needed to prepare the flow of teaching materials and research papers. In other respects the budget will have to grow to fill the declining level of foreign support, particularly in such areas as student research work, and in the funding of senior staff positions.

Looking Ahead

The prospect of continued support from the Ford Foundation made it possible for us to plan seriously for a Law Institute and Lexicon Project. We revived the Lexicon Project in 1962 E. C. (1969-70 G. C.) in order to judge its possibilities, and we concluded that it could be an important aspect of the Law Institute. The creation of an Amharic legal vocabulary is proceeding at a rapid pace but with tremendous confusion and with an undesirable multiplicity of phrases for individual legal concepts. Judges, legal advisors, and lawyers all support our efforts to guide the development of the legal language as an effective tool of communication.

We were also assured of a grant from the Council on Legal Education for Professional Responsibility, Inc. in New York for the support of a program in providing legal aid to the poor. The approval of a grant to our Law Faculty was the only grant made to a law school outside of the United States. We believe it can serve an important pedagogical purpose in our Faculty, and in cooperation with judges and legal officials we began preparation for the start of a modest legal aid program.

But just as the prospect of continued support by foreign donors made it possible to continue planning for innovations needed in Ethiopia, the likely decline in the level of such support made it necessary to reconsider the value of our programs, to consolidate our efforts, and plan for a future which is manageable.

In any event, we must continue to aim for our graduates to be men of ability *and* aspiration. We must therefore intensify, not relax, the tradition of hard work and achievement carried by our staff and students.

002572

መግለጫ ።

የሚከተሉት ፡ ፍርዶች ፡ ወይም ፡ ጉዳዮች ፡ በኢትዮጵያ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ መንግሥት ፡ ጠቅላይና ፡ ከፍተኛ ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ የተወሰኑ ፡ ናቸው ። የአማርኛው ፡ ፍርድ ፡ መደበኛ ፡ (ኦፊሻል) ፡ ስለሆነ ፡ ከእንግሊዝኛው ፡ ቀድሞ ፡ ይገኛል ።

የኢትዮጵያ ፡ የሕግ ፡ መጽሔት ፡ ለሕግ ፡ ባለሙያዎች ፡ ሁሉ ፡ የሚያስፈልግ ፡ ምሁራዊ ፡ እትም ፡ ነው ። ፍርዶች ፡ በመጽሔቱ ፡ ውስጥ ፡ የሚታተሙት ፡ በመጽሔቱ፡ ቦርድ ፡ አባሎችና ፡ በአዘጋጇዎቹ ፡ አስተያየት ፡ አሳሳቢ ፡ የሕግ ፡ ጭብጦችን ፡ ያነሳሉ ፡ ተብለው ፡ የሚገመቱትን ፡ ውሳኔዎች ፡ ለሕግ ፡ ባለሞያዎች ፡ ለማቅረብ ፡ ነው ። አንድ ፡ የፍርድ ፡ ጉዳይ ፡ እንዲታተም ፡ በሚመረጥበት ፡ ጊዜ ፡ የመጽሔቱ ፡ ቦርድ ፡ አባሎች ፡ እና ፡ አዘጋጇዎች ፡ ፍርዱ ፡ የፍጹምነት ፡ መልክ ፡ አለው ፡ የሚል ፡ አሳብ ፡ የማስተጋባት ፡ ፍላጎት ፡ የላቸውም ። ቢሆንም ፡ የፍርድ ፡ አሳቡ ፡ መልካምነት ፡ ፍርዱን ፡ በመጽሔቱ ፡ ውስጥ ፡ ለመታተም ፡ ከሚያስችሉት ፡ ሁኔታዎች ፡ ውስጥ ፡ ከፍተኛውን ፡ ደረጃ ፡ የያዘ ፡ ነው ። በአንድ ፡ የቦርዱ ፡ አባል ፡ ወይም ፡ በአንድ ፡ የመጽሔቱ ፡ አዘጋጅ ፡ አስተያየት ፡ አንድ ፡ ፍርድ ፡ በአንድ ፡ በኩል ፡ አሳሳቢ ፡ የሆነ ፡ የሕግ ፡ ጭብጥ ፡ የሚያነሳ ፡ በሌላው ፡ በኩል ፡ ደግሞ ፡ የሚያከራክር ፡ ሆኖ ፡ የተገኘ ፡ እንደሆነ ፡ ወይም ፡ በጭብጡ ፡ ላይ ፡ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ከሰጠው ፡ ውሳኔ ፡ ለየት ፡ ያለ ፡ የሚደገፍ ፡ አሳብ ፡ ሊኖር ፡ የሚችል ፡ ከሆነ ፡ ይህንኑ ፡ የሚያስረዳ ፡ ማስታወሻ ፡ ይሰጣል ። ይሁንና ፡ በየደረጃው ፡ የሚገኙ ፡ የሕግ ፡ ባለሙያዎች ፡ በመጽሔቱ ፡ ውስጥ ፡ ታትሞ ፡ የሚገኘው ፡ በእያንዳንዱ ፡ ፍርድ ፡ ላይ ፡ የተለያየ ፡ አስተያየት ፡ ሊኖራቸው ፡ ስለሚችል ፡ የዚህ ፡ ዓይነቱ ፡ ማስታወሻ ፡ በማይሰጥበት ፡ ጊዜ ፡ የተሰጠው ፡ ውሳኔ ፡ የፍጹምነት ፡ መልክ ፡ አለው ፡ ብሎ ፡ መቀበል ፡ ተገቢ ፡ አይደለም ።

የቦርድ ፡ አባሎችና ፡
የመጽሔቱ ፡ አዘጋጇዎች ።

REPORTS

The following reports are cases decided by the Supreme Imperial and the High Courts of Ethiopia. The Amharic judgment is official and always precedes the English.

The Journal of Ethiopian Law is a scholarly publication, addressing itself to all members of the profession. Its purpose in publishing judgments is to make known to the profession interesting decisions which in the opinion of the Board and Editors raise important issues of law. In selecting a particular judgment for publication, the Board and Editors do not wish to convey the impression that the judgment is definitive on any proposition for which it may stand although the quality of the the decision is always an important consideration in determining whether it should be included in the Journal. When, in the opinion of a Board Member or an Editor, a judgment is of interest and raises an important issue of law but there is reason to believe that aspects of the decision are contestable or that the result reached by the court is not clearly the only supportable conclusion, a note on the case is often included. The absence of such a note is not however to be interpreted as indicating complete finality on the issues raised in the case, as it is expected that members of the profession on all levels may hold differing opinions on the merits of any judgment published herein.

The Members of the Board and
The Editors.

ጠቅላይ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፤
አዲስ ፡ አበባ ፤ ፩ኛ ፡ ችሎት ።

ዳኞች ፤

አፈንጉሥ ፡ ተሾመ ፡ ኃይሉ ፡ ማርያም ፤
አቶ ፡ ታደሰ ፡ ተክሉ ፡ ጊዮርጊስ ፤
ቀኛዝማች ፡ ሙላት ፡ በየነ ።

በይግባኝ ፡ ከሳሽ ፤ ሐቢብ ፡ ከቢሬ ፤
በይግባኝ ፡ ተከሳሽ ፤ ሚ/ ዳንኤል ፡ ኢጐ ፤

የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ይግባኝ ፡ ቁጥር ፡ ፭፻፴፫/፹

የንግድ ሕግ ፤ የግል ማኅበርን ስለማፍረስ ፤ ተጨማሪ ማስረጃን በይግባኝ ሰሚ ፍርድ ቤት ስለማቅረብ፤ ብርቱ ጠብና አለመግባባት ለማኅበሩ መፍረስ በቂ ምክንያት ስለመሆኑ የማኅበሩ መመሥረቻ ጽሑፍና የመተዳደሪያ ደንብ ከመዘጋጀቱ በፊት ስለ ነበሩት ስምምነቶች ውጤት ፤ የፍትሐ ብሔር ሕግ ቁጥሮች ሺ፯፻፴፩ ፣ ሺ፰፻፹፰ ፤ የፍትሐ ብሔር ሥነ ሥርዓት ቁጥሮች ፫፻፵፭ ፣ ፫፻፳፰ ፤ የንግድ ሕግ ቁጥሮች ፭፻፵፪ ፣ ፪፻፲፰ ፤ ፭፻፲ ፤ ፭፻፲፪ ፤ ፭፻፲፯—፭፻፲፰ ፤ ፫፻፲፬ ፤ ፭፻፹ ፤ ፪፻፲፱—፪፻፹፫ ፣ ፭፻፹፱ (፩)

በይግባኝ ባይና በመልስ ሰጪው መሀከል ያለው አለመግባባት ከዚህ በፊት ያቋቋሙትን የሽርክና ማኅበር ለማፍረስ በቂ ምክንያት ነው በማለት የከፍተኛው ፍርድ ቤት የሰጠውን ፍርድ በመቃወም የቀረበ ይግባኝ ።

ውሳኔ ፤ የከፍተኛው ፍርድ ቤት ውሳኔ ጸንቷል ።

፩/ ተጨማሪ ማስረጃ በይግባኝ ሰሚ ፍርድ ቤት ለማቅረብ የሚቻለው በፍትሐ ብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ በቁጥር ፫፻፳፰/፩/ሀ/ለ/ የተደነገገው ሲሟላ ብቻ ነው ።

፪/ የሽርክና ማኅበር ባቋቋሙት ሰዎች መሀከል ብርቱ አለመግባባትና ጠብ ከተፈጠረ ይህ በቂ ምክንያት ሆኖ ማኅበሩን ሊያፈርስ ይችላል ።

፫/ ማኅበሩ ከመቋቋሙ በፊትም ሆነ በኋላ ባቋቋሚዎቹ መሀከል የተደረጉ የግል ስምምነቶች በሙሉ በማኅበሩ መመሥረቻ ጽሑፎችና በመተዳደሪያ ደንቦች ውስጥ የተወሰኑትን ድንጋጌዎች ወይም ሌሎች ሕጎች ሊሽሩ ወይም ሊለውጡ አይችሉም ።

ውሳኔ

ይግባኝ ፡ ባዩ ፡ በፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ በቁጥር ፡ ፫፻፵፭ ፡ መሠረት ፡ ተጨማሪ ፡ ምስክሮች ፡ ላሰማ ፡ በማለት ፡ ጠይቋል ። በይግባኝ ፡ ሰሚ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ተጨማሪ ፡ ማስረጃ ፡ ሊቀርብ ፡ የሚችለው ፡ በሥነ ፡ ሥርዓቱ ፡ ሕግ ፡ በቁጥር ፡ ፫፻፳፰፡ ንዑስ ፡ ቁጥር ፡ ፩ ፡ (ሀ) እና ፡ (ለ) በተደነገገው ፡ መሠረት ፡ ፩ኛ/ይግባኝ ፡ የተባለ በትን ፡ ፍርድ ፡ ወይም ፡ ውሳኔ ፡ የሰጠው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ የቀረበለትን ፡ ማስረጃ ፡ አለ በቂ ፡ ምክንያት ፡ ሳይቀበለው ፡ ሲቀር ፤ ፪ኛ/ ተጨማሪ ፡ ማስረጃ ፡ መስማት ፡ ወይም ፡ መቀበል ፡ ተገቢ ፡ ነው ፡ ሲባል ፡ ወይም ፡ ትክክለኛ ፡ ፍትሕ ፡ ለመስጠት ፡ አስፈላጊ ፡ ሆኖ ፡ ሲታይ ፡ ብቻ ፡ ነው ።

ይግባኝ ፡ ባዩ ፡ በከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ምስክሮች ፡ እንዲያስማ ፡ እንዲፈቀ ድለት ፡ ጠይቆ ፡ ነበር ፤ የጠየቀውም ፡ መልስ ፡ ሰጭዎች ፡ ፋብሪካውን ፡ እንሽጥ ፡ በማ ለት ፡ ለመጠየቃቸውና ፡ ለማስቸገራቸው ፡ እንዲሁም ፡ ከሌላ ፡ ሰው ፡ ጋር ፡ ተስማም ተው ፡ ለመሥራት ፡ ለማቀዳቸውና ፡ አገራችውም ፡ ለመሄድ ፡ ፈልገው ፡ ደጋግመው ፡ የጠየቁ ፡ ለመሆናቸው ፡ በምስክሮች ፡ ላስረዳ ፡ በማለት ፡ ነበር ። የከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ግን ፡ አልተቀበለውም ። ያልተቀበለውም ፡ በተገቢ ፡ ምክንያት ፡ ነው ። እኛም ፡ ተስማምተንበታል ። የተስማማንበትንም ፡ ምክንያት ፡ ከዚህ ፡ ቀጥለን ፡ እናስረዳለን ።

ከሳሽ ፡ የአሁኖቹ ፡ መልስ ፡ ሰጭዎች ፡ ክስ ፡ ያቀረቡት ፡ ማኅበሩ ፡ በንግድ ፡ ሕግ በቁጥር ፡ ፰፻፵፪ ፡ እና ፡ በቁጥር ፡ ፪፻፲፰ ፡ መሠረት ፡ ይፍረስልን ፡ በማለት ፡ ነው ። ማኅበሩ ፡ ይፍረስልን ፡ የሚሉበትንም ፡ ምክንያት ፡ በዝርዝር ፡ አቅርበዋል ። ፍርድ ቤቱም ፡ መመልከትና ፡ መወሰን ፡ ያለበት ፡ የቀረበውም ፡ ምክንያት ፡ በቂ ፡ ከሆነ ፡ ማኅበሩ ፡ እንዲፈርስ ፡ ይደረጋል ፤ ካልሆነ ፡ ግን ፡ ይፍረስልን ፡ በማለት ፡ የቀረበው ጥያቄ ፡ ይሠረዛል ። መልስ ፡ ሰጭዎች ፡ በነሱና ፡ በይግባኝ ፡ ባዩ ፡ መካከል ፡ አለመግ ባባትና ፡ ብርቱ ፡ ጭቅጭቅ ፡ መፈጠሩን ፡ አስረድተዋል ። ይግባኝ ፡ ባዩም ፡ በመከላ ከያ ፡ አላፈረሰውም ። ይግባኝ ፡ ባዩ ፡ ላስረዳ ፡ የሚለው ፡ መልስ ፡ ሰጭዎች ፡ ፋብሪካ ውን ፡ እንሽጥ ፡ ማለታቸውን ፤ ከሌላ ፡ ጋር ፡ ለመሥራት ፡ ማቀዳቸውንና ፡ አገራችን እንሒድ ፡ ማለታቸውን ፡ ነው ፡ እንጂ ፡ መልስ ፡ ሰጭዎች ፡ ያቀረቡት ፡ ምክንያት ፡ እውነት ፡ አለመሆኑን ፡ ላስረዳ ፡ በማለት ፡ አይደለም ። ስለዚህ ፡ ላቅርብ ፡ የሚለውን ፡ ማስረጃ ፡ የከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ያልተቀበለው ፡ በሚገባ ፡ ስለሆነ ፡ እኛም ፡ አልተቀበልነውም ።

እንግዲህ ፡ ወደዋናው ፡ ክርክር ፡ እንመለስ ፤ በከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ የተከ ራከሩበትን ፡ መዝገብ ፡ መርምረን ፡ እንዳገኘነው ፡ ከሳሾች ፡ የአሁኖች ፡ መልስ ፡ ሰጭዎች ፡ ብላክ ፡ ፐርል ፡ የተባለው ፡ የግል ፡ ማኅበር ፡ እንዲፈርስ ፡ አጣሪና ፡ አከፋ ፋይም ፡ እንዲሾምላቸው ፡ ለከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ አመልክተው ፡ ተከሳሹ ፡ የአ ሁኑ ፡ ይግባኝ ፡ ባይ ፡ ቀርቦ ፡ ከተከራከረ ፡ በኋላ ፡ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ የተባለው ፡ ማኅበር ፡ እንዲፈርስና ፡ ሂሳብ ፡ አጣሪ ፡ እንዲሾም ፡ ወስኗል ። ይግባኙም ፡ የቀረበው ፡ በዚሁ ፡ ውሳኔ ፡ ላይ ፡ ነው ።

መልስ ፡ ሰጭዎች ፡ ማኅበሩ ፡ እንዲፈርስ ፡ የጠየቁት ፡ ፩ኛ/ በመልስ ፡ ሰጭዎቹና ፡ በይግባኝ ፡ ባዩ ፡ መካከል ፡ አለመግባባትና ፡ ብርቱ ፡ ንትርክ ፡ ተፈጥሯል ፤ ፪ኛ/ ይግ ባኝ ፡ ባዩ ፡ የማኅበሩን ፡ የሂሳብ ፡ ደብተሮች ፡ ለማሳየትም ፡ ሆነ ፡ ወይም ፡ ኦዲተር ፡ ተሹሞ ፡ ሂሳብ ፡ እንዲያደርግ ፡ ፈቃደኛ ፡ አልሆነም ፤ እንዲሁም ፡ የመልስ ፡ ሰጭዎ ችን ፡ ድርሻ ፡ ለመክፈል ፡ አልፈለገም ፡ በማለት ፡ ነው ። ይግባኝ ፡ ባዩ ፡ በበኩሉ ፡ ማኅ በሩ ፡ ሊፈርስ ፡ አይገባውም ፡ በማለት ፡ የሚከራከረው ፤

፩ኛ/ ይግባኝ ፡ ባዩ ፡ የሚያስፈልገውን ፡ ወጭ ፡ ሁሉ ፡ ከኪሱ ፡ አውጥቶ ፡ ሥራ ውን ፡ ሊያቋቁምና መልስ ፡ ሰጭዎችም ፡ ለአምስት ፡ ዓመት ፡ በደመወዝ ፡ ሊያገለ ግሉ ፡ ከአምስት ፡ ዓመት ፡ በኋላ ፡ ባለዕኩል ፡ ሆነው ፡ ትርፉን ፡ ዕኩል ፡ ሊካፈሉ ፡ ይግ ባኝ ፡ ባዩና ፡ መልስ ፡ ሰጭዎቹ ፡ ሮም ፡ ላይ ፡ ባደረጉት ፡ ስምምነት ፡ መሠረት ፡ ይግ ባኝ ፡ ባዩ ፡ ማናቸውንም ፡ ወጭ ፡ ከፍሎ ፡ የተባለው ፡ ማኅበር ፡ የተቋቋመ ፡ ስለሆነ ፡ መልስ ፡ ሰጭዎች ፡ ለማህበሩ ፡ ማቋቋሚያ ፡ ግማሹን ፡ ካፒታል ፡ እንደከፈሉና ፡ ባለ ዕኩል ፡ እንደሆኑ ፡ በማስመሰል ፡ ማኅበሩ ፡ ይፍረስልን ፡ የማለት ፡ ጥያቄ ፡ ያቀረቡት ፡ አላግባብ ፡ ነው ።

፪/ መልስ ፡ ሰጭዎች ፡ ማኅበሩ ፡ እንዲፈርስ ፡ የጠየቁት ፡ በቅን ፡ ልቦና ፡ ሳይሆን ፡ ይግባኝ ፡ ባዩን ፡ ለማሳጣትና ፡ ከሌላ ፡ ኢጣሊያዊ ፡ ጋር ፡ ተስማምተው ፡ ለመሥራት ፡ አቅደው ፡ በመሆኑ ፡ ሮም ፡ ላይ ፡ በተደረገው ፡ ስምምነት ፡ ግዴታቸውን ፡ ከመፈጸም በቀር ፡ ማኅበሩ ፡ እንዲፈርስ ፡ ሊጠይቁ ፡ ስለማይችሉ ፡ ጥያቄያቸው ፡ ውድቅ ፡ መሆን፡ ይገባዋል ፡ በማለት ፡ ነው ።

ይግባኝ ፡ ባዩና ፡ መልስ ፡ ሰጭዎች ፡ በየበኩላቸው ፡ ያቀረቡት ፡ ክርክር ፡ ከዚህ ፡ በላይ ፡ ያለው ፡ ሲሆን ፡ ከዚህ ፡ ቀጥለን ፡ ክርክራቸውን ፡ ከሕጉ ፡ ጋር ፡ በማዛመድ ፡ እናመዛዝናለን ። በመጀመሪያ ፡ ሮም ፡ ላይ ፡ ስለተደረገው ፡ ስምምነት ፡ የቀረበውን ፡ ክርክር ፡ እንመርምር ፤ ይግባኝ ፡ ባዩና ፡ መልስ ፡ ሰጭዎች ፡ ኤሮሴልና ፡ ኮዝሜቲክስ ፡ ለመሥራትና ፡ ለመሸጥ ፡ የሽርክና ፡ ማኅበር ፡ እናቋቁማለን ፡ ብለው ፡ የተስማሙ ፡ መሆናቸው ፡ አልተካደም ። ነገር ፡ ግን ፡ መመልከት ፡ ያለብን ፡ ብላክ ፡ ፐርል ፡ የተባለው ፡ ኩባንያ ፡ የተቋቋመው ፡ በሮሙ ፡ ስምምነት ፡ አማካይነት ፡ ሳይሆን ፡ ይግባኝ ፡ ባይና ፡ መልስ ፡ ሰጭዎች ፡ የንግዱን ፡ ሕግ ፡ ተከትለው ፡ በተፈራረሙበት ፡ የመመስረቻ ፡ ጽሑፍና ፡ የመተዳደሪያ ፡ ደንብ ፡ መሠረት ፡ መሆኑን ፡ ነው ። በመሠረቱ ፡ አንድ የንግድ ፡ ማኅበር ፡ የንግድ ፡ ሕግ ፡ በሚያዝዘው ፡ መሠረት ፡ በተዘጋጀ ፡ የመመሥረቻ ፡ ጽሑፍና ፡ የመተዳደሪያ ፡ ደንብ ፡ አማካይነት ፡ የሰውነት ፡ መብት ፡ አግኝቶ ፡ ከተቋቋመ ፡ በኋላ ፡ የሚሠራውም ፡ ሆነ ፡ ወይም ፡ የሰውነት ፡ መብቱን ፡ አጥቶ ፡ የሚፈርሰው ፡ በተቋቋመበት ፡ ደንብና ፡ በንግዱ ፡ ሕግ ፡ መሠረት ፡ ነው ። ማኅበረተኞቹ ፡ ማኅበሩ ፡ ከመቋቋሙ ፡ በፊት ፡ ሆነ ፡ ወይም ፡ ከተቋቋመ ፡ በኋላ ፡ ያደረጉት ፡ ግላዊና ፡ የውጭ ፡ ስምምነት ፡ በመተዳደሪያ ፡ ደንቡ ፡ የተጻፈውን ፡ ወይም ፡ በሕጉ ፡ የተደነገገውን ፡ ሊሽረውና ፡ ሕጋዊ ፡ ውጤት ፡ ሊያሳጣው ፡ አይችልም ። ምክንያቱንም ፡ ቀጥሎ እናስረዳለን ፤

ኃላፊነቱ ፡ የተወሰነ ፡ የግል ፡ ማኅበር ፡ የሚቋቋመው ፡ የንግድ ፡ ሕግ ፡ በቁጥር ፡ ፭፻፲ ፡ ፭፻፲፪ ፡ ፭፻፲፫ ፡ ፭፻፲፬ ፡ ፭፻፲፭ ፡ እና ፡ ፭፻፲፮ ፡ በተጻፈው ፡ መሠረት ፡ የመመሥረቻ፡ ጽሑፍና ፡ የመተዳደሪያ ፡ ደንብ ፡ ተዘጋጅቶ ፡ በቁጥር ፡ ፭፻፳ ፡ ፪፻፲፱ ፡ ፪፻፳ ፡ ፪፻፳፩ ፡ ፪፻፳፪ ፡ ፪፻፳፫ ፡ በታዘዘው ፡ መሠረት ፡ ደግሞ ፡ ለሦስተኛ ፡ ወገኖች ፡ በማስታወቂያ ፡ ከተገለጠና ፡ ከተመዘገበ ፡ በኋላ ፡ ነው ። በዚህ ፡ አኳኋን ፡ የተቋቋመ ፡ ኃላፊነቱ ፡ የተወሰነ ፡ የግል ፡ ማኅበር ፡ የሚመራውና ፡ የሚተዳደረው ፡ በደንቡና ፡ ሕጉ ፡ በሚያዘው ፡ መሠረት ፡ ነው ። እንዲሁም ፡ ሊፈርስ ፡ የሚችለው ፡ በንግድ ፡ ሕግ ፡ በቁጥር ፡ ፭፻፴፪ ፡ ንዑስ ፡ ቁጥር ፡ ፩ ፡ በተጻፈው ፡ ድንጋጌ ፡ መሠረት ፡ ነው ። ከዚህ ፡ ውጭ ፡ የተደረገ ፡ ግላዊ ፡ ስምምነት ፡ ማኅበሩን ፡ ከቶ ፡ ሊመለከተው ፡ አይችልም ። እንግዲህ ፡ ይግባኝ ፡ ባዩና ፡ መልስ ፡ ሰጭዎች ፡ ሮም ፡ ላይ ፡ ቀደም ፡ አድርገው ፡ የግል ፡ ስምምነት ፡ የተፈራረሙ ፡ መሆኑ ፡ ቢታወቅም ፡ የተባለው ፡ የግል ፡ ማኅበር ፡ የተቋቋመውና ፡ የሰውነት ፡ መብት ፡ ያገኘው ፡ ሁለቱም ፡ ወገኖች ፡ ተስማምተውና ፡ ፈርመው ፡ ባስመዘገቡት ፡ የመመሥረቻ ፡ ጽሑፍና ፡ የመተዳደሪያ ፡ ደንብ ፡ ስለሆነ ፡ ሮም ፡ ላይ ፡ የተደረገው ፡ ስምምነት ፡ ስለማኅበሩ ፡ መፍረስ ፡ የቀረበውን ፡ ጥያቄ ፡ ሊመለከተው ፡ አይችልም ።

ይግባኝ ፡ ባዩ ፡ የሮሙ ፡ ስምምነት ፡ ተፈጻሚነት ፡ አለው ፡ በማለት ፡ በፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ በቁጥር ፡ ፩ሺ፯፻፴፩ ፡ እና ፡ ፩ሺ፯፻፳፯ ፡ የተጻፈውን ፡ ድንጋጌ ፡ ጠቅሶ ፡ ተከራክሯል ። በቁጥር ፡ ፩ሺ፯፻፴፩ ፡ ንዑስ ፡ ቁጥር ፡ ፩ ፡ የተጻፈው ፡ በሕጉ ፡ አግባብ ፡ የተጻፉ ፡ ውሎች ፡ በተፈራረሚቻቸው ፡ ሰዎች ፡ ላይ ፡ ሕግ ፡ ናቸው ፡ ይላል ። በዚህ ፡ ድንጋጌ ፡ መሠረት ፡ ሮም ፡ ላይ ፡ የተፈራረሙት ፡ ውል ፡ በይግባኝ ፡ ባዩና ፡ በመልስ ፡ ሰጭዎች ፡ መካከል ፡ ሕግ ፡ ነው ፡ ብንልም ፡ ኩባንያው ፡ የተቋቋመው ፡ በመመሥረቻ ጽሑፍና ፡ በመተዳደሪያ ፡ ደንብ ፡ መሠረት ፡ ስለሆነ ፡ ይህ ፡ ውል ፡ ኩባንያውን ፡ የሚ

መለከት ፡ አይደለም ። ከዚህም ፡ በላይ ፡ ምንም ፡ እንኳን ፡ ሮም ፡ ላይ ፡ የተደረገውን ፡ ውል ፡ ተስማምተው ፡ የፈረሙ ፡ ቢሆንም ፡ ከዚህ ፡ ስምምነት ፡ በኋላ ፡ ኩባንያው ፡ የሚቋቋምበትን ፡ ዓላማና ፡ ሥራ ፡ እንዲሁም ፡ የያንዳንዱን ፡ ማኅበረተኛ ፡ የአክሲዮን ፡ ድርሻ ፡ መብቱንና ፡ ግዴታውንም ፡ ዘርዝረው ፡ ጽፈውና ፡ ተፈራርመው ፡ የመተዳደሪያ ፡ ደንቡንም ፡ አዘጋጅተው፡ የተባለውን ፡ የግል ፡ ማኅበር ፡ ያቋቋሙ ፡ በመሆኑ ፡ የሮሙ ፡ ስምምነት ፡ በዚህ ፡ እንደተተካ ፡ ስለሚቆጠር ፡ ስለኩባንያው ፡ መፍረስ ፡ ጉዳይ ፡ በቀረበው ፡ ጥያቄ ፡ ላይ ፡ ተፈጻሚ ፡ ሊሆን ፡ አይችልም ። በቁጥር ፡ ፩ሺ፰፻፵፰ ፡ የተጻፈው ፡ አንዱን ፡ ውል ፡ በሌላ ፡ ውል ፡ ስለመተካት ፡ ይናገራል ። አንድ ፡ ውል ፡ በሌላ ፡ ውል ፡ ተተካ ፡ የሚባለው ፡ ተዋዋዮቹ ፡ የቀድሞውን ፡ ግዴታ ፡ በሌላ ፡ ግዴታ ፡ ለመተካት ፡ መፍቀዳቸውን ፡ ግልጥ ፡ በሆነና ፡ በማያጠራጥር ፡ አኳኋን ፡ ሲገልጡ ፡ ነው ። ይግባኝ ፡ ባዩና ፡ መልስ ፡ ሰጭዎቹ ፡ የተባለውን ፡ የግል ፡ ማኅበር ፡ ያቋቋሙበትን ፡ የመመሥረቻ ፡ ጽሑፍና ፡ የመተዳደሪያ ፡ ደንብ ፡ እንደተመለከትነው፡ የሮሙን ፡ ስምምነት ፡ ለማስቀረት ፡ እንደፈቀዱ ፡ ያሳያል ። ስለዚህ ፡ ይግባኝ ፡ ባዩ ፡ የጠቀሳቸው ፡ አንቀጾች ፡ ክርክሩን ፡ የማይደግፉ ፡ በመሆናቸው ፡ ክርክሩን ፡ ውድቅ ፡ አድርገነዋል ።

ይግባኝ ፡ ባዩ ፡ ማኅበሩ ፡ የተቋቋመው ፡ ካፒታሉን ፡ በሙሉ ፡ ራሴ ፡ ከፍዩ ፡ ነው ፤ መልስ ፡ ሰጭዎች ፡ የከፈሉት ፡ ገንዘብ ፡ የለምና ፡ ማኅበሩ ፡ እንዲፈርስ ፡ ለመጠየቅ ፡ መብት ፡ የላቸውም ፡ ብሏል ። እላይ ፡ እንደገለጥነው ፡ አንድ ፡ ኩባንያ ፡ ሲቋቋም ፡ እያንዳንዱ ፡ ማኅበረተኛ ፡ ያገባው ፡ የመዋጮ ፡ ገንዘብ ፡ ልክ ፡ በመመሥረቻ ፡ ጽሑፍ ፡ ላይ ፡ መገለጥ ፡ እንዳለበት ፡ ሕጉ ፡ ግልጥ ፡ አድርጎ ፡ ይደነግጋል ። የተባለው ፡ ኩባንያ ፡ የተቋቋመበትን ፡ የመመሥረቻ ፡ ጽሑፍና ፡ የመተዳደሪያ ፡ ደንብ ፡ እንደተመለከትነው ፡ ዋና ፡ ካፒታል ፡ ፹ሺ ፡ ብር ፡ ሆኖ ፡ ይግባኝ ፡ ባዩ ፡ ፵ሺ ብር ፡ መልስ ፡ ሰጭዎች ፡ ደግሞ ፡ እያንዳንዳቸው ፡ ፳ሺ ፡ ብር ፡ አዋጥተው ፡ በሙሉ ፡ የተከፈለ ፡ መሆኑን፡ ይገልጣል ። እንግዲህ ፡ ማኅበሩ ፡ ሲቋቋም ፡ የያንዳንዳቸው ፡ መዋጮ ፡ ልክና ፡ ይኸውም ፡ የተከፈለ ፡ መሆኑ ፡ ታውቆ ፡ የተመዘገበ ፡ ሲሆን ፡ ድርሻቸውን ፡ አልከፈሉምና፡ መብት ፡ የላቸውም ፡ በማለት ፡ የቀረበው ፡ ክርክር ፡ ዋጋ ፡ የለውም ። ይግባኝ ፡ ባዩ ፡ እንደሚለው ፡ የመልስ ፡ ሰጭዎቹን ፡ ድርሻ ፡ ከፍሎ ፡ እንደሆን ፡ ባግባቡ ፡ ይጠይቃል፡ እንጂ ፡ በዚህ ፡ የተነሳ ፡ የማኅበሩን ፡ ሕጋዊ ፡ ሰውነትና ፡ የማኅበረተኞቹን ፡ ሕጋዊ ፡ መብት ፡ ሊቀንስባቸው ፡ አይችልም ። አንድ ፡ ማኅበረተኛ ፡ ከኪሱም ፡ አውጥቶ ፡ ከፍሎ ፡ ይሁን ፡ ወይም ፡ ሌላ ፡ ሰው ፡ ከፍሎለት ፡ የማኅበር ፡ አባል ፡ ከሆነ ፡ የአባልነት ፡ መብት ፡ አለው ። ሌላው ፡ ማኅበረተኛ ፡ ከፍየልህ ፡ ነበር ፡ በማለት ፡ መብቱን ፡ ሊገፈው ፡ አይችልም ።

መልስ ፡ ሰጭዎች ፡ የማኅበሩ ፡ መሥራች ፡ አባሎች ፡ እንደመሆናቸው ፡ መጠን ፡ የንግድ ፡ ሕግ ፡ በቁጥር ፡ ፭፻፵፪ ፡ እና ፡ ፪፻፲፰ ፡ በሚያዝዘው ፡ መሠረት ፡ ማኅበሩ ፡ እንዲፈርስ ፡ ጠይቀዋል ። ለዚህም ፡ ካቀረቡት ፡ ምክንያት ፡ አንዱ ፡ በይግባኝ ፡ ባዩና ፡ በመልስ ፡ ሰጭዎች ፡ መካከል ፡ ብርቱ ፡ ንትርክና ፡ ጭቅጭቅ ፡ መፈጠሩን ፡ ነው ። ያቀረቡትን ፡ ማስረጃ ፡ እንደተመለከትነው ፡ በአንደኛው ፡ መልስ ፡ ሰጭና ፡ በይግባኝ፡ ባዩ ፡ መካከል ፡ አለመግባባት ፡ መፈጠሩንና ፡ በዚህም ፡ የተነሳ ፡ እየተወነጃጀሉ ፡ የማኅበሩ ፡ ሥራ ፡ መቆሙን ፡ ለመረዳት ፡ ችለናል ። አለመግባባትና ፡ ጭቅጭቅ ፡ የግል ፡ ማኅበር ፡ እንዲፈርስ ፡ ከሚያደርጉት ፡ ምክንያቶች ፡ አንዱ ፡ ስለሆነ ፤ የከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ማኅበሩ ፡ እንዲፈርስ ፡ ያዘዘው ፡ በሚገባ ፡ ነው ። ስለዚህ ፡ ውሳኔውን ፡ አጽንተን ፡ ይግባኙን ፡ አሰናብተናል ።

ለከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ይጻፍ ።

ጥር ፡ ፫ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፷፩ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የሰጠነውን ፡ የማገድ ፡ ትዕዛዝ ፡ አንስተናል ።

SUPREME IMPERIAL COURT

Addis Ababa, Div. No. 1

Justices:

Afenegus Teshome Haile Mariam

Ato Tadesse Tekle Giorghis

Kegnazmatch Mulat Beyene

HABIB KEBIR v. DANIEL EGU

Civil Appeal No. 533-60

Commercial Law—Dissolution of a private limited company—additional evidence on appeal—serious disagreement as a good cause for dissolution—Obligations preceding the memorandum and articles of association— Civ. Code Arts. 1731, 1828, *Civ. Proc. Code Arts.* 327. 345*(1) (a) (b); Comm. Code Arts.* 542, 218, 510, 512, 516—518, 314, 520, 219—223, 524 *(1).*

On appeal from the decision of the High Court holding that disagreement that existed between the appellant and the respondents justified the dissolution of the Company they had jointly established.

Held: Decision affirmed.

1. Additional evidence on appeal is permitted only where the provisions of Arts. 345(1) (a) & (b), Civ. Proc. Code are satisfied.

2. The existence of a serious disagreement among the partners of an enterprise is a good cause for the dissolution of the enterprise.

3. Private agreements entered into by members of a Company prior to or after the formation of the Company may not affect or derogate legal provisions or the provisions contained in the memorandum or Articles of Association.

JUDGMENT

The Appellant, pursuant to Article 327 of the Civil Procedure Code, applied for permission to call additional witnesses. On appeal additional evidence may be adduced pursuant to Article 345 (1) (a) and (b) only where

1. the Court from whose decree or order the appeal is preferred has refused to admit evidence which ought to have been admitted;

2. the calling of additional evidence is deemed necessary for determination of the matter in dispute or in the interests of justice.

Appellant had prayed in the High Court for permission to call witnesses. He sought to prove by witnesses that the Respondents had repeatedly requested the sale of the factory, that the Respondents intended to carry out commercial activities with another person and that they repeatedly requested to return to their country of origin. The High Court denied the application for lack of good cause. We find the order of the High Court sustainable and shall herein below set forth the reasons.

The Plaintiffs, present Respondents, brought an action for the dissolution of the company pursuant to Article 542 and 218 of the Commercial Code. They have set forth in detail the causes for dissolution. The Court has to determine whether the cause alleged is good and sufficient for the dissolution, and should it so determine it shall pronounce the dissolution of the company; if otherwise it shall reject the application. The Respondents have shown that there exists serious disagreement between them and the Appellant did not disprove this in his defence. The Appellant seeks to prove that Respondents expressed their intention to sell the factory, that they planned to carry out commercial activities with another person and that they had expressed their desire to return to their country. The Appellant did not seek to disprove the reasons given by the Respondents. Therefore, we find that the High Court properly rejected the Appellant's application to introduce additional evidence.

We shall now revert to the main issue. From an examination of the High Court record, it appears that Plaintiffs, present Respondents, applied to the High Court for the dissolution of a private limited company carrying out commercial activities under the designation "Black Pearl" and for the appointment of liquidators. The High Court, after hearing the Appellant pronounced the dissolution of the company and the appointment of liquidators. The Appeal is preferred from this decision.

The Respondents applied for the dissolution of the company alleging that 1. Serious disagreement exists between the Respondents and the Appellant; 2. Appellant refused the Respondents access to the company's books and did not consent to the appointment of an auditor to audit the company's book and was not willing to distribute their share in the profits. The Appellant contends that the company should not be dissolved on the ground that:

1. The company was formed pursuant to the agreement entered into between Appellant and Respondents in Rome whereby Appellant undertook to establish the company at his own expenses and the Respondents undertook to render him services at fixed salaries for a period of five years and at the expiration of which it was provided that they would share equally with the Appellant in the profit; that the Appellant established the company with his own expense; that the request for the dissolution of the company made by the Respondents purporting to have contributed half of the capital for the formation of the company and purporting to be joint owners of the company is not proper.

2. The Respondents' request for the dissolution of the company is not made in good faith but to discredit the Appellant's business acumen and with intent to carry out commercial activities with a certain Italian and therefore the Respondents are bound by the Rome contract and may not request the dissolution of the company. The contentions rendered by the Appellant and Respondents have been summarized herein above and we shall now proceed to consider these contentions in light of the relevant legal provisions. We shall at the outset consider the argument advanced with respect to the Rome contract. It has not been contested that the Appellant and Respondents agreed to form a partnership for the manufacture and sale of aerosol and cosmotics. However, it is to be noted that the business organization designated "Black Pearl" was not formed by virtue of the Rome contract but pursuant to the memorandum and articles of association signed by the Appellant and Respondents in compliance with the Commercial Code. The cardinal rule is that where a business organization is formed pursuant to a memorandum and articles

of association duly drawn in accordance with the Commercial Code said business organizations shall acquire legal personality, and shall be managed in accordance with the law, the memorandum and articles of association. Private agreements entered into by members of the company prior to or after the formation of the business organization may not affect or derogate legal provisions or the provisions contained in the memorandum or articles of association and we shall herein below set forth the reasons therefore.

A private limited company is formed after the memorandum and articles of association thereof are drawn pursuant to the provisons of Articles 510, 512, 516, 517, 518 and 314 of the Commercial Code and after the said business organization is made known to third parties and is registered pursuant to Articles 520, 219, 220, 221, 222 & 223 of the Commercial Code. A private limited company formed in such manner shall be managed and shall operate in accordance with the law and its by-laws. Likewise it may be dissolved in accordance with Article 524 (1) of the Commercial Code. Any other private agreement shall not affect the company. Although the Appellant and Respondents had earlier signed an agreement in Rome, the said company was formed and acquired legal personality by virtue of the memorandum and articles of association signed by both parties and by virtue of the registration thereof. Therefore, the Rome contract is not material in considering the request for the dissolution of the company.

The Appellant contended that the Rome contract is relevant to the matter in dispute and invoked Articles 1731 and 1828 of the Civil Code in support thereof. Article 1731 (1) provides that the provisions of a contract lawfully formed shall be binding on the parties as though they were law. Even if we hold that by virtue of these provisions the Rome contract is law between the Appellant and the Respondents, this contract may not affect the company because it was formed pursuant to the memorandum and articles of association. Furthermore, although both parties agreed to and signed the Rome contract, they had thereafter drawn and signed the memorandum and articles of association wherein the business purpose of the company, the amount of subscription and the rights and obligations of each member were set forth in detail. Therefore, the Rome contract is deemed to have been substituted by the memorandum and articles of association and it does not have any bearing on the application seeking the dissolution of the company. Article 1828 relates to novation. Novation shall be deemed to occur when the parties express the unequivocal intention to substitute the original obligation by another. The memorandum and articles of the association manifest the Appellant's and Respondents' intentions to extinguish the Rome contract. Therefore, the legal provisions invoked by the Appellant do not support his argument and we do not therefore find this argument tenable.

The Appellant stated that he had subscribed the whole amount of the capital for the formation of the company and that as the Respondents had not made any contribution, they have no right to request the dissolution of the company. As we have already observed, the law clearly provides that when a company is formed the amount of contribution made by each member shall be shown in the memorandum of association. The memorandum and articles of association establishing the company show that the amount of the company's capital is E $ 80,000. The Appellant contributed E $ 40,000 and each of the Respondents contributed E $ 20,000 and that said capital was fully paid up. Whereas the amount of capital subscribed and fully paid up by each member was known at the time of the formation and registration of the company, the contention that Respondents did not pay

their contribution and may not therefore request the dissolution of the company is not sustainable. If the Appellant as alleged has paid the contribution due from the Respondents then he may bring an action to recover said sum but he may not on this ground cause the company to be divested of legal personality and the members to be deprived of their legal rights. Where one becomes a member of a company either by paying his contribution from his own pocket or by having it paid by someone else, on his behalf then he acquires all the rights inherent in membership. Another member may not divest him of his rights on the ground that he had paid his contribution on his behalf. As the Respondents are the founders of the company, they have requested the dissoluton of the company pursuant to Articles 542 and 218. One of the grounds they raised in favour of dissolution is the existence of serious disagreement between the Appellant and the Respondents. The evidences introduced by the Respondents tends to show that disagreement exists between them and that this disagreement engendered recrimination against one another which resulted in the cessation of the company's operation. Whereas the existence of serious disagreement among the members is one of the good causes for dissolution of a private limited company, the order of the High Court for the dissolution of the company is valid. Therefore we hereby affirm the decision of the High Court and dismiss the appeal.

The High Court shall be so notified.

We have lifted the injunction ordered on January 11, 1969.

ጠቅላይ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡

አዲስ ፡ አበባ ።

ዳኞች ፤

አፈንጉሥ ፡ ተሾመ ፡ ኃይሌ ፡ ማርያም ፤

አቶ ፡ ታደሰ ፡ ተክለ ፡ ጊዮርጊስ ፤

አቶ ፡ ኃይሌ ፡ በፀሎት ።

የይግባኝ ፡ መዝገብ ፡ ቁጥር ፡ ፩፻፸፩/፷፩፡

የፍርድ ቤት ሥልጣን ፤ ክስን ወደ ሌላ ሥፍራ ማዛወር ፤ የወንጀለኛ መቅጫ ሕግ ቁጥሮች ፮፻፶፩፣፮፻፶፪(ለ) ፤ ፫፻፹፫ ሀ/መ ፤ ፯፻፶፯ ፣ የወንጀለኛ መቅጫ ሕግ ሥነ ሥርዓት ቁጥሮች ፺፱ ፤ ፩፻—፩፻፬ ፤ ፩፻፯፣፯ ፤ ፩፻፱ ፤ ፩፻፲፯ ፤

ዐቃቤ ሕጉ ጉዳዩ ወደ አዲስ አበባ ከፍተኛው ፍ/ቤት ተዛውሮ እንዲታይ ሲል ያቀረበውን ጥያቄ ፍ/ቤት ስላልተቀበለው የቀረበ ይግባኝ ፤

ውሳኔ ፤ ውሳኔው ተሽሯል ፡

፩· አብዛኛውን ጊዜ የወንጀል ክስ መቅረብ ያለበት ወንጀሉ በተፈጸመበት ሥፍራ በሚገኘው ፍ/ቤት ነው።

፪· ጉዳዩ በወንጀለኛ መቅጫ ሕግ ሥነ ሥርዓት ከቁጥር ፩፻ እስከ ፩፻፬ ውስጥ ከተነገሩት አንዱ ሲሆን ግን መቅረብ ያለበት ዐቃቤ ሕጉ በመረጠው ፍ/ቤት ነው ።

ውሣኔ ፤

ይህ ፡ ይግባኝ ፡ የቀረበው ፡ የከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ጥቅምት ፡ ፲፪ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፷፩ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በሰጠው ፡ ትዕዛዝ ፡ ላይ ፡ ነው ። መዝገቡን ፡ መርምረናል ። ከሳሹ ፡ የአሁኑ ፡ ይግባኝ ፡ ባይ ፡ ዐቃቤ ፡ ሕግ ፡ በመልስ ፡ ሰጭው ፡ ላይ ፡ የወንጀል ፡ ክስ ፡ አቅርቦ ፡ ክሱም ፡ አዲስ ፡ አበባ ፡ አስቻለው ፡ ከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ እንዲታይለት ፡ ጠይቋል። ተከሳሽ ፡ የአሁኑ ፡ መልስ ፡ ሰጭ ፡ በጠበቃው ፡ አማካይነት ፡ እምነት ፡ ክህደት፡ ከመስጠቱ ፡ በፊት ፡ ክሱ ፡ መታየት ፡ የሚገባው ፡ አዲስ ፡ አበባ ፡ ሳይሆን ፡ ወንጀሉ ፡ በተሠራበት ፡ ሥፍራ ፡ ባስቻለው ፡ ከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ነው ፡ በማለት ፡ ተቃውሟል ። የከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤትም ፡ መቃወሚያውን ፡ ተቃውሞ ፡ ከባዱ ፡ ወንጀል ፡ ተሠራ ፡ የሚባለው ፡ በሐረር ፡ ጠቅላይ ፡ ግዛት ፡ ስለሆነ ፤ ክሱን ፡ እዚህ ፡ ለአነስተኛው ፡ መስርቶ ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ ወንጀል ፡ ከተፈጸመበት ፡ ቦታ ፡ ምስክሮችና ፡ ተከሳሽ ፡ ከሐረር ፡ አዲስ ፡ አበባ ፡ መጥተው ፡ ይታይ ፡ ማለት ፡ ተገቢ ፡ አይደለም ፡ ብሎ ፡ ተችቶ ፡ ክሱ ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ሕግ ፡ በቁጥር ፡ ፺፱ ፡ ፩፻ ፡ መሠረት ፡ ሐረር ፡ ላስቻለው ፡ ከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ቀርቦ ፡ እንዲታይ ፡ መዝገቡ ፡ በሬጅስትራሩ ፡ በኩል ፡ ሐረር ፡ ላስቻለው ፡ ከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ እንዲላክ ፡ አዝዞ ፡ አሰናብቷቸዋል ። ይግባኙም ፡ የቀረበው ፡ በዚህ ፡ ትዕዛዝ ፡ ላይ ፡ ነው ።

ዐቃቤ ፡ ሕጉ ፡ በጻፈው ፡ የይግባኝ ፡ ማመልከቻ ፡ ይግባኝ ፡ ያለበትን ፡ ምክንያት ፡ ገልጧል ። ያቀረበውም ፡ ምክንያት ፤ ተከሳሹ ፡ የአሁኑ ፡ መልስ ፡ ሰጭ ፡ የተከሰሰው ፡ በአራት ፡ ዓይነት ፡ ወንጀል ፡ ሲሆን ፡ ወንጀሉም ፡ የተፈጸመው ፡ በአዲስ ፡ አበባና ፡

በድሬዳዋ ፡ ስለሆነ ፡ በዚሁ ፡ ረገድ ፡ የቀረበው ፡ ክስ ፡ የሚታይበትን ፡ ሥፍራ ፡ በወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ሕግ ፡ በቁጥር ፡ ፩፻፯ ፡ መሠረት ፡ የሚወስነው ፡ ዐቃቤ ፡ ሕግ ፡ ሲሆን ፡ ሐረር ፡ ላስቻለው ፡ ከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ይተላለፍ ፡ የተባለው ፡ በማይገባ ፡ ነው ፡ የሚል ፡ ነው ።

ተከሳሽ ፡ የአሁኑ ፡ መልስ ፡ ሰጭ ፡ በበኩሉ ፡ ክሱ ፡ አዲስ ፡ አበባ ፡ ከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ መታየት ፡ አይገባውም ፡ የሚልበትን ፡ ምክንያት ፡ መጋቢት ፡ ፳ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፷፩ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በተጻፈ ፡ ሰባት ፡ ገጽ ፡ ማመልከቻ ፡ ዘርዝሮ ፡ አቅርቧል ። ፍሬ ፡ ነገሩም ፡ አብዛኛው ፡ ወንጀል ፡ ተፈጽሟል ፡ የሚባለውም ፡ ሆነ ፡ ውጤቱም ፡ የታወቀው ፡ የግል ፡ ከሳሽና ፡ ተከሳሽ ፡ በሚኖሩበት ፡ ሥፍራ ፡ ከመሆኑም ፡ በላይ ፡ የወንጀሉም ፡ ክስ ፡ በፖሊሱ ፡ የተመረመረውና ፡ ለክፍሉ ፡ ዐቃቤ ፡ ሕግ ፡ የቀረበው ፡ ሐረር ፡ ጠቅላይ ፡ ግዛት ፡ ስለሆነና ፡ በመከላከያም ፡ አቀራረብ ፡ በኩል ፡ አዲስ ፡ አበባ ፡ መታየቱ ፡ በተከሳሹ ፡ ላይ ፡ ችግር ፡ ስለሚፈጥር ፡ በሥነ ፡ ሥርዓቱ ፡ ሕግ ፡ በቁጥር ፡ ፮ ፤ ፺፱ ፤በተጻፈው ፡ መሠረት ፡ ሐረር ፡ ጠቅላይ ፡ ግዛት ፡ ባስቻለው ፡ ከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ እንዲታይ ፡ የታዘዘው ፡ ይጽናልኝ ፤ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ይህን ፡ የማይቀበለኝ ፡ ቢሆን ፡ ደግሞ ፡ በቁጥር ፡ ፩፻፲፯(፪) ፡ መሠረት ፡ ክሱ ፡ ተነጥሎ ፡ እንዲታይ ፡ ይታዘዝልኝ ፡ የሚል ፡ ነው ።

እንግዲህ ፡ በሁለቱም ፡ በኩል ፡ የቀረበውን ፡ የሕግ ፡ ክርክር ፡ በማመዛዘን ፡ የከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ የሰጠው ፡ ትዕዛዝ ፡ በሚገባ ፡ መሆን ፡ አለመሆኑን ፡ እንመረምራለን ። ዐቃቤ ፡ ሕግ ፡ ያቀረበውን ፡ የክስ ፡ ማመልከቻ ፡ እንዳየነው ፡ መልስ ፡ ሰጭው ፡ ፈጽሟል ፡ የተባለው ፡ ወንጀል ፡ በአራት ፡ ተከፋፍሏል ። ከነዚህም ፡ ውስጥ ፡ አንዱን ፡ ወንጀል ፡ የሠራው ፡ አዲስ ፡ አበባ ፡ ላይ ፡ ነው ፡ ሲባል ፤ ሁለተኛውን ፡ ወንጀል ፡ ደግሞ ፡ የሠራው ፡ ድሬዳዋ ፡ ከተማ ፡ ነው ፡ ተብሏል ። ሦስተኛውንና ፡ አራተኛውን ፡ ወንጀሎች ፡ የት ፡ ሥፍራ ፡ እንደፈጸመ ፡ አልተገለጠም ። እንዲያውም ፡ የነዚህን ፡ የሦስተኛውንና ፡ የአራተኛውን ፡ ወንጀሎች ፡ ክስ ፡ ለማየት ፡ ሥልጣን ፡ ያላቸው ፡ የበታች ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ ናቸው ፡ ተብሏል ። ቢሆንም ፡ ዐቃቤ ፡ ሕግ ፡ በወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ሕግ ፡ በቁጥር ፡ ፩፻፱ (፫) መሠረት ፡ ከአንደኛው ፡ ክስ ፡ ጋር ፡ አጣምሮ ፡ ለከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ አቅርቧል ። እንግዲህ ፡ ጥያቄው ፡ ክሱ ፡ የሚሰማውና ፡ የሚታየው ፡ የት ፡ ሥፍራ ፡ በሚያስችለው ፡ ከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ነው ፡ የሚል ፡ ሆኖ ፡ ይታያል ። የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ሕግ ፡ በወንጀል ፡ ነገር ፡ ረገድ ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ ስላላቸው ፡ ሥልጣን ፡ በቁጥር ፡ ፮ ፡ እና ፡ በአንደኛው ፡ ሠንጠረዥ ፡ በተጻፈው ፡ መሠረት ፡ ይደነግጋል ። በአንደኛው ፡ ሠንጠረዥ ፡ የተጻፈው ፡ የወንጀሉን ፡ ዓይነትና ፡ ወንጀሉንም ፡ ለማየት ፡ ሥልጣን ፡ ያለውን ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ይናገራል። በቁጥር ፡ ፮ ፡ የተጻፈው ፡ ደግሞ ፡ ከቁጥር ፡ ፺፱ ፡ እስከ ፡ ፩፻፯ ፡ በተመለከተው ፡ መሠረት ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ እንዲያስችሉ ፡ በተወሰነላቸው ፡ የግዛት ፡ ክልል ፡ ውስጥ ፡ የተሠራውን ፡ የወንጀል ፡ ነገር ፡ ለማየት ፡ ሥልጣን ፡ ያላቸው ፡ መሆኑን ፡ ይናገራል። ይኸውም ፡ የአንድ ፡ ወንጀል ፡ ክስ ፡ የሚቀርበው ፡ የት ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ነው ፡ የማለት፡ ጥያቄ ፡ በቀረበ ፡ ጊዜ ፤ በአንደኛው ፡ ሠንጠረዥ ፡ የተጻፈውን ፡ ቀጥሎም ፡ በቁጥር ፡ ፮ ፡ ማለት ፡ ከቁጥር ፡ ፺፱ ፡ እስከ ፡ ፩፻፯ ፡ የተደነገገውን ፡ መመልከት ፡ ያስፈልጋል ፡ ማለት ፡ ነው ። እንግዲህ ፡ በዚህ ፡ በቀረበልን ፡ ነገር ፡ ክሱ ፡ የሚታይበትን ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ለመወሰን ፡ ከዚህ ፡ በላይ ፡ ባለው ፡ ኃይለ ፡ ቃል ፡ የጠቀስናቸውን ፡ ድንጋጌዎች ፡ እንመልከት ፤

(ሀ) ስለአንደኛው ፡ ክስ ፤ እምነት ፡ ማጉደል ፡ በቁጥር ፡ ፯፻፵፩ ፡ እና ፡ ፯፻፵፪ ፡ (ለ) ፡ መሠረት ፡ የቀረበ ፡ ክስ ፡ ስለሆነ ፡ በሠንጠረዡ ፡ መሠረት ፡ ሥልጣኑ ፡ የከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ነው ። ተሠራ ፡ የተባለው ፡ ደግሞ ፡ አዲስ ፡ አበባ ፡ ላይ ፡ ስለሆነ ፡ የሚታይበት ፡ ሥፍራ ፡ በቁጥር ፡ ፺፱ ፡ መሠረት ፡ አዲስ ፡ አበባ ፡ ነው ።

(ለ) ስለሁለተኛው ፡ ክስ ፤ ስለአታላይነት ፤ በቁጥር ፡ ፮፻፶፮ ፡ መሠረት ፡ የቀረበ ፡ ክስ ፡ ስለሆነ ፡ በሠንጠረዡ ፡ መሠረት ፡ ሥልጣኑ ፡ የከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ነው ። ተሠራ ፡ የተባለው ፡ ደግሞ ፡ ድሬዳዋ ፡ ስለሆነ ፡ የሚታይበት ፡ ሥፍራ ፡ በቁጥር ፡ ፺፱ ፡ መሠረት ፡ ድሬዳዋ ፡ ነው ።

(ሐ) ስለሦስተኛውና ፡ ስለአራተኛው ፡ ክስ ፤ ሐሰተኛ ፡ ሰነድ ፡ ስለመፍጠር ፤ በቁጥር ፡ ፫፻፹፫ ፡ (ሀ) (መ) የቀረበ ፡ ክስ ፡ ስለሆነ ፡ ሥልጣኑ ፡ የአውራጃው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ነው ። ወንጀሉ ፡ የተሠራበት ፡ ቦታ ፡ ስላልታወቀ ፡ የሚታይበት ፡ ሥፍራ ፡ በቁጥር ፡ ፩፻፰ ፡ በንዑስ ፡ ቁጥር ፡ (ሀ) መሠረት ፡ ነገሩን ፡ ለማየት ፡ ሥልጣን ፡ ያለው ፡ ማናቸውም ፡ የአውራጃው ፡ ፍርድ ፡ ቤት በሚያስችልበት ፡ ሥፍራ ፡ ነው ።

ከዚህ ፡ በላይ ፡ እንደተመለከተው ፡ ተከሳሹ ፡ የተከሰሰባቸው ፡ ሁለት ክሶች ፡ በቁጥር ፡ ፺፱ ፡ እና ፡ በሠንጠረዡ ፡ መሠረት ፡ መታየት ፡ የሚገባቸው ፡ ሐረር ፡ ጠቅላይ ፡ ግዛት ፡ ባስቻለው ፡ ከፍተኛው ፍርድ ፡ ቤት ፤ እንዲሁም ሦስተኛና ፡ አራተኛው ፡ ክስ መታየት ያለበት ሥልጣን ባለው በማናቸውም ፡ አውራጃ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ቢሆንም ፤ ዐቃቤ ፡ ሕጉ ፡ በወንጀለኛ መቅጫ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ሕግ ፡ በቁጥር ፡ ፩፻፺፯ ፡ ፩፻፺፱ ፡ (፫) ፡ ፩፻፲፯ ፡ በተጻፈው ፡ መሠረት ፡ ክሱን ፡ አጣምሮ ፡ አዲስ ፡ አበባ ፡ ላስቻለው ፡ ከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ አቅርቧል ። ይህም ፡ ሕጋዊ ፡ አሠራር ፡ ነው ። ምክንያቱም ቀጥሎ ያለው ፡ ነው ፤

በመሠረቱ ፡ ሕግ ፡ ሲደነገግ ፡ በተቻለ ፡ መጠን ፡ ሊነሳ ፡ የሚችለውን ፡ ልዩ ፡ ልዩ ፡ ሁኔታ ፡ የሚመለከቱ ፡ ድንጋጌዎች ፡ እንዲይዝ ያስፈልጋል ። የሥነ ሥርዓቱም ሕግ ፡ በክስ አቀራረብ ፡ ረገድና ፡ ክሱም ፡ ስለሚታይባቸው ፡ ቦታዎች ፡ እንዲሁም ስለ ፍርድ ቤቶች ሥልጣን ፡ የሚያጋጥሙትን ፡ ልዩ ልዩ ፡ ሁኔታዎች ፡ የሚመለከቱ ፡ ድንጋጌዎች ፡ እንዲኖሩበት ተደርጓል ። እነዚህ ፡ ድንጋጌዎች ፡ መታየት ያለባቸው ፡ ተነጥለው ፡ ሳይሆን አንዱን ከሌላው ፡ ጋር ፡ በማዛመድና ፡ በማገናዘብ ነው ። ምን ፡ ጊዜም ፡ ቢሆን ፡ አንድ ፡ ድንጋጌ ፡ ብቻውን ፡ አይታይም ፤ ከሌላው ፡ ጋር ፡ በማገናዘብ ፡ መሟላት አለበት ። ከሌላው ጋር ሳይገናዘብ ፡ በቁሙ የሚታይና ፡ የሚተረጎም ፡ ከሆነማ ፡ ሕጉ ፡ ፍጹምነት ፡ የሌለውና ፡ አንዱ ፡ ድንጋጌ ፡ ከሌላው ፡ ጋር ፡ ተቃራኒና አፍራሽ ፡ መስሎ ይታያል ።

እንግዲህ ስለክስ ፡ አቀራረብ ፡ ክሱ ፡ ስለሚታይበት ቦታና ፡ ነገሩም ፡ ስለሚሰማበት ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ የተጻፉት ፡ ድንጋጌዎች ፡ አንዱን ፡ ከሌላው ጋር ፡ በማገናዘብ፡ ስንመለከታቸው ፡ በመልስ ፡ ሰጭው ፡ ላይ ፡ የቀረበው ፡ ክስ ፡ አዲስ ፡ አበባ ፡ ላስቻለው፡ የከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ የቀረበው ፡ በሚገባ ፡ ሆኖ ፡ እናገኘዋለን ።

በመሠረቱ በቁጥር ፡ ፺፱ ፡ በተጻፈው መሠረት ፡ የወንጀል ፡ ክስ ፡ የሚታየው ፡ ወንጀሉ ፡ በተፈጸመበት ፡ ሥፍራ ሥልጣን ፡ ባለው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ነው ። ይህ ፡ ድንጋጌ ቢኖርም ፡ ቅሉ ፡ በቁጥር ፡ ፩፻ ፡ ፩፻፩ ፡ ፩፻፪ ፡ ፩፻፫ ፡ ፩፻፬ ፡ የተጻፈው ሁኔታ ፡ ባጋጠመ ፡ ጊዜ ፡ ዐቃቤ ፡ ሕግ ክሱን ፡ ሲያቀርብ በቁጥር ፺፱ ፡ የተጻፈውን ፡ ድንጋጌ ፡ ላይከተል ፡ ይችላል ። እንዲሁም ፡ በቁጥሩ ፡ በተጻፈው ፡ መሠረት ፡ በተከሳሹ ፡ ላይ ፡ ብዙ ፡ ክሶች ፡ በቀረቡ ፡ ጊዜ ፡ ምንም ፡ እንኳን ፡ በክሱ ፡ ማመልከቻ ፡ የተመለከተው ፡ እያንዳንዱ ፡ ክስ ፡ በቁጥር ፡ ፺፱ ፡ መሠረት ፡ የሚታዩበት ፡ ሥፍራ ፡ ልዩ ፡ ልዩ ፡ ሥፍራ ፡ ቢሆንም ፤ ዐቃቤ ፡ ሕግ ፡ በቁጥር ፡ ፺፱ ፡ የተጻፈውን ፡ ድንጋጌ ፡ እንዲከተል ፡ አይገደድም ። ይኸውም ፡ ከቁጥር ፡ ፩፻፩ ፡ እስከ ፡ ፩፻፬ ፡ የተጻፈው ፡ ሁኔታ ፡ ባጋጠመው ፡ ጊዜና ፡ እንዲሁም ፡ በቁጥር ፡ ፩፻፲፮ ፡ መሠረት ፡ በሚቀርቡ ፡ የወንጀል ፡ ክሶች ፡ ዐቃቤ ፡ ሕግ ፡ በቁጥር ፡ ፭፻፺ ፡ በተደነገገው ፡ መሠረት ፡ ክሱ ፡ የሚታይበትን ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ይወስናል ፡ ማለት ፡ ነው ።

ከፍ ፡ ብለን ፡ እንደገለጥነው ፡ ተከሳሹ ፡ የአሁኑ ፡ መልስ ፡ ሰጭ ፡ ፈጽሟል ፡ በመ ባል ፡ የተከሰሰው ፡ በአራት ፡ ወንጀሎች ፡ ነው ። ሁለቱ ፡ ክሶች ፡ በሠንጠረዡ ፡ መሠ ረት ፡ የከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ሥልጣን ፡ ሲሆኑ ፡ በቁጥር ፡ ፺፱ ፡ መሠረት ፡ የሚታ ዩበት ፡ ቦታ ፡ ደግሞ ፡ አዲስ ፡ አበባና ፡ ድሬዳዋ ፡ ነው ። የቀሩት ፡ ሦስተኛውና ፡ አራተ ኛው ፡ ክሶች ፡ ደግሞ ፡ የአውራጃው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ሥልጣን ፡ ሲሆኑ ፡ የሚታዩበትም፡ ቦታ ፡ በማናቸውም ፡ አውራጃ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ሆኖ ፡ ይታያል ። ነገር ፡ ግን ፡ ምንም ፡ እንኳን ፡ ተከሳሹ ፡ የአሁኑ ፡ መልስ ፡ ሰጭ ፡ የተከሰሰባቸው ፡ ነገሮች ፡ አራት ፡ ዓይነ ትና ፡ ወንጀሎቹ ፡ የተፈጸሙበት ፡ ሥፍራና ፡ ነገሩን ፡ ለማየትም ፡ ሥልጣን ፡ ያለው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ የከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤትና ፡ የአውራጃው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ቢሆንም ፡ ቅሉ ፡ ሦስተኛውና ፡ አራተኛው ፡ ክሶች ፡ በቁጥር ፡ ፩፻፱ ፡ ንዑስ ፡ ቁጥር ፡ ፫ ፡ መሠረት፡ ከአንደኛው ፡ ክስ ፡ ጋር ፡ ተጣምረው ፡ እንዲሁም ፡ ሁለተኛው ፡ ክስ ፡ በቁጥር ፡ ፩፻፲፮፡ መሠረት ፡ ከአንደኛው ፡ ክስ ፡ ጋር ፡ ተደርቦ ፡ ሁሉም ፡ ክሶች ፡ ባንድነት ፡ ሆነው ፡ በቁ ጥር ፡ ፩፻፯ ፡ መሠረት ፡ ዐቃቤ ፡ ሕጉ ፡ ለሚወስነው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ መቅረብ ፡ ይኖርባ ቸዋል ። ዐቃቤ ፡ ሕጉ ፡ እንዲቀርቡ ፡ የወሰነው ፡ አዲስ ፡ አበባ ፡ ባስቻለው ፡ የከፍተ ኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ነው ። እንግዲህ ፡ ዐቃቤ ፡ ሕጉ ፡ የሥነ ፡ ሥርዓቱ ፡ ሕግ ፡ የሚያዝ ዘውን ፡ ተከትሎ ፡ ያቀረበውን ፡ ክስ ፡ ተቀብሎ ፡ በመስማት ፡ ፈንታ ፡ ከባዱ ፡ ወንጀል ፡ የተፈጸመው ፡ ሐረር ፡ ጠቅላይ ፡ ግዛት ፡ ነው ፡ በሚል ፡ አስተሳሰብ ፡ ወደዚያ ፡ እንዲ ዛወር ፡ የተወሰነው ፡ በሚገባ ፡ ሆኖ ፡ አላገኘነውም ።

መልስ ፡ ሰጭው ፡ በጻፈው ፡ ማመልከቻ ፡ በወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ሕግ ፡ በቁጥር ፡ ፩፻፲፮ ፡ ንዑስ ፡ ቁጥር ፡ ፪ ፡ መሠረት ፡ ክሱ ፡ ተነጥሎ ፡ ተፈጸመ ፡ በሚባ ልበት ፡ ቦታ ፡ እንዲታይ ፡ እንዲደረግለት ፡ ጠይቋል ። በቁጥር ፡ ፩፻፲፮ ፡ ንዑስ ፡ ቁጥር ፡ ፪ ፡ የተጻፈው ፡ የቀረቡት ፡ ክሶች ፡ ባንድነት ፡ መታየት ፡ አለባቸው ፤ ነገር ፡ ግን ፡ የክ ሶቹ ፡ ባንድነት ፡ መታየት ፡ በተከሳሹ ፡ መከላከያ ፡ ችግር ፡ የሚያመጣበት ፡ የመሰለ ፡ እን ደሆነ ፡ ክሶቹ ፡ ተነጣጥለው ፡ ለየብቻቸው ፡ እንዲሰሙ ፡ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ለማዘዝ ፡ ይችላል ፡ ይላል ። በዚህ ፡ ረገድ ፡ ክሱ ፡ ተነጥሎ ፡ ይታይልኝ ፡ በማለት ፡ የሚቀርበው ፡ ጥያቄ ፡ መቅረብ ፡ ያለበት ፡ ነገሩን ፡ ለሚያየው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ነው ፡ እንጂ ፡ ለይግባኝ ፡ ሰሚው፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ስላልሆነ ፡ አልተቀበልነውም ።

ከዚህ ፡ በላይ ፡ በሰጠነው ፡ ምክንያት ፡ ሁሉ ፡ የከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ የሰጠ ውን ፡ ትእዛዝ ፡ ሽረን ፡ ክሱ ፡ አዲስ ፡ አበባ ፡ ከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ቀድሞ ፡ ቀር ቦበት ፡ እነበረው ፡ ችሎት ፡ እንዲታይ ፡ አዝዘናል ። ለከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ይጻፍ ።

መጋቢት ፡ ፲፭ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፷፭ ፡ ዓ ፡ ም ፡

SUPREME IMPERIAL COURT

Addis Ababa, Div. No. I

Justices:

Afenegus Teshome Haile Mariam

Ato Taddesse Tekle Giorghis

Ato Haile Betselot

Criminal Appeal No. 171/61

Jurisdiction—venue. - Crim. Pro. Code Arts. 99, 107,6,116,109,100-104; Penal Code Arts. 641. 642 (b), 383(a) (d), 656.

Appeal preferred against the order passed by the High Court rejecting the motion of the public prosecutor to transfer the case to a High Court in Addis Ababa.

Held: Reversed.

1. The general rule is that offences should be tried in the Court of the locality where the act was committed.
2. Where, however, the case falls under Arts. 100-104 of the Criminal Procedure Code the suit may be filed in a Court selected by the public prosecutor.

JUDGMENT

This appeal is preferred against the order passed by the High Court on Oct. 22, 1968. We have studied the file. The Public Prosecutor (present Appellant) preferred charges against the Respondent and moved that the offences be tried by the High Court sitting in Addis Ababa. The Defendant (present Respondent), represented by counsel, prior to entering his plea objected that the offence should be tried by the court within the local limits of whose jurisdiction said offence was alleged to have been committed. The High Court sustained the objection and held that as the more serious offence was allegedly committed in Harar Governorate General, it is not proper to file charges on the less serious offences in Addis Ababa and apply for the appearance in Addis Ababa of witnesses and the Defendant, residing in Harar. It dismissed the case; ordered the registrar to forward the record to the Harar High Court in order that the Court may try the offence pursuant to Articles 99-100 of the Criminal Procedure Code. Wherefor this appeal is taken.

In his memorandum of appeal, the Public Prosecutor has set forth the grounds of objection to the order appealed against. Grounds of objection are: that the Defendant (present Respondent) was charged on four counts; that the offences were committed in Addis Ababa and Diredawa; that in such cases Article 107 of the Criminal Procedure Code authorizes the Public Prosecutor to decide which court shall have jurisdiction to try the offences charged and that therefore the order passed by the Court to the effect that the offence be tried by the Harar High Court is erroneous.

The Defendant (present Respondent), on his part, has stated in detail, in his seven-page application, dated March 17, 1969, his arguments in support of the

contention that the case should not be tried in the Addis Ababa High Court. The substance of the application is: that most of the offences were allegedly committed and the consequences allegedly ensued in the area within which the injured party and the Defendant reside; that investigation into the offence was conducted by the police and the result thereof was forwarded to the Public Prosecutor at Harar; that trying the case in Addis Ababa would create inconvenience in introducing defence witnesses and that therefore the order passed by the High Court should be affirmed pursuant to Article 6, 99 and 100 of the Criminal Procedure Code. Should the application be rejected he requested the Court to order separate trials pursuant to Article 116(2).

Therefore, having considered the legal arguments presented by both parties, we shall examine whether the order passed by the High Court is appropriate. The Public Prosecutor's charge alleges that the Respondent committed four offences. One of these offences was allegedly committed in Addis Ababa, while the second was allegedly committed in Diredawa. It has not been disclosed where the third and fourth offences were committed. Indeed it has been averred that it is the lower courts that may exercise jurisdiction with respect to the third and fourth charges. However, pursuant to Article 109(3) of the Criminal Procedure Code, the Public Prosecutor joined these charges with the first charge and filed them in the High Court. Therefore, the question is which High Court may try the offences charged.

Article 6 and the first schedule of the Criminal Procedure Code define the jurisdiction of courts regarding criminal cases. The first schedule specifies the different kinds of offences and the court having jurisdiction to try said offences. Article 6 provides that in accordance with Articles 99-107 courts shall have the power to try offences committed within the local limits of their jurisdiction. Therefore, where a question arises regarding the court where a charge should be filed, it is necessary to refer to the First Schedule first and then to Article 6 which cross-refers to Article 99-107.

Hence, in the case at bar, we shall consider the provisions cited hereinabove to determine which court may exercise jurisdiction.

a) First charge - Breach of trust and aggravated breach of trust contrary to Articles 641 and 642 (b) Penal Code; in accordance with the first schedule this falls within the jurisdiction of the High Court. Since it was allegedly committed in Addis Ababa it is to be tried in Addis Ababa in accordance with Article 99.

b) Second charge - Fraudulent misrepresentation contrary to Article 656 Penal Code. This falls within the jurisdiction of the High Court in accordance with the First Schedule. Since it was allegedly committed in Diredawa it is to be tried in Diredawa in accordance with Article 99.

c) Third and Fourth charges since these deal with creating a false instrument contrary to Article 383(a) (d) Penal Code, it is within the jurisdiction of the High Court. Since the place where the offences were allegedly committed is not known it is to be tried in any Awraja court with material jurisdiction pursuant to Article 102(a).

As noted above, although the first two charges must be tried by the High Court at Harar pursuant to Article 99 and the First Schedule, and although the third and fourth charges may be tried by any Awraja court, the Public Prosecutor has joined and filed the charges in the Addis Ababa High Court. This is a lawful act and the reasons therefor are set forth hereinbelow.

The cardinal rule is that when a law is promulgated it must cover the different situations which are likely to arise in the future. The Criminal Procedure Code was designed to embrace provisions concerning the filing of charges, places of trial and jurisdiction of courts. These provisions must not be considered in isolation but as a whole by interrelating one with the other. A rule of law is never considered in isolation; it must be related to and supplement other rules of law. If it is considered and interpreted without having regard to other provisions the law will appear to be incomplete and one provision will appear to be contradictory and inconsistent with the other.

Thus, when we consider as a whole the provisions governing the framing of a charge, the place of trial and the jurisdiction of courts, we find that the charge against the Respondent was properly filed in the Addis Ababa High Court.

The general principle is that a criminal offence is tried at the place where the crime is committed by a court with jurisdiction in accordance with Article 99. However, in cases falling under Articles 100, 101, 102, 103, 104 the Public Prosecutor need not comply with Article 99. Where pursuant to Article 116 several charges are joined against the same defendant, the Public Prosecutor is not bound to act in accordance with Article 99, although the said provision may provide that each charge be tried in a different place. Consequently, by virtue of Article 107 the Public Prosecutor shall decide the court in which the charge shall be filed regarding cases that fall under Articles 101-104 and in charges filed pursuant to Article 116.

As we have stated above, the Respondent is charged with having committed four different offences. Pursuant to the schedule the two charges fall within the jurisdiction of the High Court and pursuant to Article 99 their places of trial are Addis Ababa and Diredawa. The third and fourth charges fall within the jurisdiction of the Awraja Court and it appears that they may be tried by any Awraja Court. Notwithstanding the fact that the Defendant is charged with having committed four different kinds of offences that the places wherein the offences were allegedly commited are different and that the courts exercising jurisdiction are the High Court with respect to some offences and the Awraja Court with respect to the rest, the third and the fourth charges may be joined with the first pursuant to Article 109, the second charge may be joined with the first pursuant to Article 116 and all charges ought to be filed with the court which the Public Prosecutor pursuant to Article 107 decides to have jurisdiction. He decided to file the charge in the Addis Ababa High Court. Thus, instead of trying the charges filed by the Public Prosecutor in conformity with the procedure, the High Court erroneously decided that the case be transferred to Harar Governorate General on the ground that the serious offence was committed there.

In his application, the Respondent requested pursuant to Article 116(2) that the offences charged be tried separately at the place wherein they were allegedly committed. Article 116(2) provides that all charges must be tried together but where the accused is to be embarassed in his defence, the court shall order that the charges be tried separately. A motion for separate trial should be made to the court of first instance and not to the Appellate court and therefore we have denied the motion.

Therefore, for the reasons stated hereinabove, we hereby quash the order passed by the High Court and remand the case to the Addis Ababa High Court for further proceeding.

March 20, 1969

የከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፤
አዲስ ፡ አበባ ።

ዳኞች ፤

አቶ ፡ አሰፋ ፡ ሊበን ፤

አቶ ፡ አበበ ፡ አውግቸው ፤

አቶ ፡ መሐመድ ፡ ብርሃን ፡ ኑርሁሴን ።

ከሳሽ ፤ ታንከሬ ፡ ጋርበን ፡ ኩባንያ ፡ ኃላፊነቱ ፡ የተወሰነ ፡

ተከሳሽ ፤ አቶ ፡ ሞላ ፡ ማሩ ፤

የክሱ ፡ ምክንያት ፡ ተገቢ ፡ ያልሆነ ፡ የንግድ ፡ ውድድር ፡ ተደረገ ፡ በማለት ፤
የፍርድ ፡ መዝገብ ፡ ቁጥር ፡ ፱፻፲፱/፶፱

የንግድ ሕግ ፣ ተገቢ ያልሆነ የንግድ ውድድር ፣ የንግድ ምልክት ስለማሳከር ፤ የፍትሐ ብሔር ሕግ ቁጥሮች ከሺ.፪፻፶፯—ሺ.፪፻፷፭ ፤ የንግድ ሕግ ቁጥሮች ፴ ፤ ፵ ፤ ፵፯ ፥ ፶፰ ፤ ፻፴፩ ፤ ፻፵፩ ፥ ፻፶፰ ፥ ፻፶፱ ፤ ፻፷፩ ፤ ፻፷፮ ።

ተከሳሽ የከሳሽን የንግድ ምልክት እያወቀ በማሳከር ይጠቀምበታል በማለት የቀረበ ክስ ፣

ውሳኔ ፤ ተከሳሽ ተፈርዶበታል ፤
ስለ ልዩ የንግድ ምልክት የተደነገገ ሕግ ባይኖርም ተከሳሽ የፈጸመው በንግድ ሕግ መሠረት ተገቢ ያልሆነ የንግድ ውድድር ነው ።

ፍርድ

የከሳሽ ፡ ጠበቃ ፡ በክርክሩ ፡ የሚከተለውን ፡ አቅርቧል ፤ ከሳሽ ፡ ጐርዶን ፡ ጂን ፡ ተብሎ ፡ የሚጠራው ፡ ዕውቅ ፡ መጠጥ ፡ ባለቤት ፡ ነው ። ተከሳሹ ፡ በኢትዮጵያ ፡ የከሳሹን ፡ የጐርዶን ፡ ጂን ፡ የንግድ ፡ ምልክት ፡ ፍጹም ፡ ተመሳሳይ ፡ የንግድ ፡ ምልክት ፡ አውጥቶ ፡ የጐርዶን ፡ ጂን ፡ ነው ፡ በማለት ፡ የሚሸጥ ፡ መሆኑን ፡ ከሳሽ ፡ ተረድተዋል ፡ በማለት ፡ ፩ኛ ፡ ፪ኛ ፡ ፫ኛ ፡ ተብለው ፡ የተመዘገቡትን ፡ የከሳሽ ፡ ማስረጃዎች ፡ አቅርቧል ።

እንደዚሁም ፡ ከሳሽ ፡ የከሳሽ ፡ ጠርሙስ ፡ ማለት ፡ ፫ኛ ፡ የከሳሽ ፡ ማስረጃ ፡ የተከሳሽ ፡ ጠርሙስ ፤ ፬ኛ ፡ የከሳሽ ፡ ማስረጃ ፡ ተብለው ፡ ሁለት ፡ ጠርሙሶች ፡ ቀርበዋል ።

ክርክሩን ፡ በመቀጠል ፡ ከሳሽ ፡ የሚቃወም ፡ በጠርሙሶቹ ፡ ላይ ፡ የሚታየው ፡ የንግድ ፡ ምልክት ፡ በጠቅላላው ፡ ተመሳሳይ ፡ ስለሆነ ፡ ሕዝቡ ፡ በተከሳሹ ፡ ተሠርቶ ፡ የሚሸጠውን ፡ ጂን ፡ ጐርዶን ፡ ጂን ፡ ነው ፡ ብሎ ፡ በመታለል ፡ ሊገዛ ፡ ስለሚችል ፡ ነው ፤ በተባሉት ፡ ጠርሙሶች ፡ የሚታየው ፡ የምልክት ፡ ተመሳሳይነት ፡ አውቆ ፡ የተደረገ ፡ የመገልበጥ ፡ ተግባር ፡ ነው ፤ በተለይም ፡ በተባለው ፡ ጠርሙስ ፡ ምልክት ፡ ላይ ፡ የሚነበበው ፡ የተከሳሹ ፡ የቴሌፎን ፡ ቍጥር ፡ ኢ.ኤስ.ኤስ.ቲ.ዲ. ፩ሺ፯፻፷፱ ፡ ጐርዶን ፡ ጂን ፡ ተሠርቶ ፡ የወጣበትን ፡ ዓ ፡ ም ፡ የሚገልጽ ፡ የጐርዶን ፡ ምልክት ፡ ነው ። በተጨማሪ ፡ ጋርደንስ ፡

የሚለው ፡ ጐርዶንስ ፡ ከሚለው ፡ የንግድ ፡ ምልክት ፡ ጋር ፡ ተመሳሳይነቱ ፡ ለዓይንም ፡ ለጆሮም ፡ የሚደናገር ፡ ስለሆነ ፡ መጠጥ ፡ ሻጮች ፡ ጠጪውን ፡ ለማደናገር ፡ ይመቻቸዋል ። ለማሳከር ፡ የተደረገ ፡ መሆኑን ፡ በይበልጥ ፡ የሚያስረዳ ፡ የጋርደን ፡ ጂን ፡ ምልክት ፡ የሚነበብበት ፡ ፬ኛ ፡ የከሳሽ ፡ ማስረጃ ፡ በውስጡ ፡ ያለው ፡ ተገልብጦ ፡ እንደገና ፡ የተሞላ ፡ የጐርዶን ፡ ጂን ፡ ጠርሙስ ፡ ነው ፡ ብለዋል ። በ፳/፫/ ፶፳ ፡ በፋይል ፡ ቁጥር ፡ ፲፪ ፡ በወጣው ፡ የኢትዮጵያን ፡ ሄራልድ ፡ ጋዜጣ ፡ ከሳሽ ፡ የጐርደንስ ፡ ድራይ ፡ ጂን ፡ የንግድ ፡ ምልክት ፡ የግል ፡ ባለቤትና ፡ ባለንብረት ፡ መሆኑን ፡ በዚህም ፡ የሚገለገል ፡ እሱ ፡ ብቻ ፡ መሆኑን ፡ የእርያው ፡ ራስና ፡ ጐርደንስ ፡ የሚለው ፡ የእርሱ ፡ መሆኑን ፡ ገልጦ ፡ ማስታወቂያ ፡ አውጥቷል ፡ ብለዋል ።

ከሳሹ ፡ ለአንዳንድ ፡ የተከሳሽ ፡ መልሶች ፡ በሰጠውም ፡ መቃወሚያ ፡ ተከሳሽ ፡ የንግድ ፡ ውድድር ፡ የሚመለከታቸው ፡ በንግድ ፡ ሕግ ፡ የተጠቀሱትን ፡ ሰዎች ፡ ነው፡ ያለውን ፡ ተቃውሞ ፡ ቁጥር ፡ ፩፻፴፬ ፡ ማንኛውንም ፡ ሰው ፡ የሚመለከት ፡ ነው ፡ ብለዋል ። አስመራ ፡ ያለ ፡ ነጋዴ ፡ በጐርዶን ፡ ጠርሙስ ፡ መነገዱን ፡ ከሳሽ ፡ አያውቅም ፤ የንግድ ፡ ምልክትን ፡ ስለማስመዝገብ ፡ የወጣ ፡ ሕግ ፡ ስለሌለ ፡ ለጉዳዩ ፡ አግባብ የለውም ፡ ሲል ፡ ተከራክሮ ፤ ስለንግድ ፡ ውድድር ፡ በጠቅላይ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ የተፈረደ ፡ ቁጥር ፡ ፩ሺ፪፻፵/፶፯ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ መዝገብ ፡ ተጠቅሶ ፡ ግልባጩን ፡ አያይዘዋል ። እንደዚሁም ፡ በተመሳሳይ ፡ ክርክር ፡ ለከሳሹ ፡ ሦስት ፡ ሌሎች ፡ አገሮች ፡ የተሰጡ ፡ የሦስት ፡ ፍርድ ፡ ግልባጭ ፡ አያይዘዋል ።

ተከሳሽ ፡ በበኩሉ ፡ በሰጠው ፡ መልስ ፡ ከሳሽ ፡ በጠቀሰው ፡ የንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፩፻፴፬ ፡ (፩)፡ ሀ ፡ እና ፡ ፩፻፴፬ ፡ (፪)፡ ሀ ፡ ሊጠቀም ፡ አይችልም ፤ የንግድ ፡ ውድድር ፡ የሚከለክለው ፡ ለነጋዴው ፡ ወኪል ፡ ሠራተኛና ፡ ለሌሎችም ፡ ነው ፡ ብሎ ፡ የንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፴ ፡ ፵ ፡ ፵፯ ፤ ፶፰ ፤ ፩፻፵፬ ፡ ፩፻፶፰ ፡ ፩፻፶፱ ፡ ፪፻፬ ፡ እና ፡ ፪፻፳ ፡ ጠቅሶ ፡ ሌሎች ፡ ነጋዴዎች ፡ ግን ፡ ቢወዳደሩ ፡ የሚከለክል ፡ ሕግ ፡ የለም ፡ ብለዋል ። የተጠቀሰው ፡ ቁጥር፡ ፩፻፴፬ ፡ ስም ፡ ማጥፋትንና ፡ በሐሰት ፡ ወሬ ፡ መንዛትን ፡ ያመለክታል ፡ ግን ፡ ከከሳሽ ፡ ማስረጃዎች ፡ ይህን ፡ የሚያስረዱ ፡ የሉም ፡ ብልዋል ።

ተከሳሽ ፡ መከላከያውን ፡ በመቀጠል ፡ በከሳሽና ፡ በተከሳሽ ፡ ጠርሙሶች ፡ ላይ ፡ ያሉ፡ ምልክቶች ፡ የተለያዩ ፡ ናቸው ፡ ብሎ ፡ ልዩነታቸውን ፡ እንደሚከተለው ፡ ገልጽዋል ። ፩ኛ ፡ የከሳሽ ፡ ፫ኛ ፡ ማስረጃ ፡ የጐርዶን ፡ መጠጥ ፡ ስም ፡ የያዘ ፡ ነው ። ፪ኛ ፡ የከሳሽ ፡ ፫ኛ፡ ማስረጃ ፡ ላይ ፡ ያለው ፡ መለያ ፡ ተኰላ ፡ ነው ፤ የከሳሽ ፡ ፬ኛ ፡ ማስረጃ ፡ የተከሳሽ ፡ መለያ ፡ ሁለት ፡ አንበሶች ፡ ናቸው ፤ ፫ኛ ፡ የከሳሽ ፡ ፫ኛ ፡ ማስረጃ ፡ የጠርሙሱ ፡ ክዳን ፡ ቆርቆሮ ፡ ሲሆን ፡ የተከሳሽ ፡ ፬ኛ ፡ ማስረጃ ፡ የተከሳሹ ፡ ጠርሙስ ፡ ክዳን ፡ ቡሽ ፡ ነው ፤ ፬ኛ ፡ በእንግሊዝኛ ፡ ሞላ ፡ ማሩ ፡ ከሚለው ፡ ምልክት ፡ ሁለት ፡ አንበሶች ፡ ከሰው ፡ ስዕል ፡ ጋር ፡ ሲኖርበት ፡ የከሳሽ ፡ ሌላ ፡ ነው ፤ ፭ኛ ፡ ከሳሽ ፡ ጠርሙሱ ፡ ላይ ፡ ዲስትለሪ ፡ ለንደን ፡ የሚል ፡ ሲኖር ፡ በተከሳሹ ፡ ላይ ፡ ሊኩርስ ፡ ፋክቶሪ ፡ ላይን ፡ የሚል ፡ አለ ፤ ፮ኛ ፡ በጠርሙሱ ፡ መጨረሻ ፡ የከሳሽ ፡ ዘ—ሐርት ፡ አፍ ፡ ኤ ፡ ጉድ ፡ ኮክቴል ፡ ሲል ፡ በተከሳሹ ፡ ጠርሙስ ፡ ዘ—ቤስት ፡ ስቲሙላንት ፡ አፍ ፡ ዩር ፡ አፒታይት ፡ የሚል ፡ ነው ። ፯ኛ ፡ በግራና ፡ በቀኝ ፡ ያሉት ፡ አበቦች ፡ የከሳሽ ፡ ሐምራዊ ፡ ቀለም ፡ ሲሆን ፡ የተከሳሽ ፡ አረንጓዴ ፡ ነው ፤ ፍሬዎቹ ፡ የከሳሽ ፡ ሦስትና ፡ አንድ ፡ ሲሆኑ ፡ የተከሳሽ ፡ አንድ ፡ ሦስትና ፡ አራት ፡ ናቸው ፡ በማለት ፡ ተከሳሽ ፡ ሰባት ፡ ልዩነት ፡ አቅርቧል ። ተከሳሽ ፡ ክርክሩን ፡ በመቀጠል ፡ የከሳሽና ፡ የተከሳሽ ፡ መጠጦች ፡ በሰባት ፡ ምልክቶች ፡ ሲለያዩ ፡ ድራይ ፡ ጂን ፡ በሚለው ፡ ስም ፡ ብቻ ፡ ነው ፡ የሚመሳሰሉት ፤ በዚህ ፡ ስም ፡ የአስመራው ፡ የመጠጥ ፡ ፋብሪካ ፡ (፪ኛ ፡ የተከሳሽ ፡ ማስረጃ)፡ የአዲስ ፡ አበባው ፡ መርከበኛ ፡ እንዱስትሪ ፤ ፫ኛ ፡ የተከሳሽ ፡ ማስረጃ ፤ ይጠቀሙበታል ፡ ብልዋል ። በተጨማሪም ፡ ተከሳሽ ፡ የከሳሽን ፡ ስም ፡ አላጠፋም ፤ የንግድ ፡ ምልክቱን ፡ አልወሰደም ፤

ድራይ ፡ ጂን ፡ የመጠጥ ፡ ስም ፡ ነው ፡ እንጂ ፡ የከሳሽ ፡ የንግድ ፡ ምልክት ፡ አይደለም ፡ ብልዋል ። እንዲሁም ፡ ተከሳሹ ፡ ስለ ፡ መጠጥ ፡ ሚያዝያ ፡ ፭/፶፰ ፡ በኢትዮጵያ ፡ ድምፅ ፡ ጋዜጣ ፡ ቁጥር ፡ ፩፻፴፰ ፡ አውጥቶ ፡ ዓመት ፡ ሙሉ ፡ መቃወሚያ ፡ አልቀረበም ። በጐርዶን ፡ ጂን ፡ መጠጥ ፡ ጠርሙስ ፡ ሌላ ፡ ባለአረቄ ፡ እንዳይገለገል ፡ ማስታወቂያ ፡ አልወጣም ፤ ስለዚህ ፡ ውሀ ፡ ቢቀዳበት ፡ አረቄ ፡ ቢያኖርበት ፡ ምንም ፡ ልዩነት ፡ የለም ፡ ብልዋል ።

የከሳሽና ፡ የተከሳሽ ፡ ክርክር ፡ ባጭሩ ፡ ከዚህ ፡ በላይ ፡ የተገለጸው ፡ ነው ። የክርክሩ ፡ ፍሬ ፡ ነገር ፡ የከሳሽና ፡ የተከሳሽ ፡ የንግድ ፡ ምልክቶች ፡ ይመሳሰላሉ ፡ ወይ ? መመሳሰላቸውስ ፡ ገዥዎችን ፡ ያሳስታል ፡ ወይ ፡ ነው ። ደግሞም ፡ የንግድ ፡ ምልክቶቹ ፡ ይመሳሰላሉ ፡ አይመሳሰሉም ፤ ያሳስታሉ ፡ አያሳስቱም ፡ ሲባል ፡ ጠርሙሶቹን፡ ጐን ፡ ለጐን ፡ አስቀምጦ ፡ በማስተዋል ፡ እየመረመረ ፡ ለሚያስተያያቸው ፡ ሰው ፡ ሳይሆን ፡ በጠቅላላው ፡ ለሕዝብ ፡ ለማንኛውም ፡ መጠጥ ፡ ገዥ ፡ ነው ።

የከሳሽ ፡ ማስረጃዎች ፡ በጽሑፍም ፡ ያሉት ፡ ጠርሙሶች ፡ በኤግዚቢት ፡ ቀርበው ፡ በፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ታይተዋል ። የንግድ ፡ ምልክቶቹ ፡ ተመሳሳይነትና ፡ ማሳከር ፡ አያጠራጥርም ። ከሳሹ ፡ ያሳከራሉ ፡ ብሎ ፡ በተለይ ፡ የጠቀሳቸው ፡ ተመሳሳይነቶች ፡ ለፍርድ ፡ ቤቱም ፡ ጐልተው ፡ የታዩት ፡ ጋርደን ፡ ስለሚለው ፡ የተከሳሽ ፡ ምልክት ፡ በተለይም ፡ እንግሊዝኛው ፡ ጐርደንስ ፡ ከሚለው ፡ የከሳሽ ፡ ምልክት ፡ ጋር ፡ በዓይንም ፡ ሲታይ ፡ ይመሳሰላል ሲነገርም ፡ በድምፅ ፡ ለጆሮ ፡ ይመስላል ። ተከሳሹ ፡ ጐልተው ፡ የሚታዩ ፡ ጥቃቅን ፡ ልዩነቶች ፡ ምልክቶቹ ፡ በዚህ ፡ በዚህ ፡ ይለያሉ ፡ ብሎ ፡ አቅርቧል ። እነዚህ ፡ ጥቃቅን ፡ ልዩነቶች ፡ የከሳሹን ፡ ምልክቶች ፡ በማሻሻል ፡ ልዩነት ፡ ያላቸው ፡ ለማስመሰል ፡ የተሞከረ ፡ ለመሆኑ ፡ ግምት ፡ ከመስጠታቸው ፡ በላይ ፡ ልዩነቶቹ ፡ ጠርሙሶቹን ፡ ጐን ፡ ለጐን ፡ አስቀምጦ ፡ ሥራዬ ፡ ብሎ ፡ ለሚመረምር ፡ ሰው ፡ በቂ ፡ ይሆኑ ፡ እንደሆነ ፡ ነው ፡ እንጂ ፡ ለጠቅላላው ፡ ሕዝብ ፡ ለመጠጥ ፡ ገዥው ፡ ሁሉ ፡ በቂ ፡ ልዩነቶች ፡ ናቸው ፡ ለማለት ፡ አይቻልም ። ከሞላ ፡ ስምና ፡ ከሞላ ፡ ምልክት ፡ ተከሳሹ ፡ የከሳሹን ፡ ምልክት ፡ እስከዚህ ፡ ድረስ ፡ አስመስሎ ፡ መሥራቱ ፡ ለማሳከርና ፡ በከሳሹ ፡ ዝና ፡ ለመጠቀም ፡ እንጂ ፡ ሌላ ፡ ዓላማ ፡ አለው ፡ ተብሎ ፡ አይገመትም ።

የተከሳሽ ፡ ጠበቃ ፡ የንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፩፻፴፬ ፡ የነጋዴውን ፡ ወኪልና ፡ ሌሎች ፡ ከነጋዴው ፡ ጋር ፡ በሥራ ፡ የቅርብ ፡ ግንኙነት ፡ ያላቸውን ፡ ሰዎች ፡ ነው ፡ የሚመለከተው ፡ ያለው ፡ ስህተት ፡ ነው ። ቁጥር ፡ ፩፻፴፬ ፡ ማንኛውንም ፡ ነጋዴ ፡ የሚመለከት ፡ ነው ። እርግጥ ፡ የንግድ ፡ ውድድር ፡ በሕግ ፡ የተፈቀደ ፡ ነው ። ለምሳሌ ፡ ተከሳሹ ፡ ከከሳሹ ፡ የበለጠና ፡ ዝነኛ ፡ የሆነ ፡ ጂን ፡ ሠርቶ ፡ የከሳሹን ፡ ወይም ፡ የሌላ ፡ ነጋዴ ፡ ምልክት ፡ ሳያስመስል ፡ ራሱ ፡ በፈጠረው ፡ መለያ ፡ ሲሸጥና ፡ በመጠጡ ፡ ተወዳጅነት ፡ የከሳሹን ፡ ወይም ፡ የሌላ ፡ ነጋዴ ፡ ምልክት ፡ ሳያስመስል ፡ ራሱ ፡ በፈጠረው ፡ መለያ ፡ ቢሸጥና ፡ በመጠጡ ፡ ተወዳጅነት ፡ የከሳሹን ፡ ወይም ፡ የሌሎችን ፡ ነጋዶች ፡ ደንበኞች ፡ ቢወስድ ፡ ይህ ፡ ተገቢ ፡ የንግድ ፡ ውድድር ፡ ነው ። ነገር ፡ ግን ፡ ለረጅም ፡ ዘመን ፡ የኖረውን ፡ የአንዱን ፡ ነጋዴ ፡ የታወቀ ፡ ምልክት ፡ አስመስሎ ፡ ቀድቶ ፡ ይሄው ፡ ነጋዴ ፡ የሚሸጠውን ፡ ዓይነት ፡ ዕቃ ፡ መሸጥ ፡ በቁጥር ፡ ፩፻፴፬ ፡ ተገቢ ፡ ያልሆነ ፡ የንግድ ፡ ውድድር ፡ ነው ። ተከሳሽ ፡ በከሳሹ ፡ ጠርሙስ ፡ ሌሎችም ፡ ነጋዴዎች ፡ ይጠቀማሉ ፤ እኔም ፡ አልከለከልም ፡ ብልዋል ። ከሳሽ ፡ በጠርሙሱ ፡ የተከራከረው ፡ በንብረትነቱ ፡ አይደለም ፤ ለምሳሌ ፤ ተከሳሹ ፡ በዚህ ፡ ጠርሙስ ፡ ወተት ፡ ቢሸጥበት ፡ ከሳሽ ፡ የሚቃወም ፡ አይመስለንም ። የከሳሽ ፡ አቤቱታ ፡ ተከሳሹ ፡ በራሴ ፡ ጠርሙስ ፡ እኔ ፡ የምሸጠውን ፡ ዓይነት ፡ መጠጥ ፡ የኔን ፡ ምልክት ፡ የሚመስል ፡ ምልክት ፡ አድርጎ ፡

በመሸጥ ፡ ደንበኞቼን ፡ አሳስቶብኛል ፡ የሚል ፡ ነው ። የከሳሽ ፡ አቤቱታ ፡ በሚገባ ፡ የቀረበ ፡ ነው ። ተከሳሹ ፡ በከሳሹ ፡ ጠርሙስ ፡ መሸጡ ፡ ተመሳሳይነቱን ፡ በይበልጥ ፡ አጉልቶታል ።

ከሳሽ ፡ የንግድ ፡ ምልክት ፡ ባለቤት ፡ ለመሆኑ ፡ ማርች ፡ ፳/፺፰ ፡ በወጣው ፡ በቁጥር፡ ፴፯ ፡ ኢትዮጵያን ፡ ሄራልድ ፡ ጋዜጣ ፡ አስታውቋል ። ተከሳሽ ፡ ከሳሽ ፡ ምልክቱን ፡ በንግድ ፡ ሚኒስቴር ፡ አላስመዘገበም ፡ ብልዋል ። ምልክቱን ፡ ላለማስመዝገቡ ፡ ማስረጃ፡ አላቀረበም ። ነገር ፡ ግን ፡ ከሳሽ ፡ ከጥንት ፡ ጀምሮ ፡ በኢንተርናሽናልና ፡ በኢትዮጵያም ፡ ለረጅም ፡ ጊዜ ፡ የታወቀ ፡ የንግድ ፡ ምልክት ፡ ባለቤት ፡ ከመሆኑ ፡ በላይ ፡ የንግድ ፡ ምልክትን ፡ ስለማስመዝገብ ፡ የወጣ ፡ ሕግ ፡ ስለሌለ ፡ ከሳሹ ፡ የታወቀ ፡ መብቱን ፡ ሊነጠቅ ፡ አይችልም ። ከዚህ ፡ በላይ ፡ በተገለጠው ፡ መሠረት ፡ ተከሳሽ ፡ ተገቢ ፡ ያልሆነ ፡ የንግድ ፡ ውድድር ፡ ማድረጉ ፡ ስለተረጋገጠ ፡ ተከሳሽ ፡ ይህ ፡ ፍርድ ፡ ከተሰጠበት ፡ ቀን ፡ ጀምሮ ፡ የከሳሽን ፡ የጐርዶን ፡ ጂን ፡ ምልክት ፡ ከሥራ ፡ ላይ ፤ ከማዋል ፡ እንዲያቋርጥና ፡ በምልክቱ ፡ እንዳይገለግል ፡ ወደፊትም ፡ በዚህ ፡ ዓይነት ፡ በሚያሳክር ፡ ምልክት ፡ እንዳይጠቀም ፡ ብለን ፡ ፈርደናል ። በዚህ ፡ ክርክር ፡ ከሳሽ ፡ ስላወጣው፡ ኪሣራና ፡ የጠበቃ ፡ አበል ፡ በፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሥነሥርዓት ፡ ቁጥር ፡ ፩፻፷፫ ፡ እና ፡ ፩፻፷፬ ፡ መሠረት ፡ ዘርዝሮ ፡ ሲያቀርብ ፡ ይታያል ።

ይህ ፡ ፍርድ ፡ ዛሬ ፡ ኅዳር ፡ ፬ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፷ ፡ ዓ ፡ ም ፡ አዲስ ፡ አበባ ፡ ከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ተሰጠ ።

HIGH COURT

Addis Ababa

Judges:

Ato Assefa Liben

Ato Abebe Awgichew

Ato Mohamed Berhan Nurhussen

Distiller's Co. Ltd. v. Ato Mola Maru.

Civil Case No. 919-59

Unfair trade competetion—imitation of trade mark—Civ. Code Arts. 1240–56; Comm. Code Arts. 30,40,47,55,134,144,158,159,204–5.

Defendant was charged with deliberate copying of Plaintiff's trade marks which the former allegedly used on bottles in which drinks of the same class as that of Plaintiff were sold.

Held: Defendant liable.

Although there is no legislation covering questions of trade mark the act of defendant constitutes unfair competetion as governed by the Commercial Code.

JUDGMENT

Counsel for Plaintiff has argued as follows:

That Plaintiff is the proprietor of Gordon's Dry Gin which is known throughout the world, and that it has come to the knowledge of Plaintiff that sales are taking place in Ethiopia of Dry Gin by Defendant under a get-up substantially similar to that of Gordon's Dry Gin. In order to sustain this argument Counsel for Plaintiff has submitted in Court Exh. P.1 and P.2. Besides, the Plaintiff also produced in Court Plaintiff's bottle as Exh. P.3 and the bottle used by Defendant as Exh. P. 4.

Counsel for Plaintiff has argued that the imitation of the get-up as a whole, that is to say, the general appearance of the labelled bottle, is particularly objectionable and tends to deceive purchasers as to the origin of the Dry Gin produced by Defendant; that there is no doubt that the resemblance is due to deliberate copying, and that the many similarities of minute details in the two labels could not have occurred by coincidence; that the most obvious example of this is the use by Defendant of his telephone number to correspond with the statement "ESST'D 1769" which refers to the date when Gordon's Dry Gin was first produced. In addition to the above the name Garden's is confusingly similar to the trade name Gordon's. That this imitation of get-up provides a weapon for a dishonest bartender who is enabled to pass-off Garden's Dry Gin in response to orders for the more expensive Gordon's Dry Gin. A clear evidence that proves unquestionably an attempt to confuse and deceive the public is that the bottle bearing the Gordon's label (Exh. P 4) is in fact a refilled Gordon's Dry Gin bottle. Counsel for Plaintiff went on to state that Plaintiff published a notice in the Ethiopian Herald dated

5-3-55 (No. 37 file 12) claiming ownership *inter alia* of Gordon's Dry Gin label, the device of the Boar's Head and the word 'Gordons.'

In reply to the defence put-up by Defendant, who argued that unfair competition covers persons who are only mentioned in the Commercial Code, Counsel for Plaintiff stated that the Provisions of Article 134 of the Commercial Code duly cover any person engaged in trade practice.

Counsel for Plaintiff stated that Plaintiff does not know that a trader in Asmara uses in his trade the bottles of Gordon's Dry Gin; that no law for registration of trade marks has yet been enacted has no connection with the present case. Counsel for Plaintiff has presented to the Court a copy of a judgment given in Civil Case No. 1240-56 in connection with a case of unfair competition. In addition, Counsel for Plaintiff has introduced in evidence copies of judgments given in favour of Plaintiff in similar cases by Courts of three different countries.

In his reply Defendant has argued that Plaintiff cannot sustain its claim under the Provisions of Articles 134 (1) (a) and 134 (2) (a) of the Commercial Code. That according to Articles 30, 40, 47, 55, 144, 158, 159, 204 and 205 of the Commercial Code the question of unfair trade practice covers only those who are employees, agents and others who have such relations with the merchant. He said that there is no law which restrains merchants other than the above from carrying on such trade competition. That Article 134 of the Commercial Code cited by Plaintiff in the present case deals with false statement and defamation, whereas none of the evidence adduced by Plaintiff proves that any such act is committed by Defendant. Defendant went on to state that the labels appearing on the bottles of Plaintiff and Defendant are entirely different. Defendant argued (1) that Plaintiff's bottle (Exh. P.3) bears the name Gordon's; (2) that the trade mark bearing on Plaintiff's bottle (Exh. P.3) is a Boar's Head whereas Defendant's bottle (Exh. P.4) bears the trade mark of two lions; (3) that Plaintiff's bottle has a metalic seal whereas Defendant's (Exh. P.4) has a cork seal; (4) Defendant's bottle bears the name of Molla Maru with the trade mark of two lions and a picture of a man, whereas Plaintiff's bottle bears a different name and trade mark; (5) that Plaintiff's bottle bears the words Distillery London, whereas Defendant's bottles bear the words Liquors Factory Line; (6) the words depicted at the bottom of Plaintiff's bottle are "The Heart of a Good Cock-tail" whereas at the bottom of Defendant's bottle are written the words "The best Stimulant of Your Apetite"; (7) the flowers at the right and left sides of Plaintiff's bottle are purple in colour whereas Defendant's are green. That the fruits appearing at Plaintiff's bottle are three and one, whereas Defendant's are one, three and four. In all Defendant has quoted such seven diff-ferent items between his bottle and that of Plaintiff's.

Defendant stated that although the trade marks appear in both, the bottles of Plaintiff and Defendant have seven different items. The only thing which is found to be similar in both bottles are the words Dry Gin. Defendant stated that the Asmara Liquor Factory (Ex. D.2) and the Merkebegnia Industry of Addis Ababa (Exh. D.3) are using these names in selling their products.

In addition, Defendant argued that he has not made defamatory statements and never exercised unfair competition against Plaintiff. He asserted that 'Dry Gin' is a name of a liquor and not the trade mark of Plaintiff. Defendant stated that he has published a notice in the Addis Zemen Gazetta dated April 13th 1964 No. 138 and no one has objected to such notice for a period of one year. He also said that there has not been any notice published restricting the use by others of the

Gordon's Dry Gin Bottles. He said that if one uses said bottle for water or any other drink it is all the same.

The above is the argument exchanged between Plaintiff and Defendant. The important questions to be answered are the following:-

Are there similarities between the labels used by Plaintiff and Defendant? And if so to what extent do such similarities confuse and deceive the public? These questions are not directed to persons who can place said bottles side by side and compare the similarities existing between the two bottles. This question, as far as the Court is concerned, has reference to the general consumer at large.

The bottles Plaintiff has produced in Court as exhibits were closely watched and observed by the Court while in session. There is no doubt that the labels used in both bottles are of similar type and confusing. In particular the Court has been able to observe that the words Garden's and Gordon's appearing especially in English on the two bottles are quite similar and confusing when even closely seen. Even when these two names are pronounced one cannot tell the difference unless he hears them spoken clearly and precisely. However, Defendant has pointed out other minor differences between the two labels.

From what the Court saw the said minor differences are made up in such a way as to create confusion between the two get-ups. As a matter of fact such minor differences can only be traced by persons who put and compare the two set-ups side by side and this requires a special treatment. In view of the fact that there exists a great number of other labels the reason why Defendant has done his best to create such similarities between his get-up and that of Plaintiff's is nothing but an act intended to benefit from the get-up and reputation enjoyed by Plaintiff.

Counsel for Defendant has argued that the question of unfair competition has reference only to commercial agents and employees as for Article 134 of the Commercial Code and as such this cannot apply in the present case. In the Court's opinion the said argument is wrong since the provisions of Article 134 cover any and all merchants engaged in such business.

It is true that competition in commercial business is allowed by law. That is to say if a merchant produces the best quality of drink and attracts the consuming public without using the labels of another, such is a fair competition. However, the purpose of imitating the labels used by another for a long time is an act of unfair competition which falls under the provisions of Article 134 of the Commercial Code.

Defendant has argued also that since other merchants are using the bottles belonging to Plaintiff there is no reason why he cannot use them. This argument has no relevance to the present case since Plaintiff has not raised the question of ownership of such bottles. We are convinced that Plaintiff will have no objection if Defendant uses Plaintiff's bottles for sale of milk. What Plaintiff contends in the present case is that Defendant is using Plaintiff's bottles for the sale of the same kind of liquor Plaintiff produces and in doing so Defendant has confused and deceived the public.

In our opinion and as far as the law is concerned the petition made by Plaintiff is proper. The fact that Defendant admits using Plaintiff's bottles for selling such liquors gives more weight to the similarities which Defendant has imitated from Plaintiff.

According to the proof adduced it is evident that Plaintiff is the owner of Gordon's Dry Gin label (Ethiopian Herald dated March 5th 1955 No. 37). At the same time Defendant has contended that Plaintiff has not registered his labels with the Ministry of Commerce & Industry. Nevertheless, this allegation has not been supported by evidence.

Whereas Plaintiff's products sold under the said labels are known all over the world such get-ups cannot be taken away from them under the pretext that there do not exist laws which cover the registration of trade marks.

In view of all the reasons stated above the Court found that Defendant has committed an act of unfair competition and we hereby restrain Defendant from using the said similar labels for the sale of his products from the date of this judgement and to stop using in future any such labels similar to that of Plaintiff.

November 4, 1968

ጠቅላይ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፤

አዲስ ፡ አበባ ፤ ፩ኛ ፡ ችሎት ።

ዳኞች ፤

ሚስተር ፡ ገብርኤል ፡ ደባስ ፤

ግራዝማች ፡ ተሰማ ፡ ነገደ ፤

አቶ ፡ ጸጋይ ፡ ተፈሪ ።

ይግባኝ ፡ ባይ ፤ ወይዘሮ ፡ ሲልቪያ ፡ ዜቪ ።

መልስ ፡ ሰጭ ፤ ሬናቶ ፡ ዜቪ

የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ይግባኝ ፡ ቁጥር ፡ ፩ሺ፱፻፱/፶፯ ።

የቤት ሰብ ሕግ ፤ ፍቺ ፤ የቤት ሰብ ሽማግሌዎች በሰጡት ውሳኔ ላይ ለፍርድ ቤት ይግባኝ ስለማለት ፤ ተወላጅነት ፤ ሃይማኖትና የፍቺ ምክንያቶች ፤ የፍትሐ ብሔር ሕግ ቁጥሮች ፮፻፷፯ ፤ ፯፻፴፯ ፤ ፮፻፹፫ ።

የቤት ሰብ ሽማግሌዎች በድምጽ ብልጫ ለፍቺ በቂ ምክንያት ስለሌለ ተጋቢዎቹ ሊፋቱ አይችሉም በማለት የሰጡትን ውሳኔ የከፍተኛው ፍ/ቤት ስላጸናው ይህን ፍርድ በመቃወም የቀረበ ይግባኝ ፤

ውሳኔ፡— የከፍተኛው ፍርድ ቤት ፍርድ ተሽሮ የቤት ሰብ ሽማግሌዎች በአነስተኛ ድምፅ የሰጡት ውሳኔ ጸንቷል ።

፩. የቤት ሰብ ሽማግሌዎች የሰጡት ውሳኔ ያለአግባብ ሆኖ ሲገኝ ለፍርድ ቤት ይግባኝ ማለት ይቻላል ።

፪. የቤት ሰብ ሽማግሌዎች የፍቺን ጉዳይ በሚወስኑበት ጊዜ የፍትሐ ብሔሩን ሕግ በጥብቅ መከተል አለባቸው ።

፫. የቤት ሰብን ኑሮ የሚያናጋና ባልየውንም ሆነ ሚስቲቱን የሚያሳፍር መጥፎ ልማድ ለፍቺ በቂ ምክንያት ሊሆን ይችላል ።

፬. ሃይማኖት ፍቺን ሊያስቀር አይችልም ።

ፍርድ

አመልካችዋ ፡ በጠበቃቸው ፡ አማካይነት ፡ ጥቅምት ፡ ፫ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፶፫ ፡ ዓ ፡ ም፡ በተጻፈው ፡ ማመልከቻቸው ፡ ሲያመለክቱ ፡ አመልካችዋና ፡ መልስ ፡ ሰጭው ፡ የተጋቡት ፡ እንደ ፡ ኤውሮፓ ፡ አቆጣጠር ፡ ሚያዝያ ፡ ፳፯ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፵፬ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ሆኖ ፡ በካቶሊክ ፡ ሃይማኖት ፡ ሥርዓት ፡ ጋብቻ ፡ ነው ። በጋብቻው ፡ መሠረትም ፡ አሥር ፡ ሰባትና ፡ አምስት ፡ ዓመት ፡ የሆናቸው ፡ ሶስት ፡ ልጆች ፡ ወልደዋል ። አመልካችዋና ፡ መልስ ፡ ሰጪው ፡ ሶስት ፡ ልጆች ፡ ቢወልዱም ፡ አብሮ ፡ ለመኖር ፡ መግባባትና ፡ ስምምነት ፡ በማጣታቸው ፡ አመልካችዋ ፡ በፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ መሠረት ፡ ፍች ፡ እንዲደረግ ፡ በቤተ ፡ ዘመድ ፡ ዳኞች ፡ ጠይቀው ፡ ስለ ፡ ነበር ፡ የተመረጡት ፡ አምስት ፡ የዘመድ ፡ ዳኞችም ፡ ስለጋብቻው ፡ ፍቺ፡በቂ ፡ ምክንያት ፡ ሳያገኙለት ፡ በመቅረታቸው፡ አመልካችዋ ፡ ከባልዋ ፡ ጋር ፡ አብራ ፡ መኖር ፡ አለባት ፡ በማለት ፡ በድምጽ ፡ ብልጫ ፡ ወስነዋል ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ አመልካችዋ ፡ በጠባይ ፡ ባለመግባባትና ፡ በየቀኑ ፡ ስለሚ

ደርስባቸው ፡ ስድብና ፡ ውርደት ፡ ምክንያት ፡ ከመልስ ፡ ሰጭው ፡ ጋር ፡ አብረው ፡ ለመኖር ፡ የማይችሉ ፡ መሆናቸውን ፡ ገልጸው ፡ አሁን ፡ የዘመድ ፡ ዳኞች ፡ በድምጽ ፡ ብልጫ ፡ የሰጡት ፡ ውሳኔ ፡ ውድቅ ፡ ሆኖ ፡ በአነስተኛ ፡ ድምፅ ፡ የተሰጠውን ፡ ውሳኔ ፡ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ እንዲያጸድቅላቸው ፡ አመልክተዋል ። እንዲሁም ፡ መልስ ፡ ሰጭው ፡ በጠበቃቸው ፡ አማካይነት ፡ በጥር ፡ ፯ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፶፯ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በተጻፈ ፡ የመከላከያ ፡ መልስ ፡ ሲያመለክቱ ፡ የአመልካችዋ ፡ ጠበቃ ፡ በድምጽ ፡ ብልጫ ፡ የተሰጠው ፡ ውሳኔ ፡ ሕገ ፡ ወጥ ፡ ለመሆኑ ፡ ወይም ፡ በበቂ ፡ ምክንያት ፡ የተደገፈ ፡ ለመሆኑ ፡ በማመልከቻቸው ፡ የገለጹት ፡ ምክንያት ፡ የለም ፤ እንዲሁም ፡ የአመልካችዋ ፡ ጠበቃ ፡ ጋብቻው ፡ በምን ፡ ምክንያት ፡ መፍረስ ፡ እንደሚገባው ፡ አላስረዱም ፤ አመልካችዋ ፡ ክርክራቸው ፡ ለዘመድ ፡ ዳኞች ፡ በቀረበ ፡ ጊዜ ፡ በፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ በቁጥር ፡ ፮፻፳፯ ፡ መሠረት ፡ ጋብቻው ፡ ሊፈርስ ፡ የሚችልበትን ፡ ምክንያት ፡ አላስረዱም ። አመልካችዋ ፡ በቂ ፡ ምክንያት ፡ ሳይጨብጡ ፡ ጋብቻው ፡ እንዲፈርስ ፡ ብለው ፡ ያቀረቡት ፡ አቤቱታ ፡ ሕጋዊ ፡ መስመር ፡ አልያዘም ፤ ምክንያቱም ፡ በሕጉ ፡ መሠረት ፡ ጋብቻን ፡ ለማፍረስ ፡ የሚችሉት ፡ የቤተ ፡ ዘመድ ፡ ዳኞች ፡ ብቻ ፡ ናቸው ። አመልካችዋ ፡ ጋብቻው ፡ እንዲፈርስላቸው ፡ ብለው ፡ ያቀረቡት ፡ ጥያቄ ፡ አለአግባብ ፡ ስለሆነ ፡ አመልካችዋ ፡ ያቀረቡት ፡ ጥያቄ ፡ እንዲሠረዝ ፡ በማለት ፡ ክርክራቸውን ፡ አቅርበዋል ። የአመልካች ፡ ጠበቃ ፡ አምስት ፡ የቤተ ፡ ዘመድ ፡ ሽማግሌዎች ፡ የሰጡትን ፡ ውሳኔ ፡ አቅርበዋል ። ውሳኔው ፡ የተሰጠው ፡ በድምጽ ፡ ብልጫና ፡ በአነስተኛ ፡ ድምፅ ፡ ነው ። በድምፅ ፡ ብልጫ ፡ የተሰጠው ፡ ውሳኔ ፡ እንደ ፡ አውሮፓ ፡ አቆጣጠር ፡ በሐምሌ ፡ ፲፪ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፳፪ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ሆኖ ፡ ሽማግሌዎቹ ፡ ሁለቱን ፡ ወገኖች ፡ አመልካችዋንና ፡ መልስ ፡ ሰጭውን ፡ አቃርበው ፡ አንድ ፡ ባንድ ፡ ቃላቸውን ፡ ከሰጡ ፡ በኋላ ፡ አመልካችዋ ፡ የጠየቁት ፡ ፍቺ ፡ በበቂ ፡ ማስረጃ ፡ የተደገፈ ፡ ስላልሆነ ፡ የፍችውን ፡ ጥያቄ ፡ አልተቀበልነውምና ፡ አመልካችዋ ፡ ከባልዋ ፡ ጋር ፡ ከምትኖርበት ፡ ቤት ፡ ተመልሳ ፡ ከባሏ ፡ ጋር ፡ አብረው ፡ እንዲኖሩ ፡ ብለው ፡ በድምጽ ፡ ብልጫ ፡ ወስነዋል ። በአነስተኛ ፡ ድምጽ ፡ የተሰጠው ፡ ውሳኔ ፡ ግን ፡ በሐምሌ ፡ ፲፱ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፶፰ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የተሰጠ ፡ ሆኖ ፡ በዚሁ ፡ በአነስተኛው ፡ ውሳኔ ፡ መሠረት ፡ ሊፋቱ ፡ ይገባል ፡ ብለው ፡ ወስነዋል ። ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ በድምፅ ፡ ብልጫና ፡ በአነስተኛ ፡ የተሰጡትን ፡ ውሳኔዎች ፡ ሲመለከታቸው ፡ አመልካችዋ ፡ ለፍችው ፡ ምክንያት ፡ አድርገው ፡ ያቀረቡት ፡ ያመሻል ፡ ይጠጣል ፡ ቁማርን ፡ ይጫወታል ፡ ሲሆን ፡ ይኸውም ፡ ጋብቻውን ፡ ለማፍረስ ፡ በቂ ፡ ምክንያት ፡ ሊሆን ፡ አይችልም ፤ ስለዚህ ፡ ከዚህ ፡ በላይ ፡ በተዘረዘረው ፡ ምክንያት ፡ በድምጽ ፡ ብልጫ ፡ በሕግ ፡ አግባብ ፡ የተሰጠ ፡ ውሳኔ ፡ ስለሆነ ፡ በድምጽ ፡ ብልጫ ፡ የተሰጠውን ፡ ፍርድ ፡ አጽንተናል ፤ አመልካችዋ ፡ ያቀረቡትን ፡ አቤቱታ ፡ አሰናብተናል ፡ ብሎ ፡ ስለ ፡ ፈረደ ፡ ሚሲስ ፡ ሲልቪያ ፡ ዤቪ ፡ ይግባኝ ፡ ብለው ፡ ቀርበዋል ። በተጠቀሰው ፡ ጽሑፍ ፡ እንደሚከተለው ፡ ዘርዝረዋል ፡ ይግባኝ ፡ ባይ ፡ መልስ ፡ ሰጭን ፡ የካቶሊክ ፡ ሃይማኖት ፡ በሚፈቅደው ፡ መሠረት ፡ የጋብቻውን ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ በማክበር ፡ እ ፡ ኤ ፡ አ ፡ ፳፯/፬/፶፰ ፡ አገቡ ።

ዕድሚያቸው ፡ ፭ ፡ ፯ ፡ ፲ ፡ ዓመት ፡ የሆኑ ፡ ሦስት ፡ ልጆች ፡ ወልደዋል ። ከመልስ ፡ ሰጪው ፡ ጋር ፡ ባለመስማማታቸው ፡ ይግባኝ ፡ ባይ ፡ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ በሚያዝዘው ፡ መሠረት ፡ በሽማግሌ ፡ ፍቺ ፡ የጠየቁ ፡ ሲሆን ፡ አምስት ፡ ሽማግሌዎች ፡ በተገኙበት ፡ ሦስት ፡ ለሁለት ፡ በሆነ ፡ ብልጫ ፡ ለፍቺ ፡ በቂ ፡ ምክንያት ፡ ያለመኖሩን ፡ ፈረዱ ።

በድምፅ ፡ ብልጫ ፡ ሽማግሌዎች ፡ በሰጡት ፡ ብይን ፡ ላይ ፡ ለከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ይግባኝ ፡ ቀርቦ ፡ ነበር ። ከብይኑ ፡ ጽሑፍ ፡ እንደሚታየው ፡ የሰጡት ፡ ምክንያት ፡ ሁለቱ ፡ ተከራካሪ ፡ ወገኖች ፡ ሃይማኖታቸው ፡ ካቶሊክ ፡ ስለሆነ ፡ መፋታት ፡ አይ

ችሉም ፡ የሚል ፡ ነው ። ሽማግሌዎች ፡ በድምፅ ፡ ብልጫ ፡ የሰጡት ፡ ውሳኔና ፡ ያቀረ ቡት ፡ ማስረጃዎች ፡ ለሕግ ፡ ተቃራኒ ፡ በመሆናቸው ፡ ሽማግሌዎች ፡ ይህን ፡ ብይን ፡ በሰጡበት ፡ ጊዜ ፡ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ድንጋጌዎች ፡ አልተመለከቱም ።

ጉዳዩ ፡ ለክቡር ፡ የከፍተኛ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ቀርቦ ፡ ውሳኔ ፡ ሳይሰጥበት ፡ መልስ ፡ ሰጪው ፡ ሶስቱን ፡ ልጆቹን ፡ ይዞ ፡ ከኢትዮጵያ ፡ የሄደ ፡ ሲሆን ፡ ይግባኝ ፡ ባይን ፡ በበ ለጠ ፡ ለማስቸገር ፡ ከጠበቃው ፡ ላይ ፡ የውክልና ፡ ሥልጣን ፡ በመውሰድ ፡ ሽሮታል ።

መልስ ፡ ሰጪ ፡ በኢጣሊያ ፡ ሕግ ፡ መሠረት ፡ በተቋቋመ ፡ ቤድና ፡ ቦርድ ፡ በተ ባለ ፡ ድርጅት ፡ ላይ ፡ ከይግባኝ ፡ ባይ ፡ ተለያይቶ ፡ ለመኖር ፡ ክስ ፡ ያቀረበ ፡ ሲሆን ፡ በፍቺ ፡ ምትክ ፡ የሚሠራበት ፡ ስለሆነ ፡ በካቶሊክ ፡ ሃይማኖት ፡ የተከለከለ ፡ ነው ። የኢትዮጵያ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ የከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤትም ፡ መስከር ፤ ቁማር ፡ መጫ ወት ፤ ማታ ፡ ማታ ፡ አምሽቶ ፡ መግባትም ፡ ለፍቺ ፡ በቂ ፡ ምክንያት ፡ አይሆንም ፡ በማለት ፡ አመልካቿ ፡ ያቀረቡትን ፡ አቤቱታ ፡ በስህተት ፡ ውድቅ ፡ እንዲሆን ፡ አድር ጎታል ።

ይግባኝ ፡ ባይና ፡ መልስ ፡ ሰጭ ፡ ተለያይተው ፡ ከሦስት ፡ (፫) ዓመት ፡ በላይ ፡ ኖረዋል ። ከዚህ ፡ በላይ ፡ በተዘረዘሩት ፡ ፍሬ ፡ ነገሮች ፡ መሠረት ፡ በመጀመሪያ ፡ መጠቀስ ፡ የሚገባው ፡ ሕጋዊ ፡ ጉዳይ ፡ በሁለቱ ፡ ባልና ፡ ሚስት ፡ መካከል ፡ ያለውን ፡ ግንኙነት ፡ በማን ፡ ሕግ ፡ ለመፈጸም ፡ የሚቻል ፡ መሆኑን ፡ ለማወቅ ፡ የግል ፡ የኢንተ ርናሽናል ፡ ሕግን ፡ የመመርመር ፡ ጉዳይ ፡ ነው ። ስለዚህ ፡ ጉዳይ ፡ በማክበር ፡ ለማስረ ዳት ፡ የምንፈልገው ፡ ምንም ፡ እንኳ ፡ ባልየው ፡ የኢጣሊያ ፡ ዜጋ ፡ ሚስትዮዋም ፡ የፈ ረንሣይ ፡ ዜጋ ፡ ቢሆኑም ፡ ባልና ፡ ሚስት ፡ መኖሪያቸው ፡ በኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ በመ ሆኑ ፡ ከዚህ ፡ ቀደም ፡ ስለ ፡ እንደዚህ ፡ ያሉ ፡ ጉዳዮች ፡ በፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ብዙ ፡ ውሳኔ ዎች ፡ በመሰጠታቸው ፡ ያለ ፡ ጥርጥር ፡ የሚኖሩበት ፡ አገር ፡ ሕግ ፡ የባልና ፡ ሚስቶ ቹን ፡ ጉዳይ ፡ ለመወሰን ፡ ማስቻሉን ፡ ነው ። በጋብቻው ፡ ጉዳይ ፡ ላይ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ የጸና ፡ ለመሆኑ ፡ ይግባኝ ፡ ባይና ፡ መልስ ፡ ሰጭ ፡ የተቀበሉ ፡ ሲሆን ፡ አሁን ፡ በሌላ ፡ ምክንያት ፡ ይግባኝ ፡ ቢቀርብበትም ፡ ክቡር ፡ የከፍተኛ ፡ ፍርድ ፡ ቤትም ፡ በሰጠው ፡ ውሳኔ ፡ አጽድቆታል ።

በኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ መሠረት ፡ በከፍተኛ ፡ ምክንያቶችና ፡ በሌሎች ፡ ምክንያ ቶች ፡ የተነሳ ፡ ፍቺ ፡ ማግኘት ፡ ይቻላል ። ቃሉ ፡ በጣም ፡ ጠቅላላ ፡ በመሆኑ ፡ በፍትሐ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ ከአንቀጽ ፡ ፮፻፷፰ና ፡ ከተከታታዮቹ ፡ አንቀጾች ፡ ጋር ፡ የሚስ ማሙ ፡ ሁኔታዎችና ፡ ጊዜ ፡ ብቻ ፡ ካሉ ፡ ማናቸውንም ፡ ነገር ፡ የሚጨምር ፡ ነው ። ለአስታራቂው ፡ ጉባኤ ፡ በቀረበው ፡ የፍቺ ፡ ማመልከቻ ፡ ውስጥና ፡ አስታራቂዎችም፡ እንዲሰሙት ፡ ለፍቺ ፡ የቀረቡት ፡ ምክንያቶች ፡ የሚከተሉት ፡ ናቸው ፤

ሀ/ የጠባይ ፡ በፍጹም ፡ አለመስማማት ፤

ለ/ በደረሰባቸው ፡ስድብና ፡ ውርደት ፡ ምክንያት ፡ አመልካች ፡ ከሰው ፡ መለ የታቸው ፤

ሐ/ መልስ ፡ ሰጭ ፡ በጣም ፡ ቁማር ፡ ተጫዋች ፡ በመሆናቸው ፤

ከዚህም ፡ የተነሣ ፡ የቤተ ፡ ሰቡ ፡ ገንዘብ ፡ በመባከኑ ፡ ከፍተኛ ፡ የገንዘብ ፡ ጉዳት ፡ በመድረሱ ፡ ቤታቸው ፡ ስለተፈታ ። እነዚህ ፡ ምክንያቶች ፡ ለያንዳንዳቸው ፡ ፍቺ ፡ ለማስገኘት ፡ በቂ ፡ ሲሆኑ ፡ ሽማግሌዎቹ ፡ ብይን ፡ ከሰጡ ፡ በኋላ ፡ የሚከተሉት ፡ ለፍቺ ፡ የሚያበቁ ፡ ተጨማሪ ፡ ምክንያቶች ፡ ደግሞ ፡ ደርሰዋል ፤

መ/ ሦስቱን ፡ ልጆቻቸውን ፡ ይዘው ፡ መልስ ፡ ሰጭ ፡ ከኢትዮጵያ ፡ መልቀቃቸው ፤

ሠ/ ቤድና ፡ ቦርድ ፡ በተባለው ፡ ድርጅት ፡ ላይ ፡ መልስ ፡ ሰጭ ፡ ክስ ፡ በማቅረባቸው ፤

ረ/ ባልና ፡ ሚስት ፡ ከሦስት ፡ ዓመት ፡ በላይ ፡ ተለያይተው ፡ ይህ ፡ ምክንያት ፡ ብቻ ፡ ያለጥርጥር ፡ ከዚህ ፡ በላይ ፡ በተጠቀሱት ፡ ምክንያቶች ፡ የተነሳ ፡ የይግባኝ ፡ ባይና ፡ የመልስ ፡ ሰጭ ፡ ቤት ፡ በምንም ፡ መንገድ ፡ በማያንሠራራ ፡ ሁኔታ ፡ የተፈጸመ ፡ ከመሆኑ ፡ በላይ ፡ ባንድ ፡ ላይ ፡ ለመኖር ፡ ፍጹም ፡ የማይችሉ ፡ መሆኑን ፡ ያስረዳል ።

ሁለቱ ፡ ተከራካሪ ፡ ወገኖች ፡ ካቶሊክ ፡ መሆናቸው ፡ የሕጉን ፡ ሁኔታ ፡ በምንም ፡ ምክንያት ፡ ሊለውጠው ፡ ካለመቻሉም ፡ በላይ ፡ መኖሪያቸው ፡ ኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ የሆኑ ፡ ሰዎች ፡ ካቶሊክ ፡ በመሆናቸው ፡ በካቶሊክ ፡ ሃይማኖት ፡ መሠረት ፡ ፍቺ ፡ አይቻልም ፡ ማለት ፡ በግልጽ ፡ የሕግ ፡ ተቃራኒ ፡ ነው ። ይግባኝ ፡ ባይ ፡ በሕግ ፡ መሠረት ፡ (አንቀጽ ፡ ፯፻፴፮) ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ሽማግሌዎቹ ፡ ያለአግባብ ፡ የሰጡትን ፡ ውሳኔና፡ የከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤትም ፡ ስካር ፡ ቁማር ፡ መጫወትና ፡ አምሽቶ ፡ መግባት ፡ ለፍቺ ፡ በቂ ፡ ምክንያት ፡ አይሆንም ፡ ብሎ ፡ የሰጠውን ፡ ፍርድ ፡ ለመቃወም ፡ ይችላሉ ። ከዚህ ፡ በላይ ፡ የተባሉት ፡ ምክንያቶችና ፡ ሽማግሌዎች ፡ ከበየኑ ፡ በኋላ ፡ የደረሱት ፡ ምክንያቶች ፡ ባንድ ፡ ላይ ፡ ሲደመሩ ፡ በሕግ ፡ መሠረት ፡ ፍቺ ፡ ለማስገኘት ፡ በሕግ ፡ ፊት ፡ ዋጋ ፡ ያላቸውና ፡ በቂ ፡ ምክንያቶች ፡ ናቸው ። በተለይም ፡ ይህ ፡ የተጠየቀው ፡ ፍቺ ፡ በተጋቢዎቹ ፡ መካከል ፡ ያለውን ፡ የከረረውን ፡ የጋብቻ ፡ ሁኔታ ፡ ሕጋዊ ፡ በማድረግ ፡ ከማቃለሉም ፡ በላይ ፡ ጉዳዩ ፡ የሚመለከታቸውንም ፡ ሰዎች ፡ ኃዘንና ፡ ችግር ፡ ያቃልልላቸዋል ። ስለዚህ ፡ ይግባኝ ፡ ባይ ፡ ለክቡር ፡ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ የከፍተኛው ፡ ፍርድ፡ ቤት ፡ የሰጠው ፡ ውሳኔ ፡ በተለይም ፡ በኋላ ፡ በደረሱት ፡ ሁኔታዎች ፡ የተነሳ ፡ ውድቅ ፡ እንዲሆንላቸው ፡ በአነስተኛ ፡ የድምፅ ፡ ብልጫ ፡ ሽማግሌዎቹ ፡ መፋታት ፡ ይገባቸዋል ፡ በማለት ፡ የሰጡት ፡ ብይን ፡ እንዲጸድቅ ፡ በማክበር ፡ አመለክታለሁ ፡ በማለት፡ አመለከቱ ።

የሬናቶ ፡ ዤቪ ፡ ጠበቃ ፡ መልስ ፡ ለመስጠት ፡ አልችልም ፡ ስላሉ ፡ መልስ ፡ ሰጭ ፡ ሬናቶ ፡ ዤቪ ፡ በአገሩ ፡ መኖር ፡ ወይም ፡ አለመኖሩን ፡ ለማረጋገጥ ፡ በሚያዝያ ፡ ፳፬፡ ቀን ፡ ፲፱፻፶፯ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ለአገር ፡ ግዛት ፡ ሚኒስቴር ፡ (ኢሚግሬሽን ፡ ክፍል) ፡ ተጻፈ።

አገር ፡ ግዛት ፡ ሚኒስቴር ፡ በደብዳቤ ፡ ቁጥር ፡ ፫/፫ሺ፭፻፪/፫/፹፰/፰/፳፱ ፡ ሚያዝያ ፡ ፲፱፻፶፯ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ሚስተር ፡ ሬናቶ ፡ ዤቪ ፡ በ፲፭/፲፩/፶፭ ፡ ወደ ፡ ትውልድ ፡ አገሩ ፡ ኢጣሊያ ፡ መሄዱን ፡ አረጋግጧል ። ምንም ፡ እንኳን ፡ የመውጫ ፡ ፈቃድ ፡ ተሰጥቶት ፡ ቢሆን ፡ ምናልባት ፡ ገና ፡ አገር ፡ ያለቀቀ ፡ እንደሆነ ፡ እንዲቀርብ ፡ ለማድረግ ፡ ለይግባኝ ፡ ባይዋ ፡ በሔራልድ ፡ ጋዜጣ ፡ መጥሪያውን ፡ እንዲያሳትሙ ፡ አዘዘ ።

ጉዳዩ ፡ ለ፳፱ ፡ ግንቦት ፡ ፶፯ ፡ ተቀጠረ ። ይግባኝ ፡ ባይዋ ፡ በታዘዙት ፡ መሠረት ፡ ግንቦት ፡ ፲፰ ፡ እና ፡ ፳፭ ፡ በወጣው ፡ የሔራልድ ፡ ጋዜጣ ፡ ሚስተር ፡ ሬናቶ ፡ ዤቪ ፡ ለ፳፱ ፡ ግንቦት ፡ እንዲቀርቡ ፡ መታዘዛቸውን ፡ አስታውቀዋል ።

ነገር ፡ ግን ፡ መልስ ፡ ሰጪ ፡ ሳይቀርብ ፡ ቀረ ። ስለዚህ ፡ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ የፍርድ ፡ መዝገብና ፡ የቀረቡ ፡ ጽሑፎች ፡ መርምሮ ፡ ቅን ፡ ሆኖ ፡ የተሰማውን ፡ ፍርድ ፡ ለመስጠት ፡ ይገደዳል ።

አምስት ፡ የዘመድ ፡ ሽማግሌዎች ፡ ሁለቱን ፡ ወገኖች ፡ አቅርበው ፡ ከሰሙዋቸው ፡ በኋላ ፡ ለዕርቅ ፡ የተደረገው ፡ ሙከራ ፡ ሳይሆንላቸው ፡ ስለቀረ ፡ ምንም ፡ እንኳን ፡

በሚስስ ፡ ሲልቪያ ፡ ዤቪ ፡ የቀረበው ፡ የጋብቻ ፡ ፍቺ ፡ በቂ ፡ ምክንያት ፡ ያልያዘ ፡ ቢሆንም ፡ የሽማግሌዎቹ ፡ ቦርድ ፡ የፍቺ ፡ ምክንያት ፡ እንዳለው ፡ ለማመዛዘን ፡ ባደረጉት ፡ ጥረት ፡ በፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ አንቀጽ ፡ ፯፻፳፫ ፡ መሠረት ፡ በቂ ፡ ምክንያት ፡ ያለው ፡ አድርገው ፡ አግኝተውታል ። ነገር ፡ ግን ፡ ሦስት ፡ ሽማግሌዎች ፡ የተጠየቀው ፡ የጋብቻ ፡ ፍቺ ፡ የማይቻል ፡ መሆኑን ፡ በድምጽ ፡ ብልጫ ፡ ወስነዋል ። ሁለት ፡ ሽማግሌዎች ፡ ግን ፡ ጋብቻው ፡ የተቋረጠና ፡ ባልና ፡ ሚስት ፡ ሆነው ፡ እንደማይኖሩ ፡ ወስነዋል ። ስለ ፡ ልጆቻቸው ፡ ቀለብና ፡ አስተዳደርም ፡ ውሳኔ ፡ ሰጥተዋል ።

በመልስ ፡ ሰጭ ፡ ላይ ፡ የቀረቡ ፡ ክሶች ፡ ኃይለኛነት ፡ ቁማር ፡ መጫወት ፡ በዚህ ፡ ምክንያት ፡ የቤተ ፡ ሰብ ፡ ገንዘብ ፡ አባክኖ ፡ በችግር ፡ ላይ ፡ መጣል ፤ አምሽቶ ፡ መግባት ፤ ስድብ ፤ ከማኅበራዊ ፡ ኑሮ ፡ መለየት ፤ የተጋቢዎቹ ፡ የመንፈስ ፡ መፈቃቀድ ፡ የተቋረጠ ፡ መሆኑና ፡ ሊታደስ ፡ የማይቻል ፡ መሆኑ ፡ ነው ። ሽማግሌዎቹ ፡ በጻፉት ፡ እንደተገኘውም ፡ «ባልዬውም ፡ በሱዋ ፡ ስሕተት ፡ ምክንያት ፡ የጋብቻ ፡ ፍቺ ፡ ጥያቄ ፡ እንዲያቀርብ ፡ መብት ፡ የተጠበቀለት ፡ እንዲሆን ፡ ሲል ፡ ጠይቋል» ፡ ይላል ።

ይህ ፡ መልስ ፡ ሰጭም ፡ ለጋብቻው ፡ መፍረስ ፡ ምኞት ፡ እንደነበረው ፡ ያስረዳል ። መልስ ፡ ሰጭ ፡ ሕግ ፡ እንደሚጠይቀው ፡ ሚስቱን ፡ ማክበር ፤ መጠበቅና ፡ መቀለብ ፡ እንዳላሟላ ፡ ተረጋግጧል ። በሁለቱ ፡ ተጋቢዎች ፡ የስምምነት ፡ መንፈስ ፡ በፍጹም ፡ ታጥቶ ፡ ስለነበረ ፡ ለረጅም ፡ ጊዜ ፡ ተለያይተው ፡ ይኖራሉ ።

ፍቺው ፡ ሊፈቀድ ፡ አይቻልም ፡ የተባለው ፡ ጋብቻው ፡ በካቶሊክ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ስለተፈጸመ ፡ ነው ፡ በማለት ፡ ነው ፤ ነገር ፡ ግን ፡ ምንም ፡ እንኳን ፡ የሃይማኖታቸው ፡ አስተያየት ፡ ቢኖር ፡ በይግባኝ ፡ ባይዋ ፡ ላይ ፡ የተዋሉት ፡ ልዩ ፡ ልዩ ፡ በደሎች ፡ ጋብቻው ፡ ጸንቶ ፡ እንዲኖር ፡ ለመወሰን ፡ አያስደፍሩም ። አብረው ፡ እንዲኖሩ ፡ ማስገደድ ፡ ሕግ ፡ የሚጠላቸውን ፡ ጉዳዮች ፡ እንዲከተሉ ፡ ማድረግ ፡ ነው ።

ስለዚህ ፡ የቀረበውን ፡ ይግባኝ ፡ በሙሉ ፡ ተቀብለን ፡ ከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ የሰጠውን ፡ ፍርድ ፡ በሙሉ ፡ ሰርዘነዋል ። በአነስተኛ ፡ ድምጽ ፡ የዘመድ ፡ ዳኞች ፡ ጋብቻው ፡ የተቋረጠና ፡ ባልና ፡ ሚስት ፡ ሆነው ፡ እንደማይኖሩ ፡ ወስነናል ፤ ባልየውም ፡ ከጋብቻው ፡ ለተገኙት ፡ ሦስት ፡ ልጆች ፡ በየወሩ ፡ ፪፻ ፡ ብር ፡ (ሁለት ፡ መቶ) ብር ፡ ይከፍላል ፤ ልጆቹም ፡ ከእናታቸው ፡ ጋር ፡ መቀመጥ ፡ አለባቸው ፤ አባትየውም ፡ ልጆቹን ፡ በማናቸውም ፡ በፈለገበት ፡ ጊዜ ፡ ለመጐብኘት ፡ መብት ፡ አለው ፤ እንዲሁም ፡ ባልየው ፡ ማናቸውንም ፡ የጋብቻ ፡ ስጦታዎችንና ፡ ጥሎሾችን ፡ ለሚስትዮዋ ፡ ሊመልስላት ፡ ይገባል ፡ ብለው ፡ የሰጡትን ፡ ውሳኔ ፡ በሙሉ ፡ አጽንተናል ። ይህ ፡ ፍርድ ፡ ዛሬ ፡ ሰኔ ፡ ፳፩ ፡ ፲፱፻፶፯ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በአዲስ ፡ አበባ ፡ በግልጽ ፡ ችሎት ፡ ተሰጠ ።

SUPREME IMPERIAL COURT

Addis Ababa, Div. No. 6

Justices:

Mr. Justice Debbas
Mr. Justice Tessema Negede
Mr. Justice Tseggai Teferi

SYLVIA ZEVI v. RENATO ZEVI

Civil Appeal No. 1109-56

Family Law—Divorce—Family arbitrators—Right of Appeal to Court from Arbitrators' award—Nationality and Religion as causes for divorce—Civil Code Art. 736.

On appeal from the decision of the High Court rejecting an application to revise arbitral award by the majority of family arbitrators refusing divorce to plaintiff.

Held: Decision reversed.

1. Manifestly unreasonable decisons by family arbitrators are appealable to a court.

2. Arbitrators are empowered to consider neither the nationality nor the religion of the spouses. In making their decisions arbitrators have to follow strictly provisions of the Civil Code.

3. A life of dissination by a spouse, disrupting the stability of the family and humiliating the other spouse. is a sufficient ground for divorce under the Civil Code.

DECISION

This is an appeal against the decision of the High Court (2nd commercial division) dated 6th March, 1963, in Civil Case No. 112-55, whereby the High Court rejected the petition of the Appellant to revise the decision of the majority of the arbitrators, denying her divorce from her husband, the present Respondent.

Whereas the Respondent seemed to be away from Ethiopia, and although the memorandum of appeal is more than clear, we nevertheless deemed it proper to enquire from the Security Department about the Respondent. In its letter dated 7-5-63 No. 7-7502-Z-88, the Security Department notified us that the Respondent had definitely left Ethiopia on 22.9.62 i.e. about ten months ago. He had no re-entry visa. Although the letter of the Security Department was enough evidence of the Respondent's absence from Ethiopia, we nevertheless wanted to give him more chance to defend himself, if he has any defence at all, and we summoned him through the "Ethiopian Herald" in two different notices published on 26.5.63 and 29.5.63, respectively. The consequence of our-summons in the "Ethiopian Herald" is that Mr. Vosikis appeared on the 6th of June, 1963 and alleged that he represented Renato Zevi; he produced us a two-page letter in French, which we would have liked to keep and study; but Mr. Vosikis openly told the Presiding Judge that there was "secret matter" in the lettter and that he would not like that paper to remain in the Court file. He withdrew his paper. Under the circumstances, we cannot consider that Renato Zevi entered a proper appearance on the date he was summoned to appear, as he did not appear in person, and did not send us a properly delegated counsel. The sense of "properly delegated counsel" is not unknown to a lawyer of so many years of experience like Mr. Vosikis. His own client Renato Zevi having rescinded his power of attorney after he ran away from Eth-

iopia, cannot ask him through a simple letter which we did not even see as it contained secrets - to reappear for him; he cannot revalidate the power of attorney so cheaply. A power of attorney originating from a foreign country must necessarily be signed by Renato Zevi in the presence of a Notary Public, legalised by the competent authorities of Italy, and finally legalised by our Ministry of Foreign Affairs. This has not been done in the case of Zevi and we consequently rule that he did not enter an appearance either in person or through a properly delegated counsel, as called upon in the newspaper. Under the circumstances, whereas we cannot leave this helpless woman neither married nor divorced, we have decided to give our final opinion forthwith, as to whether the majority or minority arbitral award should be considered as valid and executed.

It is established and undisputed that both Appellant and Respondent were married on 26.4.52 according to the rites of the Catholic Church. As a result of this marriage, they had three children who are at present 10, 7 and 5 years respectively. The marriage was solemnized in the Catholic Church of Addis Ababa.

Both Appellant and Respondent were living in Ethiopia for very long years, and they hold Foreigners' Identity Cards as foreign residents in Ethiopia. As residents, they are entitled to the protection of our Civil Code. This very same division of the Supreme Imperial Court has, in two previous appeals, i.e. 633-55 and 724-56, held that if either of the two spouses was domiciled in Ethiopia at the relevant time, the family arbitrators shall be entitled to entertain a petition for divorce, as is the present case.

Bearing in mind that she was domiciled in Ethiopia, and on grounds of matrimonial differences with her husband, the Appellant applied for divorce through arbitration, in accordance with the relevant provisions of the Civil Code. Five arbitrators heard both spouses, and it was held by a majority of 3 to 2 that there existed no good ground for divorce. The majority arbitral award dated 17th July, 1962 states, among others, that both spouses being of Italian nationality, and having solemnized their marriage according to the Catholic Dogma, are authomatically not entitled to divorce, as the Roman Catholic Church does not allow divorce. The minority arbitral award, on the other hand, dated 19th July, 1962, did not go into questions of religion or nationality. It openly mentioned at the beginning thereof, among other things, that the husband Renato Zevi "reserves his right to bring a petition for divorce because of alleged faults of his wife." But the husband, at that time, asked the arbitrators to dismiss his wife's petition for divorce. In brief, whereas we shall go at a later stage lengthily into the arguments of the arbitrators, the minority arbitral award held that the petitioner Sylvia Zevi had advanced sufficiently reasonable grounds to entitle her to divorce from her husband; and the minority thereupon declared the dissolution of the marriage between the two spouses.

Basing herself on Article 736 of the Civil Code, which authorizes an appeal to Court against a manifestly unreasonable decision of arbitrators, the Appellant Sylvia Zevi appealed to the High Court for reversal of the majority arbitral award and the confirmation of the minority arbitral award, granting her divorce. The High Court dismissed her appeal, considering that drunkenness, gambling and going home late in the evenings, which is tantamount to social isolation of the wife, are not sufficient grounds to grant a divorce.

The above is a brief resume of Sylvia Zevi's case, so far that is why she appealed again to the Supreme Imperial Court, asking for reversal of the majority arbitral award and the confirmation of the minority award, or in brief, the quashing of the decision of the High Court, and the confirmation of the minority opinion of the arbitrators.

Before coming to the merits of the appeal, it is interesting to emphasize that the husband absconded from Ethiopia about three or four months prior to the decision of the High Court. When he so absconded, he took with him the three minors born out of the marriage with Sylvia Zevi. He completely disregarded the fact that they are not only his own childeren but those of Sylvia too. Furthermore, by so escaping from Ethiopia while his case was still pending before the High Court, we are forced to deduce that he intended to run away from the jurisdiction of our Courts, as he was domiciled here and was subject to our laws and decisions. By going to a foreign land, i.e. his country of origin Italy, he would thus change his personal status and avoid the application of Ethiopian law against him, in case the High Court pronounces a decision adverse to him. And by leaving Ethiopia before the final decision of the High Court, it is more than clear that he was afraid of the result of the High Court decision, particularly that he took with him three minor children, who are now subject of this final decision of the Supreme Imperial Court, but who are not within our jurisdiction. Last but not least, Renato Zevi cancelled, from Italy, the power of attorney that he had given to Mr. Vosikis in Ethiopia; the High Court records clearly show us that his advocate produced the letter of cancellation of his mandate, and walked out from the Court-room. By so cancelling the power of attorney, the intention of Renato Zevi is clear to us: he urges us to deduce that he wanted his helpless wife to continue living alone, on pure uncertainty of the future, and hopelessness as to her children. Such a shameful attitude on the part of a man forces us to find as a fact that he is a person of bad faith, with whom a lady cannot continue existing and killing her future.

There are other facts of which we are, officially unaware, namely (1) instituting in Italy proceedings against his wife, seeking separation from bed and board; those are proceedings allowable in Italy in lieu of divorce as divorce is not allowed under the Catholic dogma. (2) Both spouses have been living separately in Ethiopia for more than 3 years.

The latter two grounds will not affect us much, as the shameful attitude of this man forces us to make our deductions.

To start with, it is clear beyond the least shadow of doubt that all five arbitrators, and the High Court, found as a fact that the husband is a gambler, a drunkard, and a man who was abusing his wife all day through, coming late at night, and having no respect whatsoever to his helpless wife. As a result of his inveterate gambling, the financial stability of the family has been shattered. As a result of his continued insults and abuse of his wife, there arose the question of absolute incompatibility of character, coupled with the social isolation of his wife. In our opinion, those grounds are more than sufficient to allow a divorce. The majority of the arbitrators should have realized that more harm can befall a husband and wife who are forced to live together out of social necessity, when the spiritual communion and mutual respect between them have ceased to exist. This is an argument that all arbitrators should, in the future, consider before pronouncing themselves on a question of divorce. They have certainly tried their best to reconcile them but in vain. So what is the use of forcing them to live together, especially that they have lost the mutual respect they owe to each other. The arbitrators may have very well known that both spouses were living separately in Ethiopia for the last three years; so what is the use again to force them to keep "officially married" but hating each other and disrespecting themselves in the presence of their minor children. If Renato Zevi reserved his right to petition for divorce, as it clearly set down in the minority arbitral award, so again what is the use of forcing them to live

together? Abuse of the wife, inveterate gambling and drunkenness amount to social isolation of the wife and disregard of her very existence. So what is the use of forcing those two human beings to keep officially married? It is preferable to divorce two such persons than to let them plan their very destruction. One can see the irresponsibility of this type of man who takes away the three minor children, completely disregarding the existence of their mother; his irresponsibility is still more striking when, through gambling, he shattered the financial stability of the whole family. Consequently, for such a man, no opening is available but throw him out of the family through divorce. The woman is not his slave to continue living in hopeless uncertainty.

In addition, it is of extreme importance to underline in the present appeal and for the future, that the question of religion and nationality which the majority arbitral award seems to have based itself thereon, should not affect the arbitrators. In this case, the learned majority of the arbitrators mentioned in its award that both parties being Italians, married according to the Catholic dogma, cannot obtain divorce, as divorce is not allowed according to the rites of the Catholic Church. This argument may very well be strong before an Ecclesiastical Court but not before a Civil Court. We are not concerned with religious matters. If the Civil Code allows divorce to be pronounced by arbitartors, it is irrespective of religion and nationality. What is conclusive is the law of domicile; and we have established this principle in two previous appeals, as well as in the present one. Sylvia Zevi, as a foreign resident domiciled in Ethiopia, is entitled to the protection of our Civil Code. The Ethiopian Civil Code mentions no religion and no nationality. It simply authorizes family arbitrators to pronounce a divorce, if all conditions of the Civil Code are complied with. In this particular case, the family arbitrators were entitled to entertain the petition for divorce; and despite what they heard , they refused the petition by three to two. The opinion of the High Court upholding the majority is, in our opinion, wrong.

In view af all the above reasons, and whereas the Appellant is entitled to impugn any manifestly unreasonable decision of family arbitrators under Article 736 of the Civil Code; and whereas the Appellant did so before the High Court but unsuccessfully; and whereas more harm can befall a husband and wife who are forced to live together out of social necessity, because they are so ordered by the family arbitrators, although the spiritual communion between them has ceased to exist; and whereas it has resulted before the family arbitrators and the High Court that the husband is an inveterate gambler, drunkard, socially isolating his wife; and whereas the question of religion and nationality cannot be considered in this case and all other similar cases; and whereas it is literally detrimental to both spouses to continue living together in pure unhappiness, when the marital bond has been finally severed; and whereas we consider that all the above arguments logically justify a divorce and dissolution of marriage according to the Civil Code; we therefore allow this appeal, and as already pronounced by the minority of the arbitrators, we hereby declare the dissolution of the marriage between Renato Zevi and Sylvia Zevi as from the date of the minority arbitral award. This is tantamount to a reversal of the decision of the High Court and a confirmation of all the minority arbitral award.

A copy of this decision shall be served on the High Court for execution.

Given and delivered in open Court this 11th day of June 1963 in the presence of the Appellant in person and of her attoney Mr. Hamawi. Given in default of Respondent for reasons explained in this decision.

ከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፤
አዲስ ፡ አበባ ፤ የንግድ ፡ ችሎት ።

ዳኞች ፤

አቶ ፡ ንጉሤ ፡ ፍትሕ ፡ አወቀ ፤
አቶ ፡ መሐመድ ፡ ብርሃን ፡ ኑርሁሴን ፤
አቶ ፡ ዘለቀ ፡ ደስታ ።

የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ይግባኝ ፡ ቁጥር ፡ ፩ሺ፱፻፷/፷ ።

ዋስትና ፤ የጠለፋ ዋስትና ፣ የዋስትና ማስረጃ ፣ የፍትሐ ብሔር ሕግ ቁጥሮች ሺ፯፻፳፭ (ሀ) ሺ፱፻፷፪ ፤ ፪ሺ፩ ፪ሺ፫ ፤ ፪ሺ፬፻፸፪ ።

የአውራጃው ፍ/ቤት የጠለፋ ዋስትና ውልን ለማረጋገጥ የቃል ምስክር ስለ ተቀበለ የቀረበ ይግባኝ ፤ ውሳኔ ፤ ፍርዱ እንዲለወጥ ተወስኖ ጉዳዩ ወደ አውራጃው ፍርድ ቤት ተመለሰ ።

የቃል ምስክር ለመቀበል የሚቻለው መጀመሪያ ውሉ ያለበት ጽሑፍ መጥፋቱን አመልካቹ ካረጋገጠ በኋላ ነው ። ጠፋ ብሎ መናገር ብቻ አይበቃም ።

ፍርድ

በመሠረቱ ፡ ይህ ፡ ክስ ፡ በመጀመሪያ ፡ የቀረበው ፡ በመናገሻ ፡ አውራጃ ፡ ግዛት ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ሲሆን ፡ የመጀመሪያው ፡ ከሳሽ ፤ ያሁን ፡ መልስ ፡ ሰጭ ፤ ፪ኛው ፡ ተከሳሽ የመንግሥት ፡ ገንዘብ ፡ በማጉደሉ ፡ ተከስሶ ፡ በፍርድ ፡ ተወስኖ ፡ በፍርዱ ፡ መሠረት ፡ ዋስ ፡ ነህና ፡ ክፈል ፡ ተብዬ ፡ ስለተገደድኩ ፡ በጠለፋ ፡ ዋስ ፡ ላይ ፡ ክስ ፡ ማቅረብ ፡ ግድ ፡ ሆነብኝ ፡ ብለዋል ። የመጀመሪያው ፡ ፩ኛ ፡ ተከሳሽ ፤ ያሁኑ ፡ በይግባኝ ፡ ከሳሽ ፤ መልስ ፡ ሲሰጡ ፡ በጠለፋ ፡ ዋስ ፡ ሆነው ፡ እንዳልፈረሙና ፡ የጠለፋ ፡ ዋሱ ፡ ፊርማ ፡ ጠፋ ፡ ከተባለ ፡ የሰው ፡ ምስክር ፡ ለማሰማት ፡ የማይቻል ፡ መሆኑን ፡ በመግለጽ ፡ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፪ሺ፬፻፸፪ ፡ በመጥቀስ ፡ ተከራክረዋል ።

የመናገሻው ፡ አውራጃ ፡ ግዛት ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ የጠለፋ ፡ ዋሱ ፡ ፊርማ ፡ ጠፋ ፡ ከተባለ ፡ በጽሑፍ ፡ ላይ ፡ የነበሩት ፡ እማኞች ፡ ቀርበው ፡ እንዲመሰክሩ ፡ አዝዞ ፡ አራት ፡ ምስክሮች ፡ ቀርበው ፡ አራቱም ፡ የዋስትና ፡ ማረጋገጫ ፡ እንደተጻፈና ፡ እነ ሱም ፡ በጽሑፍ ፡ ላይ ፡ እንደፈረሙ ፡ ገልጸዋል ።

አሁን ፡ በይግባኝ ፡ ከሳሹ ፡ ፍርዱን ፡ በመቃወም ፡ በድጋሚ ፡ ሀ/ በበኩሌ ፡ የጠ ለፋ ፡ ዋስ ፡ ሆኜ ፡ መፈረም ፡ የለብኝም ፤ ለ/ በፍትሐብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፪ሺ፬፻፸፪ ፡ በተመለከተው ፡ መሠረት ፡ ከ፭፻ ፡ ብር ፡ በላይ ፡ የሰው ፡ ምስክር ፡ ሊቆጠር ፡ የማይገባ ከመሆኑም ፡ በላይ ፡ በፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፩ሺ፱፻፸፪ ፡ በተመለከተው ፡ ዋስ ፡ ለመሆኔ ፡ ግልጽ ፡ የሆነ ፡ ማስረጃ ፡ ማቅረብ ፡ እንጂ ፡ ዋስትና ፡ በሰው ፡ ምስክር ፡ ማስረዳት ፡ ስለማይቻል ፤ ሐ/ የጠለፋው ፡ ዋስትና ፡ ለመኖሩ ፡ መልስ ፡ ሰጭው ፡ ያቀረ ባቸው ፡ ምስክሮች ፡ ዘመዶቹ ፡ መሆናቸውንና ፡ የሐሰት ፡ ምስክሮች ፡ ስለሆኑ ፡ ኃላፊ ነት ፡ የለብኝም ፡ በማለት ፡ ተከራክሯል ።

መልስ ፡ ሰጭው ፡ በበኩሉ ፤ ፩ኛ/ የይግባኝ ፡ ባዩ ፡ ልጅ ፤ አቶ ፡ አሰፋ ፡ ደምሴ ፤ በገንዘብ ፡ ሚኒስቴር ፡ ሥራ ፡ ሲቀጠር ፡ መልስ ፡ ሰጪው ፡ ተያዥ ፡ ሆኜ ፡ እንድፈርም ለት ፡ ለምነውኝ ፡ እንድፈርም ፡ ሲያደርጉ ፡ ኃላፊ ፡ ጠለፋ ፡ ዋስ ፡ ለልጄ ፡ እኔ ፡ ነኝ ፤ ለማንኛውም ፡ ተጠያቂ ፡ ነኝ ፡ ሲሉ ፡ ስለፈረሙ ፡ ተያዥ ፡ ሆኜ ፡ ለመፈረም ፡ ቻልኩ ፤ ፪ኛ/ ይግባኝ ፡ ባዩ ፡ የጠለፋ ፡ ዋስ ፡ የሆኑበት ፡ የጽሑፍ ፡ ማስረጃ ፡ ስለጠፋብኝ ፡ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፪ሺ፪-፪ሺ፫ ፡ በሚያዝዘው ፡ መሠረት ፡ በጽሑፍ ፡ ላይ ፡ የነበሩትን ፡ እማኞች ፡ ለሁለታችንም ፡ ዝምድናቸው ፡ ትክክል ፡ የሆኑትንና ፡ የነበሩትን ፡ አቅርቤ ፡ በአውራጃው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ አስመሰከርኩ ፤ ፫ኛ/ ይግባኝ ፡ ባዩ ፡ ከምስክሮቹ ፡ ዝምድና ፡ የሌላቸው ፡ በማስመሰል ፡ ያልሆነውን ፡ በማተት ፡ የወንጀል ፡ ክስና ፡ ክርክር ፡ በፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ክስ ፡ ላይ ፡ መነገር ፡ የማይገባውን ፡ በመጥቀስ ፡ ጽፈዋል ፤ ፬ኛ/ ይግባኝ ፡ ባዩ ፡ የብድር ፡ ገንዘብ ፡ ለማስመስል ፡ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፩ሺ፬፻፸፪ ፡ ጠቅሰው ፡ ጽሑፉ ፡ ቢጠፋም ፡ በሰው ፡ ምስክር ፡ ከ፭፻ ፡ ብር ፡ በላይ ፡ አያስመሰክርም ፡ እያሉ ፡ የጻፉት ፡ የመንግሥት ፡ ገንዘብ ፡ ዕዳ ፡ አከፋፈልን ፡ የሚመለከት ፡ አይደለም ፤ ለብድር ፡ ገንዘብ ፡ ብቻ ፡ ነው ። በኃላፊነትም ፡ ከፍለው ፡ ከዕዳው ፡ አድኑኝ ፡ በማለት ፡ ብቻ ፡ እንጂ ፡ ክሱ ፡ የብድር ፡ ገንዘብ ፡ አለብዎት ፡ የሚል ፡ አይደለም ፡ በማለት ፡ መልሳቸውን ፡ አቅርበዋል ።

በይግባኝ ፡ ከሳሹም ፡ የመልስ ፡ መልሳቸውን ፡ ሲሰጡ ፡ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፪ሺ፬፻፸፪ ፡ ንዑስ ፡ ቁጥር ፡ (፫) የሚደግፋቸው ፡ መሆኑን ፡ በመግለጽና ፡ በጽሑፉ ፡ ላይ ፡ ያሉት ፡ እማኞች ፡ ዝምድናቸው ፡ ከመልስ ፡ ሰጭ ፡ ብቻ ፡ መሆኑን ፡ በማብራራት ፡ ጽፈዋል ።

በመሠረቱ ፡ በዚህ ፡ ይግባኝ ፡ ላይ ፡ ዋናው ፡ የሕግ ፡ ክርክር ፡ የጠለፋ ፡ ዋስ ፡ ፎርማ ፡ ጠፋ ፡ ከተባለ ፡ በጽሑፉ ፡ ላይ ፡ የነበሩት ፡ እማኞች ፡ ቀርበው ፡ ሊመሰክሩ ፡ ይችሉ ፡ እንደሆነ ፡ ነው ። የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፪ሺ፫ ፡ ስለማስረጃ ፡ ማቅረብ ፡ ሁኔታ ፡ ሳያትት ፡ ውሉ ፡ በጽሑፍ ፡ እንዲሆን ፡ ሕግ ፡ ባዘዘ ፡ ጊዜ ፡ ይህ ፡ ጽሑፍ ፡ የተቀደደ ፤ የተሠረቀ ፤ የጠፋ ፡ ለመሆኑ ፡ ካልተረጋገጠ ፡ በቀር ፡ ውሉን ፡ በምስክሮች ፡ ወይም ፡ በሕሊና ፡ ግምት ፡ ለማስረዳት ፡ አይቻልም ፡ ይላል ። የዋስትና ፡ ውል ፡ በጽሑፍ ፡ መሆን ፡ እንዳለበት ፡ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፩ሺ፯፻፳፭ ፡ (ሀ) ያስረዳል። የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፪ሺ፬፻፸፪ ፡ ንዑስ ፡ ቁጥር ፡ (፫) የሚያስረዳው ፡ ስለ ብድር ፡ ስለሆነ ፡ ስለዋስትና ፡ ኃላፊነት ፡ በቀረበው ፡ ክስ ፡ የተባለውን ፡ ሕግ ፡ መጥቀስ ፡ አግባብ ፡ አይደለም ። ስለማስረጃ ፡ አቀራረብ ፡ ክልል ፡ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፪ሺ፫ ፡ በመጥቀስ ፡ ተከሳሹ ፡ በጽሑፍ ፡ ግዴታ ፡ የገባበት ፡ የጠለፋ ፡ ዋስትና ፡ ሠነድ ፡ ጠፍቷል ፡ በማለት ፡ በእማኝነት ፡ በሠነዱ ፡ ላይ ፡ የፈረሙት ፡ ምስክሮች ፡ ቀርበው ፡ እንዲመሰክሩ ፡ የቀረበው ፡ ጥያቄ ፡ ተቀባይነት ፡ የሚያገኘው ፡ ምን ፡ ሁኔታ፡ ለመኖሩ ፡ ሲረጋገጥ ፡ ነው ? ቁጥር ፡ ፪ሺ፫ ፡ የሚለው ፡ ውሉ ፡ በጽሑፍ ፡ እንዲሆን ፡ ሕግ ፡ ባዘዘ ፡ ጊዜ ፡ ይህ ፡ ጽሑፍ ፡ የተቀደደ ፤ የተሰረቀ ፤ የጠፋ ፡ መሆኑ ፡ ካልተረጋገጠ በቀር ፡ ውሉን ፡ በምስክሮች ፡ ለማስረዳት ፡ አይቻልም ፡ ይላል ። በዚህ ፡ ሕግ ፡ ለመጠቀም ፡ መጀመሪያ ፡ የተባለው ፡ የጠለፋ ፡ ዋስትና ፡ ውል ፡ የተቀደደ ፤ የተሠረቀ ፡ ወይም ፡ የጠፋ ፡ ለመሆኑ ፡ መረጋገጥ ፡ አለበት ፡ ማለት ፡ ነው ። ካልተረጋገጠ ፡ በቀር ፡ የሚለው ፡ አነጋገር ፡ በጽሑፍ ፡ ማመልከቻ ፡ ማስረጃው ፡ ጠፍቷል ፡ በማለት ፡ አነጋገር ፡ በመግለጽ ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፡ ለመጥፋቱ ፡ በማስረጃ ፡ ማረጋገጥ ፡ ይገባል ። ማስረጃ ፡ ጠፋ ፡ ወይም ፡ ተሰረቀ ፡ ወይም ፡ ተቀደደ ፡ በማለት ፡ አነጋገር ፡ ብቻ ፡ የሰው ፡ ምስክር ፡ የሚቀርብ ፡ ከሆነ ፡ ሕጉ ፡ የሚጠይቀው ፡ የጽሑፍ ፡ ማስረጃ ፡ መኖር ፡ ዋጋቢስ ፡ ይሆናል ፡ ማለት ፡ ነው ። የሕጉ ፡ ዓላማ ፡ እርግጥ ፡ የጽሑፍ ፡ ማስረጃ ፡ ካለና ፡ በአጋጣሚ ፡ ሁኔታ ፡ የጠፋ ፡ ወይም ፡ የተሰረቀ ፡ ወይም ፡ የተቀደደ ፡ ለመሆኑ ፡ በማስ

ረጃ ፡ ከተረጋገጠ ፡ ውል ፡ እንደነበረ ፡ በሰው ፡ ምስክር ፡ ለማስረዳት ፡ የሚቻል ለመ ሆኑ ፡ ነው ። አንድ ፡ ሰው ፡ የጽሑፍ ፡ ማስረጃ ፡ ካለው ፡ በአጋጣሚ ፡ ሁኔታ ፡ ቢጠፋ በትም ፡ በውሉ ፡ ያገኘው ፡ መብት ፡ ቀሪ ፡ እንዳይሆንበት ፡ በማሰብ ፡ ነው ። ነገር ፡ ግን ፡ የአውራጃው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ የተባለው ፡ የጠፋ ፡ ዋስትና ፡ ሰነድ ፡ ለመጥፋቱ ፡ በማ ስረጃ ፡ ሳያረጋግጥ ፡ ከሳሹ ፡ ጠፍቷል ፡ በማለት ፡ በክሱ ፡ ማመልከቻ ፡ በመግለጡ ፡ ብቻ ፡ እንደበቂ ፡ ማስረጃ ፡ ቆጥሮ ፡ የሰው ፡ ምስክር ፡ የተቀበለው ፡ ከቁጥር ፡ ፪ሺ፫ ፡ አነ ጋገር ፡ ውጭ ፡ ስለሆነ ፡ የአውራጃው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ በመዝገብ ፡ ቁጥር ፡ ፲፱፻፷፩/፷ ፡ የሰጠውን ፡ ፍርድ ፡ ሽረን ፡ እንደገና ፡ የአውራጃው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ የጠፋው ፡ ዋስ ትና ፡ ውል ፡ የጠፋ ፡ ለመሆኑ ፡ መጀመሪያ ፡ በማስረጃ ፡ ካረጋገጠ ፡ በኋላ ፡ በግራ ፡ ቀኙ ፡ በኩል ፡ የሚቀርበውን ፡ ማስረጃ ፡ ሰምቶ ፡ ፍርድ ፡ እንዲሰጥ ፡ ፍርዱን ፡ ሰብረን ፡ መልሰን ፡ ለመናገሻ ፡ አውራጃ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ልከናል ።

በዚህ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ያለውን ፡ የፍርድ ፡ ቤት ፡ ኪሣራ ፡ ሁለቱም ፡ ወገኖች ፡ ይቻቻሉ ፡ ብለናል ።

ይህ ፡ ፍርድ ፡ ዛሬ ፡ መስከረም ፡ ፳፰ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፷፩ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ተሰጠ ።

HIGH COURT

Addis Ababa, Commercial Division

Judges:

Ato Negussie Fitawake

Ato Mohamed Berhan Nurhussien

Ato Zelleke Desta

Civil Appeal No. 1220-60

Suretyship—counter guarantee–proof of guaranty–Civ. Code Arts. 1922, 2472, 2002, 2003, 1725(a)

Appeal from the ruling of the Awraja Court admitting oral evidence to prove the existence of a contract of counter–guarantee.

Held: Decision quashed and remanded.

For an oral proof to be admittted one has to establish that the document bearing the contract was lost. Mere allegation is not enough.

JUDGMENT

Initially this suit had been instituted in the Menaghesha Awraja Court. The Plaintiff, present Respondent, stated that as the second Defendant had misappropriated a certain sum from the government revenue he (the Respondent) was ordered to pay in his capacity as a guarantor, and that he was compelled to institute a suit against the counter-guarantor. The Defendant-appellant, in his reply contended that he did not sign as a counter-guarantor; and that if it is alleged that the document that evidences the counter-guarantee has been lost then it is not possible to introduce witnesses to show the existence thereof and invoked Article 2472 of the Civil code in support of his contention.

The Menaghesha Awraja Court directed the witnesses who had attested to the making of the contract to give their testimony; four witnesses testified that a document of counter-guarantee was executed and that they had signed it.

The Appellant, who objects to the judgment of the lower court, contends that: 1) he did not bind himself as a counter-guarantor; 2) pursuant to Article 2472, since the amount of money involved exceeds E$ 500, the claim cannot be proved by witnesses; and according to Article 1922 a guarantee must be proved expressly and not by witnesses; 3) the witnesses introduced are the Respondent's relatives and as such not trustworthy.

The Respondent submits that: 1) when the Appellant's son, Ato Assefa Demissie, was employed by the Ministry of Finance Appellant requested Respondent to act as a guarantor for his son; that when the Respondent bound himself as guarantor, the Appellant undertook to act as a counter-guarantor in favour of his son; 2) as the document embodying the counter-guarantee was lost, he called witnesses pursuant to Articles 2002-2003; that these witnesses who testified at the Awraja Court had attested to the making of the contract and were as closely related to Appellant as

to himself; 3) the Appellant, who asserts that he is not related to the witnesses, made references to a criminal charge which does not at all have any bearing on the civil case; 4) that Article 2472 of the Civil Code cited by the Appellant is not relevant in the case of a debt owed to the state but to a contract of loan. That the action was brought to compel Appellant to effect payment in comformity with his undertaking and that the complaint does not allege that Appellant owes money as a result of a contract of loan.

In his reply, the Appellant stated that Article 2472 (3) of the Civil Code supports his argument and that the witnesses were related only to the Respondent.

The main issue in the case at bar is whether witnesses who signed the document of counter-guarantee may give testimony when said document is allegedly lost. Article 2003 of the Civil Code, relating to modes of proof, provides that where the law requires written form for the completion of a contract such contract may not be proved by witnesses or presumed unless it is established that the document evidencing the contract has been destroyed, stolen or lost. Article 1725 (a) requires that contracts of guarantee shall be in writing. Article 2472 (3) of the Civil Code which relates to a contract of loan is not relevant to a cause of action founded on the liability of a guarantee. What conditions must be fulfilled prior to allowing the Plaintiff to introduce oral evidence pursuant to Article 2003 of the Civil Code where Plaintiff alleges that the document embodying the counter-guarantee has been lost and applies to call the witnesses who have attested to the existence thereof? Article 2003 states that where the law requires written form for the completion of a contract, such contract may not be proved by witnesses unless it is established that the document evidencing the contract has been destroyed, stolen or lost. One who seeks to avail himself of this provision must primarily establish that the said document has been destroyed, stolen or lost. The term "unless it is established" shows that the mere allegation that a certain document has been lost does not suffice but the loss thereof must be proved by evidence. If it be allowed to call witnesses merely by alleging that a document has been lost, stolen or destroyed, it would render ineffective the legal requirement of documentary proof. The purpose of the law is to enable a person to prove by witnesses the existence of a contract where he succeeds in establishing that in actual fact a written contract existed and that such contract has been lost, stolen or destroyed due to some fortuitous event. The object of the law is to prevent the extinction of a right created by a contract merely by reason of the loss of a written document due to some fortuitous event. However, the Awraja Court, without establishing the loss of the document evidencing the counter-guarantee, admitted oral evidence merely on the basis of the allegations contained in the plaintiff's statement of claim. We do not find the ruling of the Awraja Court to be consistent with Article 2003. We therefore quash the judgment passed by the said lower Court in Civil file No. 661-60 and remand the case for further proceeding not inconsistent with this opinion.

Each party shall bear his own cost incurred during the proceedings in this Court.

October 8, 1968.

ጠቅላይ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፤

አዲስ ፡ አበባ ፤ ፩ኛ ፡ ችሎት ።

ዳኞች ፤

አፈንጉሥ ፡ ተሾመ ፡ ኃይለ ፡ ማርያም ፤

አቶ ፡ ታደሰ ፡ ተክለ ፡ ጊዮርጊስ ፤

ቀኛዝማች ፡ ሙላት ፡ በየነ ።

በይግባኝ ፡ ከሳሽ ፤ ወይ/ ጥሩነሽ ፡ ይግለጡ ፤

በይግባኝ ፡ ተከሳሽ ፤ አቶ ፡ ኪዳኔ ፡ ደገፉ ።

የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ይግባኝ ፡ ቁጥር ፡ ፱፻፷፫/፷ ።

ክስን ስለመተው ፤ ለዳኝነት የተከፈለ ገንዘብ ስለመመለስ ፤ የፍትሐ ብሔር ሕግ ሥነ ሥርዓት ቊጥሮች ፪፻፴፩—፪፻፴፪ ፤ የሕግ ማስታወቂያ/፲፱፻፶፫ ዓ. ም. ቊ. ፩፻፹፯/ ቊጥሮች ፲፩ ፤ ፳፩ ።

ክሱ በፍ/ቤት መሰማት ከመጀመሩ በፊት ክስ ስለተውኩ ለዳኝነት የከፈልኩት ገንዘብ እንዲመለስልኝ ብሎ የጠየቀውን ከፍተኛው ፍ/ቤት አይገባህም ስላለው አመልካች ያቀረበው ይግባኝ ፤

ውሳኔ፡— ፍርዱ ተሽሯል ።

አንድ ባለጉዳይ ባለጋራው ከመጠራቱ በፊት ክሱን ከተወ ለዳኝነት ከተከፈለው ገንዘብ በሕግ የተወሰነው ከተቀነሰ በኋላ የቀረው ለከፋዩ ተመላሽ ነው ።

ይግባኝ ፡ ባይ ፡ ይህን ፡ የይግባኝ ፡ አቤቱታ ፡ ያቀረቡት ፡ በከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ጀምረውት ፡ የነበረውን ፡ ክስ ፡ ተከሳሹ ፡ ተጠርቶ ፡ ከመቅረቡና ፡ ክርክሩም ፡ ከመጀመሩ ፡ በፊት ፡ በማንሳታቸው ፡ መዝገቡ ፡ ስለተዘጋ ፡ የዳኝነት ፡ ገንዘብ ፡ ሕጉ ፡ በሚያዘው ፡ መሠረት ፡ ሊመለስልኝ ፡ ይገባል ፡ በማለት ፡ ያቀረቡትን ፡ ጥያቄ ፡ የከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ አልቀበልም ፡ ስላላቸው ፡ ነው ።

በዚህ ፡ ዓይነቱ ፡ ክርክር ፡ ሌላ ፡ ተከራካሪ ፡ ወገን ፡ ስለማያሻና ፡ ቀድሞውንም ፡ ቀርቦ ፡ የተከራከረ ፡ ተከሳሽ ፡ ስላልነበረ፡ የይግባኝ ፡ ባዩን ፡ አቤቱታ ፡ ለመስማት ፡ መልስ ፡ ሰጭ ፡ አላስፈለገም ። ይግባኝ ፡ ባይ ፡ የጻፉትን ፡ የይግባኝ ፡ ማመልከቻና ፡ የከፍተኛውም ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ በዚህ ፡ ጉዳይ ፡ ትዕዛዝ ፡ የሰጠበትን ፡ መዝገብ ፡ እንደተመለከትነው ፤ ይግባኝ ፡ ባይ ፡ የሚከራከሩት ፡ አቅርቤ ፡ የነበረውን ፡ ክስ ፡ ተከሳሹ ፡ ከመቅረቡ ፡ በፊት ፡ ካነሳሁና ፡ መዝገቡ ፡ ከተዘጋ ፡ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ በቁጥር ፡ ፪፻፴፪ ፡ እንዲሁም ፡ ስለዳኝነት ፡ አከፋፈል ፡ የወጣው ፡ ደንብ ፡ በነጋሪት ፡ ጋዜጣ ፡ ቁጥር ፡ ፲፰ ፡ አንቀጽ ፡ ፲፩ ፡ በሚያዝዘው ፡ መሠረት ፡ የዳኝነቱ ፡ ገንዘብ ፡ ሊመለስልኝ ፡ ይገባል ፡ በማለት ፡ ነው ።

የከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ግን ፡ በፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ በቁጥር ፡ ፪፻፴፪ ፡ የተደነገገው ፡ የሚመለከተው ፡ ተቀባይነትን ፡ በማጣት ፡ የተሠረዘ ፡ ክስን ፡ ነው ፡ እንጂ ፡ ከሳሹ ፡ ክሱን ፡ በመተው ፡ የተዘጋውን ፡ መዝገብ ፡ አይደለም ፡ በሚል ፡ አስተያየት ፡ የይግባኝ ፡ ባይን ፡ ጥያቄ ፡ ውድቅ ፡ አድርጎባቸዋል ።

እንግዲህ ፡ የከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ የሰጠው ፡ ውሳኔ ፡ ትክክል ፡ ነው ፡ አይደ ለም ፡ ለማለት ፡ ይግባኝ ፡ ባይዋ ፡ የጠቀሷቸውን ፡ ድንጋጌዎች ፡ መመርመር ፡ ያሻል ፡፡

ስለዳኝነት ፡ ሥራ ፡ አመራር ፡ በነጋሪት ፡ ጋዜጣ ፡ ቁጥር ፡ ፲፫ ፡ ሐምሌ ፡ ፳፩ ፡ ቀን፡ ፲፱፻፵፫ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የወጣው ፡ ደንብ ፡ በአንቀጽ ፡ ፲፩ ፡ ላይ ፡ እንደሚደነግገው ፤ ከሳሽ ፡ ክርክር ፡ ከመጀመሩ ፡ በፊት ፡ ክሱን ፡ ያነሳ ፡ እንደሆነ ፡ ከተከፈለው ፡ ገንዘብ ፡ ላይ ፡ በኪሣራ ፡ ስም ፡ ለፍርድ ፡ ቤት ፡ ገቢ ፡ የሚሆነው ፡ ከተቀነሰ ፡ በኋላ ፡ ቀሪው ፡ የዳኝ ነት ፡ ገንዘብ ፡ ለከሳሹ ፡ ይመለስለታል ፡ ይላል ። የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ሥነ ፡ ሥር ዓት ፡ ደግሞ ፡ በቁጥር ፡ ፪፻፴፪ ፡ ንዑስ ፡ ቁጥር ፡ ፩(ለ) ላይ ፡ በቁጥር ፡ ፪፻፴፩ ፡ መሠረት ፡ ክሱ ፡ ተቀባይነትን ፡ ያጣ ፡ ወይም ፡ የተሠረዘ ፡ እንደሆነ ፡ ከሳሹ ፡ ከፍሎት ፡ የነበረው ፡ ዳኝነት ፡ በደንቡ ፡ መሠረት ፡ የሚቀነሰው ፡ ከተቀነሰ ፡ በኋላ ፡ ቀሪው ፡ ይመለስለ ታል ፡ ይላል ። እነዚህ ፡ ሁለቱ ፡ ድንጋጌዎች ፡ አንዱ ፡ ሌላውን ፡ ያሟላሉ ፡ እንጂ ፡ እርስ ፡ በርሳቸው ፡ ተቃራኒዎች ፡ አይደሉም ፤ ናቸውም ፡ ተብለው ፡ አይተረጎሙም ። ስለዳኝነት ፡ አከፋፈል ፡ በነጋሪት ፡ ጋዜጣ ፡ የወጣው ፡ ደንብ ፡ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ በቁጥር ፡ ፪፻፴፪ ፡ ላይ ፡ ከተደነገገው ፡ ጋር ፡ ሲነበብ ፡ ከሳሹ ፡ ክሱን ፡ በማንሳቱ ፡ መዝገቡ ፡ ከተዘጋ ፤ ክሱንም ፡ ያነሳው ፡ ክርክር ፡ ከመጀመሩ ፡ በፊት ፡ ከሆነ ፡ ለዳኝነት ፡ የከፈለው ፡ ገንዘብ ፡ ሕጉ ፡ በሚያዝዘው ፡ መሠረት ፡ የሚቀነሰው ፡ ተቀንሶ ፡ ቀሪው ፡ የሚመለስለት ፡ መሆኑን ፡ በጉልህ ፡ ያስረዳል ። የከፍተኛውን ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ያሳሳተው ፡ "ተቀባይነት ፡ ያጣ" ፡ የሚለው ፡ አነጋገር ፡ ነው ። የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ በቁጥር ፡ ፪፻፴፩ ፡ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ የቀረበለትን ፡ ክስ ፡ የሚሠርዝ በትን ፡ ሁኔታ ፡ ከዘረዘረ ፡ በኋላ ፡ በቁጥር ፡ ፪፻፴፪ ፡ ላይ ፡ ደግሞ ፡ የክሱ ፡ መሠረዝ ፡ ስለሚያስከትለው ፡ ውጤት ፡ ሲደነግግ ፤ በቁጥር ፡ ፪፻፴፪ ፡ ንዑስ ፡ ቁጥር ፡ ፩ (ለ) ፡ ላይ ፡ የቀረበው ፡ ክስ ፡ ተቀባይነትን ፡ ያጣ ፡ ወይም ፡ የተሠረዘ ፡ ሲሆን ፡ የዳኝነቱ ፡ ወጭ ፡ በደንቡ ፡ መሠረት ፡ ለከሳሹ ፡ ይመለስለታል ፡ ስለሚል ፡ የከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ይህ ፡ ድንጋጌ ፡ ተፈጻሚ ፡ የሚሆነው ፡ ተቀባይነት ፡ በማጣት ፡ ለተሠረዘ ፡ ክስ ፡ ብቻ ፡ ነው ፡ የሚል ፡ አስተያየት ፡ ወስዷል ።

ለፍርድ ፡ ቤት ፡ የቀረበ ፡ ክስ ፡ የሚሠረዘው ፡ ተቀባይነትን ፡ በማጣት ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፡ ከሳሹም ፡ ክሱን ፡ በማንሳቱም ፡ ሊሆን ፡ ይችላል ። እንግዲህ ፡ ሕጉ ፡ ተቀባ ይነትን ፡ በማጣት ፡ ክሱ ፡ ሲሠረዝ ፡ የዳኝነቱ ፡ ገንዘብ ፡ ለከሳሹ ፡ ይመለስለታል ፡ ሲል ፡ ከሳሹ ፡ ክሱን ፡ በማንሳቱ ፡ ምክንያት ፡ ክሱ ፡ ሲሰረዝ ፡ ግን ፡ አይመለስለትም ፡ ለማለት ፡ እንዴት ፡ ይችላል ? እዚህ ፡ ላይ ፡ ዳኝነት ፡ የሚከፈልበትን ፡ ዓላማ ፡ ማብ ራራት ፡ የሚያስፈልግ ፡ መስሎ ፡ ታይቶናል ፤ በመሠረቱ ፡ ማናቸውም ፡ ሰው ፡ ዳኝነት ፡ የሚከፍለው ፡ ከፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ለሚያገኘው ፡ አገልግሎት ፡ ነው ፤ ይኸውም ፡ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ከሳሽንና ፡ ተከሳሽን ፡ አቃርቦና ፡ አከራክሮ ፡ የሁለቱን ፡ ሕጋዊ ፡ መብት ፡ በማረ ጋገጥ ፡ የሚሰጠው ፡ አገልግሎት ፡ ነው ። ነገር ፡ ግን ፡ ተከሳሹ ፡ ቀርቦ ፡ ክርክር ፡ ከመ ደረጉ ፡ በፊት ፡ ክሱን ፡ ካነሳ ፡ ከሳሽ ፡ ከፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ያገኘው ፡ አገልግሎት ፡ የለም ፡ ማለት ፡ ነው ። እንግዲህ ፡ በሕጉ ፡ መሠረት ፡ ከፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ሊያገኝ ፡ የነበረውን ፡ አገልግሎት ፡ ክሱን ፡ በማንሳቱ ፡ ካላገኘና ፡ ፍርድ ፡ ቤቱንም ፡ ካላደከመ ፡ ሙሉ ፡ ዳኝ ነት ፡ የሚከፍልበት ፡ ምክንያት ፡ የለም ፤ ሕጉም ፡ ከሳሹ ፡ ክሱን ፡ ካነሳ ፡ መዝገብ ፡ በማስከፈቱና ፡ የፍርድ ፡ ቤቱንም ፡ ጊዜ ፡ በመጠኑ ፡ በመውሰዱ ፡ ለዚህ ፡ አገልግሎት ፡ የሚገባው ፡ ተቀንሶ ፡ ቀሪው ፡ ይመለስለት ፡ የሚለው ፡ ስለዚህ ፡ ነው ።

ከዚህ ፡ በላይ ፡ እንደገለጽነው ፡ ተከሳሹ ፡ ከመቅረቡ ፡ በፊት ፡ ይግባኝ ፡ ባይ ፡ ክሱን ፡ በማንሳቱ ፡ ለዳኝነት ፡ የከፈለው ፡ ገንዘብ ፡ የሚመለስለት ፡ መሆኑን ፡ ስለዳ ኝነት ፡ የወጣው ፡ ቁጥር ፡ ፲፫ ፡ ነጋሪት ፡ ጋዜጣ ፡ በአንቀጽ ፡ ፲፩ ፡ ላይ ፡ ግልጥ ፡ አድ

ርጐ ፡ ስለሚናገር ፡ ይኸውም ፡ ድንጋጌ ፡ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ በቁ ጥር ፡ ፱፻፴፪ ፡ ንዑስ ፡ ቁጥር ፡ ፩ ፡ (ለ) ከደነገገው ፡ ጋር ፡ ተስማሚ ፡ ስለሆነ ፡ ይግባኝ ፡ ባዩ ፡ ከፍሎት ፡ ከነበረው ፡ የዳኝነት ፡ ገንዘብ ፡ ላይ ፡ ደንቡ ፡ የሚያዝዘው ፡ ተቀንሶ ፡ ቀሪው ፡ እንዲመለስለት ፡ አዝዘናል ።

ግንቦት ፡ ፲፫ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፳፫ ፡ ዓ ፡ ም ፡

SUPREME IMPERIAL COURT

Addis Ababa, Div. No. 1

Justices:

Afenegus Teshome Haile Mariam
Ato Tadesse Tekle Giorghis
Kegnazmatch Mulat Beyene

TIRUNESH YIGLETU v. KIDANE DEGEFA

Civil Appeal No. 923-60

Withdrawal from Suit—refund of Court fees, Civ. Pro. Code Arts. 231,232, Legal Notice No. 177 of 1953 Arts. 11, 21.

An appeal against the judgment of the High Court denying the request of appellant to be refunded the Court fees he had paid on the ground that he withdrew from the suit before trial was commenced.

Held: Reversed.

When a party withdraws from a suit, before the other party is summoned, the court fees he had paid shall be refunded after a portion prescribed by law is deducted.

The Appellant, who had withdrawn from suit pending in the High Court before the Defendant was summoned and before trial was commenced, applied to be refunded the Court fees she had paid. The Court denied the application and this appeal is preferred against the said denial.

Cases similar to the subject case do not require presence of the opposite party and so we do not consider that the appearance of Defendant is necessary for determing the instant appeal. It appears from an examination of the memorandum of appeal and the record of the High Court that the Appellant contends that as she had withdrawn from the suit she had instituted before the Defendant was summoned, and since subsequently, the file was closed she should be refunded the court fees pursuant to the Civil Procedure Code, Article 232 and Article 11 of the Court Fees Rules, Legal Notice No. 177 of 1953, Negarit Gazetta year 12 No. 15.

However, the High Court denied the Appellant's application holding that Civil Procedure Code Article 232 applies to statements of claim which have been rejected and not to the case where the Plaintiff withdraws from a suit.

In order to determine whether the decision rendered by the High Court is valid as a matter of law, it is necessary to examine the provision cited by the Appellant.

Article 11 of Legal Notice No. 177 of 1953, published pursuant to authority vested by the Administration of Justice Proclamation, provides that where the Plaintiff withdraws his claim before trial, he will be refunded the court fees paid, after a certain portion thereof is deducted. Article 232 (1) (b) of the Civil Procedure Code provides that where a statement of claim is rejected under Article 231 the plaintiff shall be refunded with the prescribed portion of the court fees paid on filing the statement of claim. These two provisions are supplementary to and not

contradictory with each other, nor may they be interpreted in such manner as would render them contradictory. When the Court Fees Rules are read in conjunction with Article 232 of the Civil Procedure Code it becomes clear that where the Plaintiff withdraws his suit before the case goes to trial and where the file is closed as a consequence thereof, the Plaintiff shall be refunded the prescribed portion of the Court Fees. The High Court erred in its interpretation of the term 'rejected' The Civil Proceduce Code in Article 231 lays down the conditions for rejection and in Article 232 the effect thereof. Article 232 (1) (b) states that if a claim is rejected, the Plaintiff shall be refunded the prescribed portion of the court fees and the High Court was of the opinion that this provision is applicable only in the case where statements of claim have been dismissed by reason of rejection of the claim.

A suit is dismissed not only when it is rejected but also when the Plaintiff withdraws from the suit. Since the law provides that the Plaintiff should be refunded with the prescribed portion of the Court fees, where a suit is dismissed because the statement of claim is rejected, it is not proper to hold that the Plaintiff shall not be refunded the court fees when the suit is dismissed as a result of his withdrawal from the suit. We deem it necessary at this point to expound on the rationale for requiring the payment of court fees. The fundamental principle is that a person pays court fees in consideration of the services which the court renders to him. The constitutive elements of the said service are the summoning of the parties to appear in court, the hearing of the arguments tendered by both parties and finally the adjudication of the rights of the parties. However, the Court would not render such services where the Plaintiff withdraws his claim before the Defendant appears and the case proceeds to trial. Therefore, if by reason of his withdrawal the Plaintiff does not obtain the services he is otherwise entitled to by law and if he does not make a demand upon the Court's time there is no reason why he should be required to pay the court fees in full. That is why the law provides that where the Plaintiff withdraws his claim he should be refunded the court fees he had paid after a certain portion thereof is deducted in consideration of the filing of the suit and the use of some of the Court's time.

Whereas, as we have already observed, the Plaintiff had withdrawn her suit before the Defendant was summoned, and whereas Article 11 of the Court Fees Rules provides that the plaintiff shall in such cases be refunded the court fees and whereas this provision is consistent with article 232 (1) (b) of the Civil Procedure Code, we hereby direct that the Plaintiff be refunded the court fees she had paid after the prescribed portion thereof is deducted pursuant to the Court Fees Rules.

June 20, 1969

ጠቅላይ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፤

አዲስ ፡ አበባ ፤ ፩ኛ ፡ ችሎት ።

ዳኞች ፤

አፈንጉሥ ፡ ተሾመ ፡ ኃይሌ ፡ ማርያም ፤

አቶ ታደሰ ተክለ ጊዮርጊስ ፤

ቀኛ/ ሙላት በየነ ።

ይግባኝ ባይ ፤ አቶ ፡ ሰብስቤ ፡ ዑስማን ፤

መልስ ፡ ሰጭ ፤ አክበሪሊ ፡ ካሞሩዲናንና ፡ ኩባንያው ።

የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ይግባኝ ፡ ቁጥር ፡ ፳፻፴፯/፶፱ ።

የንግድ ሕግ ፤ የተስፋ ሠነድ ፤ የተስፋ ሠነድ ስለማስተላለፍ ፤ የፍትሐ ብሔር ሕግ ቁጥሮች ሺ፫፻፺፯ ፤ ሺ፫፻፩ ፤ የንግድ ሕግ ቁጥሮች ፪፻፴፩ ፤ ፫፻፷፫ ፤ ፫፻፷፯/፪/

ይግባኝ ባዩ ያለበትን ዕዳ የተስፋ ሠነድ ለተላለፈለት ሶስተኛ ሰው መክፈል አለበት ሲል የከፍተኛው ፍርድ ቤት በሰጠው ውሳኔ ላይ የቀረበ ይግባኝ ።

ውሳኔ፡—የከፍተኛው ፍርድ ቤት ውሳኔ ጸንቷል ።

፩. የተስፋ ሠነድን በማስተላለፍ ዕዳን መክፈል ይቻላል ።

፪. የሠነዶቹን ትክክለኛነት በመቃወም ካልሆነ በስተቀር የሠነዶችን መተላለፍ ለማስቀረት አይቻልም ።

፫. ቀኑ በኋላ የተሞላበት ወይም ያልተሞላበት የተስፋ ሠነድ እንኳን ቢሆን ሠነዱ በመጥፎ ልቦና የተገኘ ካልሆነ የቀኑ በኋላ መሞላት መቃወሚያ ሊሆን አይችልም ።

፬. በቅን ልቦና የተስፋ ሠነድ በያዘ ሰው ላይ የማያውቀውን ገደብ መቃወሚያ አድርጎ ማቅረብ አይቻልም።

ይግባኝ ፡ ባዩና ፡ መልስ ፡ ሰጭ ፡ በተሰማው ፡ ፍርድ ፡ ይሰጠን ፡ አሉ ፤ እኛም ሁለቱም ፡ ወገን ፡ በከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ የተከራከሩበትን ፡ መዝገብ ፡ መርም ረን ፡ እንዲሁም ፡ በየበኩላቸው ፡ በቃል ፡ ያመለከቱትንና ፡ በጽሑፍም ፡ ያቀረቡትን ፡ የፍሬ ፡ ነገርና ፡ የሕግ ፡ ክርክር ፡ አመዛዝነን ፡ ከዚህ ፡ ቀጥሎ ፡ ያለውን ፡ ፍርድ ፡ ሰጥ ተናል ።

ፍርድ

በዚህ ፡ ነገር ፡ መልስ ፡ ሰጭ ፡ የሥር ፡ ከሳሹ ፡ ሲሆን ፡ ይግባኝ ፡ ባይ ፡ የሥር ፡ ተከ ሳሽ ፡ ነው ። ከሳሽ ፡ የአሁን ፡ መልስ ፡ ሰጭ ፡ በተከሳሹ ፡ ባሁን ፡ ይግባኝ ፡ ባይ ፡ ላይ ፡ ክስ ፡ ያቀረበው ፡ ተከሳሹ ፡ የአሁኑ ፡ ይግባኝ ፡ ባይ ፡ የመክፈያ ፡ ጊዜያቸውን ፡ እ ፡ ኤ ፡ አ ፡ መጋቢት ፡ ፳፪ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፷፯ ፡ ዓ ፡ ም ፡ እና ፡ ሚያዝያ ፡ ፲፰ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፷፯ ፡ ዓ ፡ ም ፡ አድርጎ ፤ እ ፤ ኤ ፡ አ ፡ የካቲት ፡ ፲፪ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፷፯ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ሁለት ፡ የተ ሰሩ ፡ ሰነዶች ፡ ፈርሞ ፡ ስለነበር ፤ ክፈለኝ ፡ ብለው ፡ አልከፍልም ፡ ስላለኝ ፡ በፈረመው፡ መሠረት ፡ አርባ ፡ ሺህ ፡ ብር ፡ ከነወለዱ ፡ ሊከፍለኝ ፡ ይገባዋል ፡ በማለት ፡ ሲሆን ፡

ክስ ፡ የቀረበባቸውን ፡ ሰነዶች ፡ ፎቶ ፡ ኮፒና ፡ ራቲላል ፡ የተባለው ፡ ነጋዴ ፡ ጽፎለት ፡ የነበረውን ፡ ደብዳቤ ፡ ፎቶ ፡ ኮፒ ፡ በማስረጃነት ፡ አቅርቧል ። ተከሳሹ ፤ የአሁኑ ፡ ይግባኝ ፡ ባይ ፤ የክሱ ፡ ማመልከቻና ፡ ከሳሹም ፤ የአሁኑ ፡ መልስ ፡ ሰጭ ፤ ያቀረባቸው ፡ ማስረጃዎች ፡ ከደረሱት ፡ በኋላ ፡ ለክሱ ፡ በሰጠው ፡ መልስ ፡ ፩ኛ/ የተሰፋ ፡ ሰነዶች ፡ ቀን የሌለባቸው ፡ ስለሆኑ ፡ ፪ኛ/ በከሳሹና ፡ በተከሳሹ ፡ መካከል ፡ የንግድ ፡ ግንኙነት ፡ የሌለ ፡ ከመሆኑም ፡ በላይ ፡ ከሳሹ ፡ ክስ ፡ ላቀረበባቸው ፡ የተሰፋ ፡ ሰነዶች ፡ አንዳችም ፡ የንግድ ፡ ዕቃ ፡ ለተከሳሹ ፡ ባለመስጠቱ ፤ ፫ኛ/ ራቲላል ፡ ሻንማሌ ፡ ለራሱና ፡ ለከሳሹ ፤ የማይገባ ፡ ብልጽግና ፡ ለማግኘት ፡ በማለት ፡ በያንዳንዱ ፡ ተሰፋ ፡ ሰነድ ፡ ላይ ፡ የተመለከተውን ፡ ገንዘብ ፡ ፪ሺ ፡ ብር ፡ የሚለውን ፡ አንድ ፡ ዜሮ ፡ በመጨመር ፡ ፳ሺ ፡ ብር ፡ በማድረጉ ፡ የተሰፋ ፡ ሰነዶቹ ፡ ዋጋ ፡ የላቸውም ፡ በማለት ፡ ተከራክሯል ። የከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ በከሳሹ ፤ ባሁኑ ፡ መልስ ፡ ሰጭና ፤ በተከሳሹ ፤ ባሁኑ ፡ ይግባኝ ፡ ባይ ፤ በኩል ፡ የቀረቡትን ፡ ማስረጃዎች ፡ ከተቀበለና ፡ በሕግም ፡ በኩል ፡ ያሰሙትን ፡ ክርክር ፡ ካመዛዘነ ፡ በኋላ ፤ ተከሳሹ ፡ ክስ ፡ የቀረበበትን ፡ ገንዘብ ፡ ከነወለዱ ፡ እንዲሁም ፡ አንድ ፡ ሺህ ፡ አምስት ፡ መቶ ፡ ብር ፡ የዳኝነትና ፡ አምስት ፡ መቶ ፡ ብር ፡ ኪሣራ ፡ ለከሳሽ ፡ እንዲከፍል ፡ ፈርዶበታል ።

ተከሳሹም ፡ በዚህ ፡ ፍርድ ፡ ቅር ፡ ተሰኝቶ ፡ ይህን ፡ የይግባኝ ፡ መዝገብ ፡ ስለከፈተ ፡ መልስ ፡ ሰጭው ፡ እንዲቀርብ ፡ ተደርጐ ፡ ሁለቱም ፡ ወገን ፡ በፍሬ ፡ ነገሩና ፡ በሕጉም ፡ ስላለው ፡ አስተያየት ፡ ሰፊ ፡ ክርክር ፡ አሰምተዋል ።

በመጀመሪያ ፡ በይግባኝ ፡ ባዩ ፡ በኩል ፡ የቀረበውን ፡ ክርክር ፡ እንመረምራለን ። ይግባኝ ፡ ባይ ፡ ክስ ፡ የቀረበባቸውን ፡ የተሰፋ ፡ ሰነዶች ፡ መፈረሙን ፡ አልካደም ፤ ነገር ግን ፡ በነዚህ ፡ የተሰፋ ፡ ሰነዶች ፡ አልጠየቅም ፡ በማለት ፡ ከዚህ ፡ ቀጥሎ ፡ የተመለከቱትን ፡ ዐቢይ ፡ ክርክሮች ፡ አቅርቧል ፤ ይኸውም ፤ ፩ኛ/ መልስ ፡ ሰጭው ፡ ራቲላል ፡ ሻንማሌ ፡ የጻፈው ፡ ነው ፡ በማለት ፡ ያቀረበው ፡ የመገዳደሪያ ፡ ሰነድ ፡ "በአውሮፕላን ፡ የሞት ፡ አደጋ ፡ የደረሰበት ፡ እንደሆነ" ፡ የሚል ፡ ገደብ ፡ ስላለበት ፡ ይህ ፡ ገደብ፡ ሳይፈጸም ፡ መልስ ፡ ሰጭው ፡ ክስ ፡ ያቀረበው ፡ በማይገባ ፡ ነው ፤ ፪ኛ/ ፡ በተሰፋ ፡ ሰነዶቹ ፡ ላይ ፡ የተጻፈበት ፡ ቀን ፡ አልተመለከተም ፤ ፫ኛ/ በይግባኝ ፡ ባዩና ፡ በመልስ ፡ ሰጭው ፡ መካከል ፡ አንዳችም ፡ የንግድ ፡ ግንኙነት ፡ ስለሌለና ፡ ይግባኝ ፡ ባዩ ፡ ከመልስ፡ ሰጭው ፡ የገዛው ፡ የንግድ ፡ ዕቃ ፡ ባለመኖሩ ፡ መልስ ፡ ሰጭ ፡ በነዚህ ፡ የተሰፋ ፡ ሰነዶች ፡ ሊጠቀም ፡ አይችልም ፤ ፬ኛ/ ይግባኝ ፡ ባዩ ፡ የተባሉትን ፡ የተሰፋ ፡ ሰነዶች ፡ ለራቲላል ፡ ሻንማሌ ፡ የፈረመ ፡ መሆኑ ፡ ቢረጋገጥም ፡ ራቲላል ፡ ሻንማሌ ፡ ለራሱና ፡ ለመልስ ፡ ሰጭው ፡ የማይገባ ፡ ጥቅም ፡ ለማግኘትና ፡ ለማስገኘት ፡ በያንዳንዱ ፡ የተሰፋ ፡ ሰነድ ፡ ላይ ፡ የተመለከተውን ፡ ገንዘብ ፡ ልክ ፡ በማጭበርበር ፡ ሁለት ፡ ሺህ ፡ የሚለውን ፡ ዜሮ ፡ በመጨመር ፡ ሃያ ፡ ሺህ ፡ ስላደረገው ፡ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ በቍጥር ፡ ፩ሺ፯፻፺፯ ፡ እና ፡ ፩ሺ፯፻፱ ፡ ንዑስ ፡ ቁጥር ፡ ፩ ፡ በሚያዝዘው ፡ መሠረት ፡ ተሰፋ ፡ ሰነዶቹ ፡ ውድቅና ፡ ፍርስ ፡ መሆን ፡ ይገባቸዋል ፡ የሚል ፡ ክርክር ፡ ነው ።

መልስ ፡ ሰጭ ፡ ክስ ፡ የቀረበባቸውን ፡ የተሰፋ ፡ ሰነዶች ፡ ያገኘው ፡ ከራቲላል ፡ ሻንማሌ ፡ ነው ፤ ራቲላል ፡ ሻንማሌ ፡ የተባለው ፡ ነጋዴ ፡ ኢትዮጵያን ፡ ለቆ ፡ ከመሄዱ ፡ በፊት ፡ እነዚህን ፡ የተሰፋ ፡ ሰነዶች ፡ ከደብዳቤ ፡ ጋር ፡ ለመልስ ፡ ሰጭው ፡ ልኳል ፤ በጻፈው ፡ ደብዳቤ ፡ ወደጅቡቲ ፡ ብቻዬን ፡ የምሔድ ፡ ስለሆነ ፡ ማናቸውም ፡ አደጋ ፡ ቢደርስብኝ ፡ እነዚህን ፡ የተሰፋ ፡ ሰነዶች ፡ ላለብኝ ፡ ዕዳ ፡ ትቼልዎታለሁ ፡ ብሏል ።

ራቲላል ፡ ሻንማሌ ፡ ወደ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ሳይመለስ ፡ በዚያው ፡ ቀርቷል ፤ ይግባኝ ፡ ባዩም ፡ የሚከራከረው ፡ ራቲላል ፡ ሻንማሌ ፡ የጻፈው ፡ ደብዳቤ ፡ የሞት ፡ አደጋ ፡ የደረሰብኝ ፡ እንደሆነ ፡ ስለሚል ፡ በአደጋ ፡ መሞቱ ፡ ሳይረጋገጥ ፡ መልስ ፡ ሰጭው ፡ በነ

ዚህ ፡ ተስፋ ፡ ሰነዶች ፡ ሊጠቀም ፡ አይችልም ፡ በማለት ፡ ነው ። ይህን ፡ ክርክር ፡ ግን ፡
ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ አልተቀበለውም ። ራቲላል ፡ ሻንማሌ ፡ የመልስ ፡ ሰጭው ፡ ዕዳ ፡ ያለ
በት ፡ መሆኑን ፡ አምኖ ፡ ለዚሁም ፡ ዕዳው ፡ መክፈያ ፡ የሚሆን ፡ ሁለት ፡ የተስፋ ፡ ሰነ
ዶች ፡ ለመልስ ፡ ሰጭው ፡ ሰጥቶ ፡ ከሔደ ፤ እነዚህም ፡ የተስፋ ፡ ሰነዶች ፡ እንደ ፡ ገንዘብ ፡
ስለሚቆጠሩ ፡ መልስ ፡ ሰጭው ፡ በራቲላል ፡ ሻንማሌ ፡ ላይ ፡ የነበረውን ፡ ዕዳ ፡ እንደ
ተከፈለ ፡ ያስቆጥረዋል ። እንግዲህ ፡ መልስ ፡ ሰጭው ፡ የተስፋ ፡ ሰነዶች ፡ አውጭ ፡
የሆነውን ፡ ይግባኝ ፡ ባዩን ፡ ክፈለኝ ፡ ብሎ ፡ ሲጠይቀው ፡ ይግባኝ ፡ ባዩ ፡ ባይሆን ፡ የተ
ስፋ ፡ ሰነዶች ፡ ሕጋዊ ፡ አይደሉም ፡ ብሎ ፡ ይከራከር ፡ እንደሆነ ፡ እንጂ ፡ ራቲላል ፡
ሻንማሌ ፡ አደጋ ፡ ካልደረሰበት ፡ አልጠየቅም ፡ የማለት ፡ ክርክር ፡ ማቅረብ ፡ አይችልም ።
በርትዕም ፡ ሆነ ፡ በሕግ ፡ ረገድ ፡ መልስ ፡ ሰጭው፡ በራቲላል ፡ ሻንማሌ ፡ ላይ ፡ የነበረውን፡
ዕዳ ፡ ባለዕዳው ፡ እስኪሞት ፡ ድረስ ፡ ሳይቀበል ፡ ይቆይ ፡ ማለት ፡ የሚቻል ፡ መስሎ ፡
አልታየንም ። በተስፋ ፡ ሰነዶቹ ፡ ላይ ፡ የተጻፉበት ፡ ቀን ፡ አልተመለከተም ፡ በማለት ፡
ስላቀረበውም ፡ ክርክር ፤ የተስፋ ፡ ሰነዶቹን ፡ ኦሪጅናል ፡ አስቀርበን ፡ በመመልከት ፡
ቀን ፡ የተጻፈባቸው ፡ መሆኑን ፡ አረጋግጠናል ። ቀኑ ፡ በኋላ ፡ የተሞላ ፡ ነው ፡ ለሚለ
ውም ፡ ቢሆን ፡ የንግድ ፡ ሕግ ፡ በቁጥር ፡ ፰፻፳፭ ፡ ንዑስ ፡ ቁጥር ፡ ፪ ፡ እና ፡ በቁጥር ፡
፯፻፴፬ ፡ ላይ ፡ እንደሚደነግገው ፡ መልስ ፡ ሰጭው ፡ የተባሉትን ፡ ሰነዶች ፡ በመጥፎ ፡
ልቡና ፡ ወይም ፡ በተንኰል ፡ አግኝቷል ፡ ካልተባለ ፡ በቀር ፡ የቀኑ ፡ በኋላ ፡ መሞላት ፡
በመልስ ፡ ሰጭው ፡ ላይ ፡ መቃወሚያ ፡ ሊሆን ፡ አይችልም ።

ይግባኝ ፡ ባዩ ፡ ከመልስ ፡ ሰጭው ፡ ጋር ፡ የንግድ ፡ ግንኙነት ፡ ስለሌለውና ፡ ከመ
ልስ ፡ ሰጭውም ፡ የተቀበለው ፡ የንግድ ፡ ዕቃ ፡ ስለሌለ ፡ በተስፋ ፡ ሰነዶች ፡ ሊጠየቅ ፡
አይገባም ፡ በማለት ፡ ስላቀረበው ፡ ክርክር ፡ የንግዱን ፡ ሕግ ፡ እንመረምራለን ። የን
ግድ ፡ ሕግ ፡ በቁጥር ፡ ፰፻፳፫ ፡ ላይ ፡ ስለተስፋ ፡ ሰነድ ፡ አሠራር ፡ ይደነግጋል ፤ ይኸውም
ማናቸውም ፡ የተስፋ ፡ ሰነድ ፡ የተወሰነ ፡ ገንዘብ ፡ በተወሰነ ፡ ጊዜ ፡ ውስጥ ፡ ወይም ፡
በቀረበ ፡ ጊዜ ፡ ለእገሌ ፡ ወይም ፡ ላምጭው ፡ ይከፈላል ፡ በማለት ፡ ተዘጋጅቶ በተስፋ
ሰነድ ፡ ሰጭው ፡ ከተፈረመ ፡ በሕግ ፡ ፊት ፡ ዋጋ ፡ ያለውና ፡ አስገዳጅ ፡ ነው ። የዚህ ፡
ዓይነቱን ፡ የተስፋ ፡ ሰነድ ፡ አውጪ ፡ የሆነ ፡ ማናቸውም ፡ ሰው ፡ ፊርማው ፡ የራሱ ፡
መሆኑን ፡ ካመነ ፡ ሌላ ፡ ክርክር ፡ ሊያቀርብ ፡ አይችልም ።

ይግባኝ ፡ ባዩ ፡ በተስፋ ፡ ሰነዶች ፡ ላይ ፡ ያለው ፡ ፊርማ ፡ የራሱ ፡ መሆኑን ፡ አም
ኗል ፤ አልከፍልም ፡ በማለት ፡ የሚከራከረው ፡ ከመልስ ፡ ሰጭው ፡ ጋር ፡ የንግድ ፡ ግን
ኙነት ፡ የለኝም ፡ በማለትና ፡ ራቲላል ፡ ሻንማሌም ፡ ለነዚህ ፡ የተስፋ ፡ ሰነዶች ፡ መሸ
ፈኛ ፡ የሚሆን ፡ የንግድ ፡ ዕቃ ፡ ሊያቀርብልኝ ፡ ስምምነት ፡ ነበረኝ ፡ በማለት ፡ ነው ።
ነገር ፡ ግን ፡ የንግድ ፡ ሕግ ፡ በቁጥር ፡ ፰፻፳፫ ፡ ላይ ፡ እንደሚደነግገው ፡ ማናቸውም
የተስፋ ፡ ሰነድ ፡ ገደብና ፡ ውለታ ፡ ሊኖርበት ፡ ስለማይችልና ፡ በነዚህም ፡ የተስፋ ፡
ሰነዶች ፡ አንዳችም ፡ ገደብ ፡ የሌለ ፡ በመሆኑ ፡ ይግባኝ ፡ ባዩ ፡ የንግድ ፡ ግንኙነት ፡ የለ
ኝም ፤ ከመልስ ፡ ሰጭውም ፡ የተቀበልኩት ፡ ነገር ፡ የለም ፡ የሚል ፡ ክርክር ፡ ሊያቀርብ ፡
አይችልም ።

የተስፋ ፡ ሰነድ ፡ እንደጥሬ ፡ ገንዘብ ፡ የሚቆጠር ፡ ነው ፤ እንደጥሬ ፡ ገንዘብ ፡
ከመቆጠሩም ፡ የተነሳ ፡ ካንዱ ፡ ሰው ፡ እጅ ፡ ወደሌላው ፡ ሰው ፡ ሊተላለፍ ፡ ይችላል ፤
በተስፋ ፡ ሰነድ ፡ ላይ ፡ ማናቸውም ፡ ገደብ ፡ አይኑር ፡ የሚባለውም ፡ ስለዚህ ፡ ነው ።
እንግዴህ ፡ እንደጥሬ ፡ ገንዘብ ፡ ተቆጥሮ ፡ የሚሠራበትን ፡ ሰነድ፡ በያዘው ፡ ሰው ፡ ላይ
የማያውቀውን ፡ ገደብ ፡ መቃወሚያ ፡ አድርጎ ፡ ማቅረብ ፡ አይቻልም ፤ ቢሆንም ፡ የተ
ስፋ ፡ ሰነድ ፡ አውጭ ፡ የሆነው ፡ ሰው ፡ የተስፋ ፡ ሰነዱን ፡ ሲሰጥ ፡ ከአምጭው ፡ ጋር
የገባው ፡ የጽሑፍ ፡ ስምምነት ፡ ያለ ፡ እንደሆነ ፡ ይህንኑ ፡ በአምጭው ፡ ላይ ፡ መቃወ

ሚያ ፡ አድርጐ ፡ ሊያቀርብ ፡ ይችላል ፤ በቅን ፡ ልቡና ፡ ባገኘው ፡ ሦስተኛ ፡ ወገን ፡ ላይ ግን ፡ ሊያቀርብ ፡ አይችልም ፤ ይግባኝ ፡ ባዩ ፡ እንደሚለው ፡ ራቲላል ፡ ሻንማሌ ፡ የንግድ ፡ ዕቃ ፡ ሊያቀርብለት ፡ በጽሑፍ ፡ የገባው ፡ ግዴታ ፡ ቢኖር ፡ ኖሮ ፡ በተቀበልነው ፡ ነበር ፤ ነገር ፡ ግን ፡ ይግባኝ ፡ ባዩ ፡ የሰው ፡ ምስክር ፡ ላቅርብ ፡ ከማለት ፡ በቀር ፡ የጽሑፍ ፡ ስምምነት ፡ ያለው ፡ መሆኑን ፡ ሊያስረዳ ፡ አልቻለም ፤ በሰው ፡ ምስክር ፡ ላስረዳ ፡ የሚለው ፡ በጽሑፍ ፡ ያለውን ፡ በሰው ፡ ማስረጃነት ፡ ማፍረስ ፡ ስለማይችል ፡ አልተቀበልነውም ። ራቲላል ፡ ሻንማሌ ፡ ለተቀበላቸው ፡ የተስፋ ፡ ሰነዶች ፡ መሸፈኛ ፡ የሚሆን ፡ የንግድ ፡ ዕቃ ፡ ለይግባኝ ፡ ባዩ ፡ ሊያቀርብ ፡ የገባው ፡ ግዴታ ፡ አለ ፡ ቢባልም ፡ ኖሮ ፡ የዚህ ፡ ግዴታ ፡ መኖር ፡ በመልስ ፡ ሰጭው ፡ ላይ ፡ መቃወሚያ ፡ ሊሆን ፡ አይችልም ፡ ነበር ። ምክንያቱም ፡ ምንም ፡ እንኳን ፡ የመልስ ፡ ሰጭው ፡ ስም ፡ በተስፋ ፡ ሰነዱ ላይ ፡ በመጻፉ ፡ እንደመጀመሪያው ፡ አምጭ ፡ የሚቆጠር ፡ ቢሆንም ፡ መልስ ፡ ሰጭው የተባሉትን ፡ የተስፋ ፡ ሰነዶች ፡ ያገኘው ፡ ካራቲላል ፡ ሻንማሌ ፡ ላይ ፡ በቅን ፡ ልቡና ፡ በመሆኑ ፡ እንደሦስተኛ ፡ ወገን ፡ ስለሚቆጠር ፤ በራቲላል ፡ ሻንማሌና ፡ በይግባኝ ፡ ባዩ ፡ መካከል ፡ የነበረ ፡ ስምምነት ፡ በመልስ ፡ ሰጭው ፡ ላይ ፡ መቃወሚያ ፡ ሊሆን ፡ ስለማይችል ፡ ነው ።

በተስፋ ፡ ሰነዶች ፡ ላይ ፡ የተጻፈው ፡ ገንዘብ ፡ በሐሰት ፡ ተለውጧል ፡ ስለተባለውም ፤ ሃያ ፡ ሺህ ፡ ብር ፡ የሚለው ፡ ቃል ፡ በአሐዝና ፡ በፊደል ፡ የተመለከተ ፡ በመሆኑ ፡ በሁለቱ ፡ መካከል ፡ ልዩነት ፡ ስላልተገኘ ፡ የማጭበርበር ፡ ተግባር ፡ ተፈጽሟል ፡ ለማለት ፡ አልተቻለም ።

ከዚህ ፡ በላይ ፡ እንደገለጽነው ፡ ይግባኝ ፡ ባዩ ፡ እነዚህን ፡ የተስፋ ፡ ሰነዶች ፡ ፈርሞ ፡ ለራቲላል ፡ ሻንማሌ ፡ በመስጠቱ ፡ ራቲላል ፡ ሻንማሌ ፡ ስላለበት ፡ ዕዳ ፡ ለመልስ ፡ ሰጭው ፡ ሰጥቷቸዋል ፤ መልስ ፡ ሰጭውም ፡ እነዚህን ፡ የተስፋ ፡ ሰነዶች ፡ ያገኘው ፡ በመጥፎ ፡ ልቡና ፡ ወይም ፡ ከሕግ ፡ ጋር ፡ ተቃራኒ ፡ በሆነ ፡ መንገድ ፡ መሆኑን ፡ ይግባኝ ፡ ባዩ ፡ አላስረዳም ፤ ስለዚህ ፡ የከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ በይግባኝ ፡ ባዩ ፡ ላይ ፡ የወሰነውን ፡ አጽንተን ፡ ይግባኙን ፡ አሰናብተናል ።

ግንቦት ፡ ፯ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፷ ፡ ዓ ፡ ም ፡

SUPREME IMPERIAL COURT

Addis Ababa, Div. No. 1

Justices:

Afenegus Teshome Haile Mariam

Ato Tadesse Tekle Giorghis

Kegnazmatch Mulat Beyene

SUBSIBE OSMAN v. AKBERILE CAMORUDANE & Co.

Civil Appeal No. 537-59

Commercial Law—Promissory Notes—Transfer of Promissory Notes—
Comm. Code Arts. 744, 823 825(2): *Civ. Code Arts.* 1696, 1704.

On appeal from the decision of the High Court holding that the Defendant pay debts he owed to the plaintiff who possessed promissory notes validly transferred to him.

Held: Decision affirmed.

1. As promissory notes are deemed to be equivalent to cash, one can transfer them to a creditor to pay off debts, and may be challenged only by showing the invalidity of the notes.

2. Even an undated promissory note may be valid unless it is proved that it was acquired fraudulently or in bad faith.

3. Unless other wise provided in writing, a promissory note may not be burdened with any kind of condition to be used against the interest of a bearer in good faith.

JUDGMENT

In the Case at bar the Respondent is the original Plaintiff and the Appellant is the original Defendant. Plaintiff, the present Respondent, instituted suit against the Defendant on two promissory notes drawn by the same on February 12, 1966 and maturing on March 22, 1966 and April 15, 1966 respectively. The Plaintiff claimed relief in the sum of E $ 40,000 together with interest thereon. He has offered in evidence photocopies of the documents, the subject matter of the dispute and photocopy of the letter addressed to him from a trader, one Rattelal Shanemel. Defendant, after receiving a copy of the statement of claim submitted and the documents introduced by the Plaintiff replied that:

1. The promissory notes do not bear the date of the making thereof.

2. No business relations existed between him and the Defendant.

3. Rattelal Shanmel, with a view to procure unjust enrichment for the Plaintiff and for himself, added one zero to the E $ 2,000 appearing in each promissory note, thereby making it E $ 20,000. The Defendant argued that the two promissory notes are, therefore, of no effect.

After admitting the evidence submitted by both parties and after considering the legal arguments tendered by the parties, the High Court held that Defendant

shall pay Plaintiff the amount claimed together with interest and Court fees in the sum of E $ 1,500 and E $ 500 costs.

The Defendant, aggrieved by the judgment, lodged this appeal. The Respondent was summoned to appear and both parties submitted in detail their argument with regards to both facts and the law.

We shall primarily consider the Appellant's contentions. The Appellant did not deny that he had endorsed the promissory notes but has raised the following contentions in support of his position that he is not liable theron. He argues that:

1. Since the document produced by the Respondent allegedly written by Rattelal Shanmel contains the conditional clause, "in the event that he (Rattelal Shanemel) dies from an airplane accident," Respondent may not maintain an action unless said condition is fulfilled.

2. The promissory notes do not bear the date of issue.

3. There were no business relations between the Appellant and the Respondent; the Appellant has purchased no merchandise from the Respondent; and that the Respondent may not therefore benefit himself by the promissory notes.

4. Even if it had been established that the Appellant had issued the promissory notes in Rattelal Shanmel's name, Shanmel, with a view to obtaining unjust enrichment for the Respondent and for himself, had fraudulently added one zero on the E $ 2,000 indicated in the notes, thereby making it E $ 20,000 and that the notes are therefore, null and void by virtue of Articles 1696 and 1704 (1) of the Civil Code.

The Respondent acquired the promissory notes from Rattelal Shanmel who, before he left Ethiopia, dispatched these notes together with a letter to the Respondent. Shanmel wrote, "I am leaving for Djibouti alone, and should anything happen to me, I leave these promissory notes in satisfaction of my debts"

Shanmel did not return to Ethiopia. The Appellant argued that the letter Shanmel wrote reads, "should I meet with an accident resulting in my death" and therefore the Respondent may not make use of the promissory notes unless it is established that Shanmel died as a result of an accident. But the Court overruled this contention. Since Rattelal Shanmel did not deny that he was indebted towards the Respondent and since he departed from Ethiopia after transferring to him (the Respondent) the promissory notes in satisfaction of his debt, the debt is considered to have been paid, for the promissory notes are deemed to be equivalent to cash. Therefore when the Respondent requires the Appellant, the drawer of the notes, to pay, the Appellant may argue that the promissory notes are not valid, but he may not refuse payment on the ground that Shanemel had not met with an accident. We do not, as a matter of law or equity, think that it is fair to order the Respondent to wait until after Shanmel's death in order to recover the debts owed to him.

With respect to the argument that no date was indicated on the promissory notes, we ordered the production of the originals and we have ascertained that the original documents contain dates. Furthermore, the Appellant may not avail himself of this argument unless he can establish in accordance with Articles 825 (2) and 744 of the Commercial Code that the Respondent acquired the instrument fraudulently or in bad faith.

We shall examine the Commercial Code with regard to the argument that as there were no business relations between the Appellant and the Respondent and as the Respondent had not received delivery of commercial goods, he is not liable on the promissory notes. Article 823 of the Commercial Code sets out the condition required in the making of a promissory note. Where a promissory note contains a promise to pay a sum certain in money at sight or on a fixed date to a specified person or to the bearer and where it bears the drawer's signature, such promissory notes shall be valid and binding. The drawer may not set up any defence other than disclaiming the signature appearing thereon.

The Appellant has admitted that the signature appearing on the promissory note is his. He submits that he shall not effect payment on the ground that no business relations existed between him and the Respondent and that Rattelal Shanmel had agreed to deliver to him commercial goods in consideration of these promissory notes. However, according to Article 823 of the Commercial Code a promissory note cannot contain a condition and as these promissory notes contain no such condition, the Appellant may not set up the defence that he had no business relations with the Respondent and that he had not received delivery of anything from the Respondent.

A promissory note is equivalent to cash and it may therefore be transferred from one person to another; that is why the law requires a promissory note not to be subject to any condition. A condition of which he was not aware may not be set up against the holder of the instrument which is equivalent to cash. If at the time of issue, the drawer has entered into a written agreement with the holder then he may set up the agreement against said person; but he may not do so against a third party who has acquired the notes in good faith.

The defence of the Respondent would have been tenable if Shanmel had in writing undertaken an obligation to deliver commercial goods to the Appellant. However the Appellant merely applied to produce witnesses to prove such agreement and did not succeed in establishing the existence of a written agreement. Even if Shanmel had entered into an obligation to deliver commercial goods to the Appellant in consideration of the promissory notes, such obligation may not be set up against the Respondent, because although the fact that the Respondent's name appears on the promissory notes makes him the first bearer, he acquired the notes from Shanmel in good faith. Therefore, the agreement existing between Shanmel and the Appellant may not be set up against the Respondent.

With respect to the argument that the sum appearing on the notes has been fraudulently altered, the sum E$ 20,000 is expressed both in words and figures. Since there is no discrepancy between the two, we could not find fraud.

As we have already observed the Appellant had issued these promissory notes in favour of Rattelal Shanmel and Shanmel had in turn transferred the notes to the Respondent in satisfaction of his debt. The Appellant has not shown that the Respondent acquired these notes in bad faith. Therefore, we hereby afirm the judgment of the High Court and dismiss the appeal.

May 15, 1967

ከ
አበራ ፡ ጀምበሬ ፡*

" ኢትዮጵያ ፡ ተካፋይ ፡ (የ) ምትሆንባቸው (የ) ኢንተርናሲዮናል ፡ ውሎች ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ መንግሥት ፡ የበላይ ፡ ሕግ ፡ ይሆናሉ ።"
የተሻሻለው ፡ የኢትዮጵያ ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ አንቀጽ ፡ ፩፻፳፪ ።

መግቢያ ።

"ውል" ፡ ለሚለው ፡ ለአማርኛው ፡ ቃል ፡ ትርጉም ፡ የሆነው ፡ "ትሪቲ" የሚ ለው ፡ የእንግሊዝኛው ፡ ቃል ፡ የተወሰደው ፡ "የስምምነት ድርድር" የሚል ፡ ትር ጓሜ ፡ ከሚሰጠው ፡ "ትሪቴ ፡" ከሚለው ፡ የፈረንሳዊኛ ፡ ቃል ፡ ሲሆን ፤ የሚያመለክ ተው ፡ "የአስገዳጅነት ፡ ጠባይ ፡" እንዲኖራቸው ፡ ታስበው ፡ የተደረጉትን ፡ የኢንተ ርናሲዮናል ፡ ስምምነቶች ፡ ነው ።[1]

"ውል" ፡ የሚለው ፡ ሥረወ ፡ ቃል ፡ በዚህ ፡ ጽሑፍ ፡ ውስጥ ፡ የገባው ፡ "ውል" "ፕሮቶኮል" ፤ "የኢንተርናሲዮናል ፡ ስምምነት" ፤ ጠበብ ፡ ባለ ፡ ትርጓሜም ፡ "ግዴታ"[2] ፡ ለሚባሉት ፡ የስምምነት ፡ ዓይነቶች ፡ አጠቃላይ ፡ መጠሪያ ፡ ሁኖ ፡ ነው ። ይህም ፡ የሆነበት ፡ ምክንያት ፡ እነዚህ ፡ ሰነዶች ፡ ያላቸው ፡ የዓይነት ፡ (የፎርም) ፡ ልዩ ነት ፡ ወደሚያስከትሉት ፡ ሕጋዊ ፡ ውጤት ፡ ስለማይሸጋገርና ፡ የኢንተርናሲዮናል ፡ ሕግም ፡ በሀገሮች ፡ መካከል ፡ ወይም ፡ በአንድ ፡ ሀገርና ፡ በኢንተርናሲዮናል ፡ ድርጅ ቶች ፡ መካከል ፡ ምንም ፡ ልዩነት ፡ ሳያደርግ ፡ ሁሉንም ፡ ስለሚያጸና ፡ ነው ።

አፕንሃይም ፡ "ውሎች ፡ ተዋዋዮቹ ፡ ወገኖች ፡ እንደ ፡ ሕግ ፡ አድርገው ፡ ሊያከብ ሩዋቸው ፡ የሚገቡትን ፡ ሥርዓቶች ፡ ስለሚወስኑ ፡ በመሠረቱ ፡ ውሎች ፡ ሁሉ ፡ ሕግ ፡ መሥራቾች ፡ ናቸው ፡"[3] እንዳሉት ፡ ሁሉ ፤ ሕግ ፡ መሥራቾች ፡ ተብለው ፡ በታወቁ ትና ፡ በሌሎች ፡ ውሎች ፡ መካከል ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ ልዩነት ፡ ባለመኖሩ ፤ ሁለቱም ፡ ዓይነት ፡ ስምምነቶች ፡ "ውል" ፡ በሚለው ፡ ስያሜ ፡ ተጠቃለው ፡ በዚህ ፡ ጽሑፍ ፡ ውስጥ ፡ ገብተው ፡ ይገኛሉ ።

---

* ቢ.ኤ ፤ ኤል.ኤል.ቢ ። ይህ ፡ (የምርምር) ፡ ድርሰት ፡ "የውል ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ መንግሥት ፡ የበላይ ፡ ሕግነት ፡" በሚል ፡ አርእስት ፡ መጀመሪያ ፡ ተዘጋጅቶ ፡ በቀዳማዊ ፡ ኃይለ ፡ ሥላሴ ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡ ለሕግ ፡ ትምህርት ፡ ቤት ፡ በ፲፱፻፶፱ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ለኤል ፡ ኤል ፡ ቢ ፡ ዲግሪ ፡ በማሟያነት ፡ ከቀረቡት ፡ ጽሑፎች ፡ አንዱ ፡ ነበር ። አሁን ፡ በኢትዮጵያ ፡ ውል ፡ የመዋዋልን ፡ ሥልጣን ፡ እንዲጨምር ፡ ተደርጎ ፡ በኢትዮጵያ ፡ የሕግ ፡ መጽሔት ፡ ውስጥ ፡ ለመታተም ፡ በሚስማማ ፡ አኳኋን ፡ ተሻሽሏል ።

1. አርነስት ፡ ሳተው ፡ ኤ ፡ ጋይድ ፡ ቱ ፡ ዲፕሎማቲክ ፡ ፕራክቲስ ፡ (አራተኛ ፡ እትም ፡ የ፲፱፻፶፯ ፡ ዓ ፡ ም ፡) ቁጥር ፡ ፳፻፶፫ ፡ ገጽ ፡ ፫፻፳፮ ።
2. ወደፊት ፡ ገጽ ፡ ፫፻፹፯ ፡ ላይ ፡ ይመለከቷል ።
3. ኤል ፡ አፕንሃይም ፡ ኢንተርናሺናል ፡ ሎው ፡ (ቲሪቲስ) ፡ (፰ኛ እትም ፡ ፲፱፻፶፰ ፡ ዓ ፡ ም ፡) ቮልዩም ፡ ፩ ፡ ቁጥር ፡ ፬፻፺፬ ፡ ገጽ ፡ ፫፻፸፬ ።

በዚህ ፡ የምርምር ፡ ጽሑፍ ፡ ውስጥ ፡ ስለሚከተሉት ፡ ጥያቄዎች ፡ እንመራመራለን ።

፩/ ውል ፡ መዋዋል ፡ የንጉሡ ፡ ነገሥቱ ፡ ብቻ ፡ የሆነ ፡ የተለየ ፡ ሥልጣን ፡ ነውን ?

፪/ ይህንንስ ፡ ሥልጣን ፡ ለሌላ ፡ ባለሥልጣን ፡ በውክልና ፡ ለማስተላለፍ ፡ ይቻላልን ?

፫/ አንድ ፡ ውል ፡ የሕገ ፡ መንግሥቱን ፡ አናቅጻትም ፡ ሆነ ፤ በሥራ ፡ ላይ ፡ ያሉትን ፡ ሕግጋት ፡ ሊለውጥ ፡ ወይም ፡ ሊያሻሽል ፡ ይችላልን ?

፬/ የተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ ከመውጣቱ ፡ በፊትና ፡ ከዚያም ፡ በኋላ ፡ የተደረጉት ፡ ውሎች ፡ በእኩል ፡ ደረጃ ፡ የበላይ ፡ ሕግ ፡ ናቸውን ?

፭/ ውሎችን ፡ ተፈጻሚ ፡ ለማድረግ ፡ በሀገር ፡ ውስጥ ፡ ስለዚሁ ፡ ሕግ ፡ ማውጣት ፡ ያስፈልጋልን ?

፮/ በሀገሪቱ ፡ ሕግና ፡[4] በውሎች ፡ መካከል ፡ የሚኖር ፡ መጻረርን ፡ ለማስታረቅ ፡ የሚቻለው ፡ እንዴት ፡ ነው ?

እነዚህን ፡ ጥያቄዎች ፡ ለመመለስ ፡ የዚህ ፡ ጽሑፍ ፡ ደራሲ ፡ ለጉዳዩ ፡ አግባብ ፡ ያላቸውን ፡ ሁለት ፡ የሕገ ፡ መንግሥቱን ፡ አናቅጻት ፡ ሊተነትን ፡ ይሞክራል ። እነርሱም ፦

ሀ/ ስምምነት ፡ የመዋዋል ፡ ሥልጣንን ፡ የሚሰጠው ፡ አንቀጽ ፡ ፴ ፡ እና ፡

ለ/ ውሎችን ፡ የብሔራዊ ፡ ሕግ ፡ አካል ፡ የሚያደርገውና ፡ በንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ መንግሥት ፡ ግዛትም ፡ የበላይ ፡ ሕግ ፡ ሁነው ፡ ተፈጻሚ ፡ መሆን ፡ እንደሚገባቸው ፡ የሚደነገገው ፡ የበላይ ፡ ሕግ ፡ አንቀጽ ፡ የሆነው ፡ አንቀጽ ፡ ፻፳፪፡

ናቸው ።

ይሁን ፡ እንጂ ፡ በዚህ ፡ ጉዳይ ፡ ላይ ፡ የተጻፉ ፡ ብዙ ፡ የምርምር ፡ ጽሑፎች ፡ ባለመኖራቸው ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፤ የተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥትም ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ ከዋለ ፡ ጊዜው ፡ አጭር ፡ በመሆኑ ፡ ያስገኘው ፡ ሕጋዊ ፡ ተለምዶ ፡ ሰፊ ፡ ካለመሆኑ ፡ የተነሳ ፡ ይህ ፡ ምርምር ፡ በግድ ፡ የጠቅላላ ፡ አቀራረብ ፡ ጠባይ ፡ ይኖረዋል ።

በኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ ስለ ፡ ውሎች ፡ የተሰጠ ፡ የፍርድ ፡ ውሳኔና ፡ የመሳሰሉት ፡ ጽሑፎች ፡ እጠትና ፡ የሕገ ፡ መንግሥት ፡ ረቂቅም ፡ ሆነ ፡ የዝግጅት ፡ ጽሑፍ ፡ ወይም ፡ ስለሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ የተጻፈ ፡ መንግሥታዊ ፡ (ኦፊሴላዊ) ፡ ማብራሪያ ፡ አለመኖር ፤ ከጉዳዩ ፡ አስቸጋሪነት ፡ ጋር ፡ ተዳምሮ ፡ የጸሐፊውን ፡ ሥራ ፡ ከባድ ፡ አድርጎታል ።

ክፍል ፡ አንድ ፤

ውል ፡ የመዋዋል ፡ ሥልጣን ፤

"ውል ፡ መዋዋል" ፡ የሚለው ፡ አገላለጽ ፡ ውል ፡ መደራደርን ፤ በረቂቁ ፡ ላይ ፡ ምልክት ፡ (ፓራፍ) ፡ ማድረግን ፤ መፈራረምን ፤ ውሉን ፡ መቀበልን ፤ ውሉ ፡ የጸደቀበትን ፡ ሰነድ ፡ መለዋወጥን ፤ የሀገሩ ፡ ምክር ፡ ቤት ፡ ስምምነቱን ፡ ያጸደቀበትን ፡

4. "የሀገሪቱ ፡ ሕግ" ፡ (ሙኒሲፓል ፡ ሎው) ፡ የሚባለው ፡ የአንድ ፡ ሀገር ፡ ውስጣዊ ፡ ወይም ፡ ብሔራዊ፡ ሕግ ፡ ነው ።

አዋጅ ፡ አሳትሞ ፡ ማውጣትንና ፡ ከመንግሥታትም ፡ ሆነ ፡ ከኢንተርናሲዮናል ፡ ድርጅቶች ፡ ጋር ፡ የተደረገው ፡ ውል ፡ በሀገሩ ፡ ሕግ ፡ መሠረት ፡ የተፈጸመና ፡ በሕግ ፡ የተደገፈ ፡ መሆኑንና ፤ ፈራሚውም ፡ ባለሥልጣን ፡ ውሉን ፡ ለመዋዋል ፡ ተገቢው ፡ ሥልጣን ፡ የተሰጠው ፡ መሆኑን ፡ ማረጋገጥንም ፡ ያጠቃልላል ።

ሆኖም ፡ ይህ ፡ ጽሑፍ ፡ አሁን ፡ ባሉት ፡ ሕግጋት ፡ መሠረት ፡ በኢትዮጵያ ፡ ውል፡ የመዋዋል ፡ ሥልጣን ፡ ያለው ፡ ማን ፡ እንደሆነና ፡ ወይም ፡ የሚያስከትለውን ፡ ውጤት፡ ለማሳየት ፡ ይሞክራል ፡ እንጂ ፤ ሻምበል ፡ ሽመልስ ፡ መታፈሪያ ፡[5] በጻፉት ፡ ጽሑፍ ፡ ውስጥ ፡ ተጠቃልሎ ፡ ከተገለጸው ፡ የውል ፡ መዋዋል ፡ ሥርዓት ፡ ውስጥ ፡ ገብቶ ፡ ዝር ዝሩን ፡ ሊያስረዳ ፡ አይሞክርም ።

ቢሆንም ፤ የተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ ከመውጣቱ ፡ በፊትና ፡ ከወጣ ፡ ወዲህ ፡ ውል ፡ በማዋዋል ፡ ረገድ ፡ መሠረታዊ ፡ ልዩነት ፡ መኖሩን ፡ ማመልከት ፡ ያሻል ።

ሀ/ <u>ውል ፡ ለመዋዋል ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ያለው ፡ ልዩ ፡ ሥልጣን ፤</u>

የተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ ከወጣበት ፡ ከጥቅምት ፡ ፳፬ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፵፰ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በፊት ፡ ስምምነት ፡ የመዋዋል ፡ ሥልጣን ፡ የነበረው ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ብቻ፡ ሲሆን ፤ ይህም ፡ ሥልጣኑ ፡ ገደብ ፡ አልነበረውም ፤ ወይም ፡ ለዚህ ፡ ሥልጣኑ ፡ ገደብ ፡ አልተበጀለትም ፡ ነበር ።

ይህንኑም ፡ "ንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ እንደ ፡ ሕጉ ፡ ማናቸውንም ፡ ዓይነት ፡ ውል ፡ ለመዋ ዋልና ፡ ለመፈረም ፡ ይችላል" ከሚለው ፡ ከ፲፱፻፳፫ ፡ ዓመተ ፡ ምሕረቱ ፡ ሕገ ፡ መንግ ሥት ፡ አንቀጽ ፡ ፲፬ ፡ ይረዷል ።

በገቢር ፡ እንደሚታየው ፡ ግን ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ በ፲፱፻፴፮ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ትእዛዝ ፡ ቁጥር ፡ ፩ ፡ ውሎችንና ፡ ስምምነቶችን ፡ ተነጋግሮ ፡ ለመዋዋል ፡ ያላቸውን ፡ ሥልጣን ፡ እርሳቸውን ፡ ወክሎ ፡ ውል ፡ እንዲዋዋል ፡ ለውጭ ፡ ጉዳይ ፡ ሚኒስትሩ ፡ ሥልጣን ፡ ሰጥተ ውታል ።[6] የተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ ከወጣ ፡ ወዲህም ፡ ቢሆን ፤ ይህ ፡ ውክልና ፡ ሲሠራበት ፡ ቆይቶ ፡ ነበር ። ሆኖም ፡ ወደፊት ፡ እንደሚገለጸው ፡ ሁሉ ፤ ይህ ፡ ውክልና ፡ በ፲፱፻፶፰ ፡ ዓ ፡ ምሕረቱ ፡ ትእዛዝ ፡ ቁጥር ፡ ፳፯ ፡ ተሻሽሎአል ።

የተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ ከወጣ ፡ ወዲህም ፡ ውል ፡ መዋዋል ፡ ንዑስ ፡ ክፍሉ ፡ የሆነው ፡ ከውጭ ፡ ሀገር ፡ ጋራ ፡ የሚደረገውን ፡ ግንኙነት ፡ የመምራቱ ፡ ሥል ጣን ፡ በሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ አንቀጽ ፡ ፴ ፡ ለንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ተሰጥቶታል ።[7] ቢሆንም ፡

---

5. ሽመልስ ፡ መታፈሪያ ፤ <u>በኢትዮጵያ ፡ ስምምነት ፡ የመዋዋል ፡ ሥልጣን</u> ፡ (ለኤል ፡ ኤል ፡ ቢ ፡ ዲግሪ ፡ በማሟያነት ፡ የቀረበ ፡ ጽሑፍ ፡ በቀዳማዊ ፡ ኃይለ ሥላሴ ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡ የሕግ ፡ ትምህርት ፡ ቤት፡ ፲፱፻፶፱ ፡ ዓ ፡ ም ፡)

6. በ፲፱፻፴፮ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ስለ ፡ ሚኒስትሮች ፡ ሥልጣን ፡ አወሳሰን ፡ የወጣው ፡ ትእዛዝ ፡ ቁጥር ፡ ፩ ፡ አንቀጽ ፡ ፴፫ ፡ (ረ ፡ እና ፡ ሰ) ፡ <u>ነጋሪት ፡ ጋዜጣ ፡</u> ፪ኛ ፡ ዓመት ፡ ቁጥር ፡ ፫ ።

7. የተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ አንቀጽ ፡ ፴ ፡ እንዲህ ፡ ይላል ።

ንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ከውጭ ፡ አገር ፡ ጋራ ፡ የሚደረገውን ፡ ግንኙነት ፡ የበላይ ፡ ሆኖ ፡ ይመራል ። ንጉሠ፡ ነገሥቱ ፡ አምባሳደሮችን ፡ ሚኒስትሮችንና ፡ መልእክተኞችን ፡ እየሾመ ፡ ይልካል ። በዚህም ፡ ዓይነት ፡ ከውጭ ፡ አገር ፡ እየተሾሙ ፡ የሚመጡትን ፡ ይቀበላል ። ከውጭ ፡ መንግሥት ፡ ጋራ ፡ ያለውን ፡ ክርክር ፡ ሕጋዊ ፡ በሆነና ፡ በሰላማዊ ፡ መንገድ ፡ ለመወሰን ፡ እንዲሁም ፡ ፀጥታና ፡ የጋራ ፡ መከላከያ ፡ በሚጠበ ቅበት ፡ ረገድ ፡ ከውጭ ፡ አገር ፡ መንግሥታት ፡ ጋር ፡ ተባብሮ ፡ መሥራት ፡ የእርሱ መብት ፡ ነው ።

በኢትዮጵያ ፡ ስም ፡ ውሎችንና፡ ሌሎችንም፡ የኢንተርናሲዮናል ፡ ስምምነቶች፡ ለማጽደቅና ፡ በንጉሠ፡ ነገሥቱ ፡ መንግሥት ፡ ላይ ፡ ሊፈጸሙ ፡ ግዴታ ፡ ከመሆናቸው ፡ አስቀድሞ ፡ የትኞቹ ፡ ውሎችና ፡ የኢን ተርናሲዮናል ፡ ስምምነቶች ፡ መጽደቅ ፡ እንደሚገባቸው ፡ የመወሰኑ መብት ፡ የርሱ ፡ ብቻ ፡ ነው ።

ከዚህ ፡ በታች ፡ እንደተገለጸው ፡ አንዳንዶቹን ፡ ውሎች ፡ ፓርላሜንቱ ፡ እንዲቀበላቸው ፡ የሚያስፈልግ ፡ መሆኑ ፡ በተጠቀሰው ፡ አንቀጽ ፡ ውስጥ ፡ ተመልክቷል ።

ለ/ የሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ የአንቀጽ ፡ ፴ ፡ ትንታኔ።

(ሀ) በአማርኛውና ፡ በእንግሊኛው ፡ ጽሑፍ ፡ መካከል ፡ ያለው ፡ ልዩነት ፤

የተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ አንቀጽ ፡ ፴ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ከውጭ ፡ ሀገሮች ፡ ጋራ ፡ የሚያደርጉትን ፡ ግንኙነቶች ፡ በመምራትና ፡ ውሎችንም ፡ በመዋዋል ፡ ረገድ ፡ ያለውን ፡ ልዩ ፡ ሥልጣንና ፡ የተጣለበትንም ፡ የሥልጣን ፡ ገደብ ፡ ባጭሩ ፡ ያስረዳል ። የዚህ ፡ አንቀጽ ፡ ትንታኔ ፡ የሚከተሉትን ፡ ፍሬ ፡ ነገሮች ፡ ያመለክታል ።

ከሁሉ ፡ አስቀድሞ ፡ የተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ አንቀጽ ፡ ፴ ፡ የአማርኛው ፡ ጽሑፍ ፡ እንደ ፡ እንግሊዝኛው ፡ ሳይሆን ፡ በሁለት ፡ ንዑሳን ፡ ክፍሎች ተከፍሏል ። የመጀመሪያው ፡ ክፍል ፡ የሚናገረው ፡ ከውጭ ፡ አገር ፡ መንግሥታት ፡ ጋራ ፡ ስለሚደረገው ፡ ግንኙነት ፡ በጠቅላላ ፡ ሲሆን ፤ ሁለተኛው ፡ ክፍል ፡ ግን ፡ በተለይ ፡ የሚናገረው ስምምነት ፡ ስለመዋዋል ፡ ጉዳይ ፡ ነው ። ቢሆንም ፡ "ከውጭ ፡ ሀገር ፡ ጋራ ፡ የሚደረገውን ፡ ግንኙነት ፡ የበላይ ፡ ሆኖ ፡ ይመራል ፡" የሚለው ፡ የመጀመሪያው ፡ ሐረግ ፡ ውል ፡ የመዋዋልንም ፡ ሥልጣን ፡ የሚጨምር ፡ መሆኑን ፡ መገንዘብ ፡ ያሻል ። (እንክሮው ፡ የደራሲው ፡ ነው) ።

ሁለተኛም ፡ የዚሁ ፡ አንቀጽ ፡ የአማርኛው ፡ ጽሑፍ ፡ "እርሱ ፡ ብቻ" ፡ የሚሉትን ፡ ቃላት ፡ የሚጨምረው ፡ በሁለተኛው ፡ ክፍል ፡ ውስጥ ፡ ብቻ ፡ ነው ። ስለዚህ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ በመንግሥታት ፡ መካከል ፡ ያሉትን ፡ ክርክሮች ፡ በመወሰንና ፡ ከውጭ ፡ ሀገር ፡ መንግሥታት ፡ ጋር ፡ ተባብሮ ፡ መሥራትን ፡ በሚመለከቱ ፡ ጉዳዮች ፡ ውል ፡ የመዋዋል ፡ ሥልጣኑን ፡ (ይኸውም ፡ ማንኛውንም ፡ ዓይነት ፡ ስምምነት ፡ መዋዋልን ፡ የሚጨምር ፡ ሲሆን) ፡ ለሌላ ፡ ባለሥልጣን ፡ ሊያስተላልፈው ፡ ሲችል ፤ ውሎችን ፡ በማጽደቅ ፡ ረገድ ፡ ያለውን ፡ ሥልጣኑን ፡ ግን ፡ ለሌላ ፡ ባለሥልጣን ፡ በውክልና ፡ ሊያስተላልፈው ፡ አይችልም ፡ ለማለት ፡ ይቻላል ።

በዚሁ ፡ በሚተነተነው ፡ አንቀጽ ፡ በአምስተኛው ፡ ዐረፍተ ፡ ነገር ፡ ላይ ፡ እንደተመለከተው ፤ የትኞቹ ፡ ውሎች ፡ መጽደቅ ፡ እንደሚገባቸው ፤ የትኞቹ ፡ መጽደቅ ፡ እንደማይገባቸው ፡ የመወሰኑ ፡ መብት ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ብቻ ፡ ነው ። ቢሆንም ፡ ፓርላሜንቱ ፡ እንዲቀበላቸው ፡ የሚያስፈልጉት ፡ ውሎች ፡ የትኞቹ ፡ እንደሆኑ ፡ በመወሰን ፡ ረገድ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ያለው ፡ ልዩ ፡ ሥልጣን ፡ መጠን ፡ የሚለካውና ፡ ሊለካም ፡ የሚገባው ፡ በአንቀጽ ፡ ፴ ፡ ውስጥ ፡ "ይሁን ፡ እንጂ" ፡ በሚለው ፡ ንዑስ ፡ አረፍተ ነገር ፡ ውስጥ ፡ በተመለከተው ፡ አጠቃላይ ፡ መምሪያ ፡ መሠረት ፡ ነው ።

የዚህ ፡ ጽሑፍ ፡ ደራሲ ፡ በአንቀጽ ፡ ፴ ፡ ውስጥ ፡ "ይሁን ፡ እንጂ" ፡ በሚለው ገደብ ፡ አውጭ ፡ የአነጋገር ፡ ስልት ፡ ውስጥ ፡ ስለተዘረዘሩት ፡ ውሎችና ፡ ስምምነቶች፡

"ይሁን ፡ እንጂ ፡ የሰላምን ፡ ውሎች ፡ ሁሉ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱን ፡ መንግሥት ፡ ግዛት ፡ አገር ፡ ወይም ፡ ከግዛቱ ፡ ማናቸውንም ፡ ክፍል ፡ ወይም ፡ ገዢነት ፡ ወይም ፡ ዳኝነትን ፡ ሥልጣን ፡ የሚያሻሽሉ ፡ ወይም ፡ በንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ መንግሥት ፡ ዜጎች ፡ ላይ ፡ ግዴታን ፡ የሚያስከትሉ ፡ ወይም ፡ ጸንቶ ፡ የቆመውን ፡ ሕግ ፡ የሚያሻሽሉ ፡ ወይም ፡ የመንግሥት ፡ ገንዘብ ፡ ወጪ ፡ እንዲሆንባቸው ፡ የሚጠይቁ ፡ ወይም ፡ ብድሮች ፡ ወይም ፡ ሞኖፖል ፡ ያለባቸው ፡ ውሎችና ፡ የኢንተርናሲዮናል ፡ ስምምነቶች ፡ በንጉሠ ነገሥቱ ፡ ከመጽደቃቸው ፡ በፊት ፡ ለፓርላሜንት ፡ መቅረብ ፡ አለባቸው ። ሁለቱ ፡ ምክር ፡ ቤቶች ፡ በዚህ ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ በአንቀጽ ፡ ፺፰ ፡ እስከ ፡ ፺ ፡ በተጻፈው ፡ መሠረት ፡ የተቀበሏቸው ፡ እንደ ፡ ሆነ ፤ እንዲጸድቁ ፡ ለንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ይቀርባሉ ።"

የሻምበል ፡ ሽመልስ ፡[8] ባደረጉት ፡ ትንታኔና ፡ በሰጡትም ፡ መደምደሚያ ፡ አሳብ ፡ በጠቅላላው ፡ ሲሰማማ ፤ በኢትዮጵያ ፡ ዜጎች ፡ ላይ ፡ በግል ፡ (ማለት ፡ በየሰው ፡ ላይ) ፡ ግዴታን ፡ ስለሚያስከትሉ ፡ ውሎች ፡ በሚገልጸው ፡ ዓረፍተ ፡ ነገር ፡ በአማርኛውና ፡ በእንግሊዝኛው ፡ ጽሑፍ ፡ መካከል ፡ ልዩነት ፡ መኖሩን ፡ ለማመልከት ፡ ይሻል ። ከሁሉ አስቀድሞ ፡ በእንግሊዝኛው ፡ ጽሑፍ ፡ ውስጥ ፡ ለሚገኘው ፡ "በየሰው ፡ ላይ» ፡ ለሚ ለው ፡ ቃል ፡ በአማርኛው ፡ ጽሑፍ ፡ ውስጥ ፡ ተመጣጣኝ ፡ የሚሆነው ፡ ቃል ፡ አይገኝለ ትም ። ሁለተኛም ፡ "በርደን" ፡ (burden) የሚለው ፡ የእንግሊዝኛው ፡ ቃል ፡ "ጉዳት" ፡ በሚለው ፡ የአማርኛ ፡ ቃል ፡ ተተርጉሞአል ። በአማርኛ ፡ "ጉዳት" ፡ የሚለው ፡ ቃል ፡ ሁለት ፡ ዓይነት ፡ አገባብ ፡ አለው ። ይኸውም ፡ (ሀ) በአካል ፡ ላይ ፡ የሚደርስ ፡ ጉዳት ፤ (ለ) የንብረት ፡ መጥፋት ፡ ወይም ፡ በንብረት ፡ ላይ ፡ የሚደርስ ፡ ጉዳት ፡ የማለት ፡ ትርጉም ፡ የሚሰጥ ፡ ሲሆን ፤ "በኢትዮጵያ ፡ ዜጎች ፡ ላይ ፡ ግዴታን ፡ የሚያ ስከትሉ ፡ የስምምነት ፡ ውሎች" ፡ የሚለው ፡ የእንግሊዝኛው ፡ ዐረፍተ ፡ ነገር ፡ ወደ ፡ አማርኛ ፡ ሲተረጎም ፡ "በንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ መንግሥት ፡ ዜጎች ፡ ላይ ፡ ጉዳ ትን ፡ የሚያመጡ ፡ ---ውሎች" ፡ ተብሏል ።

ስለዚህ ፡ የሀገሪቱ ፡ መደበኛ ፡ ቋንቋ ፡ በሆነው ፡ በአማርኛው ፡ ጽሑፍ ፡ መሠረት ፤ ሀብትነቱ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ዜጎች ፡ በሆነ ፡ ንብረት ፡ ላይ ፡ ጉዳትን ፡ ወይም ፡ ጥፋትን ፤ አለዚያም ፡ በኢትዮጵያ ፡ ዜጎች ፡ ላይ ፡ የአካል ፡ ጉዳትን ፡ የሚያደርስ ፡ (ሊያደርስ ፡ የሚችል) ፡ ማናቸውም ፡ የውል ፡ ስምምነት ፡ በንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ከመጽደቁ ፡ በፊት ፡ ለፓርላሜንቱ ፡ መቅረብ ፡ አለበት ። ስለዚህ ፡ (ሀ) ለአንድ ፡ የውጭ ፡ አገር ፡ መንግሥት፡ ለኢምባሲው፡ ማሠሪያ፡ የሚያስፈልገውን፡ መሬት፡ ከባለንብረቱ፡ ጋር ፡ ስለዋጋ፡ በቀጥታ፡ በመዋዋል ፡ ፈንታ ፡ ባለርስቱን ፡ በማስለቀቅ ፡ (ኤክስፐሮፕሪየሺን) ፡ ሥርዓት ፡ መሠ ረት ፡ የመውሰድን ፡ መብት ፡ እና ፡ (ለ) ፡ በሀገሪቱ ፡ ውስጥ ፡ ከሚኖሩት ፡ የዲፕሎማ ቲክ ፡ ሠራተኞች ፡ ማናቸውም ፡ ቢሆን ፡ በኢትዮጵያ ፡ ዜጎች ፡ ላይ ፡ የአካል ፡ ጉዳትን፡ ቢያደርስ ፡ በቂ ፡ ካሣ ፡ እንዳይከፍል ፡ መብት ፡ ይሰጣል ፡ ተብሎ ፡ ሊተረጎም ፡ የሚ ችል ፡ ስምምነት ፡ በሕገ ፡ መንግሥት ፡ አንቀጽ ፡ ፴ ፡ በአማርኛው ፡ ጽሑፍ ፡ ከተመለከ ቱት ፡ ለፓርላማ ፡ ሊቀርቡ ፡ ለሚገቡት ፡ የውል ፡ ዓይነቶች ፡ እንደምሳሌ ፡ ሊጠቀስ ፡ ይቻላል ። በሌላ ፡ በኩል ፡ ደግሞ ፡ የእንግሊዝኛው ፡ ጽሑፍ ፡ የበለጠ ፡ ትክክል ፡ ሆኖ፡ የሚቆጠር ፡ የሆነ ፡ እንደሆነ ፡ በሻምበል ፡ ሽመልስ ፡ እንደተብራራው ፡ ሁሉ ፤ ለአንድ፡ የውጭ ፡ አገር ፡ መንግሥት ፡ ወታደራዊ ፡ ተራድኦን ፡ የሚፈቅድ ፡ የስምምነት ፡ ውልም ፡ ሆነ ፤ ለአንድ ፡ የውጭ ፡ አገር ፡ መንግሥት ፡ ጥቅም ፡ ሲባል ፡ የተጣለ ፡ ግብር ፡ በኢትዮጵያ ፡ ዜጎች ፡ ላይ ፡ ግዴታን ፡ ሊያስከትል ፡ ይችላል ።

(ለ) ውል ፡ የመዋዋል ፡ ሥልጣንን ፡ በውክልና ፡ ስለማስተላለፍ ፤

የ፲፱፻፶፰ ፡ ዓመተ ፡ ምሕረቱ ፡ ትእዛዝ ፡ ቁጥር ፡ ፵፮ ፡ ከወጣ ፡ ወዲህ ፡ የውጭ ፡ ጉዳይ ፡ ሚኒስትር ፤ የገንዘብ ፡ ሚኒስትርና ፡ የልማትና ፡ የፕላን ፡ ሚኒስትር ፡ የኢንተር ናሲዮናል ፡ ውሎችን ፤ ስምምነቶችንና ፡ ድርድሮችን ፡ ተነጋግሮ ፡ ለመዋዋል ፡ በዚሁ ፡ ትእዛዝ ፡ ሥልጣን ፡ ሲሰጣቸው ፤ የመከላከያና ፡ የውጭ ፡ ጉዳይ ፡ ሚኒስትሮች ፡ ደግሞ፡ እነዚህ ፡ ውሎችና ፡ ስምምነቶች ፡ የሚያስከትሉት ፡ ግዴታ ፡ መፈጸሙን ፡ እንዲያረ

8. እላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቁጥር ፡ ፰ ፡ የተጠቀሰውን ፡ ገጽ ፡ ፩፻፵፪—፩፻፵፬ ፤ ፩፻፶፪—፩፻፶፬ ፤ ፩፻፶፰—፩፻፷ ፤ ፩፻፸፩—፩፻፸፪ ፤ ፩፻፸፭—፩፻፸፰ ፤ ፩፻፺፩—፩፻፺፫ ፤ ፩፻፺፯—፩፻፺፰ ፤ ይመለከቷል ።

ጋግጡና ፡ የሀገሪቱን ፡ ውሎች ፡ ስምምነቶችና ፡ የኢንተርናሲዮናል ፡ ግዴታዎች ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ እንዲያውሉ ፡ ተደርጎአል ።[9]

ስለዚህ ፡ ሥልጣኑ ፡ በተለይ ፡ ለሌላ ፡ ሚኒስትር ፡ ወይም ፡ የመንግሥት ፡ ባለሥልጣን ፡ ካልተሰጠ ፡ በቀር ፤ የተወሰኑ ፡ ዓይነት ፡ ውሎችን ፡ ተነጋግሮ ፡ ለመፈረም ፡ ለውጭ ፡ ጉዳይ ፡ ሚኒስትር ፡ በትእዛዙ ፡ በቁጥር ፡ ፳፰ ፡ (ሐ) ፡ ሥልጣን ፡ ተሰጥቶታል። ሌሎች ፡ ሚኒስትሮች ፡ ወይም ፡ የመንግሥት ፡ ባለሥልጣኖች ፡ ተነጋግረው ፡ ለመዋዋል፣ የሚችሉት ፡ የውል ፡ ዓይነት ፤ የገንዘብ ፡ ሚኒስትር ፡ የሚያደርገው ፡ የብድርና ፡ የክሬዲት ፡ ስምምነት ፡ ሲሆን ፤ የቀድሞው ፡ የልማትና ፡ ፕላን ፡ ሚኒስትር ፡ ብቻውን ፡ ያደርገው ፡ የነበረውና ፡ አሁን ፡ ግን ፡ በ፲፱፻፷፪ ፡ ዓመተ ፡ ምሕረቱ ፡ ትእዛዝ ፡ ቁጥር ፡ ፷፫ ፡ በአንቀጽ ፡ ፭ ፡ በንዑስ ፡ አንቀጽ ፡ ፫ ፡[10] እንደተገለጸው ፡ የጠቅላይ ፡ ሚኒስትሩ ፡ ጽሕፈት ፡ ቤት ፡ አካል ፡ የሆነው ፡ የአሁኑ ፡ የፕላን ፡ ኮሚሽን ፡ ጽሕፈት ፡ ቤት ፡ የበላይ ፡ ሹም ፡ ጉዳዩ ፡ ከሚመለከተው ፡ ሚኒስትር ፡ ጋር ፡ ሆኖ ፡ የሚያደርገው ፡ የኤኮኖሚና ፡ የቴክኒክ ፡ ተራድኦ ፡ ስምምነት ፡ ነው ።

ሌሎች ፡ ሚኒስትሮችና ፡ የመንግሥት ፡ መሥሪያ ፡ ቤቶች ፡ የበላይ ፡ ባለሥልጣኖች ፡ የአስፈጻሚው ፡ ክፍል ፡ ወኪሎች ፡ እንደመሆናቸው ፡ መጠን ፤ እላይ ፡ በተጠቀሱት ፡ ሚኒስትሮች ፡ ባንደኛው ፡ ወይም ፡ በንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ውሉን ፡ ወይም ፡ ስምምነቱን ፡ እንዲዋዋል ፡ "ሙሉ ፡ ሥልጣን" ፡ በተሰጠው ፡ በውጭ ፡ አገር ፡ በሚገኝ ፡ የኢትዮጵያ ፡ አምባሳደር ፡ ወይም ፡ ሚኒስትር ፡ በተፈረመ ፡ ውል ፡ ሥር ፡ የሚጠቃለሉ፡ ውሎችን ፡ ወይም ፡ ስምምነቶችን ፡ ለመዋዋል ፡ (ለመፈራረም) ፡ ይችላሉ ። ስለባህል ፡ ግንኙነት ፡ የሚደረግ ፡ ስምምነት ፡ ወይም ፡ አንድን ፡ እቅድ ፡ ለማስፈጸም ፡ (ለምሳሌ፣ አንድ ፡ ትምህርት ፡ ቤት ፡ ከሁለት ፡ ተዋዋይ ፡ ወገኖች ፡ በተውጣጣ ፡ የጋራ ፡ ገንዘብ ፡ ለማሠራት) ፡ የሚደረግ ፡ ስምምነት ፡ በሌሎች ፡ ሚኒስትሮችና ፡ የመንግሥት ፡ መሥሪያ ፡ ቤቶች ፡ የበላይ ፡ ባለሥልጣኖች ፡ ለሚፈረሙ ፡ ስምምነቶች ፡ እንደ ፡ ምሳሌ ፡ መጥቀስ ፡ ይቻላል ።

(ሐ) የሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ አንቀጽ ፡ ፴ ፡ ምርምር ፡ ማጠቃለያ ፡ አሳብ ፤

በዚህ ፡ በአርዕስቱ ፡ በተጠቀሰው ፡ አንቀጽ ፡ ውስጥ ፡ "ይሁን ፡ እንጂ" በሚለው፡ ገደብ ፡ አውጪ ፡ የአነጋገር ፡ ስልት ፡ ውስጥ ፡ የተዘረዘሩት ፡ አንዳንድ ፡ ዓይነት ፡ ስምምነቶችና ፡ ውሎች ፤ በፓርላሜንት ፡ መጽደቅ ፡ አለባቸው ፡ የሚለው ፡ ሳይጓደል፤ በተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ አንቀጽ ፡ ፴ ፡ መሠረት ፡ ውል ፡ መዋዋል ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ የተለየ ፡ ሥልጣን ፡ ነው ። በ፲፱፻፷፮ ፡ ዓመተ ፡ ምሕረቱ ፡ ትእዛዝ ፡ ቁጥር ፡ ፵፮ ፡ መሠረት ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ውሎችንና ፡ ስምምነቶችን ፡ ተነጋግሮ ፡ ለመዋዋል ፡ ያላቸውን ፡ ሥልጣን ፡ ለውጭ ፡ ጉዳይ ፡ ሚኒስትር ፤ ለገንዘብ ፡ ሚኒስትርና ፡ ለቀድሞው ፡ የልማትና ፡ የፕላን ፡ ሚኒስትር ፡ (ለአሁኑ ፡ የፕላን ፡ ኮሚሽን ፡ ዋና ፡ መሥሪያ ፡ ቤት ፡ የበላይ ፡ ሹም ፡) ሰጥተዋል ። የተቀሩት ፡ ሚኒስትሮችና ፡ የመንግሥት ፡ መሥሪያ ፡ ቤቶች ፡ የበላይ ፡ ባለሥልጣኖች ፡ ሊዋዋሉ ፡ የሚችሉት ፡ የባህል ፡ ነክ ፡ ስምምነቶችንና፡ ቀደም ፡ ሲል ፡ መንግሥቱን ፡ ወክሎ ፡ ውል ፡ ለመዋዋል ፡ ሥልጣን ፡ የተሰጠው ፡ ባለ

---

9. በ፲፱፻፶፰ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ስለሚኒስትሮች ፡ ሥልጣን አወሳሰን ፡ የወጣው ፡ (ማሻሻያ ፡ ቁጥር ፡ ፩) ፡ ትእዛዝ ፡ ቁጥር ፡ ፵፮ ፡ አንቀጽ ፡ ፳፮ ፡ (ሰ ፡ እና ፡ ሸ) ፡ አንቀጽ ፡ ፳፰ ፡ (ሐ ፡ እና ፡ መ) ፡ አንቀጽ ፡ ፳፱ ፡ (ሸ) ፡ አንቀጽ ፡ ፴፫ ፡ (ሸ) ፡ ነጋሪት ፡ ጋዜጣ ፡ ፳፭ኛ ፡ ዓመት ፡ ቁጥር ፡ ፳፫ ፤
10. በ፲፱፻፷፪ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ስለ ፡ ፕላን ፡ ኮሚሽን ፡ የወጣ ፡ ትእዛዝ ፤ (ትእዛዝ ፡ ቁጥር ፡ ፷፫) ፡ አንቀጽ ፡ ፭ ፡ (፫) ፡ ነጋሪት ፡ ጋዜጣ ፡ ፳፱ኛ ፡ ዓመት ፡ ቁጥር ፡ ፲፱ ።

ሥልጣን ፡ ካደረገው ፡ ስምምነት ፡ ውስጥ ፡ የተመለከቱት ፡ እቅዶችና ፡ ፕሮግራሞች ፡ የሚፈጸሙበትን ፡ ሁኔታ ፡ በመወሰን ፡ የሚደረጉ ፡ ስምምነቶች ፡ ብቻ ፡ ናቸው ።

በሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ በአንቀጽ ፡ ፴ ፡ ውስጥ ፡ የተመለከተው ፡ የተጠበቀ ፡ ሆኖ ፤ በኢትዮጵያ ፡ ስም ፡ ውሎችንና ፡ ሌሎችንም ፡ የኢንተርናሲዮናል ፡ ስምምነቶች ፡ የማጽደቅና ፡ በኢትዮጵያ ፡ ላይ ፡ ሊፈጸሙ ፡ ግዴታ ፡ ከመሆናቸው ፡ አስቀድሞ ፡ የትኞቹ ፡ ውሎችና ፡ የኢንተርናሲዮናል ፡ ስምምነቶች ፡ መጽደቅ ፡ እንደሚገባቸው ፡ የመወሰኑ ፡ ሥልጣን ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ብቻ ፡ የሆነ ፡ ሥልጣን ፡ ነው ። ይህም ፡ የሆነበት ፡ ምክንያት ፤ የአንቀጽ ፡ ፴ ፡ የአማርኛውና ፡ የእንግሊዝኛው ፡ ጽሑፍ ፡ ሁለቱም ፡ ባንድነት ፡ ይህ ፡ መብት ፡ ያለው ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ብቻ ፡ እንደሆነ ፡ ስለሚገልጹ ፡ ነው ። ይህም ፡ ሥልጣን ፡ ለማናቸውም ፡ ባለሥልጣን ፡ ቢሆን ፡ በውክልና ፡ የማይሰጥ ፡ ነው ።

(መ) የሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ አንቀጽ ፡ ፩ ፡ እና ፡ አንቀጽ ፡ ፴ ፡ የሚስማሙበት ፡ ሁኔታ፤

በሻምበል ፡ ሽመልስ ፡ ጽሑፍ ፡[11] ውስጥ ፡ በሚገባ ፡ እንደተገለጸው ፤ የተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ አንቀጽ ፡ ፩ ፡ እንዳለ ፡ ሲነበብ ፤ የኢትዮጵያ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ መንግሥት ፡ ግዛት ፡ የሆኑ ፡ ክፍለ ፡ ሀገሮችንና ፡ የገዢነት ፡ መብቶችን ፡ ለባዕድ ፡ ሊያስተላልፉ ፡ የሚችሉ ፡ ውሎች ፡ እንዳይደረጉ ፡ የሚከለክል ፡ ይመስላል ። በሌላ ፡ በኩል ፡ ደግሞ ፡ ስምምነቱ ፡ በንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ከመጽደቁ ፡ አስቀድሞ ፡ ፓርላሜንቱ ፡ እንዲቀበለው ፡ ለፓርላሜንቱ ፡ የሚቀርብ ፡ ሆኖ ፤ የንጉሠ ፡ ነገሥቱን ፡ ግዛት ወይም ፡ ከግዛቱ ፡ ማናቸውንም ፡ ክፍል ፡ ወይም ፡ ገዢነቱን ፡ የሚያሻሽሉ ፡ ውሎችን ፡ ለመዋዋል ፡ የሚያስችል ፡ መንገድ ፡ የሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ አንቀጽ ፡ ፴ ፡ ይከፍታል ። ስለዚህ ፡ በሁለቱ ፡ ሕገ ፡ መንግሥታዊ ፡ አናቅጻት ፡ መካከል ፡ ያለውን ፡ መሠረታዊ ፡ መጻረር ፡ እንደምንም ፡ ብሎ ፡ ማስታረቅ ፡ ይገባል ።

ማናቸውም ፡ ሀገር ፡ ቢሆን ፡ በራሱ ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ ለራሱ ፡ ጥቅም ፡ የሚሆኑትን ፡ ውሎች ፡ ከሌላ ፡ መንግሥት ፡ ጋር ፡ እንዳይዋዋል ፡ ራሱን ፡ ስለማይከለክል ፤ የዚህ ፡ ጽሑፍ ፡ ደራሲ ፡ እነዚህን ፡ ሁለት ፡ አናቅጻት ፡ ለማስማማት ፡ የሚሻው ፡ ስለተለየ ፡ ጉዳይ ፡ የሚናገረው ፡ የሕግ ፡ አንቀጽ ፡ ስለጠቅላላው ፡ በሚናገረው ፡ የሕግ ፡ አንቀጽ ፡ ላይ ፡ የበላይነት ፡ አለው ፡ በሚለው ፡ በታወቀው ፡ የሕግ ፡ አተረጓጎም ፡ ዘዴ ፡ ነው ። ስለዚህ ፡ አንቀጽ ፡ ፩ ፡ ጠቅላላ ፡ አነጋገር ፡ ከመሆኑም ፡ ሌላ ፡ የሚገኘው ፡ በጠቅላላው ፡ ክፍል ፡ ውስጥ ፡ ስለሆነ ፤ መተርጎም ፡ የሚገባው ፡ በኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ በተለይ ፡ ስምምነት ፡ ስለመዋዋል ፡ ሥልጣን ፡ በሚናገረው በአንቀጽ ፡ ፴ ፡ መሠረት፡ ሊሆን ፡ ይገባል ።

ሐ/ የፓርላሜንቱ ፡ መቀበል ፡ አስፈላጊ ፡ ስለመሆኑ ፤

በተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ አንቀጽ ፡ ፴ ፡ ውስጥ ፡ እንደተመለከተው ፡ ቀጥሎ ፡ የተዘረዘሩትን ፡ ጉዳዮች ፡ የሚመለከቱ ፡ ውሎች ፡ ሁሉ ፡—

፩/ የሰላም ፡ ውሎች ፡

፪/ የንጉሠ ፡ ነገሥቱን ፡ መንግሥት ፡ ግዛት ፡ ሀገር ፡ የሚያሻሽሉ ፡ ውሎችና ፡ የኢንተርናሲዮናል ፡ ስምምነቶች ፡

---

11. አላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቁጥር ፡ ፭ ፡ የተጠቀሰውን ፤ ከገጽ ፡ ፩፻፵—፩፻፵፪ ፡ ያለውን ፡ ይመለከቷል ።

፫/ ከግዛቱ ፡ በማናቸውም ፡ ክፍል ፡ ላይ ፡ የበላይ ፡ ገዢነትንም ፡ ሆነ ፡ የዳኝነት ፡ ሥልጣንን ፡ የሚያሻሽሉ ፡ ውሎችና ፡ የኢንተርናሲዮናል ፡ ስምምነቶች ፤

፬/ በኢትዮጵያ ፡ ዜጎች ፡ ላይ ፡ ግዴታን ፡ የሚያመጡ ፡ (ወይም ፡ እንደ ፡ አማርኛው ፡ ጽሑፍ ፤ በንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ መንግሥት ፡ ዜጎች ፡ ላይ ፡ የአካል፡ ወይም ፡ የንብረት ፡ ጉዳትን ፡ የሚያመጡ) ፡ ውሎችና ፡ የኢንተርናሲዮናል ፡ ስምምነቶች ፤

፭/ ጸንቶ ፡ የሚሠራበትን ፡ ሕግ ፡ የሚያሻሽሉ ፡ ውሎችና ፡ የኢንተርናሲዮናል ፡ ስምምነቶች ፤

፮/ የመንግሥት ፡ ገንዘብ ፡ ወጪ ፡ እንዲሆንባቸው ፡ የሚጠይቁ ፡ ውሎች ፤

፯/ ስለብድሮች ፡ የተደረጉ ፡ ውሎችና ፡ የኢንተርናሲዮናል ፡ ስምምነቶች ፤

፰/ እንዲሁም ፡ ሞኖፖል ፡ ያለባቸው ፡ ውሎችና ፡ የኢንተርናሲዮናል ፡ ስምምነቶች ፤

በንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ መንግሥት ፡ ግዛትና ፡ በነዋሪዎቹ ፡ ላይ ፡ ተፈጻሚ ፡ ግዴታ ፡ ከመሆናቸው ፡ በፊት ፤ ማለት ፡ በሀገሪቱ ፡ ውስጥ ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ ከመዋላቸውና ፡ ከመፈጸማቸው ፡ አስቀድሞ ፡ ፓርላሜንቱ ፡ እንዲቀበላቸው ፡ ያስፈልጋል ።

የዚህ ፡ ዓይነት ፡ ጠባይ ፡ ያላቸው ፡ ውሎችና ፡ የኢንተርናሲዮናል ፡ ስምምነቶች ፡ በተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ ከአንቀጽ ፡ ፹፰ ፡ እስከ ፡ ፺ ፡ በተመለከተው ፡ የሕግ ፡ አወጣጥ፡ሥርዓት ፡ መሠረት ፡ ሁለቱም ፡ ምክር ፡ ቤቶች ፡ (የመወሰኛውና ፡ የመምሪያው)፡ በድምፅ ፡ ብልጫ ፡ ከተቀበሏቸው ፡ በኋላ ፡ በንጉሡ ፡ ነገሥቱ ፡ መጽደቅ ፡ አለባቸው ።[12] የተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ ከመውጣቱ ፡ በፊት ፡ ለተደረጉት ፡ ውሎችና ፡ የኢንተርናሲዮናል ፡ ስምምነቶች ፡ ይህ ፡ የአሠራር ፡ ዘዴ ፡ ተፈጻሚነት ፡ የለውም ፡ ነበር ። የ፲፱፻፳፫ ፡ ዓመተ ፡ ምሕረቱ ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ አንቀጽ ፡ ፲፬ ፡ አንድን ፡ ስምምነት ፡ ፓርላሜንቱ ፡ እንዲቀበለው ፡ ስለማያዝ ፡ ማናቸውም ፡ ውል ፡ ወይም ፡ የኢንተርናሲዮናል ፡ ስምምነት ፡ ፓርላሜንቱ ፡ መቀበል ፡ ሳያስፈልገው ፡ በኢትዮጵያ ፡ ላይ ፡ ሊፈጸም ፡ ግዴታ ፡ ይሆን ፡ ነበር ። ስለዚህ ፤ ስምምነቶቹ ፡ የተደረጉት ፡ የተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ ከወጣ ፡ በኋላ ፡ ቢሆን ፡ ኖሮ ፤ ፓርላሜንቱ ፡ ተቀብሎአቸው ፡ በንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ መጽደቅ ፡ የሚገባቸው ፡ የውል ፡ አንቀጾች ፡ ቢኖሩባቸውም ፡ እንኳ ፡ ከጥቅምት ፡ ፳፬ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፵፰ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በፊት ፡ የተደረጉ ፡ ውሎችና ፡ የኢንተርናሲዮናል ፡ ስምምነቶች ፡ ይህንን ፡ ባያሟሉም ፡ አሁንም ፡ ቢሆን ፡ በሀገሪቱ ፡ ላይ ፡ ግዴታ ፡ ሆነው ፡ ተፈጻሚነት ፡ አላቸው ።

የከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ የተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ አንቀጽ ፡ ፩፻፳፪ ትን ፡ በሚመለከት ፡ ጭብጥ ፡ በተነሳው ፡ ክርክር ፡ ላይ ፤ የተባለው ፡ አንቀጽ ፡ ሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ በወጣበት ፡ ጊዜ ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ በነበሩት ፡ ሕጎች ፡ (አዋጆች) ፤ ትእዛዞች ፤

12. ውልን ፡ ማጽደቅ ፡ ማለት ፡ የአንድን ፡ ውል ፡ ድርድር ፡ ፓርላሜንቱ ፡ ከተቀበለው ፡ በኋላ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ይህንኑ ፡ አጽንቶ ፡ በሙሉ ፡ ለመስማማቱ ፡ ፈቃደኛ ፡ መሆኑን ፡ በመግለጽ ፡ በውሉ ፡ ውስጥ ፡ ሌላ ፡ ስምምነት ፡ ከሌላ ፡ በቀር ፡ የማጽደቂያው ፡ ሰነድ ፡ ከተለዋወጡበት ፡ ቀን ፡ አንስቶ ፡ ውሉ ፡ ለመፈጸም ፡ ያለውን ፡ አስገዳጅነት ፡ መቀበሉን ፡ የሚገልጽ ፡ ድርጊት ፡ ነው ።

ወዘተ ፡ ላይ ፡ ተፈጻሚነት ፡ የለውም ፡ ሲል ፡ በይኖአል ።[13] ስለዚህ ፡ የተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ አንቀጽ ፡ ፩፻፳፪ ፡ በግልጽም ፡ ባይሆን ፡ በውስጠ ፡ ታዋቂነት ፡ ኢትዮጵያ ፡ ወደፊት ፡ ተካፋይ ፡ የምትሆንባቸው ፡ የኢንተርናሲዮናል ፡ ውሎች ፤ ስምምነቶችና ፡ ግዴታዎች ፡ ከሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ ጋር ፡ የማይስማሙ ፡ ሲሆኑ ፡ ዋጋ ፡ የሌላቸውና ፡ የማያገለግሉ ፡ ይሆናሉ ፡ የሚለው ፡ ሐረግ ፤ የተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ በወጣበት ፡ ጊዜ ፡ ጸንተው ፡ ይሠራባቸው ፡ የነበሩትን ፡ ውሎችና ፡ ስምምነቶች ፡ አይጨምርም ።

አንድን ፡ ውል ፡ ፓርላሜንቱ ፡ የሚቀበለው፡ "ዘ፡ሎው፡ሜኪንግ፡ፕሮሰስ፡ኢን፡ኢትዮጵያ"[14] (በኢትዮጵያ ፡ የሕግ ፡ አወጣጥ ፡ ሥርዓት) ፡ በተባለው ፡ መጽሐፍ ፡ ውስጥ የተገለጸውን ፡ የሚመስል ፡ ደረጃ ፡ በደረጃ ፡ የሆነ ፡ ሥርዓትን ፡ ተከትሎ ፡ ነው ። በፓርላሜንቱ ፡ መቀበል ፡ ረገድ ፡ በሕግ ፡ አሳብና ፡ በውል ፡ መካከል ፡ ያለው ፡ ልዩነት ፤ የሕግ ፡ አሳብ ፡ የሆነ ፡ እንደሆነ ፡ ፓርላሜንቱ ፡ ማሻሻያ ፡ አሳብ ፡ ሊያክልበት ፡ ሲችል፤ በውል ፡ ላይ ፡ ግን ፡ ሊያደርግ ፡ የሚችለው ፡ በአስፈጻሚው ፡ ወገን ፡ የቀረበውን ፡ ያለማሻሻያ ፡ እንዳለ ፡ መቀበል ፡ ወይም ፡ በጠቅላላ ፡ አለመቀበል ፡ ብቻ ፡ ነው ። ፓርላሜንቱ ፡ አንድን ፡ ውል ፡ ወይም ፡ ስምምነት ፡ ሲቀበል ፡ በተዋዋዮቹ ፡ መካከል ፡ የተፈረመው ፡ ውል ፡ ወይም ፡ ስምምነት ፡ ተቀባይነት ፡ ማግኘቱን ፡ የሚገልጽ ፡ ከውሉ ፡ ጋር ፡ የቀረበለትን ፡ የአዋጅ ፡ ረቂቅም ፡ አብሮ ፡ ያሳልፋል ። ውሉ ፡ ከማጽደቂያው ፡ አዋጅ ፡ ጋር ፡ በነጋሪት ፡ ጋዜጣ ፡ ላይ ፡ ታትሞ ፡ ከወጣው ፡ ከአፍሪካ ፡ አንድነት ፡ ድርጅት ፡ ውል ፡ በቀር ፤ ዘወትር ፡ የሚደረገው ፡ የውሉን ፡ ወይም ፡ ስምምነቱን ፡ ቃል ፡ ሳይሆን ፡ የማጽደቂያውን ፡ አዋጅ ፡ ብቻ ፡ በነጋሪት ፡ ጋዜጣ ፡ አትሞ ፡ ማውጣት ፡ ነው ።

ራይት ፡ ከጽሑፋቸው ፡ በአንደኛው ፡ "የሕግ ፡ አውጭው ፡ ክፍልም ፡ በነገሩ ፡ ተካፋይ ፡ እንዲሆን ፡ ማስፈለጉ ፡ የውሎችን ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ መዋል ፡ አልፎ ፡ አልፎ ፡ ሊያዘገያቸው ፡ ቢችልም ፤ በውጭ ፡ ጉዳይ ፡ አመራር ፡ የሕዝቡ ፡ ተካፋይነት ፡ ልማዳዊ ፡ የኢንተርናሲዮናል ፡ ሕግና ፡ ውል ፡ የሚያስከትሉትን ፡ የተለምዶ ፡ ግዴታዎችን ፡ ለመፈጸም ፡ አንድን ፡ ሀገር ፡ በበለጠ ፡ እንደሚያስችሉት ፡ አይጠረጠርም"[15] ብለው ፡ ጽፈዋል ።

በተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ አንቀጽ ፡ ፴ ፡ ውስጥ ፡ "ይሁን ፡ እንጂ" ፡ በሚለው ፡ ንዑስ ፡ ዓረፍተ ፡ ነገር ፡ ውስጥ ፡ በተመለከተው ፡ መሠረት ፡ የሚወጣው ፡ የውል ፡ ማጽደቂያ ፡ አዋጅ ፡ ውሉን ፡ ወይም ፡ ስምምነቱን ፡ በኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ ተፈጻሚ ፡ ሆኖ ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ እንዲውል ፡ ያደርገዋል ።

ስለዚህ ፡ ጉዳይ ፡ ፕሪየዝ ፡ ሲጽፉ ፡ "አንድ ፡ ውል ፡ እንደ ፡ ሕግ ፡ ሆኖ ፡ አስገዳጅ ፡ የሚሆነው ፡ ስለተዋዋሉት ፤ ተፈጻሚ ፡ የሚሆነው ፡ ስለተቀበሉት ፤ በሥራ ፡ ላይ ፡ የሚውለው ፡ አትመው ፡ ስላወጡት ፡ ነው"[16] ብለዋል ።

---

13. ክቡር ፡ ልጅ ፡ አርአያ ፡ አበበ ፡ ከሳሽ ፤ የቴሌኮሚኒኬሽን ቦርድ ፡ መልስ ፡ ሰጭ ፡ (ከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ፲፱፻፶፯ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የኢትዮጵያ ፡ የሕግ ፡ መጽሔት ፡ ፪ኛ ፡ ቮልዩም ፡ (፲፱፻፶፯ ፡ ዓ ፡ ም ፡) ገጽ ፡ ፫፻፷) ።

14. ኬኔት ፡ ሮበርት ፡ ሬደን ፤ ዘ ፡ ሎው ፡ ሜኪንግ ፡ ፕሮሴስ ፡ ኢን ፡ ኢትዮጵያ ፡ (፲፱፻፶፱ ፡ ዓ ፡ ም ፡) በኢትዮጵያ ፡ የሕግ ፡ አወጣጥ ፡ ሥርዓት ፡ ገጽ ፡ ፳፱—፴ ።

15. ኩዊንሲ ፡ ራይት ፡ «የኢንተርናሺናል ፡ ሕግ ፡ ከሕገ ፡ መንግሥት ፡ ጋር ፡ ያለው ፡ ግንኙነት» ፡ አሜሪካን፡ ጁርናል ፡ ኦፍ ፡ ኢንተርናሽናል ፡ ሎው ፡ ፲፯ኛ ፡ ቮልዩም ፡ (፲፱፻፲፯ ፡ ዓ ፡ ም ፡) ቁጥር ፡ ፩ ፡ ገጽ ፡ ፩፻፴፯ ።

16. ሎውራንስ ፡ ፕሪየዝ ፡ «በፈረንሣይ ፡ የሕገ ፡ መንግሥት ፡ ቅንጅት ፡ ውስጥ ፡ የኢንተርናሲዮናል ፡ ሕግ ፡ ከብሔራዊ ፡ ሕግ ፡ ጋራ ፡ ያለው ፡ ግንኙነት» ፡ አሜሪካን ፡ ጁርናል ፡ ኦፍ ፡ ኢንተርናሽናል ፡ ሎው ፡ ቮልዩም ፡ ፵፬ ፡ (፲፱፻፵፫ ፡ ዓ ፡ ም ፡) ገጽ ፡ ፯፻፶ ።

ስለዚህ ፡ ለውሎች ፡ እንደዚህ ፡ ያለ ፡ ውጤት ፡ ስለሚሰጣቸው ፡ ፓርላሜንቱ ፡ አንድን ፡ ውል ፡ በመቀበል ፡ ረገድ ፡ ያለው ፡ ተግባር ፡ በጣም ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ ነው ። ቢሆ ንም ፡ የኢንተርናሲዮናል ፡ ሠራተኞች ፡ ድርጅት ፡ ያሳለፈውን ፡ ስምምነት ፡ ማጽደቅ፡ አንድ ፡ ባለሙሉ ፡ ሥልጣን ፡ እንደራሴ ፡ ተነጋግሮ ፡ የተፈራረመውን ፡ ውል ፡ ከማጽ ደቅ ፡ የሚለይ ፡ መሆኑን ፡ መገንዘብ ፡ ያሻል ።[17] ይህም ፡ የሆነበት ፡ ምክንያት ፡ እንደ ዚህ ፡ ያሉት ፡ ውሎች ፡ በገዛ ፡ ራሳቸው ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ ስለማይውሉና ፡ እንዲውሉም ፡ ያልታቀዱ ፡ በመሆናቸው ፡ ነው ።

ያንድ ፡ ውል ፡ መጽደቅ ፡ ውጤት ፡ ወደኋላ ፡ ተመልሶ ፡ ውሉን ፡ የተዋዋዮቹ ፡ ልዑካን ፡ ከፈረሙበት ፡ ቀን ፡ አንስቶ ፡ ተፈጻሚ ፡ ያደርገው ፡ ወይም ፡ አያደርገው ፡ እንደሆነ ፡ ለመወሰን ፡ በሊቃውንቱ ፡ መካከል ፡ ብዙ ፡ የሀሳብ ፡ ልዩነት ፡ አለ ።

ውሎችን ፡ ማጽደቅ ፡ ወደኋላ ፡ ተመልሰው ፡ እንዲሠሩ ፡ ያደርጋቸዋል ፤ የሚ ለው ፡ የኢንተርናሲዮናል ፡ ሕግ ፡ ባሕረ ፡ ሀሳብ ፡ ስለ ፡ ኢንተርናሲዮናል ፡ ሕግ ፡ በመ ጻፍ ፡ በታወቁት ፡ ምሁራን ፡ ዘንድ ፡ ተቀባይነትን ፡ አግኝቷል ፡ በማለት ፡ ሚስተር ፡ ጆንስ ፡ ጽፈዋል ። እኒህ ፡ ምሁር ፡ በጽሑፋቸው ፡ ውስጥ ፡ የሚያብራሩት ፡ ባሕረ ፡ ሀሳብ ፡ "የውሉን ፡ የማጽደቂያ ፡ ጽሑፍ ፡ (ሰነድ) ፡ መለዋወጡ ፡ ውሉን ፡ ወደኋላ ፡ ተመልሶ ፡ የሚሠራ ፡ በማድረግ ፡ ከመጀመሪያው ፡ ቀን ፡ አንስቶ ፡ ስለሚያጸናው ፤ ግልጽ ፡ የሆነ ፡ ስምምነት ፡ ከሌለ ፡ በቀር ፡ አንድ ፡ ውል ፡ በተዋዋዮቹ ፡ ወገኖች ፡ መካከል ፡ ከተፈረመበት ፡ ቀን ፡ አንስቶ ፡ አስገዳጅነት ፡ ይኖረዋል"[18] የሚል ፡ ነው ።

በሌላ ፡ በኩል ፡ ደግሞ ፡ አፐንሃይም ፡ "አንድ ፡ ውል ፡ ተፈጻሚ ፡ ለመሆን ፡ የአስ ገዳጅነት ፡ ኃይሉን ፡ የሚያገኘው ፡ ውሉ ፡ ሲጸድቅ ፡ ቢሆንም ፡ ማጽደቅ ፡ በተለምዶ ፡ ውሉን ፡ ወደኋላ ፡ ተመልሶ ፡ እንዲሠራ ፡ አያደርገውም"[19] ይላሉ ።

የዚህ ፡ ጽሑፍ ፡ ደራሲ ፡ ግን ፡ የአፈጻጸም ፡ ችግርን ፡ ለማስወገድ ፡ ሲባል ፡ በኢ ትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ ተቀባይነት ፡ ማግኘት ፡ የሚገባው ፡ በመጨረሻ ፡ የተጠቀሰው ፡ አስተያየት ፡ ቢሆን ፡ እንደሚሻል ፡ ያምናል ። ይህም ፡ ማለት ፡ ተቃራኒ ፡ ስምምነት ፡ ካልተደረገ ፡ በቀር ፤ ኢትዮጵያ ፡ ተካፋይ ፡ የምትሆንበት ፡ ውል ፡ ሊፈጸም ፡ ግዴታ ፡ መሆን ፡ የሚገባው ፡ ከተፈረመበት ፡ ቀን ፡ አንስቶ ፡ ሳይሆን ፤ ከጸደቀበት ፡ ቀን ፡ ጀምሮ፡ መሆን ፡ አለበት ፡ ማለት ፡ ነው ።

መ/ አንድ ፡ ውል ፡ ሕጋዊ ፡ ዋጋ ፡ እንዴት ፡ ሊኖረው ፡ እንደሚችል ፤

የኢንተርናሲዮናል ፡ ሕግ ፡ ሊቃውንት ፡ እንደሚሉት ፡ አንድ ፡ ውል ፡ ሙሉ ፡ የግዴታ ፡ ኃይል ፡ እንዲኖረው ፡ የኢንተርናሲዮናል ፡ ግዴታ ፡ ለመሆን ፡ ይበቃ ፡ ዘንድ ውሉ ፡ በተደረገበት ፡ ጊዜና ፡ ከዚያም ፡ በኋላ ፡ የጸና ፡ ከመሆን ፡ በላይ ፤ በተጨማሪ ፡ አንድ ፡ ውል ፡ ሊኖረው ፡ የሚገቡትን ፡ መሠረታውያን ፡ ነገሮች ፡ አሟልቶ ፡ የያዘ ፡ መሆን ፡ ይገባዋል ።[20] "የቀድሞ ፡ ጽኑነት" ፡ እና ፡ "የኋላ ፡ ጽኑነት" ፡ የሚሉት ፡ ቃላት ፡ እንደነገሩ ፡ ሁኔታ ፡ የውሉን ፡ በመጀመሪያ ፡ በሚገባ ፡ መፈጸም ፡ (መፈራረም)፡ እና ፡ ከዚያን ፡ ጊዜም ፡ ጀምሮ ፡ ሳይቋረጥ ፡ ውሉ ፡ የጸና ፡ መሆኑን ፡ ያመለክታሉ ።[21]

---

17. ጄ ፡ ኤል ፡ ብራየርሊ ፤ ዘ ፡ ሎው ፡ ኦፍ ፡ ኔሺንስ ፡ (፲፱፻፷፫ ፡ ዓ ፡ ም ፡)ገጽ ፡ ፫፻፴፩ ።
18. መርብኒ ፡ ጆንስ ፡ "የውሎች ፡ መጽደቅ ፡ ወደኋላ ፡ ተመልሶ ፡ በመሥራት ፡ የሚያስከትለው ፡ ውጤት"፡ አሜሪካን ፡ ጆርናል ፡ ኦፍ ፡ ኢንተርናሺናል ፡ ሎው ፡ ቮልዩም ፡ ፳፱ ፡ (፲፱፻፴፭ ፡ ዓ ፡ ም ፡) ገጽ ፡ ፶፩ ፡
19. አፐንሃይም፤ እላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቁጥር ፡ ፫ ፡ የተጠቀሰ ፤ ተራ ፡ ቁጥር ፡ ፭፻፲፰ ፡ ገጽ ፡ ፱፻፲፯ ።
20. የተባበሩት ፡ መንግሥታት ፤ ይር ፡ ቡክ ፡ ኦፍ ፡ ዘ ፡ ኢንተርናሽናል ፡ ሎው ፡ ኮሚሽን ፡ (፲፱፻፶፩ ፡ ዓ ፡ ም ፡) ፪ኛ ፡ ቮልዩም ፡ ገጽ ፡ ፳፫ ።
21. ከዚያው ።

ስለሆነም ፡ አንድ ፡ ውል ፡ በሕግ ፡ ተፈጻሚነት ፡ እንዲኖረው ፡ ሹማን ፡ እንዳመለከቱት ፡ የሚከተሉትን ፡ ሁኔታዎች ፡ ያሟላ ፡ ሆኖ ፡ መገኘት ፡ አለበት ።

፩/ ተዋዋይዎቹ ፡ ውሉን ፡ ለመዋዋል ፡ ሕጋዊ ፡ ችሎታ ፡ እንዲኖራቸው ፡ ያስፈልጋል ። ይህም ፡ ማለት ፡ ተዋዋይዎቹ ፡ በሀገራቸው ፡ ሕገ ፡ መንግሥትና፡ ቀደም ፡ ሲል ፡ በተደረጉት ፡ ውሎች ፡ ውስጥ ፡ ውሉን ፡ ከመዋዋል ፡ የሚከለክላቸው ፡ ነገር ፡ መኖር ፡ የለበትም ።

፪/ ተዋዋይዎቹ ፡ ውሉን ፡ ለመዋዋል ፡ ባለሙሉ ፡ ሥልጣን ፡ እንደራሴዎች ፡ ሁነው ፡ የተዋዋሉትም ፡ በተሰጣቸው ፡ ሥልጣን ፡ ክልል ፡ ውስጥ ፡ መሆን፡ አለበት ።

፫/ ውሉን ፡ ለመዋዋል ፡ በሚነጋገረው ፡ ሰው ፡ ላይ ፡ የማታለልም ፡ ሆነ ፡ የማስገደድ ፡ ምልክት ፡ ሳይኖር ፡ ፈቃድን ፡ የመስጠት ፡ ነፃነት ፡ መኖር ፡ አለበት ።

፬/ ውሎች ፡ ከኢንተርናሲዮናል ፡ ሕግ ፡ ጋር ፡ ተስማሚ ፡ ከመሆናቸውም ፡ ሌላ ፡ የሦስተኛ ፡ ሀገርን ፡ መብት ፡ መንካት ፡ የለባቸውም ።[22]

ይሁንና ፡ ውሎች ፡ ኢንተርናሲዮናል ፡ የሆነ ፡ ዋጋ ፡ ያላቸው ፡ ስለመሆናቸውና ስምምነት ፡ በመዋዋል ፡ ረገድም ፡ ስላለው ፡ የሥልጣን ፡ ችሎታ ፡ የተለያዩ ፡ ሀሳቦች ፡ ያሏቸው ፡ ሁለት ፡ የሊቃውንት ፡ ምድቦች ፡ አሉ ። ፕሮፌሰር ፡ ብሪግስ ፡ ሊቃውንቱ ፡ የሚለያዩባቸውን ፡ ሁለት ፡ ሀሳቦች ፡ ከሥረ ፡ ምንጩ ፡ ጠቅሰው ፡ እንደሚከተለው ፡ ጽፈዋል ።

እንደ ፡ ሀርቫርድ ፡ ምርምር ፡ በኢንተርናሲዮናል ፡ ሕግ ፡ ሊቅነታቸው ፡ የታወቀላቸው ፡ የምሁራን ፡ አሳብ ፡ --- ፤[23] ውሎች ፡ ኢንተርናሺናል ፡ ዋጋ ፡ እንዳላቸው ፡ የሚወሰነው ፡ በኢንተርናሲዮናል ፡ ሕግ ፡ መሠረት ፡ መሆኑን ፡ የሚያመለክቱ ፡ ብዙ ፡ ባሕረ ፡ ሀሳቦች ፡ አሉ ። አንድ ፡ ሀገር ፡ ስምምነት ፡ የመዋዋልን ፡ ሥልጣኑን ፡ በሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ ውስጥ ፡ ገደብ ፡ አበጅቶ ፡ ቢወስነውና ፡ ሁኔታም ፡ ቢያበጅለት ፤ እንደዚህ ፡ ያሉት ፡ ወሳኝ ፡ አንቀጾች ፡ ኢንተርናሲዮናል ፡ የሆነ ፡ ታዋቂነት ፡ የላቸውም ። ሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ ስምምነት ፡ የመዋዋልን ፡ ሥልጣን ፡ በሚሰጣቸው ፡ ክፍሎች ፡ የተደረጉ ፡ ስምምነቶች ፡ ሁሉ ፡ ከተሰጠው ፡ ሥልጣን ፡ ክልል ፡ ውጭ ፡ ቢፈጸሙም ፡ እንኳ ፡ እንደ ፡ ኢንተርናሲዮናል ፡ ግዴታዎች ፡ ሆነው ፡ አስገዳጅነት ፡ አላቸው ።

በዚህም ፡ አንፃር ፤ የነዚሁኑ ፡ ያህል ፡ ታዋቂነት ፡ ያላቸው ፡ ሌሎች ፡ ምሁራን ፡ እንደሚሉት ፡ — ፡[24] ፤ ውሎች ፡ ኢንተርናሲዮናላዊ ፡ ዋጋ ፡ እንዳላቸውና ፡ ተዋዋይ ፡ ባለሥልጣኖችም ፡ ለመዋዋል ፡ በቂ ፡ ችሎታ ፡ (ሥልጣን) ፡ ያላቸው ፡ መሆኑ ፡ በከፊልም ፡ ቢሆን ፡ የሚወሰነው ፡ በተዋዋይዎቹ ፡ ሀገሮች ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ መሠረት ፡ ስለሆነ ፤ የኢንተርናሲዮናል ፡ ሕግም ፡ ይህ ፡ አግባብ ፡ ያለው ፡ ሆኖ ፡ መቆጠር ፡ እንደሚገባው ፡ ተገንዝበታል ። አንድ ፡ ሀገር ፡ ለመዋዋል ፡ በሚነጋገርበት ፡ ወቅት ፤ ስለሌለኛው ፡ ሀገር ፡ ተዋዋይ ፡ የመዋዋል ፡ ችሎታ ፡ (ሥልጣን ፡ መጠንና ፡ ገደብ) ፡ ጠቃሚ ፡ መረጃዎችን ፡ በመሰብሰብ ፡ ማረጋገጥ ፡ መብቱና ፡ ግዴታው ፡ ነው ። ስለዚህ ፡ ሕገ፡ መንግሥቱን ፡ በመቃረን ፡ ወይም ፡ ከተዋዋይዎቹ፡ ባለሥልጣ

22. ፍሬደሪክ ፡ ኤል ፡ ሹማን ፤ ኢንተርናሽናል ፡ ፖለቲክስ ፡ (፯ኛ ፡ እትም ፡ ፲፱፻፶፩ ፡ ዓ ፡ ም ፡) ገጽ ፡ ፩፻፳፮ ፡

23. የሊቃውንቱ ፡ ስም ፡ ተትቶአል ።

24. የደራሲዎቹ ፡ ስም ፡ ተትቶአል ።

ኖች ፡ ችሎታ ፡ (ሥልጣን) ፡ ማጣት ፡ የተነሳ ፡ ባልተሰጡት ፡ ሥልጣን ፡ ወይም ፡ ሥል ጣናቸው ፡ ከሚፈቅድላቸው ፡ ውጭ ፡ የተደረገ ፡ ስምምነት ፡ ዋጋ ፡ የሌለውና ፡ የማያ ገለግል ፡ ሆኖ ፡ ሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ በተጣሰበት ፡ ሀገር ፡ ላይ ፡ አስገዳጅነት ፡ አይኖረ ውም ።[25]

ይኸው ፡ ሥርወ ፡ ምንጭ ፡ በልዩ ፡ ልዩ ፡ ሀገሮች ፡ ያለውን ፡ ባሕረ ፡ ሐሳብ ፣ ልምድና ፡ የሕግ ፡ ሳይንስ ፡ ከመረመረ ፡ በኋላ ፡ የሀርቫርድ ፡ ምርምር ፡ የሚከተለውን ፡ ማጠቃለያ ፡ አሳብ ፡ ይሰጣል ። "ባጭሩ ፡ ከቀረበው ፡ ባሕረ ፡ ሀሳብ ፣ ልምድና ፡ የሕግ ፡ ሳይንስ ፡ በግልጽ ፡ መረዳት ፡ እንደሚቻለው ፡ የአብዛኞቹ ፡ ሊቃውንት ፡ ሀሳብ ፡ አዝ ማሚያ ፡ የሚከተሉትን ፡ አስተያየቶች ፡ ወደ ፡ መደገፉ ፡ ያዘነበለ ፡ ይመስላል ።

፩/ የአንድ ፡ ሀገር ፡ የውል ፡ ተዋዋይ ፡ ክፍሎች ፡ ሥልጣን ፡ (ችሎታ) ፡ የሚወ ሰነው ፡ በዚያው ፡ ሀገር ፡ ሕግ ፡ መሠረት ፡ ነው ።

፪/ በአንድ ፡ ሀገር ፡ ሕግ ፡ መሠረት ፡ ሥልጣን ፡ ሳይሰጣቸው ፡ ያንን ፡ ሀገር ፡ ወክሎ ፡ ተዋዋይ ፡ በመሆን ፡ የተደረጉ ፡ ውሎች ፣ በዚያ ፡ ሀገር ፡ ላይ ፡ ተፈ ጻሚ ፡ የመሆን ፡ የኢንተርናሲዮናል ፡ አስገዳጅነት ፡ የላቸውም" ።[26]

የዚህ ፡ ጽሑፍ ፡ ደራሲ ፡ ግን ፡ የሀርቫርድ ፡ ምርምር ፡ በሰጠው ፡ ማጠቃለያ ፡ አሳብ ፡ ባለመስማማት ፣ ሀሳባቸው ፡ በመጀመሪያ ፡ የተጠቀሰውን ፡ የሊቃውንት ፡ ምድብ ፡ ፈለግ ፡ በመከተል ፣ ለተዋዋይዎቹ ፡ ክፍሎች ፡ የሀገሩ ፡ ሕግ ፡ በቂ ፡ ሥልጣን ፡ ሳይሰጣቸው ፡ አንድን ፡ ሀገር ፡ በመወከል ፡ የሚያደርጉት ፡ ውል ፡ (ይህም ፡ ማለት ፡ ሕገ ፡ መንግሥታዊን ፡ ገደብ ፡ በማለፍ ፡ የተደረገ ፡ ውል) ፣ ምንም ፡ እንኳን ፡ ሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ በተጣሰበት ፡ ሀገር ፡ ውስጥ ፡ ተፈጻሚነት ፡ ባይኖረው ፣ ለኢንተርናሲዮ ናል ፡ ውሎችና ፡ ስምምነቶች ፡ ጽናትና ፡ መከበር ፡ ሲባል ፡ አንዳንድ ፡ ጊዜ ፡ የኢንተር ናሲዮናል ፡ አስገዳጅነት ፡ እንዲኖረው ፡ ይገባል ፡ ይላል ።

ስለዚሁም ፡ ጉዳይ ፡ በሪስቴትሜንት ፡ አፍ ፡ ዘ ፡ ሎው ፡ ክፍል ፡ ፩፻፳፯ ፡ ስለ ውጭ ፡ ሀገር ፡ ሕግ ፡ የተጻፈው ፡ ማብራሪያ ፡ በከፊል ፡ እንዲህ ፡ ይላል ።

"የኢንተርናሲዮናል ፡ ግንኙነት ፡ ተግባራዊ ፡ ሁኔታዎች ፡ በአንድ ፡ ሀገር ፡ ስም ፡ የኢንተርናሲዮናል ፡ ስምምነት ፡ የሚዋዋል ፡ ባለሥልጣን ፡ ሕገ ፡ መንግሥቱን፡ ወይም ፡ የሀገሩን ፡ ሥልጣን ፡ በመተላለፍ ፡ ያደረገው ፡ የኢንተርናሲዮናል ፡ ስምምነት፡ በዚሁ ፡ ሀገር ፡ ላይ ፡ አይጸናም ፡ የሚለው ፡ አስተያየት ፡ ተቀባይነት ፡ እንዳይኖረው ፡ ያደርጋል" ።[27]

ከዚህም ፡ የተነሳ ፣ ሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ ውል ፡ የመዋዋል ፡ ሥልጣን ፡ በሚሰ ጣቸው ፡ ክፍሎች ፡ በኢትዮጵያ ፡ ስም ፡ የተደረገው ፡ ውል ፡ የተፈጸመው ፡ ከተሰጣቸው፡ ሥልጣን ፡ ውጭ ፡ ከሆነ ፡ የአስገዳጅነት ፡ ኃይል ፡ ኖሮት ፡ በኢትዮጵያ ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ ዘንድ ፡ ተፈጻሚ ፡ አይሆንም ። ይሁን ፡ እንጂ ፣ ሌላኛው ፡ ተዋዋይ ፡ ሀገር ፡ በኢትዮጵያ ፡ ስም ፡ የተዋዋለው ፡ መልእክተኛ ፡ ያደረገው ፡ ስምምነት ፡ ከሥልጣኑ ፡ ውጭ ፡ መሆኑን ፡ ካላወቀ ፡ በቀር ፣ በኢትዮጵያ ፡ ላይ ፡ ተፈጻሚ ፡ ይሆን ፡ ዘንድ ፡

25. ሄርበርት ፡ ደብሊዩ ፡ ብሪግስ ፣ ዘ ፡ ሎው ፡ አፍ ፡ ኔሽንስ ፡ (፪ኛ ፡ እትም ፡ ፲፱፻፵፰ ፡ ዓ ፡ ም ፡) ገጽ ፡ ፫፻፵፯፡

26. ከዚያው ፡ ገጽ ፡ ፫፻፵፯ ፡

27. ዘ ፡ አሜሪካን ፡ ሎው ፡ ኢንስቲትዩት ፡ ሪስቲትሜንት ፡ አፍ ፡ ዘ ፡ ሎው ፣ ዘ ፡ ፎሪን ፡ ሪሌሽንስ ፡ ሎው፡ (፲፱፻፶፩ ፡ ዓ ፡ ም ፡) ተራ ፡ ቍጥር ፡ ፩፻፳፯ ፡ ገጽ ፡ ፬፻፰፪ ፡

ኢንተርናሲዮናል ፡ የሆነ ፡ አስገዳጅነት ፡ ይኖረዋል ። ይህም ፡ ማለት ፡ በእንደዚህ ፡ ዓይነቱ ፡ ጉዳይ ፡ ላይ ፡ ክርክር ፡ ቢነሳ ፡ በሀገሪቱ ፡ ላይ ፡ አስገዳጅነት ፡ እንዲኖረው ፡ የሀገሪቱ ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ አያዝዙም ። ነገር ፡ ግን ፡ ክርክሩ ፡ የቀረበው ፡ ለኢንተርና ሲዮናል ፡ ሸንጎ ፡ ከሆነ ፡ የተባለው ፡ ሸንጎ ፡ በኢንተርናሲዮናል ፡ ሕጎችና ፡ ልምዶች ፡ መሠረት ፡ ውሉ ፡ በኢትዮጵያ ፡ ላይ ፡ ተፈጻሚነት ፡ ያለው ፡ ግዴታ ፡ እንዲሆን ፡ ለመወሰን ፡ ይችላል ።

በኢንተርናሲዮናል ፡ ሕግ ፡ ሊቅነታቸው ፡ የታወቀላቸው ፡ ፕሮፌሰር ፡ ቢሾፕ ፡ ከሐክስዎርዝስ ፡ ዳይጀስት ፡ ኦፍ ፡ ኢንተርናሺናል ፡ ሎው ፡ እንደጠቀሱት ፡ "በሀገሪቱ ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ ወይም ፡ በአስተዳደሩ ፡ ባለሥልጣኖች ፡ ተፈጻሚ ፡ እንዲሆን ፡ ትእዛዝ ፡ ሊሰጥበት ፡ ባይችልም ፡ እንኳ ፤ አንድ ፡ ውል ፡ የኢንተርናሲዮናል ፡ አስገዳጅነት ፡ እን ዳለው ፡ ሆኖ ፡ ሊኖር ፡ ይችላል ።"[28]

ስለዚህ ፡ አንድ ፡ ውል ፡ በሀገሪቱ ፡ ውስጥ ፡ ሊፈጸም ፡ ግዴታ ፡ ባይሆንም ፡ እንኳ ፤ በፓርላሜንቱም ፡ ሆነ ፡ ወይም ፡ በአስፈጻሚው ፡ ክፍል ፡ የወጣ ፡ ሕግ ፡ የኢትዮጵ ያን ፡ መንግሥት ፡ በዚያ ፡ ውል ፡ የተነሳ ፡ ከሚደርሱበት ፡ የኢንተርናሲዮናል ፡ ግዴ ታዎች ፡ ሊያድነው ፡ አይችልም ። ይህም ፡ የሚሆንበት ፡ ምክንያቱ ፡ ከዚህ ፡ ቀጥሎ ፡ ያለው ፡ ነው ።

ውል ፡ የመዋዋል ፡ ሥልጣን ፡ የሚገኘው ፡ ከሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ ስለሆነ ፤ የአን ድን ፡ ሀገር ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ የሚጥስ ፡ ውል ፡ በዚያ ፡ አገር ፡ ውስጥ ፡ ተፈጻሚነት ፡ ሊኖረው ፡ አይችልም ። ስለዚህም ፡ አንድ ፡ ውል ፡ ሕገ ፡ መንግሥቱን ፡ የሚቃረን ፡ አንቀጽ ፡ የያዘ ፡ ይሆን ፡ ዘንድ ፡ በሕግ ፡ አይፈቀድም ።

ሠ/ አንዳንድ ፡ ውሎችን ፡ ለማስፈጸም ፡ በሀገሩ ፡ ሕጎች ፡ መሠረት ፡ መደረግ ፡ ስለሚገባው ፡ ነገር ፤

ተጨማሪ ፡ ድርጊት ፡ ሳያስፈልጋቸው ፡ በቀጥታ ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ ለመዋል ፡ በሚችሉትና ፡ በማይችሉት ፡ ውሎች ፡ መካከል ፡ ያለውን ፡ ልዩነት ፡ በቅድሚያ ፡ ማመልከቱ ፡ ጠቃሚ ፡ ይሆናል ። ባይርድ ፡ በሚገባ ፡ እንዳመለከቱት ፤ በገዛ ፡ ራሱ ፡ ተፈጻሚ ፡ የሚሆን ፡ ውል ፡ አንቀጾች ፡ ተጨማሪ ፡ የሕግ ፡ ድጋፍ ፡ ሳያስፈልጋቸው ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ ለመ ዋል ፡ የሚችሉ ፡ ናቸው ። በቀጥታ ፡ ተፈጻሚ ፡ ስለመሆኑ ፡ ውሉ ፡ ምንም ፡ በማይገል ጽበት ፡ ጊዜ ፤ የውሉ ፡ ዓይነት ፡ በገዛ ፡ ራሱ ፡ ለመፈጸም ፡ የሚገባ ፡ ሆኖ ፡ ሲገኝ ፡ ሌላ ፡ ተጨማሪ ፡ የሕግ ፡ ድጋፍ ፡ ሳያሻው ፡ ውሉ ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ እንዲውል ፡ እንደሚያዝ ፡ ሆኖ ፡ ትርጉም ፡ ይሰጠዋል ። በቀጥታ ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ የመዋል ፡ ችሎታ ፡ የሌለው ፡ ውል ፡ ግን ፡ ተጨማሪ ፡ የሕግ ፡ ድጋፍ ፡ ወይም ፡ ሌላ ፡ ተመሳሳይ ፡ እርዳታ ፡ ካልተሰጠው ፡ በቀር ፡ ተፈጻሚ ፡ ሆኖ ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ ለመዋል ፡ አይችልም ።[29]

ለተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ አንቀጽ ፡ ፴ ፡ ገደብ ፡ በሚያበጀው ፡ "ይሁን ፡ እንጂ" ፡ በሚለው ፡ ንዑስ ፡ ዓረፍተ ፡ ነገር ፡ ውስጥ ፡ የተዘረዘሩት ፡ ውሎች ፡ በኢት ዮጵያ ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ ተፈጻሚ ፡ ይሆኑ ፡ ዘንድ ፡ ውሎቹ ፡ በፓርላማ ፡ የተፈቀዱበት ፡ የአዋጅ ፡ ድጋፍ ፡ እንዲኖራቸው ፡ ያሻል ።

---

28. ዊልያም ፡ ደብልዩ ፡ ቢሾፕ ፡ ጁኒየር ፡ ኢንተርናሽናል ፡ ሎው ፡ ኬስ ፡ ኤንድ ፡ ማቴሪያልስ ፡ (፪ኛ ፡ እትም ፡ ፲፱፻፶፯ ፡ ዓ ፡ ም ፡) ገጽ ፡ ፩፻፵፰ ፡
29. ኤልበርት ፡ ኤም ፡ ባይርድ ፡ ጁኒየር ፡ ትሪቲስ ፡ ኤንድ ፡ ኤክስኩቲቭ ፡ አግሪሜንትስ ፡ ኢን ፡ ዘ ፡ ዩናይትድ ፡ ስቴትስ ፡ (፲፱፻፶፫ ፡ ዓ ፡ ም ፡) ገጽ ፡ ፪፻፪ ።

በተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ አንቀጽ ፡ ፴ ፡ በአምስተኛው ፡ ዓረፍተ ፡ ነገር ፡ በተመለከተው ፡ መሠረት ፡ የፓርላሜንቱ ፡ መቀበል ፡ ሳያስፈልጋቸው ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ብቻ ፡ ስለሚያጸድቋቸው ፡ ውሎች ፡ የሆነ ፡ እንደሆነ ፤ እነዚህን ፡ ውሎች ፡ የሚመለከት ፡ ክርክር ፡ በፍርድ ፡ ቤቶች ፡ ቢነሳ ፡ ውሎችን ፡ እንደ ፡ ሕጋዊ ፡ አድርገው ፡ ለመውሰድ ፡ እንዲችሉ ፡ ይረዳቸው ፡ ዘንድ ፡ የአስፈጻሚው ፡ ክፍል ፡ ማስታወቂያ ፡ ስለነዚሁ ፡ ውሎች ፡ ቢያወጣ ፡ የሚበጅ ፡ ይሆናል ።

ኢትዮጵያ ፡ ከመጀመሪያዎቹ ፡ ፈራሚ ፡ ሀገሮች ፡ አንዷ ፡ በመሆን ፡ የተቀበለችው፡ የተባበሩት ፡ መንግሥታት ፡ ድርጅት ፡ ቻርተር ፡ አንቀጽ ፡ ፶፭ ፡ እና ፡ ፶፮ ፡ በገዛ ፡ ራሳቸው ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ ለመዋል ፡ ለማይችሉት ፡ አናቅጻት ፡ ምሳሌዎች ፡ ሆነው ፡ ሊጠቀሱ ፡ ይችላሉ ። እነዚህ ፡ የቻርተሩ ፡ አናቅጻት ፡ ለያንዳንዱ ፡ ሰው ፡ መብትና ፡ ግዴታ ፡ ሊፈጥሩ ፡ የሚችሉት ፡[30] በሥራ ፡ ላይ ፡ ለመዋል ፡ የሚያስችላቸው ፡ የሀገሩ ፡ ደጋፊ ፡ ሕግ ፡ የወጣላቸው ፡ እንደሆነ ፡ ብቻ፡ ነው ።[31] በሌላ ፡ በኩል ፡ ደግሞ ፡ (አንዳንድ) ፡ የሕገ ፡ መንግሥት ፡ አናቅጻት ፡ በኢንተርናሲዮናል ፡ ስምምነት ፡ ካልተደነገጉ ፡ በስተቀር ፡ አንዳንድ ፡ ድርጊቶች ፡ መደረግ ፡ የለባቸውም ፡ ይላሉ ። ለምሳሌ ፡ የተሻሻለው፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ አንቀጽ ፡ ፶ ፡ "ሌላውን ፡ ሰው ፡ የኢንተርናሲዮናል ፡ ስምምነት ፡ በሚፈቅደው ፡ መሠረት ፡ አኳኋን ፡ ካልሆነ ፡ በቀር ፡ ለውጭ ፡ አገር ፡ አሳልፎ ፡ መስጠት ፡ አይቻልም" ፡ ሲል ፡ ይደነግጋል ።

በገዛ ፡ ራሳቸው ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ ለመዋል ፡ የሚችሉት ፡ ውሎች ፡ ግን ፡ ውጤት ፡ ለማስገኘት ፡ ወይም ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ ለመዋል ፡ ምንም ፡ ዓይነት ፡ ተጨማሪ ፡ የሕግ ፡ ድጋፍ ፡ አያስፈልጋቸውም ።

ክፍል ፡ ፪ ፤

የውሎች ፡ የበላይ ፡ ሕግነትና ፡ የሚያስከትሉት ፡ ውጤት ፤

ዋጋ ፡ ሊያሰጡት ፡ የሚያስችሉትን ፡ አስፈላጊ ፡ ነገሮች ፡ አሟልቶ ፡ የያዘና ፡ የተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ በሚያዘው ፡ መሠረት ፡ የተፈጸመ ፤ ኢትዮጵያ ፡ ተካፋይ ፡ የሆነችበት ፡ አንድ ፡ ውል ፡ በአንቀጽ ፡ ፩፻፳፪ ፡ መሠረት ፡ የበላይ ፡ ሕግ ፡ ሁኖ ፡ በሀገሪቱ ፡ ውስጥ ፡ ተፈጻሚነት ፡ ይኖረዋል ።

በጊዜው ፡ ጸንተው ፡ የነበሩትን ፡ የኢንተርናሲዮናል ፡ ውሎች ፡ ስምምነቶችና ፡ ግዴታዎች ፡ የ፲፱፻፵፭ ፡ ዓመተ ፡ ምሕረቱ ፡ ትእዛዝ ፡ ቁጥር ፡ ፮ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ መንግሥት ፡ የበላይ ፡ ሕግ ፡ አካል ፡ ስለሚያደርጋቸው ፡[32] የተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ ከመውጣቱ ፡ በፊት ፡ የተደረጉትም ፡ ውሎች ፡ ተፈጻሚነት ፡ አላቸው ። ከዚህም ፡ ትእዛዝ ፡ ወሰን ፡ በኋላ ፡ ስለ ፡ ሕዝባዊ ፡ መብት ፡ በወጣው ፡ የ፲፱፻፵፰ ፡ ዓመተ ፡ ምሕረቱ ፡ አዋጅ ፡ ቁጥር ፡ ፩፻፴፱ ፡ እንዲሰፋ ፡ ተደርጓል ። አዋጁም ፡ አሁን ፡ የሚገ

30. ብራየርሊ ፤ እላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቁጥር ፡ ፲፯ ፡ የተጠቀሰው ፤ ገጽ ፡ ፩፻፲፯ ፡ ይመለከቷል ።

31. ውልን ፡ የሚያሟላ ፡ ሕግ ፡ ማለት ፡ ራሱን ፡ በራሱ ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ ለማዋል ፡ የማይችልና ፡ ስምምነት ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ ለማዋል ፡ ውሉም ፡ ውጤት ፡ እንዲያስገኝ ፡ ለማድረግ ፡ የሚወጣ ፡ ሕግ ፡ ነው ።

32. የኤርትራን ፡ ግዛት ፡ በኢትዮጵያ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ መንግሥት ፡ ውስጥ ፡ በፌዴሬሽን ፡ የመቀላቀልና ፡ የመጨመር ፡ የ፲፱፻፵፭ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ትእዛዝ ፡ ቁጥር ፡ ፮ ፡ አንቀጽ ፡ ፫ ፡ ነጋሪት ፡ ጋዜጣ ፡ ፲፪ኛ ፡ ዓመት ፡ ቁጥር ፡ ፩ ፡

ኙት ፡ ውሎች ፤ የኢንተርናሲዮናል ፡ ስምምነቶችና ፡ ግዴታዎች ፡ ወደፊት ፡ በሚደ ረጉ ፡ ወይም ፡ በሚጸድቁ ፡ ውሎች ፤ የኢንተርናሲዮናል ፡ ስምምነቶችና ፡ ግዴታዎች ፡ እንዲሁም ፡ በአስፈጻሚው ፡ ክፍል ፡ በተደረጉ ፡ ስምምነቶች ፡[33] ላይ ፡ ተጨምረው ፡ የን ጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ መንግሥት ፡ የበላይ ፡ ሕግ ፡ በመሆን ፡ ተፈጻሚነት ፡ አላቸው ፡[34] በማ ለት ፡ ይደነግጋል ። ሆኖም ፡ ወደፊት ፡ እንደሚገለጸው ፡ ሁሉ ፡ የተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መን ግሥት ፡ ከመውጣቱ ፡ በፊት ፡ የተደረጉትም ፡ ሆኑ ፡ ወይም ፡ የጸደቁት ፡ ውሎች ፡ ከዚያ ፡ ወዲህ ፡ ከተደረጉት ፡ ውሎች ፡ ጋር ፡ በበላይ ፡ ሕግነት ፡ ረገድ ፡ ተመሳሳይ ፡ ደረጃ ፤ የላቸውም ።

ሀ/ <u>የሕገ ፡ መንግሥት ፡ አንቀጽ ፡ ፩፻፳፪ ፡ ትንታኔ ፤</u>

የተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ አንቀጽ ፡ ፩፻፳፪ ፡ የእንግሊዝኛው ፡ ጽሑፍ ፡ ወደ ፡ አማርኛ ፡ ሲተረጎም ፡ እንዲህ ፡ ይላል ።

"የአሁኑ ፡ የተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ <u>ኢትዮጵያ ፡ ተካፋይ ፡ ከምትሆንባ ቸው ፡ የኢንተርናሲዮናል ፡ ውሎች ፤ ስምምነቶችና ፡ ግዴታዎች ፡ ጋር ፡ የንጉሠ ፡ ነገ ሥቱ ፡ መንግሥት ፡ ግዛት ፡ የበላይ ፡ ሕግ ፡ ስለሚሆኑ</u> ፡ ወደፊትም ፡ የሚወጡ ፡ ሕጎች ፡ (አዋጆች) ፤ ድንጋጌዎች ፤ ትእዛዞች ፤ ፍርዶች ፤ ውሳኔዎችና ፡ ድርጊቶች ፡ ሁሉ ፡ ከዚህ ፡ ሕገ ፡ መንግሥትና ፡ ኢትዮጵያ ፡ ተካፋይ ፡ ከምትሆንባቸው ፡ የኢንተርናሲዮ ናል ፡ ውሎች ፤ ስምምነቶችና ፡ ግዴታዎች ፡ ጋር ፡ የማይስማሙ ፡ ሆነው ፡ ሲገኙ ፡ ዋጋ ፡ የሌላቸውና ፡ የማያገለግሉ ፡ ይሆናሉ ። (አንክሮው ፡ የደራሲው ፡ ነው) ።

በመጀመሪያ ፡ በአማርኛ ፡ የተጻፈው ፡ የዚህ ፡ አንቀጽ ፡ ጽሑፍ ፡ ከእንግሊዝ ኛው ፡ የሚለይ ፡ መሆኑን ፡ ማስተዋል ፡ ያሻል ። የሕገ ፡ መንግሥት ፡ አንቀጽ ፡ ፩፻፳፪፡ የአማርኛ ፡ ጽሑፍ ፡ እንደሚከተለው ፡ ይነበባል ።

"ይህ ፡ የተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ ኢትዮጵያ ፡ ተካፋይ ፡ ከምትሆንባቸው ፡ ከኢንተርናሲዮናል ፡ ውሎች ፡ ከዓለም ፡ ስምምነቶችና ፡ ግዴታዎች ፡ ጋራ ፡ ባንድነት ፡ ሆኖ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ መንግሥት ፡ የበላይ ፡ ሕግ ፡ ይሆናል ። ወደፊትም ፡ የሚ ሠሩ ፡ ሕጎች ፡ ድንጋጌዎች ፡ ውሳኔዎች ፡ ሁሉ ፡ ከዚህ ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ ጋር ፡ የማ ይስማሙ ፡ ሲሆኑ ፡ ዋጋ ፡ የሌላቸውና ፡ የማያገለግሉ ፡ ይሆናሉ ።"

በዓረፍተ ፡ ነገር ፡ አሰካክ ፡ ረገድ ፡ የእንግሊዝኛው ፡ ጽሑፍ ፡ እንደ ፡ አማርኛው ፡ በሁለት ፡ አጫጭር ፡ ዓረፍተ ፡ ነገሮች ፡ ሳይሆን ፡ በአንድ ፡ ረጅም ፡ ዓረፍተ ፡ ነገር ፡ በመቅረቡ ፡ ረገድ ፡ ካለው ፡ ልዩነት ፡ ሌላ ፤ በሁለቱ ፡ ጽሑፎች ፡ መካከል ፡ ያሉት ፡ ልዩነቶች ፡ የሚቀጥሉት ፡ ናቸው ።

፩/ የእንግሊዝኛው ፡ ጽሑፍ ፡ "የንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ መንግሥት ፡ ግዛት" ፡ እና ፡ "የኢንተርናሲዮናል ፡ ስምምነቶች" ፡ ሲል ፡ አማርኛው ፡ በነዚሁ ፡ ሐረጎች ፡ ምፍራ ፡ "የንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ መንግሥት" ፡ እና ፡ "የዓለም ፡ ስምምነቶች"፡ ይላል ።

---

33. የተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት አንቀጽ ፡ ፩፻፳፪ ፤ በ፲፱፻፵፯ ፡ ዓ፡ም ፡ እንደወጣው ፡ የሕዝባዊ ፡ መብ ት ፡ አዋጅ ፡ ቁጥር ፡ ፩፻፵፱ ፡ አንቀጽ ፡ ፩ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ መንግሥት ፡ የበላይ ሕግ ፡ ይሆናሉ ፡ ከሚላቸው ፡ የውሎች ፡ ዓይነት ፡ ዝርዝር ፡ ውስጥ ፡ "በመንግሥቱ ፡ የአስፈጻሚው ፡ ክፍል ፡ የተደረጉ ትን ፡ ስምምነቶች" ፡ (Executive Agreements) ፡ የማይጨምር ፡ መሆኑን ፡ መገንዘብ ያሻል ።

34. በ፲፱፻፵፯ ዓ·ም ፡ ስለ ፡ ሕዝብ መብት ፡ የወጣ ፡ አዋጅ ፤ ቁጥር ፡ ፩፻፵፱ ፡ አንቀጽ ፡ ፩ ፡ <u>ነጋሪት ፡ ጋዜጣ</u> ፲፭ኛ ፡ ዓመት ቁጥር ፡ ፪ ፡

፪/ "ትእዛዞች" ፡ እና ፡ "ድርጊቶች" ፡ የሚሉት ፡ የሕግ ፡ ቃላት ፡ በአማርኛው ፡ ጽሑፍ ፡ ውስጥ ፡ ጨርሶ ፡ የሉም ።

፫/ "ከእነዚህም ፡ ጋር" ፡ (therewith) የሚለው ፡ የአነጋገር ፡ ስልት ፡ በእንግ ሊዝኛው ፡ ጽሑፍ ፡ ውስጥ ፡ የገባው ፡ ሕገ ፡ መንግሥቱንና ፡ ውሎችን ፡ ለማመልከት ፡ ሲሆን ፤ በዚሁ ፡ አንጻር ፡ የአማርኛው ፡ ሐረግ ፡ "ከዚህ ፡ ሕገ፡ መንግሥት ፡ ጋራ ፡ የማይስማሙ ፡ ሲሆኑ" ፡ የሚል ፡ ነው ። ይህም ፡ የመ ጨረሻው ፡ ልዩነት ፡ ወደፊት ፡ እንደሚገለጸው ፡ በሁለቱ ፡ ጽሑፎች ፡ መካ ከል ፡ ትልቅ ፡ ልዩነትን ፡ ይፈጥራል ።

<u>ለ/ በአንቀጽ ፡ ፩፻፳፪ ፡ ውስጥ ፡ ስላሉት ፡ ልዩ ፡ ልዩ ፡ ቃላት ፡ ትርጉም ፤</u>

፩/ በመጀመሪያ ፡ "ኢንተርናሲዮናል" ፡ የሚለው ፡ ቃል ፡ የሚያመለክተው ፡ ኢትዮጵያ ፡ ከሌላ ፡ ሀገር ፡ ወይም ፡ ሀገሮች ፡ ወይም ፡ የኢንተርናሲዮናል ፡ ድርጅቶች ፡ ጋራ ፡ ያደረገችውን ፡ ውል ፡ ስምምነት ፡ ወይም ፡ ግዴታ ፡ ሲሆን ፤ ሁለተኛም ፡ እን ደነዚህ ፡ ያሉት ፡ ውሎች ፡ ሥራ ፡ ላይ ፡ የሚውሉት ፡ በኢንተርናሲዮናል ፡ ሕግ ፡ መሠረት ፡ መሆኑን ፡ ነው ።

፪/ "ውል" ፡ በሁለት ፡ ወይም ፡ ከሁለት ፡ በበለጡ ፡ አገሮች ፡ ወይም ፡ የኢንተ ርናሲዮናል ፡ ድርጅቶች ፡ መካከል ፡ ሙሉ ፡ ሥልጣን ፡ ባላቸው ፡ እንደራሴዎቻቸው ፡ ተፈርሞ ፡ በመካከላቸው ፡ ግንኙነትና ፡ ግዴታን ፡ በመፍጠር ፡ የተዋዋዮዎቹ ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ በሚያዘው ፡ መሠረት ፡ በከፍተኛዎቹ ፡ ባለሥልጣኖች ፡ ጸድቆ ፡ በጽሑፍ የሰፈረ ፡ ስምምነት ፡ ነው ።

እዚህ ፡ ላይ ፡ የኰንሴሲዮን ፡ ውል ፡ በአንድ ፡ ሀገርና ፡ በሌላ ፡ ሀገር ፡ ወይም ፡ የኢንተርናሲዮናል ፡ ድርጅት ፡ መካከል ፡ የሚደረግ ፡ ውል ፡ ሳይሆን ፤ በአንድ ፡ ሀገ ርና ፡ አንድ ፡ ገንዘቡን ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ ለማዋል ፡ በሚፈልግ ፡ ሰው ፡ ወይም ፡ ኩባንያ ፡ መካከል ፡ የሚደረግ ፡ ውል ፡ በመሆኑ ፡ የኢንተርናሲዮናል ፡ ስምምነት ፡ አለመሆኑን ፡ መገንዘብ ፡ ያሻል ።[35] ከዚህም ፡ የተነሳ ፡ ቁጥራቸው ፡ በጣም ፡ አነስተኛ ፡ ከሆኑ ፡ የተለዩ ፡ ጉዳዮች ፡ በቀር ፡ አንድ ፡ የኰንሴሲዮን ፡ ውል ፡ በጠቅላላው ፡ በኢንተርናሲ ዮናል ፡ ሕግም ፡ ሆነ ፡ ወይም ፡ ከዚያ ፡ ውስጥ ፡ በውል ፡ ሕግ ፡ ሳይሆን ፡ በተዋዋዩ ፡ ሀገር ፡ መንግሥት ፡ ሕግ ፡ መሠረት ፡ የሚወሰን ፡ ይሆናል ።

፫/ "ስምምነት" ፡ (ኮንቬንሺን) ፡ የሚለው ፡ ቃል ፡ አብዛኛውን ፡ ጊዜ ፡ በብዙ ፡ ተዋዋዮች ፡ ወይም ፡ በሁለት ፡ ተዋዋዮች ፡ መካከል ፡ የሚደረግ ፡ ጠባዩ ፡ ቴክኒካል ፡ የሆነ ፡ ስምምነትን ፡ ወይም ፡ ባንዳንድ ፡ የተለዩ ፡ የሥራ ፡ መስኮች ፡ በሀገሮች ፡ መካ ከል ፡ ያለውን ፡ ግንኙነት ፡ የሚወስነው ፡ የውል ፡ ዓይነት ፡ ነው ። ይህንኑ ፡ በመደገፍ፡ ማየርስ ፡ እንዲህ ፡ ሲሉ ፡ ጽፈዋል ።

"ስምምነት ፡ (ኮንቬንሺን) ፡ በብዙ ፡ ድርጅቶች ፡ መካከል ፡ የአንድ ፡ ሰፊ ፡ አር እስት ፡ አካል ፡ ስለሆነ ፡ የተለየ ፡ ጉዳይ ፡ የሚመለከት ፡ ሰነድ ፡ መደበኛ ፡ ስም ፡ ሆኗል"[36] ። ስለዚህ ፡ ይህ ፡ ቃል ፡- ፩/ በብዙ ፡ ተዋዋዮች ፡ መካከል ፡ የተደረጉ ፡ የሕግ ፡ መሥራች ፡ ውሎችን ፤ ፪/ በዓለም ፡ መንግሥታት ፡ ማኅበር ፡ ወይም ፡ በተባበሩት ፡

---

35. ኤን ፡ ማርች ፡ ሐኒንግስ ፤ <u>ኢንተርናሽናል ፡ ሎው ፡</u> <u>ኢን ፡ ኤ ፡ ነትሺል</u> ፡ (፲፱፻፶፱ ፡ ዓ ፡ ም ፡) ገጽ ፡ ፵፮ ።

36. ዴኒስ ፡ ፒ ፡ ማየርስ ፡ "የውሎች ፡ ስምና ፡ ወሰን" ፡ <u>አሜሪካን ፡ ጂርናል ፡ አፍ ፡ ኢንተርናሽናል ፡ ሎው ፡</u> ፶፩ኛ ፡ ቮልዩም ፡ (፲፱፻፶፯ ፡ ዓ ፡ ም ፡) ገጽ ፡ ፭፻፸፮ ።

መንግሥታት ፡ ድርጅት ፡ አማካይነት ፡ የተደረጉ ፡ ውሎችን ፤ ፫/ በኢንተርናሲዮናል ፡ የሠራተኞች ፡ ድርጅትና ፡ በኢንተርናሲዮናል ፡ ቀይ ፡ መስቀል ፡ ድርጅቶች ፡ ተደራዳሪነት ፡ የተደረጉትን ፡ እንደነገሩ ፡ ሁኔታ ፡ የሠራተኞችና ፡ የቀይ ፡ መስቀል ፡ ስምምነቶችን ፡ ያጠቃልላል ።

፬/ "ግዴታ" ፡ የሚለው ፡ ቃል ፡ ሁለት ፡ ትርጉም ፡ ሊኖረው ፡ ይችላል ። ሰፋ ባለ ፡ ትርጓሜው ፡ ሲገባ ፤ ኢትዮጵያ ፡ በኢንተርናሲዮናል ፡ ሕግ ፡ መሠረት ፡ ማክበር ፡ የሚገባትን ፡ (ያለባትን) ፡ የኢንተርናሲዮናል ፡ ግዴታዎች ፡ ይመለከታል ።[37] ስለዚህም ፡ በተባበሩት ፡ መንግሥታት ፡ የጸጥታው ፡ ምክር ፡ ቤት ፡ ውሳኔ ፡ መሠረት ፡ ወታደሮችን ፡ ወደ ፡ ኮሪያና ፡ ኮንጎ ፡ መላክ ፤ የኢንተርናሲዮናል ፡ ሕግን ፡ ማክበርና ፡ የመሳሰሉትን ፡ ግዴታዎች ጠብቆ ፡ መገኘቱ ፡ ለዚህ ፡ ዓይነቱ ፡ ግዴታ ፡ ምሳሌ ፡ ሆነው ፡ ይጠቀሳሉ ።[38] ጠበብ ፡ ባለው ፡ አባባል ፡ ሲገባ ፡ ደግሞ ፤ ኢትዮጵያ ፡ የገባችባቸውን ፡ የውል ፡ ሁኔታዎች ፡ ወይም ፡ የውል ፡ ግዴታዎች ፡ ያመለክታል ። ለዚሁም ፡ ዓይነቱ ፡ አገባብ ፡ ብሔራዊ ፡ ብድርን ፡ በወቅቱ ፡ መክፈል ፡ ምሳሌ ፡ ሊሆን ፡ ይችላል ።[39]

"ግዴታ" ፡ የሚለው ፡ ቃል ፡ በተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ አንቀጽ ፡ ፩፻፳፪ ፡ ውስጥ ፡ የገባው ፡ ሰፋ ፡ ወይም ፡ ጠባብ ፡ ባለው ፡ ትርጓሜው ፡ መሆኑን ፡ ለመናገር ፡ ያስቸግራል ። ቢሆንም ፡ የዚህ ፡ ጽሑፍ ፡ ደራሲ ፡ ቃሉ ፡ የገባው ፡ ጠበብ ፡ ባለው ፡ ትርጓሜው ፡ ነው ፡ ባይ ፡ ነው ። በነገራችን ፡ ላይ ፤ "ግዴታ" ፡ የሚለው ፡ ቃል ፡ የኢንተርናሲዮናል ፡ ውሎችና ፡ ስምምነቶች[40] ፡ ሁሉ ፡ አስቀድመው ፡ መጽደቅ ፡ እንደሚገባቸው ፡ በሚያዝዘው ፡ በሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ በአንቀጽ ፡ ፴ ፡ ውስጥ ፡ አልተጠቀሰም ።

"የኢንተርናሲዮናል ፡ ግዴታ" ፡ የሚለውን ፡ ሐረግ ፡ በሰፊው ፡ ትርጉሙ ፡ ለማስረዳት ፡ በቀሩት ፡ የሰለጠኑት ፡ ሀገሮች ፡ ያለው ፡ ልማዳዊ ፡ የኢንተርናሲዮናል ፡ ሕግ ፡ በኢትዮጵያም ፡ ውስጥ ፡ ተፈጻሚ ፡ ስለመሆኑ ፡ ሰፊና ፡ ብርቱ ፡ ጥናት ፡ ማድረግ ፡ የሚያሻው ፤ ራሱን ፡ የቻለ ፡ ትልቅ ፡ አርእስት ፡ በመሆኑ ፤ ይህ ፡ ድርሰት ፡ እዚያ ፡ ውስጥ ፡ ገብቶ ፡ ለማብራራት ፡ አይቃጣም ። ስለዚህ ፡ "ግዴታ" ፡ የሚለው ፡ ቃል ፡ እዚህ ፡ ጽሑፍ ፡ ውስጥ ፡ የገባው ፡ በጠባቡ ፡ ትርጓሜው ፡ ብቻ ፡ ነው ።

፭/ "የበላይ ፡ ሕግ" ፡ የሚለው ፡ ሐረግ ፡ የሚያመለክተው ፡ የተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥትና ፡ በአንቀጽ ፡ ፩፻፳፪ ፡ እንደተመለከተው ፡ ውሎችም ፡ ጭምር ፡ በኢትዮጵያ ፡ የሕጎች ፡ ማዕረገ ፡ ድርገት ፡ አርከን ፡ ውስጥ ፡ የሕጎች ፡ ሁሉ ፡ የበላይ ፡ መሆናቸውንና ፡ ከእነርሱም ፡ ጋር ፡ የማይስማሙ ፡ ሕጎች ፡ ሁሉ ፡ ዋጋ ፡ የሌላቸውና ፡ የማያገለግሉ ፡ ሆነው ፡ እንዲፈርሱ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ የሚያዝዙ ፡ መሆናቸውን ፡ ነው ።[41]

---

37. ቻርለስ ፡ ጂ ፡ ፌንዊክ ፤ ኢንተርናሽናል ፡ ሎው ፡ (፬ኛ ፡ እትም ፡ ፲፱፻፶፰ ፡ ዓ ፡ ም ፡) ገጽ ፡ ፩፻፲ ።

38. በ፲፱፻፵፯ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የወጣው ፡ የባሕር ፡ አዋጅ ፤ ቁጥር ፡ ፩፻፵፯ ፡ አንቀጽ ፡ ፩፻፩ ፡ ነጋሪት ፡ ጋዜጣ ፡ ፲፫ኛ ፡ ዓመት ፡ ቁጥር ፡ ፩ ፡

39. እላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቁጥር ፡ ፱ ፡ የተጠቀሰውን ፡ ትእዛዝ ፡ ፵፮ ፡ አንቀጽ ፡ ፳፰ ፡ (ሰ) ፡ በነጋሪት ፡ ጋዜጣ ፡ ፳፰ኛ ፡ ዓመት ፡ ቁጥር ፡ ፳፫ ፡ ይመለከቷል ።

40. "የኢንተርናሲዮናል ፡ ስምምነት" ፡ የሚለው ፡ ስያሜ ፡ በተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ በአንቀጽ ፡ ፴ ፡ እና ፡ ፶ ፡ እንደተመለከተው ፡ ሁሉ ፡ በአንቀጽ ፡ ፩፻፳፪ ፡ ውስጥ ፡ አልተመለከተም ።

41. አር ፡ ሲ ፡ ሚንስ ፤ " ፡ በመንግሥት ፡ የአስተዳደር ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ የተወሰኑ ፡ ጉዳዮችን ፡ በፍርድ ፡ ቤት ፡ እንደገና ፡ የማየት ፡ በሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ የተደገፈ ፡ ሥልጣን ፡ መነሻ ፡ ጥያቄዎች" ፡ የኢትዮጵያ ፡ የሕግ ፡ መጽሔት ፡ ፫ኛ ፡ ቮልዩም ፡ (፲፱፻፶፰ ፡ ዓ ፡ ም ፡) ገጽ ፡ ፩፻፶፱ ፡

እነዚህ ፡ ሁሉ ፡ ቃላት ፡ ባንድነት ፡ ተጠቃለው ፡ ሲታዩ ፤ በተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ መሠረት ፡ ተፈጽመው ፡ ኢትዮጵያ ፡ ተካፋይ ፡ የምትሆንባቸው ፡ የኢንተርናሲዮናል ፡ ውሎች ፤ ስምምነቶች ፡ ወይም ፡ ግዴታዎች ፡ ከሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ ጋራ ፡ ባንድነት ፡ በኢትዮጵያ ፡ የሕጎች ፡ ማዕረገ ፡ ድርገት ፡ አርከን ፡ ውስጥ ፡ ለተራዎቹ ፡ ሕጎች ፡ የበላይ ፡ መሆናቸውን ፡ በግልጽ ፡ ያመለክታሉ ።[42]

ሐ/ የውል ፡ የበላይ ፡ ሕግነት ፡ ምርምር ፡ ውጤት ፤

በ፲፱፻፵፯ ፡ ዓመተ ፡ ምሕረቱ ፡ የተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ መሠረት ፡ የተፈጸሙ ፡ ውሎች ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ መንግሥት ፡ የበላይ ፡ ሕግ ፡ እንዲሆኑ ፡ ሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ ያዝዛል ።

ከዚህም ፡ በቀር ፡ በእንግሊዝኛው ፡ ጽሑፍ ፡ ውስጥ ፡ ያለው ፡ ስለበላይነት ፡ የሚናገረው ፡ ሐረግ ፤ ከሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ ጋራ ፡ የማይስማሙ ፡ ወደፊት ፡ የሚወጡ ፡ ሕጎች ፡ (አዋጆች) ፤ ድንጋጌዎች ፤ ትእዛዞች ፤ ፍርዶች ፤ ውሳኔዎችና ፡ ድርጊቶች ፡[43] ሁሉ ፡ ዋጋ ፡ የሌላቸውና ፡ የማያገለግሉ ፡ መሆናቸውን ፡ በግልጽ ፡ ሲያዝ ፤ ከኢንተርናሲዮናል ፡ ውሎች ፡ ጋራም ፡ የማይስማሙቱ ፡ ይኸው ፡ እንደሚፈጸምባቸው ፡ በግልጽ ባይናገርም ፡ ግምት ፡ ለመውሰድ ፡ ይቻላል ። ይህም ፡ ማለት ፡ በመንግሥቱ ፡ የሕግ ፡ አውጪም ፡ ሆነ ፡ ወይም ፡ በአስፈጻሚው ፡ ክፍል ፡ የወጣ ፡ ማናቸውም ፡ ሕግ፡ (አዋጅ) ፡ በዳኝነትም ፡ ሆነ ፡ ወይም ፡ በአስተዳደሩ ፡ ክፍል ፡ የተሰጠ ፡ ማናቸውም፡ ውሳኔ ፡ ወይም ፡ ድርጊት ፡ ከዚህ ፡ የበላይ ፡ ሕግ ፡ ጋር ፡ የሚቃረን ፡ ሆኖ ፡ ሕገ ፡ መንግሥቱን ፡ ከጣሰ ፡ በሕገ ፡ መንግሥት ፡ ሕግ ፡ መሠረት ፡ ዋጋ ፡ የሌለውና ፡ የማያገለግል ፡ ይሆናል ። ሕገ ፡ መንግሥቱን ፡ ይጥሳል ፡ ከተባለም ፡ የሕግ ፡ ኃይል ፡ኖሮት ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ እንዲውል ፡ በኢትዮጵያ ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ ትእዛዝ ፡ አይሰጥበትም ።

በሌላ ፡ በኩል ፡ ደግሞ ፤ በአንቀጽ ፡ ፩፻፳፪ ፡ የአማርኛው ፡ ጽሑፍ ፡ የበላይ ፡ ከሆነው ፡ ሕግ ፡ ጋራ ፡ የማይስማሙ ፡ ሆነው ፡ ሲገኙ ፡ ዋጋ ፡ የሌላቸውና ፡ የማያገለግሉ ፡ ስለሚሆኑት ፡ የሕጎችና ፡ (አዋጆች) ፡ የመንግሥት ፡ ድርጊቶች ፡ ዝርዝር ፡ ውስጥ ፡ "ትእዛዝ" ፡ እና ፡ "ድርጊት" ፡ ያልገቡ ፡ ስለሆነ ፤ በአማርኛው ፡ ጽሑፍ ፡ መሠረት ወደፊት ፡ የሚወጡ ፡ "ትእዛዞችና" ፡ ድርጊቶች ፡ ዋጋ ፡ የሌላቸውና ፡ የማያገለግሉ ፡ ተብለው ፡ ሊሻሩ ፡ አይችሉም ። በሁለቱ ፡ ጽሑፎች ፡ መካከል ፡ አለመስማማት ፡ ሲፈጠር ፡ አማርኛ ፡ በተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ አንቀጽ ፡ ፩፻፳፭ ፡ መሠረት ፡ የሀገሪቱ ፡ መደበኛ ፡ ቋንቋ ፡ ስለሆነ ፡ የአማርኛው ፡ ጽሑፍ ፡ ከእንግሊዝኛው ፡ ይልቅ ፡ ተቀባይነት ፡ ያለው ፡ መሆኑ ፡ እሙን ፡ ቢሆንም ፡ እንኳ ፤ ይህ ፡ አስተሳሰብ ፡ ትክክለኛ ፡ ነው ፡ ሊባል ፡ አይችልም ። ሕጎች ፡ (አዋጆች) ፡ ድንጋጌዎች ፤ ፍርዶችና ፡ ውሳኔዎች ፡ ከንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ መንግሥት ፡ የበላይ ፡ ሕግ ፡ ጋራ ፡ የማይስማሙ ፡ ሲሆኑ ፡ ዋጋ ፡ የሌላቸውና ፡ የማያገለግሉ ፡ ይሆናሉ ፡ ከተባለ ፤ "ትእዛዞች" ፡ እና ፡ "ድርጊቶች" ፡ የበላዩን ፡ ሕግ ፡ እየጣሱ ፡ ፈራሽ ፡ የማይሆኑበት ፡ ምክንያት ፡ የለም ።

በእንግሊዝኛውና ፡ በአማርኛው ፡ ጽሑፍ ፡ መካከል ፡ ያለው ፡ ልዩነት ፡ ሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ ከእንግሊዝኛ ፡ ወደ ፡ አማርኛ ፡ ሲተረጎም ፡ የተዘለለ ፡ ስለሚመስልና ፡

42. ጂ ፡ ክሸችኖቪች ፤ "በኢትዮጵያ ፡ የሕጎች ፡ ማዕረገ ፡ ድርገት ፡ አርከን ፡ ደረጃ" ፡ የኢትዮጵያ ፡ የሕግ ፡ መጽሔት ፡ ፭ኛ ፡ ቦልዩም ፡ ፲፱፻፶፮ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ገጽ ፡ ፩፻፫ ፡

43. "ድርጊት" ፡ የሚለው ፡ ቃል ፡ በሕገ ፡ መንግሥት ፡ አንቀጽ ፡ ፩፻፳፪ ፡ የእንግሊዝኛው ፡ ጽሑፍ ፡ ውስጥ፡ የገባው ፡ በአንድ ፡ ሰው ፡ ላይ ፡ ግዴታ ፡ የሚያስከትሉትን ፡ የመንግሥትን ፡ አድራጎቶች ፡ ለማመልከት፡ ነው ።

አንቀጹንም ፡ በአንክሮ ፡ ሲያነቡት ፡ ትክክለኛ ፡ መስሎ ፡ የሚታየው ፡ የተዘለሉትን፡ ቃላት ፡ በአማርኛው ፡ ጽሑፍ ፡ ውስጥ ፡ ጨምሮ ፡ ማንበቡ ፡ ስለሆነ ፤ የዚህ ፡ ጽሑፍ ፡ ጸራሲ ፡ የአማርኛው ፡ ጽሑፍ ፡ የእንግሊዝኛው ፡ ጽሑፍ ፡ የሚያዝዘውን ፡ ሁሉ ፡ ጨምሮ ፡ እንደያዘ ፡ ሆኖ ፡ መነበብ ፡ አለበት ፡ ባይ ፡ ነው ።

ከዚህ ፡ ሌላ ፡ ቀደም ፡ ሲል ፡ እንደተገለጸው ፡ ሁሉ ፡ የተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ አንቀጽ ፡ ፩፻፳፪ ፡ በእንግሊዝኛው ፡ "ከነዚህም ፡ ጋራ ፡ የማይስማሙ" ፡ በሚለው ፡ ፋንታ ፡ አማርኛው ፡ የሚለው ፡ "ከዚህ ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ ጋራ ፡ የማይስማሙ" ፡ ስለሆነ ፤ በሁለቱ ፡ ጽሑፎች ፡ መካከል ፡ ሌላ ፡ ልዩነት ፡ አለ ።

በእንግሊዝኛው ፡ ጽሑፍ ፡ ውስጥ ፡ የገባው ፡ "ከነዚህም ፡ ጋራ" ፡ የሚለው ፡ ቃል ፡ ሕገ ፡ መንግሥቱንና ፡ ውሎችን ፡ የሚያመለክት ፡ ይመስላል ። በሌላ ፡ በኩል ፡ ግን ፡ አማርኛው ፡ የሚጠቀምበት ፡ ሐረግ ፡ "ከዚህ ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ ጋራ ፡ የማይስማሙ---" ፡ ስለሚል ፤ ውሎቹን ፡ አይጨምርም ።

የምንነጋገርበት ፡ አንቀጽ ፡ በረጅምና ፡ ውስብስብ ፡ ዓረፍተ ፡ ነገር ፡ የተጻፈ ፡ በመሆኑ ፡ የተባለው ፡ መፋለስ ፡ ሊደርስ ፡ የቻለው ፡ በመጥፎ ፡ ትርጉም ፡ ምክንያት ፡ ነው ። በተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ አንቀጽ ፡ ፩፻፳፪ ፡ በሁለቱም ፤ ማለት ፡ በአማርኛውና ፡ በእንግሊዝኛውም ፡ ጽሑፍ ፡ ውስጥ ፤ ሕገ ፡ መንግሥቱና ፡ የኢንተርናሲዮናል ፡ ውሎች ፡ ባንድነት ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ መንግሥት ፡ የበላይ ፡ ሕግ ፡ እንዲሆኑ ፡ መታዘዙ ፤ የሕጎች ፡ ሁሉ ፡ የበላይ ፡ በመሆንና ፡ ወደፊትም ፡ በሚወጡ ፡ ብሔራዊ ፡ ሕጎች ፡ (አዋጆች) ፡ ላይ ፡ ገደብ ፡ በማበጀት ፡ ረገድ ፡ በሕገ ፡ መንግሥቱና ፡ በውሎች ፡ መካከል ፡ የተፈጠረው ፡ ልዩነት ፡ በሕግ ፡ አውጪው ፡ ክፍል ፡ ታስቦ ፡ የተሠራ ፡ ሳይሆን ፤ "ከነዚህም ፡ ጋራ" ፡ የሚለው ፡ ቃል ፡ እንግሊዝኛው ፡ ወደ ፡ አማርኛ ፡ ሲተረጎም ፡ ከተደረገው ፡ ስህተት ፡ የተነሳ ፡ ነው ፡ ብሎ ፡ ለመደምደም ፡ ያስችላል ። ያለበለዚያ ፡ ወደፊት ፡ የሚወጡ ፡ ሕጎች ፡ (አዋጆች) ፡ ድንጋጌዎች ፤ ትእዛዞች ፤ ፍርዶች ፤ ውሳኔዎችና ፡ ድርጊቶች ፡ ከነዚህ ፡ ጋራ ፡ (ከውሎች ፡ ጋራ) ፡ የማይስማሙ ፡ ሲሆኑ ፡ ዋጋ ፡ የሌላቸውና ፡ የማያገለግሉ ፡ ይሆናሉ ፡ ካልተባለ ፤ ውሎች ፡ የበላይ ፡ ሕግ ፡ አካል ፡ የሚሆኑበት ፡ ምክንያት ፡ የለም ።

"ከነዚህ ፡ ጋራ" የሚለው ፡ ልዩ ፡ የአነጋገር ፡ ስልት ፡ አገባቡ ፡ አሁን ፡ በምንነጋገርበት ፡ አንቀጽ ፡ የእንግሊዝኛው ፡ ጽሑፍ ፡ ውስጥ ፡ እንደተመለከተው ፡ ሆኖ ፡ ሁለቱንም ፡ ዓይነት ፡ የበላይ ፡ ሕግ ፡ ማለት ፡ ሕገ ፡ መንግሥቱንና ፡ ውሎችን ፡ ማመልከት አለበት ። የአንቀጹ ፡ ትክክለኛ ፡ ትርጉምና ፡ ስለ ፡ በላይነት ፡ የሚናገረው ፡ ክፍል ፡ ባሕረ ፡ ሀሳብ ፡ ወደዚህ ፡ መደምደሚያ ፡ አሳብ ፡ ያመራሉ ።

ስለውል ፡ በምንነጋገርበት ፡ ጊዜ ፡ "የማያገለግሉና ፡ ዋጋ ፡ የሌላቸው ፡ ይሆናሉ"፡ የሚሉት ፡ የአንቀጽ ፡ ፩፻፳፪ ፡ ቃላት ፡ የሚያመለክቱት ፡ ውሉ ፡ በሀገሪቱ ፡ ውስጥ ፡ ምንም ፡ ኃይልና ፡ ውጤት ፡ ወይም ፡ አስገዳጅነት ፡ የሌለው ፡ መሆኑን ፡ ነው ። ከዚህም ፡ ቀደም ፡ ሲል ፡ በተሰጠው ፡ ምክንያት ፡ መሠረት ፡ እነዚህ ፡ ውሎች ፡ የሚያስከትሉት፡ የኢንተርናሲዮናል ፡ ግዴታ ፡ የሚወሰነው ፡ በኢንተርናሲዮናል ፡ ሕግ ፡ ስለሆነ ፡ የተጠቀሰው ፡ አፍራሽ ፡ ሐረግ ፡ በውሉ ፡ ውስጥ ፡ የተመለከተውን ፡ የኢንተርናሲዮናል ፡ ግዴታ ፡ አያስቀረውም ። ስለዚህ ፡ አንድ ፡ ውል ፡ ሕገ ፡ መንግሥቱን ፡ በመጣሱ ፡ በሀገሪቱ ፡ ውስጥ ፡ ዋጋ ፡ ቢስ ፡ ቢሆንም ፤ ይህ ፡ በቂ ፡ ሆኖ ፡ በኢንተርናሲዮናል ፡ መስክ፡ ዋጋ ፡ አያሳጣውም ። ኩሁን ፡ እንደሚሉት ፡ ለአንድ ፡ ውል ፡ ወሰንና ፡ ገደብ ፡ ሊሠ

ራለት ፡ የሚገባው ፡ በኢንተርናሲዮናል ፡ ሕግ ፡ በሚወሰነው ፡ እንጂ ፣ በብሔራዊ ፡ ሕግ ፡ ደረጃ ፡ መሆን ፡ የለበትም ።[44]

ባጭሩ ፡ የውል ፡ የበላይ ፡ ሕግነት ፡ ሲባል ፡ ሁለት ፡ ነገሮችን ፡ የግድ ፡ የሚጠቅስ ፡ መሆን ፡ ይኖርበታል ። በውሉ ፡ ውስጥ ፡ ያሉት ፡ የስምምነት ፡ ሁኔታዎች ፡ ከሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ በቀር ፡ ለቀሩት ፡ ሕጎች ፡ በሙሉ ፡ የበላይ ፡ ናቸው ፡ (ተቀዳሚነት ፡ አላቸው) ። ከዚህም ፡ በቀር ፡ የውል ፡ ሁኔታዎች ፡ ቀደም ፡ ሲል ፡ የወጡትን ፡ ብሔራዊ ፡ ሕጎችን ፡ በመሻር ፡ ብቻ ፡ ሳይቆጠቡ ፡ ወደፊት ፡ በሚወጡትም ፡ ብሔራዊ፡ ሕጎች ፡ ላይ ፡ ገደብ ፡ ይጥላሉ ፡ (ያበጃሉ) ። (ከገጽ ፡ ፫፻፺፬ ፡ እስከ ፡ ፫፻፺፯ ፡ ያለውን ፡ ይመለከቷል) ። እዚህ ፡ ላይ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ እንደ ፡ አምሳያው ፡ የአሜሪካን ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ ሳይሆን ፣ የተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ ከመውጣቱ ፡ (ማለት ፡ ከጥቅምት ፡ ፳፬ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፵፰) ፡ በፊት ፡ የተደረጉትን ፡ ውሎች ፡ የሀገሪቱ ፡ የበላይ ፡ ሕግ ፡ አካል ፡ አድርጎ ፡ የማይቆጥራቸው ፡ መሆኑን ፡ መገንዘብ ፡ ያስፈልጋል ።

ይህ ፡ አስተሳሰብ ፡ (ትርጉም) ፡ የተመሠረተው ፡ በተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ አንቀጽ ፡ ፩፻፳፪ ፡ ውስጥ ፡ ባለው ፡ በመጀመሪያው ፡ "ይሆናል" ፡ በሚለው ፡ ቃል ፡ ላይ ፡ ነው ።

በተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ አንቀጽ ፡ ፩፻፳፪ ፡ ውስጥ ፡ የሚገኘው ፡ "ይሆናል" ፡ የሚለው ፡ ቃል ፡ የገባው ፡ በትንቢታዊ ፡ የአነጋገር ፡ ሥልት ፡ ስለሆነ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ መንግሥት ፡ የበላይ ፡ ሕግ ፡ አካል ፡ የሚሆኑት ፡ ከጥቅምት ፡ ፳፬ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፵፰ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ወዲህ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ያደረገቻቸው ፡ ወይም ፡ ከዚያ ፡ ወዲህ ፡ የተቀበለቻቸው ፡ ውሎች ፡ ብቻ ፡ መሆን ፡ አለባቸው ፡ የሚል ፡ ትርጓሜ ፡ ሊሰጠው ፡ ይገባል ። "ይሆናል" ፡ የሚለው ፡ ቃል ፡ እዚህ ፡ የገባው ፡ ብዙ ፡ ጊዜ ፡ ሕግ ፡ ሲረቀቅ ፡ እንደሚደረገው ፡ በትእዛዛዊ ፡ አንቀጽ ፡ አይደለም ። በሌላም ፡ አገላለጽ ፡ ቀጥሎ ፡ በተሰጡት ፡ ምክንያቶች ፡ የቃሉ ፡ አገባብ ፡ ከጥቅምት ፡ ፳፬ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፵፰ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በፊት ፡ የተደረጉትን ፡ ውሎች ፡ አይጨምርም ።

ሀ/ በተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ ውስጥ ፡ ጥርጣሬን ፡ ለማስወገድ ፡ ሲባል ፡ ላለፈ ፡ ነገር ፡ ወደፊት ፡ ውጤት ፡ ለማስገኘት ፡ ባስፈለገ ፡ ቁጥር ፡ በ "ይሆናል" ፡ ፋንታ ፡ በማከታተል ፡ "ነው" ፡ የሚለው ፡ ቃል ፡ ገብቷል። ለምሳሌ ፡ በሕገ ፡ መንግሥት ፡ አናቅጻት ፡ ቁጥር ፡ ፩፻፳፫ ፣ ፩፻፳፬ ፣ ፩፻፳፭ እና ፡ ፩፻፳፯ ፡ ውስጥ ፡ ያለው ፡ በሌሎች ፡ አናቅጻት ፡ ውስጥ ፡ አዘውትሮ ፡ የገባው ፡ "ይሆናል" ፡ የሚለው ፡ ቃል ፡ ሳይሆን ፣ "ነው" ፡ የሚለው ፡ ትእዛዛዊ ፡ አንቀጽ ፡ ነው ። በእንደዚህ ፡ ያለ ፡ ሁኔታ ፡ አንድ ፡ ሰው ፡ እነዚያ ፡ አናቅጻት ፡ የሚያመለክቱት ፡ ያለፉ ፡ ሁኔታዎችን ፡ ነው ፡ ለማለት ፡ ይረዳው ፡ ይሆናል ። አንቀጽ ፡ ፩፻፳፪ ፡ ከጥቅምት ፡ ፳፬ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፵፰ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በፊት ፡ ለነበሩትና ፡ ከዚያም ፡ ወዲህ ፡ ለተደረጉት ፡ ውሎች ፡ ተመሳሳይ ፡ ደረጃ ፡ እንዲሰጣቸው ፡ ተብሎ ፡ የታቀደ ፡ ቢሆን ፡ ኖሮ ፡ "ይሆናል" ፡ በሚለው ፡ ግሥ ፡ ፋንታ ፡ እላይ ፡ እተጠቀሱት ፡ አናቅጻት ፡ ውስጥ ፡ እንደታየው ፡ "ነው" ፡ የሚለው ፡ ግሥ ፡ በገባ ፡ ነበር ።

ለ/ የዚሁ ፡ አንቀጽ ፡ የአማርኛው ፡ ጽሑፍ ፡ በትንቢታዊ ፡ ሥልት ፡ በገባው ፡ "ይሆናል" ፡ በሚለው ፡ ቃል ፡ ይጠቀማል ። በተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግ

44. አርተር ፡ ኬ ፡ ኩሁን ፣ "ስምምነት ፡ የመዋዋል ፡ ሥልጣንና ፡ የአንድ ፡ ሀገር ፡ የበላይ ፡ ገዢነት ፡ የተጠበቀ ፡ መብት" ፡ ኰሎምቢያ ፡ ሎው ፡ ሪቪው ፡ ፳፫ ፡ ቮልዩም ፡ (፲፱፻፳ ፡ ዓ ፡ ም ፡) ገጽ ፡ ፩፻፹፮ ።

ትሥ ፡ አንቀጽ ፡ ፩፱፵፰ ፡ መሠረት ፡ አማርኛ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ መንግሥት ፡ መደበኛ ፡ ቋንቋ ፡ በመሆኑ ፤ በአማርኛው ፡ ጽሑፍ ፡ የተመለከተው ፡ የመጀመሪያው ፡ "ይሆናል" ፡ የገባው ፡ በትእዛዛዊ ፡ አንቀጽ ፡ ሳይሆን ፡ ጊዜው ፡ ትንቢት ፡ በሆነ ፡ የአነጋገር ፡ ሥልት ፡ ነው ። ሆኖም ፡ ሁለተኛው ፡ "ይሆናል" ፡ የሚለው ፡ ቃል ፡ የገባው ፡ ቃሉ ፡ በትእዛዛዊ ፡ አንቀጽነት ፡ ባለው ፡ ትርጉም ፡ ነው ።

ሐ/ በሕጉ ፡ ውስጥ ፡ በቀጥታ ፡ ካልተገለጸ ፡ በቀር ፡ አንድ ፡ አዲስ ፡ የወጣ ፡ ሕግ ፡ (አዋጅ) ፡ ወደኋላ ፡ ተመልሶ ፡ ለመሥራት ፡ አለመቻሉ ፡ የተረጋገጠ ፡ የሕግ ፡ ደንብ ፡ ነው ። በዚህ ፡ መሠረት ፡ የተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ አንቀጽ ፡ ፩፱፵፰ ፡ በውስጠ ፡ ታዋቂነት ፡ ሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ ከመውጣቱ ፡ በፊት ፡ የተደረጉትን ፡ ውሎች ፡ ወደኋላ ፡ ተመልሶ ፡ የበላይ ፡ ሕግ ፡ አካል ፡ ሆነው ፡ እንዲቆጠሩ ፡ ያደርጋቸዋል ፡ ተብሎ ፡ ሊተረጎም ፡ አይገባም ።

መ/ በመጨረሻም ፡ የዚህ ፡ ጽሑፍ ፡ ደራሲ ፡ በሕግ ፡ አውጪው ፡ ክፍል ፡ ሆነ ፡ ተብሎ ፡ የተሠራ ፡ ነገር ፡ እንዳለ ፡ ለማወቅ ፡ ያደረገው ፡ የመጠያየቅ ፡ ጥናት ፡ ውጤት ፡ የአሁኑ ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ ከመውጣቱ ፡ በፊት ፡ ለተደረጉት ፡ ውሎች ፡ በተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ አንቀጽ ፡ ፩፱፵፰ ፡ አማካይነት ፡ የበላይ ፡ ሕግነት ፡ ደረጃ ፡ የመስጠት ፡ እቅድ ፡ እንዳለ ፣ አድርጎ ፡ የሚቆጥረውን ፡ አስተሳሰብ ፡ የማይደግፍ ፡ ሆኗል ።

ስለዚህ ፡ የተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ አንቀጽ ፡ ፩፱፵፰ ፡ የአሁኑ ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ ከመውጣቱ ፡ በፊት ፡ ለተደረጉት ፡ ውሎች ፡ የእኩልነት ፡ ደረጃን ፡ አይሰጣቸውም ። በሌላ ፡ አነጋገር ፤ ከተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ አስቀድሞ ፡ የነበሩት ፡ ውሎች ፡---አሁን፡የሀገሪቱ ፡ (የንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ መንግሥት) ፡ የበላይ ፡ ሕግ ፡ አይደሉም።

ይህም ፡ ቢሆን ፡ የተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ ከመውጣቱ ፡ በፊት ፡ የነበሩት፡ ውሎች ፡ ከዚያ ፡ ወዲህ ፡ ከተደረጉት ፡ ውሎች ፡ ጋር ፡ የእኩልነት ፡ ደረጃ፡ የላቸውም፤ ማለት ፡ ኢትዮጵያ ፡ እነዚያ ፡ ውሎች ፡ የሚያስከትሉትን ፡ ግዴታ ፡ አታከብርም ፡ ማለት ፡ አይደለም ። እንዲያውም ፡ ዋጋ ፡ ሊያስጣቸው ፡ የሚችለውን ፡ ነገር ፡ አሟልተው ፡ ከያዙ ፡ ከሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ ጋር ፡ የእኩልነት ፡ ደረጃ ፡ ባይኖራቸውም ፡ እንኳ ፤ የተሻሉ ፡ ሁኔታዎች ፡ ባሏቸው ፡ ውሎች ፡ እስከተተኩ ፡ ድረስ ፡ በኢትዮጵያ ፡ ላይ ፡ የሚሠሩና ፡ ለመፈጸምም ፡ አስገዳጅ ፡ እንደሆኑ ፡ ይቆያሉ ። ኢትዮጵያ ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ ካለ ፡ ሕጉዋ ፡ ጋር ፡ የማይስማማ ፡ ቢሆንም ፡ እንኳ ፤ የውል ፡ ግዴታዎን ፡ የምታከብር ፡ ለመሆኗ ፡ በከሳሽ ፡ ተሰማ ፡ ወልደ ፡ ዮሐንስና ፡ በተከሳሾች ፡ ቫን ፡ ቤትቨስንና ፡ ጃክ ፡ ሔንሴል ፡ መካከል ፡ የነበረው ፡ ክርክር ፡[45] እንደማስረጃ ፡ ሆኖ ፡ ሊጠቀስ ፡ ይችላል ።

በተጠቀሰው ፡ ጉዳይ ፡ ላይ ፡ የአውራጃው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ከሰጣቸው ፡ ውሳኔዎች፡ በተለይ ፡ ቀጥሎ ፡ የተጻፉት ፡ እዚህ ፡ የምርምር ፡ ጽሑፍ፡ ውስጥ ፡ የቀረቡትን ፡ ክርክሮች፡ በይበልጥ ፡ ያብራራሉ ።

፩/ ዋጋ ፡ የሚያሰጡትን ፡ ነገሮች ፡ አሟልቶ ፡ ከያዘ ፤ የተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ ከመውጣቱ ፡ በፊት ፡ በመደረጉ ፡ የሀገሪቱ ፡ የበላይ ፡ ሕግ ፡

45. ተሰማ ፡ ወልደ ፡ ዮሐንስ ፡ ከሳሽ ፡ ቪ ፡ ጂ ፡ ቫን ፡ ቤትቨስንና ፡ ጃክ ፡ ሔንሴል ፡ ተከሳሽ ፡ (የአዲስ ፡ አበባ፡ አውራጃ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፤ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ነገር ፡ ቁጥር ፡ ፫ሺ፫፻፱፱ ፡ ፲፱፻፶፯ ፡ ዓ ፡ ም ፡)

አካል ፡ ያልሆነ ፡ አንድ ፡ ውል ፡ በሚገባ ፡ እስካልተሻረ ፡ ወይም ፡ በሌላ ፡ ውል ፡ እስካልተተካ ፡ ድረስ ፡ መከበር ፡ አለበት ።

፪/ እንደዚህ ፡ ያሉትን ፡ ጉዳዮች ፡ ለመስማት ፡ ለአውራጃ ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ የፍርድ ፡ ሥልጣንን ፡ ይሰጥ ፡ በነበረው ፡ በ፲፱፻፵፩ ፡ ዓመተ ፡ ምሕረቱ ፡ የዳኝነት ፡ ሥራ ፡ አካሄድ ፡ አዋጅ ፡ ላይ ፡ ይህ ፡ ውል ፡ ቅድሚያን ፡ በማግኘቱ ፡ አንድ ፡ ውል ፡ በተራው ፡ ሕግ ፡ ላይ ፡ የበላይነት ፡ አለው ።

፫/ በ፲፱፻፵፫ ፡ ዓመተ ፡ ምሕረቱ ፡ ትእዛዝ ፡ ቁጥር ፡ ፯ ፡ አንቀጽ ፡ ፳ ፡ እና ፡ በ፲፱፻፶፬ ፡ ዓመተ ፡ ምሕረቱ ፡ አዋጅ ፡ ቁጥር ፡ ፩፻፺፭ ፡ አንቀጽ ፡ ፩ ፡ መሠረት ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ የተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ ከመውጣቱ ፡ በፊት ፡ ለተደረጉት ፡ ውሎች ፡ ተገቢውን ፡ ትርጉም ፡ በመስጠት ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ እንዲውሉ ፡ ማድረግ ፡ አለባቸው ።

መ/ <u>በሀገሪቱ ፡ ሕግና ፡ በውሎች ፡ መካከል ፡ ስላለው ፡ ግንኙነት ፤</u>

የኢንተርናሲዮናል ፡ ሕግ ፤ ውልም ፡ ጭምር ፤ ከአንድ ፡ ሀገር ፡ ብሔራዊ ፡ ሕግ፡ ጋር ፡ የሚዋሐዱት ፡ በሁለት ፡ መንገድ ፡ ነው ። ይኸውም ፦

ሀ/ የሰለጠኑት ፡ ሀገሮች ፡ የኢንተርናሲዮናል ፡ ወንጀል ፡ ነው ፡ ብለው ፡ የተስማሙባቸውን ፡ ድርጊቶች ፡ ቅጣት ፡ በ፲፱፻፵፱ ፡ ዓመተ ፡ ምሕረቱ ፡ የኢትዮጵያ ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ከ፪፻፹፩ ፡ እስከ ፡ ፪፻፺፭ ፡ ድረስ ፡ ባሉት ፡ ቁጥሮች ፡ በተመለከተው ፡ መሠረት ፡ በብሔራዊው ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ በመጻፍ ፤

ለ/ የተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ አንቀጽ ፡ ፩፻፳፪ ፡ እንደሚለው ፡ ዓይነት ፡ በሆነ ፡ አጠቃላይ ፡ አነጋገር ፡ ውሎችን ፡ ከብሔራዊው ፡ ሕግ ፡ ጋር ፡ በመቀላቀል ፡ ነው ።

ስለዚህ ፡ የተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ አንቀጽ ፡ ፩፻፳፪ ፡ ከጥቅምት ፡ ፳፬ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፵፰ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ወዲህ ፡ የተደረጉትን ፡ ውሎች ፡ ከሀገሪቱ ፡ ብሔራዊ ፡ ሕግ ፡ ጋር ፡ ያዋህዳቸዋል ፡ ወይም ፡ የዚሁ ፡ አካል ፡ ያደርጋቸዋል ።

የተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ ከመውጣቱ ፡ በፊት ፡ የተደረጉት ፡ ውሎችም ፡ በ፲፱፻፵፫ ፡ ዓመተ ፡ ምሕረቱ ፡ ትእዛዝ ፡ ቁጥር ፡ ፯ ፡ እና ፡ በ፲፱፻፶፬ ፡ ዓመተ ፡ ምሕረቱ፡ አዋጅ ፡ ቁጥር ፡ ፩፻፺፭ ፡ ከሀገሪቱ ፡ ሕግ ፡ ጋር ፡ ተዋህደዋል ።

ያለበለዚያ ፡ በነዚህ ፡ ውሎች ፡ ላይ ፡ ክርክር ፡ ቢነሳ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች፡ በነገሩ ፡ ገብተው ፡ ውሎችን ፡ ለማስፈጸም ፡ የሚያስችላቸው ፡ ሕጋዊ ፡ ድጋፍ ፡ አይኖራቸውም ። ይህንኑ ፡ በመደገፍ ፡ ካፕላንና ፡ ካትዜንባንክ ፦

"ብሔራዊ ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ የኢንተርናሲዮናልን ፡ ሕግ ፡ ተፈጻሚ ፡ የሚያደርጉበት ፡ ምክንያት ፡ ይህ ፡ ሕግ ፡ አንድም ፡ በብሔራዊ ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ በመግባቱ ፤ አለዚያም ፡ ከብሔራዊ ፡ ሕግ ፡ ጋር ፡ በመዋሐዱ ፡ ብቻ ፡ ነው"[46] ፡ ሲሉ ፡ ጽፈዋል ።

---

46. ኤም ፡ ኤ ፡ ካፕላንና ፡ ዴብ ፡ ካትዜንባክ ፡ <u>ዘ ፡ ፖለቲካል ፡ ፋውንዴሺን ፡ አፍ ፡ ኢንተርናሽናል ፡ ሎው ፡</u> (፲፱፻፷፩ ፡ ዓ ፡ ም ፡) ገጽ ፡ ፪፻፷፰ ፡

ክፍል ፡ ፫ ፤

በውሎች ፡ መካከል ፡ ስለሚኖር ፡ መጻረር ።

ሀ/ በሁለት ፡ ውሎች ፡ መካከል ፡ ስለሚኖር ፡ መጻረር ፤

ከኢንተርናሲዮናል ፡ ሕግ ፡ ሊቃውንት ፡ አንዱ ፡ ኬልሰን ፤ በውሎች ፡ መካከል ፡ ስለሚኖር ፡ መጻረር ፡ በጻፉት ፡ ጽሑፍ ፡ ውስጥ ፡ እንዲህ ፡ ሲሉ ፡ ደምድመዋል ። "ሁለት ፡ ተጻራሪ ፡ ውሎች ፡ (ተዋዋዮቹ ፡ ሀገሮች ፡ እነዚያው ፡ ሁነው) ፡ በሁለት ፡ ተዋዋይ ፡ ወገኖች ፡ መካከል ፡ በሚደረጉበት ፡ ጊዜ ፡ ሌክስ ፡ ፖስትሪዮሪ ፡ ዴሮጋንት ፡ ፕራዮሪ ፡ የተባለው ፡ አጠቃላይ ፡ የኢንተርናሲዮናል ፡ ደንብ ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ ይውላል። ይህም ፡ ደንብ ፡ "በአመጣጥ ፡ የኋለኛ ፡ የሆነው ፡ ውል ፡ የፊተኛውን ፡ ይሽረዋል" ፡ ይላል። ይሁን ፡ እንጂ ፡ ለላይኛው ፡ ደንብ ፡ ተቃራኒ ፡ የሆነ ፡ መሠረታዊ ፡ ሃሳብ ፡ ያለው ፡ የውል ፡ ስምምነት ፡ ሊመሠረት ፡ ይችላል ። ይኸውም ፡ ሌክስ ፡ ፕራዮሪ ፡ ዴሮጋንት ፡ ፖስትሪዮሪ ፡ የሚለው ፡ ደንብ ፡ ሲሆን ፤ እርሱም ፡ "ቀደም ፡ ሲል ፡ ሌላ ፡ ውል ፡ በተዋዋሉ ፡ ወገኖች ፡ መካከል ፡ ዳግመኛ ፡ የተደረገው ፡ ውል ፡ ከመጀመሪያው ፡ ውል ፡ ጋር ፡ የማይስማማ ፡ በሚሆንበት ፡ ጊዜ ፡ ባመጣጥ ፡ የኋለኛ ፡ የሆነው ፡ ውድቅ ፡ ይሆናል"[47] የሚል ፡ ነው ።

በዚህ ፡ ጽሑፍ ፡ ደራሲም ፡ አስተሳሰብ ፡ ተጻራሪ ፡ የሆኑ ፡ ሁለት ፡ ውሎች ፡ በኢትዮጵያና ፡ ባንድ ፡ በሌላ ፡ ተዋዋይ ፡ ወገን ፡ መካከል ፡ ተደርገው ፡ ቢገኙ ፡ የኋለኛው ፡ ውል ፡ የፊተኛውን ፡ እንደሚሽረው ፡ ሊቆጠር ፡ ይገባል ።

ነገር ፡ ግን ፡ ሁለቱ ፡ ተጻራሪ ፡ የኢንተርናሲዮናል ፡ ውሎች ፡ የተደረጉት ፡ እያንዳንዳቸው ፡ ከልዩ ፡ ልዩ ፡ ሀገሮች ፡ ጋር ፡ በሆነ ፡ ጊዜ ፡ ውጤቱ ፡ (ከላይኛው) ፡ የተለየ ፡ ይሆናል ።

ተጻራሪ ፡ ከሆኑ ፡ የውል ፡ ግዴታዎች ፡ ውስጥ ፡ ቅድሚያ ፡ መስጠት ፡ የሚገባቸው ፡ የትኞቹ ፡ እንደሆኑ ፡ ብሪግስ ፡ ሲጽፉ ፡-

"በሁለት ፡ ተዋዋይ ፡ ሀገሮች ፡ መካከል ፡ የሚደረግ ፡ ውል ፡ ከነዚሁ ፡ ተዋዋይ ፡ ሀገሮች ፡ አንደኛው ፡ ከሌላ ፡ ሦስተኛ ፡ ሀገር ፡ ጋር ፡ ከሚያደርገው ፡ ውል ፡ ጋር ፡ የማይስማማ ፡ ከሆነ ፡ በአመጣጥ ፡ የኋለኛ ፡ የሆነው ፡ ውል ፡ ፈራሽ ፡ ይሆናል ፡ የሚሉ ፡ ብዙ ፡ ደራሲያን ፡ ቢኖሩም ፡ እንኳ ፤ የሀርቫርድ ፡ ምርምር ፡ ድርሰት ፡ ቁጥር ፡ ፳፪ ፡ (ሐ) ፡ ስለኋለኛው ፡ ውድቅ ፡ መሆን ፡ ሳይናገር ፡ በደፈናው ፡ ቅድሚያ ፡ የሚሰጠው ፡ ባመጣጥ ፡ የፊተኛ ፡ ለሆነው ፡ ውል ፡ ነው ፡ ይላል»[48] ብለዋል ።

የዚህ ፡ ጽሑፍ ፡ ደራሲ ፡ የሚያቀርበው ፡ ሀሳብ ፡ ግን ፡ ባመጣጥ ፡ ሁለተኛ ፡ የሆነው ፡ ውል ፡ ምንም ፡ እንኳ ፡ ከመጀመሪያው ፡ ጋር ፡ የማይስማማ ፡ ቢሆንም ፡ ውድቅ ፡ መሆን ፡ ሳይኖርበት ፤ የፊተኛው ፡ ውል ፡ ባፈጻጸም ፡ ረገድ ፡ ቅድሚያ ፡ ተሰጥቶት ፤ የኋለኛውን ፡ ውል ፡ ግን ፡ ለመፈጸም ፡ ባለመቻሉ ፡ ለደረሰው ፡ ጉዳት ፡ ካሣ ፡ መክፈል ፡ ይገባል ፡ የሚል ፡ ነው ። ባመጣጥ ፡ የፊተኛው ፡ ለሆነው ፡ ውል ፡ ባፈጻጸም ፡ ረገድ ፡ ቅድሚያ ፡ የሚሰጥበት ፡ ምክንያት ፡ ለሚፈጠረው ፡ ችግር ፡ እልባት ፡ ለመስጠት ፡ ታስቦ

---

47. ሀንስ ፡ ኬልሰን ፤ ዘ ፡ ሎው ፡ ኦፍ ፡ ዘ ፡ ዩናይትድ ፡ ኔሺንስ ፡ (፲፱፻፶፯) ፡ ገጽ ፡ ፭፻፲፪ ።
48. ብሪግስ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቁጥር ፡ ፳፭ ፡ የተጠቀሰው ፤ ገጽ ፡ ፱፻፷ ፡ ይመለከቷል ።

ክፍል ፡ ፫ ፤

<u>በውሎች ፡ መካከል ፡ ስለሚኖር ፡ መጻረር ።</u>

ሀ/ <u>በሁለት ፡ ውሎች ፡ መካከል ፡ ስለሚኖር ፡ መጻረር ፤</u>

ከኢንተርናሲዮናል ፡ ሕግ ፡ ሊቃውንት ፡ አንዱ ፡ ኬልሰን ፤ በውሎች ፡ መካከል ፡ ስለሚኖር ፡ መጻረር ፡ በጻፋት ፡ ጽሑፍ ፡ ውስጥ ፡ እንዲህ ፡ ሲሉ ፡ ደምድመዋል ። "ሁለት ፡ ተጻራሪ ፡ ውሎች ፡ (ተዋዋዮቹ ፡ ሀገሮች ፡ እነዚያው ፡ ሁነው) ፡ በሁለት ፡ ተዋዋይ ፡ ወገኖች ፡ መካከል ፡ በሚደረጉበት ፡ ጊዜ ፡ <u>ሌክስ ፡ ፖስትሪዮሪ ፡ ዴሮጋንት ፡ ፕራዮሪ</u> ፡ የተባለው ፡ አጠቃላይ ፡ የኢንተርናሲዮናል ፡ ደንብ ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ ይውላል። ይህም ፡ ደንብ ፡ "በአመጣጥ ፡ የኋለኛ ፡ የሆነው ፡ ውል ፡ የፊተኛውን ፡ ይሽረዋል"፡ ይላል። ይሁን ፡ እንጂ ፡ ለላይኛው ፡ ደንብ ፡ ተቃራኒ ፡ የሆነ ፡ መሠረታዊ ፡ ሃሳብ ፡ ያለው ፡ የውል፡ ስምምነት ፡ ሊመሠረት ፡ ይችላል ። ይኸውም ፡ <u>ሌክስ ፡ ፕራዮሪ ፡ ዴሮጋንት ፡ ፖስትሪዮሪ</u> ፡ የሚለው ፡ ደንብ ፡ ሲሆን ፤ እርሱም ፡ "ቀደም ፡ ሲል ፡ ሌላ ፡ ውል ፡ በተዋዋሉ፡ ወገኖች ፡ መካከል ፡ ዳግመኛ ፡ የተደረገው ፡ ውል ፡ ከመጀመሪያው ፡ ውል ፡ ጋር ፡ የማይስማማ ፡ በሚሆንበት ፡ ጊዜ ፡ ባመጣጥ ፡ የኋለኛ ፡ የሆነው ፡ ውድቅ ፡ ይሆናል"[47] የሚል ፡ ነው ።

በዚህ ፡ ጽሑፍ ፡ ደራሲም ፡ አስተሳሰብ ፡ ተጻራሪ ፡ የሆኑ ፡ ሁለት ፡ ውሎች ፡ በኢትዮጵያና ፡ ባንድ ፡ በሌላ ፡ ተዋዋይ ፡ ወገን ፡ መካከል ፡ ተደርገው ፡ ቢገኙ ፡ የኋለኛው ፡ ውል ፡ የፊተኛውን ፡ እንደሚሽረው ፡ ሊቆጠር ፡ ይገባል ።

ነገር ፡ ግን ፡ ሁለቱ ፡ ተጻራሪ ፡ የኢንተርናሲዮናል ፡ ውሎች ፡ የተደረጉት ፡ እያንዳንዳቸው ፡ ከልዩ ፡ ልዩ ፡ ሀገሮች ፡ ጋር ፡ በሆነ ፡ ጊዜ ፡ ውጤቱ ፡ (ከላይኛው) ፡ የተለየ ፡ ይሆናል ።

ተጻራሪ ፡ ከሆኑ ፡ የውል ፡ ግዴታዎች ፡ ውስጥ ፡ ቅድሚያ ፡ መስጠት ፡ የሚገባቸው፡ የትኞቹ ፡ እንደሆኑ ፡ ብሪግስ ፡ ሲጽፉ ፡-

"በሁለት ፡ ተዋዋይ ፡ ሀገሮች ፡ መካከል ፡ የሚደረግ ፡ ውል ፡ ከነዚሁ ፡ ተዋዋይ ፡ ሀገሮች ፡ አንደኛው ፡ ከሌላ ፡ ሦስተኛ ፡ ሀገር ፡ ጋር ፡ ከሚያደርገው ፡ ውል ፡ ጋር ፡ የማይስማማ ፡ ከሆነ ፡ በአመጣጥ ፡ የኋለኛ ፡ የሆነው ፡ ውል ፡ ፈራሽ ፡ ይሆናል ፡ የሚሉ ፡ ብዙ ፡ ደራሲያን ፡ ቢኖሩም ፡ እንኳ ፤ የሀርቫርድ ፡ ምርምር ፡ ድርሰት ፡ ቁጥር ፡ ፳፪ ፡ (ሐ) ፡ ስለኋለኛው ፡ ውድቅ ፡ መሆን ፡ ሳይናገር ፡ በደፈናው ፡ ቅድሚያ ፡ የሚሰጠው ፡ ባመጣጥ ፡ የፊተኛ ፡ ለሆነው ፡ ውል ፡ ነው ፡ ይላል»[48] ብለዋል ።

የዚህ ፡ ጽሑፍ ፡ ደራሲ ፡ የሚያቀርበው ፡ ሀሳብ ፡ ግን ፡ ባመጣጥ ፡ ሁለተኛ ፡ የሆነው ፡ ውል ፡ ምንም ፡ እንኳ ፡ ከመጀመሪያው ፡ ጋር ፡ የማይስማማ ፡ ቢሆንም ፡ ውድቅ ፡ መሆን ፡ ሳይኖርበት ፤ የፊተኛው ፡ ውል ፡ ባፈጻጸም ፡ ረገድ ፡ ቅድሚያ ፡ ተሰጥቶት ፤ የኋለኛውን ፡ ውል ፡ ግን ፡ ለመፈጸም ፡ ባለመቻሉ ፡ ለደረሰው ፡ ጉዳት ፡ ካሣ ፡ መክፈል ፡ ይገባል ፡ የሚል ፡ ነው ። ባመጣጥ ፡ የፊተኛው ፡ ለሆነው ፡ ውል ፡ ባፈጻጸም ፡ ረገድ ፡ ቅድሚያ ፡ የሚሰጥበት ፡ ምክንያት ፡ ለሚፈጠረው ፡ ችግር ፡ እልባት ፡ ለመስጠት ፡ ታስቦ

---

47. ሀንስ ፡ ኬልሰን ፤ <u>ዘ ፡ ሎው ፡ ኦፍ ፡ ዘ ፡ ዩናይትድ ፡ ኔሺንስ</u> ፡ (፲፱፻፶፩) ፡ ገጽ ፡ ፩፻፲፪ ።
48. ብሪግስ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቁጥር ፡ ፳፮ ፡ የተጠቀሰው ፤ ገጽ ፡ ፱፻፷ ፡ ይመለከቷል ።

ሲሆን ፤ ይልቁንም ፡ "ፖክታ ፡ ሱንት ፡ ሴርቫንዳ" ፡ ማለት ፡ ስምምነቶች ፡ ምን ፡ ጊዜም፡ ቢሆን ፡ መጠበቅ ፡ አለባቸው ፡ ከሚለው ፡ ጥንታዊ ፡ የሕግ ፡ ዘይቤ ፡ ጋር ፡ የተስማማ ፡ መፍትሔ ፡ በመሆኑም ፡ ነው ። ይህንኑ ፡ በመደገፍ ፡ ፕሮፌሰር ፡ ዌበርግ ፡ ውሎች ፡ ካልተጠበቁና ፡ መሠረታዊ ፡ ሀሳባቸውም ፡ ተገቢ ፡ የመታወቅ ፡ ደረጃ ፡ ካልተሰጠው ፡ በቀር ፡ በሀገሮች ፡ መካከል ፡ ተገቢ ፡ ግንኙነትና ፡ ማናቸውም ፡ የኢንተርናሲዮናል ፡ ሕግ ፡ ሊሰምር ፡ አይችልም ፡ ብለዋል ።[49]

ለ) በውሎችና ፡ በብሔራዊ ፡ ሕግ ፡ መካከል ፡ ስለሚኖር ፡ መጻረር ፤

በኢትዮጵያ ፡ በውሎችና ፡ በብሔራዊ ፡ ሕግ ፡ መካከል ፡ በልዩ ፡ ልዩ ፡ መንገድ ፡ መጻረር ፡ ሊፈጠር ፡ ይችላል ። ለምሳሌ ፦

(፩) በውልና ፡ ቀደም ፡ ብሎ ፡ በወጣ ፡ ዐቢይ ፡ ሕግ ፡ (አዋጅ ፡ ወይም ፡ ድንጋጌ) ፡ መካከል ፡ የሚኖር ፡ መጻረር ፤

(፪) በአንድ ፡ ውልና ፡ ከዚሁ ፡ ውል ፡ በኋላ ፡ በወጣ ፡ ዐቢይ ፡ ሕግ ፡ መካከል፡ የሚኖር ፡ መጻረር ፤

(፫) በውልና ፡ በሕገ ፡ መንግሥታዊ ፡ አናቅጽት ፡ መካከል ፡ የሚኖር ፡ መጻረር ፤ ሊኖር ፡ ይችላል ።

(፩) በውልና ፡ ቀደም ፡ ብሎ ፡ በወጣ ፡ ዐቢይ ፡ ሕግ ፡ መካከል ፡ ስለሚኖር ፡ መጻረር፤

የተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ ከመታወጁ ፡ በፊት ፡ የወጣ ፡ አንድ ፡ ዐቢይ ፡ ሕግ ፡ (አዋጅ ፡ ወይም ፡ ድንጋጌ) እና ፡ ከጥቅምት ፡ ፳፬ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፵፰ ፡ ዓ፡ም ፡ በፊት፡ የተደረገ ፡ አንድ ፡ ውል ፡ እርስ ፡ በርሳቸው ፡ ጨርሶ ፡ የሚጻረሩና ፡ ሊስማሙም ፡ የማ ይችሉ ፡ ሆነው ፡ ሲገኙ ፤ በ፲፱፻፵፭ ፡ ዓመተ ፡ ምሕረቱ ፡ ትእዛዝ ፡ ፮ ፡ ቁጥር ፡ ፰ ፡ እና ፡ በ፲፱፻፵፯ ፡ ዓመተ ፡ ምሕረቱ ፡ አዋጅ ፡ ፩፻፴፱ ፡ ቁጥር ፡ ፩ ፡ መሠረት ፡ የበላይነት ፡ የሚኖረው ፡ ውሉ ፡ ነው ። እንዲሁም ፡ የተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ ከታወጀ ፡ በኋላ ፡ የወጣ ፡ አንድ ፡ ጸንቶ ፡ የሚሠራበት ፡ ሕግና ፡ ከርሱ ፡ በኋላ ፡ የተደረገ ፡ ውል ፡ እርስ ፡ በርሳቸው ፡ ጨርሶ ፡ የማይስማሙ ፡ ሆነው ፡ ሲገኙ ፤ ውሉ ፡ ቀደም ፡ ሲል፡ የወጣውን ፡ ሕግ ፡ እንዳሻሻለው ፡ ተቆጥሮ ፡ የበላይ ፡ ሕግ ፡ እንደመሆኑ ፡ መጠን ፡ በአንቀጽ ፡ ፩፻፳፪ ፡ መሠረት ፡ ተፈጻሚነት ፡ ይኖረዋል ።

የተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ አንቀጽ ፡ ፴ም ፡ ጸንተው ፡ የሚሠራባቸውን ፡ ሕጎች ፡ የሚያሻሽሉ ፡ ወይም ፡ የሚሽሩ ፡ ውሎች ፡ ወይም ፡ የኢንተርናሲዮናል ፡ ስም ምነቶች ፡ በንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ መንግሥት ፡ ግዛትና ፡ በሕዝቡም ፡ ላይ ፡ ተፈጻሚ ፡ ከመ ሆናቸው ፡ በፊት ፡ ለፓርላሜንቱ ፡ ቀርበው ፡ ፓርላሜንቱ ፡ ሲቀበላቸው ፡ በንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ መጽደቅ ፡ አለባቸው ፡ የሚለው ፡ ይህንን ፡ የመሰለውን ፡ መጻረር ፡ ለማስወ ገድ ፡ ነው ።

49. ሀንስ ፡ ዌበርግ ፤ "ፖክታ ፡ ሱንት ፡ ሴርባንዳ" ፡ አሜሪካን ፡ ጆርናል ፡ ኦፍ ፡ ኢንተርናሽናል ፡ ሎው ፡ ቮልዩም ፡ ፶፫ ፡ (፲፱፻፶፱ ፡ ሰፕ) ፡ ገጽ ፡ ፯፻፹፮ ።

(፪) በአንድ ፡ ውልና ፡ ከዚሁ ፡ ውል ፡ በኋላ ፡ በወጣ ፡ ዐቢይ ፡ ሕግ ፡ መካከል ፡ ስለሚኖር ፡ መጻረር ፤

እንደ ፡ አሜሪካን ፡ ሕግ ፡ ሳይሆን ፤[50] በኢትዮጵያ ፡ የሕግ ፡ ሥርዓት ፡ መሠረት ፡ አንድ ፡ ዐቢይ ፡ ሕግ ፡ የወጣው ፡ አንድ ፡ ውል ፡ ከተደረገ ፡ በኋላ ፡ ቢሆንም ፤ በውሉ፡ የተመሠረተውን ፡ መብት ፡ ወይም ፡ ግዴታ ፡ ሊሽር ፡ ወይም ፡ ሊያሻሽል ፡ አይችልም። እንደዚሁም ፡ ማናቸውም ፡ ውል ፡ በኋላ ፡ በወጣ ፡ ዐቢይ ፡ ሕግ ፡ ሊሻር ፡ ወይም ፡ ሊሻሻል ፡ አይችልም ።

በአንድ ፡ ውልና ፡ ከርሱም ፡ በኋላ ፡ በወጣ ፡ ዐቢይ ፡ ሕግ ፡ መካከል ፡ አንዱ ፡ ሌላውን ፡ በማስተባበሉ ፡ ስለሚኖረው ፡ ችግር ፡ የሕገ ፡ መንግሥታዊ ፡ ሕግ ፡ ሊቃውንት ፡ ሲያትቱ ፡ "ውል ፡ ከርሱ ፡ በኋላ ፡ በወጣ ፡ ሕግ ፡ ይሻሻላል ፡ ቢባልም ፡ እንኳ ፤ ሕጉ ፡ ይህን ፡ መሰሉን ፡ አለመስማማት ፡ ሳያስከትል ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ ሊውል ፡ የሚችልበት ፡ ሌላ ፡ ቀና ፡ ዘዴ ፡ እስካለ ፡ ድረስ ፡ የኢንተርናሲዮናልን ፡ ሕግ ፡ (ውሎችንም ፡ ጭምር)፡ ሊጥስ ፡ በሚችል ፡ ዓይነት ፡ መተርጎም ፡ የለበትም ፡"[51] ይላሉ ።

የ፲፱፻፵፯ ፡ ዓ ፡ ም ፡ አዋጅ ፡ ቁጥር ፡ ፩፻፵፱ ፡ በመጨረሻው ፡ ቁጥሩ ፡ ከላይኛው ፡ አስተሳሰብ ፡ ጋር ፡ የተዛመደ ፡ ጠቅላላ ፡ ደንብ ፡ ሲሰጥ ፡-

"ይህ ፡ አንቀጽ ፡ በኢንተርናሲዮናል ፡ ሕግ ፡ ወይም ፡ ተካፋይ ፡ በሆንባቸው ፡ በኢንተርናሲዮናል ፡ ስምምነት ፡ ወይም ፡ ኮንቬንሲዮን ፡ መሠረት ፡ ካሉት ፡ ግዴታዎች ፡ ጋር ፡ እንደማይስማማ ፡ ሆኖ ፡ አይተረጎምም" ፡ ይላል ።[52]

በተጨማሪም ፡ ውሎች ፡ የበላይ ፡ ሕግ ፡ ክፍል ፡ እንደመሆናቸው ፡ መጠን ፡ በማናቸውም ፡ ሕግ ፡ ሊሻሩ ፡ አይችሉም ። ይህም ፡ ማለት ፡ በተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ በአንቀጽ ፡ ፩፻፳፪ ፡ እንደተመለከተው ፡ ሁሉ ፡ ውሎች ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ግዛት ፡ የበላይ ፡ ሕግ ፡ ክፍል ፡ በመሆናቸው ፡ ወደፊት ፡ የሚወጡ ፡ ሕጎች ፡ (አዋጆች) ፡ ድንጋጌዎች ፤ ትእዛዞች ፤ ፍርዶች ፤ ውሳኔዎችና ፡ ድርጊቶች ፡ ሁሉ ፡ በሚገባ ፡ ከጸደቀው ፡ ውል ፡ ጋር ፡ የማይስማሙ ፡ ሲሆኑ ፡ ዋጋ ፡ የሌላቸውና ፡ የማያገለግሉ ፡ ይሆናሉ ።

(፫) በውልና ፡ በሕገ ፡ መንግሥት ፡ አንቀጾች ፡ መካከል ፡ ስለሚኖር ፡ መጻረር ፤

የተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ በሚያዘው ፡ መሠረት ፡ የተደረገ ፡ አንድ ፡ ውል ፡ ያለው ፡ ደረጃና ፡ የሚያስከትለው ፡ ግዴታ ፡ ልክ ፡ የሕገ ፡ መንግሥቱን ፡ ያህል ፡ ነው ። ሁለቱም ፡ የበላይ ፡ ሕግ ፡ ሆነው ፡ ስለተደነገጉ ፡ በተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት፡ አንቀጽ ፡ ፩፻፳፪ ፡ አነጋገር ፡ አንደኛው ፡ ከሌላኛው ፡ ብልጫ ፡ አልተሰጠውም ። ነገር ፡ ግን ፡ ሁለቱ ፡ በማይስማሙበት ፡ ጊዜ ፡ ውል ፡ የተደረገው ፡ ከጥቅምት ፡ ፳፬ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፵፰ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በኋላ ፡ ቢሆንም ፡ እንኳ ፤ ከውሉ ፡ ይልቅ ፡ የበላይነት ፡ የሚኖረው ፡

---

50. በቼሮከ ፡ ቶባኮ ፡ (ቡንዲኖት ፤ ቨርስ ፡ ዩናይትድ ፡ ስቴትስ ፡ ጉዳይ) ፡ ጠቅላይ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ የሚከተለውን ፡ በይኖአል ። "አንድ ፡ ውል ፡ ቀደም ፡ ሲል ፡ በኮንግሬስ ፡ ከወጣ ፡ ሕግ ፡ ይልቅ ፡ ሕጋዊ ፡ ኃይል ፡ አለው" ። ደግሞም ፡ (ከሳሽ ፡ ፎስተር ፡ እና ፡ ኤለን ፤ ተከሳሽ ፡ ሴልሰን) ፡ በተባለው ፡ ጉዳይ ፡ ፍርድ፡ ቤቱ ፡ ሲበይን ፤ "በኮንግሬስ ፡ የወጣ ፡ ሕግ ፡ ቀደም ፡ ብሎ ፡ የተደረገን ፡ ውል ፡ ሊሽር ፡ ይችላል" ፡ (ከሳሽ ፡ ቲይለር ፤ ተከሳሽ ፡ ሞርተን) ፡ ብሏል ።

51. ሮናልድ ፡ ጂ ፡ ስታንገር ፤ ኬዝስ ፡ ኤንድ ፡ ማቴሪያልስ ፡ ኦን ፡ ፓብሊክ ፡ ኢንተርናሽናል ፡ ሎው ፡ (፲፱፻፶፱—፲፱፻፶፰) ፡ ያልታተመ ፤ ቀዳማዊ ፡ ኃይለ ፡ ሥላሴ ፡ ዩኒቨርሲቲ ፤ የሕግ ፡ ትምህርት ፡ ቤት ፡ ቤተ ፡ መጻሕፍት ፡ ገጽ ፡ ፩፻፳፫ ።

52. ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቁጥር ፡ ፴፰ ፡ ይመለከቷል ።

የተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ ነው ። ይህም ፡ የሚሆንበት ፡ ምክንያት ፤ አንድ ፡ ውል፡ በኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ ሕጋዊ ፡ ኃይል ፡ ኖሮት ፡ ለመፈጸም ፡ ግዴታ ፡ ሊሆን ፡ ይችል ፡ ዘንድ ፡ አስቀድሞ ፡ ከሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ ጋር፡ መስማማትና፡ የሕገ ፡ መንግሥት ፡ አንቀጽ፡ ፴ ፡ የሚያዘውንም ፡ አሟልቶ ፡ መገኘት ፡ ስላለበት ፡ ነው ። ባይርድ ፡ እንደተናገሩት ፡ “---አንድ ፡ የስምምነት ፡ ውል ፡ ጽኑነት ፡ (ባለዋጋ ፡ መሆን) ፡ የሚለካው ፡ በሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ ሲሆን ፤ ይህን ፡ የሚጥስ ፡ ሆኖ ፡ ሲገኝ ፡ ውሉ ፡ ውድቅ ፡ መሆን ፡ አለበት---” ።[53] ስለዚህ ፡ በሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ረገድ ፤ ሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ በሚያዘው ፡ መሠረት ፡ የተፈጸመ ፡ ቢሆንም ፡ እንኳ ፡ ሌሎችን ፡ የሕገ ፡ መንግሥቱን ፡ አናቅጻት ፡ የሚጥስ ፡ ውል ፡ በኢትዮጵያ ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ ዋጋ ፡ የሌለውና ፡ የማያገለግል ፡ ይባላል ። ምክንያቱም ፡ የኢንተርናሲዮናል ፡ ውል ፡ በመዋዋል ፡ ሥልጣን ፡ መሠረት ፡ የሚደረግ፡ ነገር ፡ ሁሉ ፡ በሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ አናቅጻት ፡ ገደብ፡ የተበጀለት፡ በመሆኑ ፡ የእነዚህ ፡ ገደቦች ፡ መጣስ ፡ ውሉን ፡ ዋጋ ፡ የሌለውና ፡ የማያገለግል ፡ ስለሚያደርገው ፡ ነው። “ዘ ፡ ሪስቴትሜንት ፡ አፍ ፡ ዘ ፡ ፎሪን ፡ ሪሌሽንስ ፡ ሎውስ ፡” በተሰኘው ፡ መጽሐፍ ፡ ውስጥ ፡ እንደተጠቀሰው ፡ ሁሉ ፤ በሕገ ፡ መንግሥት ፡ የተሰጠ ፤ ውል ፡ የመዋዋል ፡ ሥልጣን ፡ ዳርና ፡ ድንበሩ ፡ ሊወሰን ፡ የሚገባው ፡ ይህንኑ ፡ ሥልጣን ፡ በሚሰጠው ፡ የሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ አንቀጽ ፡ አነጋገር ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፤ ሌሎች ፡ የሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ አናቅጻትም፡ በሚጥሉት፡ ገደብ፡ ጭምር፡ ነው ።[54] ይህንኑም ፡ ለመረዳት፡ የሚከተለውን ፡ ምሳሌ ፡ እንመልከት ።

አንድ ፡ ‘ሀ’ ፡ የተባለ ፡ መንግሥት ፡ ከኢትዮጵያ ፡ በተገለጸለት ፡ አንድ ፡ ዓይነት ፡ ውል ፡ የመዋዋል ፡ ፍላጎት ፡ አጸፋ ፡ አንድ ፡ ውል ፡ ለማድረግ ፡ ፈቃደኛ ፡ ቢሆንና፡ የዚህም ፡ ውል ፡ ዓላማ ፡ በኢትዮጵያ ፡ ግዛት ፡ የሚኖሩ ፡ የ‘ሀ’ ፡ መንግሥት ፡ ዜጎች ፡ ማናቸውም ፡ ኪሣራና ፡ ጥፋት ፡ የሚያመጣ ፡ በደል ፡ ቢደርስባቸው ፡ በኢትዮጵያ ፡ መንግሥት ፡ ላይ ፡ ክስ ፡ ማቅረብ ፡ አይችሉም ፡ የሚል ፡ ቢሆን ፤ ይህን ፡ ውል ፡ ኢትዮጵያ ፡ እንድታደርግ ፡ ሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ ይፈቅድላታልን ? ለሚለው ፡ ጥያቄ ፡ መልሱ ፡ ያለ ፡ ጥርጥር ፡ አይፈቀድላትም ፡ የሚል ፡ ነው ። ምክንያቱም ፡ ይህ ፡ ዓይነቱ ፡ ውል ፡ በተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ ምዕራፍ ፡ ፫ ፡ ውስጥ ፡ ከተመለከቱት ፤ ለመከበራቸውም ፡ ማረጋገጫ ፡ ከተሰጣቸው ፡ መብቶች ፡ አንደኛውን ፡ የሚነሳ ፡ በተለይም ፡ በአንቀጽ ፡ ፳፱ ፡ (ለ) ፡ የተመለከተውን ፡ ክስ ፡ የማቅረብ ፡ መብት ፡ የሚከለክል ፡ ስለሚሆን፡ ነው ።

በኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ ለሚኖሩ ፡ የአንድ ፡ ተዋዋይ ፡ ሀገር ፡ ዜጎች ፡ በአንቀጽ ፡ ፳፱ ፡ (ለ) መሠረት ፡ ክስ ፡ አቅርቦ ፡ ካሣ ፡ ለመጠየቅ ፡ የተሰጣቸውን ፡ መብት ፡ የሚነሳ፡ ውል ፡ ማድረግ ፡ በአንቀጽ ፡ ፳፰ ፡ ከተመለከቱት ፡ የሰውን ፡ መብት ፡ ለመቀነስ ፡ ከሚያበቁት ፡ ምክንያቶች ፡ እንደ ፡ አንዱ ፡ ሁኖ ፡ ስለማይቆጠር ፡ በሕግ ፡ የሚደገፍ ፡ አይደለም ።

በአንቀጽ ፡ ፳፰ ፡ መሠረት ፡ በሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ ምዕራፍ ፡ ፫ ፡ ውስጥ ፡ የተሰጡት ፡ ማናቸውም ፡ መብቶች ፡ የሚቀነሱት ፦

፩/ የሌሎችን ፡ ሰዎች ፡ ነፃነትና ፡ መብት ፡ ለማክበር ፤
፪/ አስፈላጊውን ፡ የሕዝብ ፡ ፀጥታ ፡ ለማስገኘትና ፤

53. ባይርድ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቁጥር ፡ ፳፱ ፡ የተጠቀሰው ፤ ገጽ ፡ ፹፬ ፡ ይመለከቷል ።
54. ዘ ፡ አሜሪካን ፡ ሎው ፡ ኢንስቲትዩት ፤ ከላይ በማስታወሻ ፡ ቁጥር ፡ ፳፯ ፡ የተጠቀሰው ፤ ገጽ ፡ ፬፻፴፯፡ ይመለከቷል ።

፫/ ጠቅላላ ፡ ደህንነትን ፡ ለመጠበቅ ፤
ሲባል ፡ ብቻ ፡ ነው ።

ከዚህ ፡ በላይ ፡ የተመለከትነውም ፡ ውል ፡ በአንቀጽ ፡ ፳፭ ፡ የሚደገፍ ፡ አይደለም ፡ የተባለበትም ፡ ምክንያት ፡ ከፍ ፡ ብሎ ፡ ከተዘረዘሩት ፡ በማናቸውም ፡ ክፍል ፡ ውስጥ ፡ ሊመደብ ፡ የማይችል ፡ በመሆኑ ፡ ነው ።

ስለዚህ ፡ ይህ ፡ ዓይነቱ ፡ ውል ፡ ሕገ ፡ መንግሥቱን ፡ የሚጥስ ፡ በመሆኑ ፡ ፓርላሜንቱ ፡ ተቀብሎትም ፡ ቢሆን ፡ እንኳ ፡ ሊደረግ ፡ አይገባውም ። ከዚህም ፡ የተነሳ ፡ የኢትዮጵያ ፡ መንግሥት ፡ ስለአንዳንድ ፡ ጉዳዮች ፡ የኢንተርናሲዮናል ፡ ውል ፡ በማድረግ ፡ ረገድ ፡ ያለው ፡ ሥልጣን ፡ ሌሎች ፡ የሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ አናቅጻት ፡ በሚጥሉትም ፡ ገደብ ፡ የተወሰነ ፡ ነው ።

ሆኖም ፤ የተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ ከመውጣቱ ፡ በፊት ፡ የተደረጉ ፡ ውሎች ፡ በሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ረገድ ፡ አንቀጽ ፡ ፴ ፡ የሚያዘውን ፡ መንገድ ፡ አለመከተላቸው ፡ ውድቅ ፡ አያደርጋቸውም ። አንድ ፡ መንግሥት ፡ ሕገ ፡ መንግሥቱን ፡ በመለወጥ ፡ ብቻ ፡ ከውል ፡ ግዴታው ፡ ሊያመልጥ ፡ ስለማይችል ፤ እነዚህም ፡ ውሎች ፡ በኢንተርናሲዮናል ፡ ሕግ ፡ ረገድ ፡ አስገዳጅነታቸው ፡ እንዳለ ፡ ይቆያል ። ከዚህም ፡ በላይ ፡ የተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ ከመውጣቱ ፡ በፊት ፡ የተደረጉ ፡ ውሎች፡ በ፲፱፻፴፭ ፡ ዓ፡ ም፡ በወጣው ፡ ትእዛዝ ፡ ቁጥር ፡ ፮ ፡ እና ፡ በ፲፱፻፴፮ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በወጣው ፡ አዋጅ ፡ ቁጥር ፡ ፩፻፴፱ ፡ መሠረት ፡ ከሀገሪቱ ፡ ብሔራዊ ፡ ሕግ ፡ ጋር ፡ ስለተዋሃዱ ፡ በሀገሪቱ ፡ ውስጥም ፡ ተፈጻሚ ፡ የመሆን ፡ ሕጋዊ ፡ ኃይል ፡ አላቸው ። ስለዚህ ፡ በ፲፱፻፳፫ ፡ ዓመተ ፡ ምሕረት ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ አንቀጽ ፡ ፲፬ ፡ መሠረት ፡ ወይም ፡ ከ፲፱፻፳፫ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በፊት ፡ እንደጊዜው ፡ የውል ፡ መዋዋል ፡ ልማድ ፡ የተደረገ ፡ ማናቸውም ፡ ውል ፡ ካሁኑ ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ አናቅጻት ፡ ጋር ፡ የማይስማማ ፡ ቢሆንም ፡ እንኳ ፡ ውሉ ፡ እስከቀረ ፡ ወይም ፡ ከዚያው ፡ ተዋዋይ ፡ ወገን ፡ ጋር ፡ እንደገና ፡ የውል ፡ ድርድር ፡ ተደርጎ ፡ በሌላ ፡ ውል ፡ እስከተተካ ፡ ድረስ ፡ ተፈጻሚነት ፡ ይኖረዋል ። ይህም ፡ የሚሆንበት ፡ ምክንያት ፤ የተሻሻላው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ አንቀጽ ፡ ፩፻፳፪ ፡ ሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ በታወጀበት ፡ ጊዜ ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ የነበሩትን ፡ ውሎች ፡ ስለማይመለከት ፡ ነው ። በተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ የተፈቀዱትን ፡ መብቶች ፡ የሚነሱ ፡ ቢሆኑም ፡ እንኳ ፡ ቀደም ፡ ሲል ፡ በተጠቀሰው ፡ አንቀጽ ፡ መሠረት ፡ ዋጋ ፡ የሌላቸውና ፡ የማያገለግሉ ፡ ሊሆኑ ፡ አይችሉም ።

እንደዚህ ፡ ዓይነቱ ፡ ውጤት ፡ መንግሥቱን ፡ ከሁለት ፡ አስቸጋሪ ፡ ሁኔታዎች ፡ አንደኛውን ፡ እንዲመርጥ ፡ በማድረግ ፡ ችግር ፡ ላይ ፡ ይጥለዋል ። ምርጫዎቹም ፡-

ሀ/ የውሉን ፡ አናቅጻት ፡ በመተላለፍ ፡ በሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ ውስጥ ፡ የተፈቀዱትን ፡ መብቶች ፡ እንደተጠበቁ ፡ ማቆየት ፤ ወይም ፡

ለ/ በተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ ውስጥ ፡ የተፈቀዱትን ፡ አንዳንድ ፡ መሠረታዊ ፡ መብቶች ፡ ሕዝቡን ፡ ነፍጐ ፡ የውሉ ፡ አንቀጾች ፡ ከሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ አናቅጻት ፡ ጋር ፡ የማይስማሙ ፡ ቢሆኑም ፡ እንኳ ፡ ውሉ ፡ እንዳለ ፡ ሆኖ ፡ እንዲቆይ ፡ ማድረግ ፤ ናቸው ።

በሁለቱም ፡ በኩል ፡ የሚከተለው ፡ ውጤት ፡ በጣም ፡ ከባድ ፡ በመሆኑ ፡ ምርጫው ፡ አስቸጋሪ ፡ ነው ።

ይሁን ፡ እንጂ ፤ ይህ ፡ መፍትሔ ፡ የሌለው ፡ ችግር ፡ አይደለም ። መንግሥቱ ፡ ከተ ዋዋዩ ፡ ወገን ፡ ጋር ፡ አዲስ ፡ የውል ፡ ድርድር ፡ አድርጎ ፡ የውሉን ፡ ቃል ፡ በመለወጥና ከተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ አናቅጻት ፡ ጋር ፡ በማስማማት ፡ ይህን ፡ ችግር ፡ ሊወ ጣው ፡ ይችላል ።

ሐ/ በውሎችና ፡ በተባበሩት ፡ መንግሥታት ፡ ድርጅት ፡ ቻርተር ፡ መካከል ፡ ስለሚኖር ፡ መጻረር ፤

ሎርድ ፡ ማክኔር ፡ በሚገባ ፡ እንደገለጹት ፡ ሁሉ ፤ ብዙዎቹ ፡ የተባበሩት ፡ መንግ ሥታት ፡ ድርጅት ፡ ቻርተር ፡ አናቅጻት ፡ እንደማናቸውም ፡ ውሎች ፡ ሁሉ ፡ መብትና ፡ ግዴታ ፡ የሚፈጥሩና ፡ ሕገ ፡ መንግሥታዊ ፡ ወይም ፡ በከፊል ፡ ሕጋዊ ፡ ጠባይ ፡ ያላቸው፡ በመሆናቸው ፡ አባል ፡ ሀገሮች ፡ ከነሱ ፡ ውጭም ፡ ሆነ ፡ ወይም ፡ እነሱን ፡ የሚሽር ፡ ውል ፡ ሊዋዋሉ ፡ አይችሉም ። ይህንንም ፡ የሚያደርግ ፡ ማናቸውም ፡ ውል ፡ ዋጋ ፡ የሌለውና ፡ የማያገለግል ፡ ይሆናል ።[55]

አሁን ፡ ያልነውን ፡ ጉዳይ ፡ የሚመለከቱት ፡ የቻርተሩ ፡ ክፍሎች ፤ ሀ/ በአባል ፡ መንግሥታት ፡ መካከልና ፤ ለ/ በድርጅቱና ፡ በአባል ፡ መንግሥታት ፡ መካከል ፡ መብ ትንና ፡ ግዴታን ፡ የሚፈጥሩት ፡ የቻርተሩ ፡ የአንቀጽ ፡ ፪ ፡ ንዑስ ፡ ክፍል ፡ ቁጥር ፡ ፫ ፡ እና ፡ ፬ ፡ ናቸው ።[56]

ከዚህም ፡ በላይ ፡ የቻርተሩ ፡ አንቀጽ ፡ ፩፻፫ ፡ ስለዚሁ ፡ ጉዳይ ፡ ሲገልጽ ፤

"የተባበሩት ፡ መንግሥታት ፡ አባል ፡ ሀገሮች ፡ በቻርተሩ ፡ ውስጥ ፡ ባለባቸው ፡ ግዴታና ፡ አባሎቹ ፡ እርስ ፡ በርሳቸው ፡ በሚያደርጉት ፡ የኢንተርናሲዮናል ፡ ውል ፡ መካከል ፡ መጻረር ፡ ሲፈጠር ፤ በቻርተሩ ፡ ውስጥ ፡ ያለው ፡ የአባሎቹ ፡ ግዴታ ፡ የሚያይል ፡ ይሆናል" ፡ ይላል ።

ከቻርተሩ ፡ በፊት ፡ በነበሩ ፡ የኢንተርናሲዮናል ፡ ስምምነቶች ፡ ላይና ፡ ወደፊ ትም ፡ በሚደረጉ ፡ የኢንተርናሲዮናል ፡ ስምምነቶች ፡ ላይ ፡ ይህ ፡ አንቀጽ ፡ ስላለው ፡ ኃይል ፡ ሎርድ ፡ ማክኔር ፡ የሚከተለውን ፡ ጽፈዋል ።

፩/ በአባል ፡ ሀገሮች ፡ መካከል ፡ ከዚህ ፡ በፊት ፡ ተደርገው ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ ያሉት ፡ ስምምነቶች ፡ ከዚያ ፡ በኋላ ፡ የተደረገውን ፡ ስምምነት ፡ (ማለት ፡ ቻርተሩን) ፡ በሚስማማ ፡ አኳኋን ፡ ቻርተሩ ፡ በሚገባ ፡ ሊያሻሽላቸው ፡ ይችላል ። በአባል ፡ ሀገሮች ፡ መካከል ፡ የሚደረጉ ፡ የወደፊት ፡ ስምምነቶች ፡ ደግሞ ፡ በተባበሩት ፡ መንግሥታትና ፡ በአባል ፡ ሀገሮች ፡ መካከል ፡ ባለው ፡ ስምምነት ፡ መሠ ረት ፡ አባሎች ፡ ከቻርተሩ ፡ ጋር ፡ በሚጻረር ፡ አኳኋን ፡ ውል ፡ ቢዋዋሉ ፡ ግዴታው ፡ ጽኑነት ፡ አይኖረውም ።

፪/ በአባልና ፡ አባል ፡ ባልሆኑ ፡ ሀገሮች ፡ መካከል ፡ ስለሚደረጉት ፡ ስምምነቶች ፡ ግን ፡ የአንቀጹ ፡ አቋም ፡ ይህን ፡ ያህል ፡ ግልጽ ፡ አይደለም ። በኛ ፡ አስተያየት ፡

---

55. ሎርድ ፡ ማክኔር ፤ ዘ ፡ ሎው ፡ ኦፍ ፡ ትሪቲስ ፡ (፲፱፻፷፩) ፤ ገጽ ፡ ፪፻፲፮ ።

56. የቻርተሩ ፡ አንቀጽ ፡ ፪ ፡ በከፊል ፡ እንዲህ ፡ ይላል ።
"፫ ፡ አባል ፡ ሀገሮች ፡ ሁሉ ፡ የኢንተርናሲዮናል ፡ ክርክራቸውን ፡ የዓለምን ፡ ሰላም ፤ ጸጥታና ፡ ትክክ ለኛ ፡ ፍርድ ፡ በማያደፈርስ ፡ የሰላም ፡ መንገድ ፡ መጨረስ ፡ አለባቸው ።
፬ ፡ አባል ፡ ሀገሮች ፡ ሁሉ ፡ በኢንተርናሲዮናል ፡ ግንኙነታቸው ፡ ማናቸውንም ፡ የሌላ ፡ መንግሥት ፡ የፖለቲካ ፡ ነፃነትና ፡ የግዛት ፡ ክልል ፡ ከማስፈራራት ፡ ወይም ፡ በጦር ፡ ኃይል ፡ ከመጠቀምና ፡ ወይም፡ ማናቸውንም ፡ የተባበሩት ፡ መንግሥታትን ፡ ዓላማ ፡ ከሚጻረር ፡ ተግባር ፡ መቆጠብ ፡ አለባቸው" ።

ከቻርተሩ ፡ በፊት ፡ ተደርገው ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ ባሉት ፡ ስምምነቶች ፡ በኩል ፡ አባል ፡ ሀገሮች ፡ ከቻርተሩ ፡ ጋር ፡ በሚጻረር ፡ አኳኋን ፡ የተደረገውን ፡ ስምም ነት ፡ ከመፈጸም ፡ ይታገዳሉ ። ከሕግ ፡ ውጭ ፡ በሆነ ፡ መንገድ ፡ በኃይል ፡ መጠ ቀምን ፡ የሚፈቅድ ፡ ውል ፡ ለዚሁ ፡ ምሳሌ ፡ ሲሆን ፤ ከዚህም ፡ አልፈው ፡ አባ ሎቹ ፡ ከቻርተሩ ፡ ጋር ፡ ተጻራሪ ፡ የሆኑ ፡ ውሎች ፡ የሚያስከትሉት ፡ ግዴታዎች ፡ አግባብ ፡ ባለው ፡ ሕጋዊ ፡ ዘዴ ፡ በመጠቀም ፡ ራሳቸውን ፡ ለማላቀቅ ፡ ግዴታ ፡ ያለባቸው ፡ ይመስላል ። ወደፊት ፡ በሚደረጉ ፡ ውሎች ፡ ረገድ ፡ ደግሞ ፡ ማናቹ ውም ፡ አባል ፡ ከቻርተሩ ፡ ጋር ፡ ከማይስማማ ፡ ግዴታ ፡ ውስጥ ፡ ቢገባ ፡ ውሉ ፡ ጽኑነት ፡ አይኖረውም ። በተጨማሪም ፡ አባል ፡ ያልሆነው ፡ ተዋዋይ ፡ ወገን ፡ አባል ፡ የሆነው ፡ ሀገር ፡ የዚህን ፡ ዓይነቱን ፡ ውል ፡ ሊገባ ፡ እንደማይችል ፡ ያውቃል ፡ የሚል ፡ ግምት ፡ አለ ። ምክንያቱም ፡ ቻርተሩ ፡ በእንግሊዝ ፡ የሕግ ፡ ባለሙያዎች ፡ አነጋገር ፡ "ኖቶሪየስ ፡ ኢንስትሩሜንት" ማለት ፡ "ዕውቅ ፡ ሰነድ" ፡ መባል ፡ ስላለበትና ፡ በዚህም ፡ የተነሳ ፡ ማንም ፡ ሰው ፡ ቢሆን ፡ ሰነዱን ፡ ማወቅ ፡ የሚገባው ፡ ስለሆነ ፡ ነው ። ደግሞም ፡ ይህ ፡ አባል ፡ ያልሆነ ፡ መንግሥት ፡ ሊዋዋለው ፡ ያሰበው ፡ ወገን ፡ የተባበሩት ፡ መንግ ሥታት ፡ ድርጅት ፡ አባል ፡ መሆን ፡ አለመሆኑን ፡ ለይቶ ፡ እንደሚያውቅ ፡ ይገመታል ። ሆኖም ፡ ይህን ፡ ስንል ፡ የተባበሩት ፡ መንግሥታት ፡ በቻርተሩ ፡ አማካይነት ፡ አባል ፡ ባልሆኑ ፡ መንግሥታት ፡ ላይ ፡ ሕጋዊ ፡ ኃይል ፡ ያለው ፡ ግዴታ ፡ የመፍጠር ፡ ሥልጣን ፡ አላቸው ፡ ማለታችን ፡ ሳይሆን ፤ አባል ፡ ሀገሮች ፡ አዲስ ፡ መብትና ፡ ግዴታ ፡ የሚፈጥረውን ፡ ሰነድ ፡ ማለት ፡ ቻር ተሩን ፡ በመቀበላቸው ፡ ውል ፡ በማድረግ ፡ ረገድ ፡ በነበራቸው ፡ ሥልጣን ፡ ላይ ፡ ገደብ ፡ አድርገውበታል ፡ ማለታችን ፡ ነው ።"[57]

ስለዚህ ፡ በተባበሩት ፡ መንግሥታት ፡ ቻርተር ፡ አንቀጽ ፡ ፩፻፫ ፡ መሠረት ፡ ኢት ዮጵያ ፡ በቻርተሩ ፡ ስር ፡ ባለባትና ፡ በሌላ ፡ የኢንተርናሲዮናል ፡ ውል ፡ ተካፋይ ፡ በሆ ነችባቸው ፡ ግዴታዎች ፡ መካከል ፡ መጻረር ፡ ቢፈጠር ፡ የሚያይለው ፡ በቻርተሩ ፡ መሠ ረት ፡ ያለባት ፡ ግዴታ ፡ ይሆናል ፡ ማለት ፡ ነው ። ይህም ፡ አስተያየት ፡ ቻርተሩ ፡ በሚፈጥራቸውና ፡ በአባል ፡ መንግሥታት ፡ መካከል ፡ የተደረጉት ፡ ውሎች ፡ በሚያስ ከትሏቸው ፡ ግዴታዎች ፡ መካከል ፡ ስለሚፈጠረው ፡ መጻረር ፡ "በአጠቃላይ ፡ የኢን ተርናሲዮናል ፡ ሕግ ፡ መሠረት ፡ ይህ ፡ ዓይነቱ ፡ ውል ፡ የተደረገው ፡ ቻርተሩ ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ ከመዋሉ ፡ በፊት ፡ ከሆነ ፤ የቻርተሩ ፡ መውጣት ፡ ውሉን ፡ ይሽረዋል ። ውሉ ፡ የተደረገው ፡ ቻርተሩ ፡ ከወጣ ፡ በኋላ ፡ ከሆነ ፡ ግን ፤ በሌሎቹ ፡ የቻርተሩ ፡ አናቅጽት ፡ መሠረት ፡ ከቻርተሩ ፡ ጋር ፡ የማይስማማ ፡ በመሆኑ ፡ ውሉ ፡ ዋጋ ፡ የሌለውና ፡ የማያገ ለግል ፡ ይሆናል ። ምክንያቱም ፡ ይህ ፡ ዓይነቱ ፡ ውል ፡ በተዋዋሉት ፡ አባል ፡ ሀገሮች ፡ መካከል ፡ ቻርተሩን ፡ በሙሉ ፡ ወይም ፡ በከፊል ፡ የመሻር ፡ ወይም ፡ የመለወጥ ፡ ሙከ ራ ፡ ያህል ፡ ስለሚቆጠር ፡ ነው"፡[58] በማለት ፡ ኬልሰን ፡ ከሚደግፉት ፡ ጠቅላላ ፡ መሠረታዊ ፡ ሀሳብ ፡ ጋር ፡ ይስማማል ።

ባጭሩ ፡ ከቻርተሩ ፡ በፊት ፡ የነበረ ፡ ውል ፡ በቻርተሩ ፡ የተሻረ ፡ ሲሆን ፤ ቻርተሩ ፡ ከወጣ ፡ በኋላ ፡ የተደረገው ፡ ደግሞ ፡ ከቻርተሩ ፡ ጋር ፡ የማይስማማ ፡ ሆኖ ፡ ከተገኘ ፡ ዋጋ ፡ የሌለውና ፡ የማያገለግል ፡ ነው ።

እንደዚህ ፡ ያለውን ፡ መጻረር ፡ ለማስወገድና ፡ ሌሎችንም ፡ መንግሥታት ፡ ለማ ስጠንቀቅ ፡ ሲባል ፡ የኢንተርናሲዮናል ፡ ስምምነቶች ፡ በሙሉ ፡ በተባበሩት ፡ መንግ

57. ማክኔር ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቁጥር ፡ ፶፩ ፡ የተጠቀሰው ፤ ከገጽ ፡ ፪፻፲፯—፪፻፲፰ ፡ ይመለከቷል ።
58. ኬልሰን ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቁጥር ፡ ፵፯ ፡ የተጠቀሰው ፤ ገጽ ፡ ፩፻፲፫ ፡ ይመለከቷል ።

ሥታት ፡ ድርጅት ፡ ጽሕፈት ፡ ቤት ፡ እንዲመዘገቡ ፡ የድርጅቱ ፡ ቻርተር ፡ አንቀጽ ፡ ፩፻፪ ፡ የሚያዝ ፡ መሆኑን ፡ መገንዘብ ፡ ያሻል ። ድርጅቱ ፡ በ፳፮ኛው ፡ ጠቅላላ ፡ ስብሰባው ፡ አንቀጽ ፡ ፩፻፪ን ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ ለማዋል ፡ ውሳኔ ፡ አሳልፎአል ። ውሎችንም ፡ ያለማስመዝገብ ፡ የውሎቹን ፡ ባለዋጋነት ፡ ሳይነካ ፡ በማናቸውም ፡ የተባበሩት ፡ መንግሥታት ፡ ሸንጎዎች ፡ በኢንተርናሲዮናል ፡ ፍርድ ፡ ቤትም ፡ ጭምር ፡ ውሉን ፡ ጠቅሶ ፡ ከመከራከር ፡ ያሳግዳል ።[59]

መ/ በውሎችና ፡ በአፍሪካ ፡ አንድነት ፡ ድርጅት ፡ ቻርተር ፡ መካከል ፡ ስለሚኖር ፡ መጻረር ።

በግንቦት ፡ ፲፯ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፶፭ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የተፈረመው ፡ የአፍሪካ ፡ አንድነት ፡ ቻርተር ፡ ከስሙ ፡ እንደምንረዳው ፡ ሁሉ ፡ በብዙ ፡ ሀገሮች ፡ መካከል ፡ የተደረገ ፡ ውል ፡ ነው ።

በቻርተሩ ፡ በ፳፬ኛው ፡ አንቀጽ ፡ እንደተመለከተው ፡ የያንዳንዱ ፡ ፈራሚ ፡ መንግሥት ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ በሚያዘው ፡ መሠረት ፡ ከተፈረመና ፡ ከጸደቀ ፡ በኋላ ፡ ቻርተሩ ፡ በተፈራሚዎቹ ፡ መንግሥታት ፡ ላይ ፡ ለመፈጸም ፡ ግዴታ ፡ ይሆናል ። በኢትዮጵያም ፡ ውስጥ ፡ ቻርተሩ ፡ በሚገባ ፡ የጸደቀ ፡[60] የኢንተርናሲዮናል ፡ ውል ፡ ስለ ሆነ ፤ በተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ አንቀጽ ፡ ፩፻፳፪ ፡ አነጋገር ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱ የበላይ ፡ ሕግ ፡ አካል ፡ ነው ።

ስለዚህ ፡ በአፍሪካ ፡ አንድነት ፡ ድርጅት ፡ ቻርተርና ፡ በኢትዮጵያ፡ ዐበይት ፡ ሕጎች ፡ መካከል ፡ መጻረር ፡ ቢፈጠር ፡ የድርጅቱ ፡ ቻርተር ፡ የኢትዮጵያ ፡ የበላይ ፡ ሕግ ፡ አካልነት ፡ ደረጃ ፡ ስለተሰጠው ፡ ያይላል ፡ ማለት ፡ ነው ። ነገር ፡ ግን ፡ የአፍሪካ ፡ አንድነት ፡ ድርጅት ፡ የመሪዎች ፡ ወይም ፡ የሚኒስትሮች ፡ ጉባኤ ፡ ባሳለፈው ፡ ውሳኔና ፡ በብሔራዊ ፡ ሕግ ፡ መካከል ፡ አለመስማማት ፡ ቢፈጠር ፡ የሚያይለው ፡ ብሔራዊው ፡ ሕግ ፡ ነው ። ይህም ፡ የሚሆንበት ፡ ምክንያት ፤ ይህ ፡ ዓይነቱ ፡ ውሳኔ ፡ በአንድ፡ መሠረታዊ ፡ ሀሳብ ፡ ላይ ፡ አባል ፡ መንግሥታት ፡ የተግባቡና ፡ በተመሳሳይ ፡ መንፈስ ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ እንዲውል ፡ የተስማሙ ፡ መሆኑን ፡ የሚያሳይ ፡ እንጂ ፡ ለመፈጸም ፡ ሕጋዊ ፡ ኃይል ፡ ያለው ፡ ውል ፡ ባለመሆኑ ፡ ነው ። አንድ ፡ ውል ፡ በኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ ሕጋዊ ፡ ኃይል ፡ ሊኖረው ፡ የሚችለው ፡ ተገቢ ፡ የሆነ ፡ የውል ፡ ድርድር ፡ ተደርጎበትና ፡ በ፲፱፻፵፰ ፡ ዓመተ ፡ ምሕረቱ ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ አንቀጽ ፡ ፴ ፡ መሠረት ፡ ጸድቆ ፡ የተገኘ ፡ እንደሆን ፡ ብቻ ፡ ነው ።

ሠ/ በውሎች ፡ መካከል ፡ መጻረር ፡ ሲፈጠር ፡ ስላለ ፡ መፍትሔ ፤

ኬልሰን ፡ በውሎች ፡ መካከል ፡ መጻረር ፡ ሲፈጠር ፡ እንደመፍትሔ ፡ የሚከተለውን ፡ ሀሳብ ፡-

"ተዋዋዮች ፡ ወገኖቹ ፡ (ከሞላ ፡ ጎደል ፡ እነዚያው ፡ በሆኑ) ፡ በሁለት ፡ ተዋዋይ ፡ ወገኖች ፡ መካከል ፡ ለተደረጉ ፡ ተጻራሪ ፡ ውሎች ፡ አጠቃላዩ ፡ የኢንተርናሲዮናል ፡ ሕግ ፡

59. ብራየሊ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቁጥር ፡ ፲፯ ፡ የተጠቀሰው ፤ ገጽ ፤ ፫፻፺፬ ፡ ይመለከቷል ።
60. የአፍሪካ ፡ አንድነት ፡ ድርጅት ፡ የተቋቋመበትን ፡ ቃል ፡ ኪዳን ፡ ማጽደቂያ አዋጅ ፤ ፲፱፻፶፭ ፤ አዋጅ ፡ ቁጥር ፡ ፪፻፪ ፡ ነጋሪት ፡ ጋዜጣ ፡ ፳፪ኛ ፡ ዓመት ፡ ቁጥር ፡ ፲፯ ፡

ከሚሰጠው ፡ ይልቅ ፡ ለዘብ ፡ ያለ ፡ መፍትሔ ፡ ለመሻት ፡ ሲባል ፡ ከሁለቱ ፡ ተጻራሪ ፡ ውሎች ፡ ፈራሚው ፡ ሀገር ፡ መፈጸም ፡ የሚገባው ፡ የመጀመሪያውን ፡ ውል ፡ ሲሆን ፡ ቀጥሎ ፡ ያደረገውን ፡ ውል ፡ ያላግባብ ፡ ባለመፈጸሙ ፡ ለደረሰው ፡ ጉዳት ፡ ካሳ ፡ መክ ፈል ፡ አለበት ። ስለዚህ ፡ ሁለቱም ፡ ውሎች ፡ ጽኑና ፡ ዋጋ ፡ ያላቸው ፡ እንደሆኑ ፡ ቆይ ተው ፡ ባፈጻጸም ፡ ረገድ ፡ ግን ፡ ለመጀመሪያው ፡ ቅድሚያ ፡ ይሰጠዋል" ፡ የሚል ፡ ሀሳብ ፡ አቅርበዋል ።[61]

በዚህም ፡ መሠረት ፡ ኢትዮጵያ ፡ ተጻራሪ ፡ የሆኑ ፡ ሁለት ፡ ውሎች ፡ ቢያጋጥሟት፡ ከዚህ ፡ በላይ ፡ በተጠቀሰው ፡ መፍትሔ ፡ በመጠቀም ፡ ከችግሩ ፡ ለመውጣት ፡ ትች ላለች ።

ረ/ ብሔራዊ ፡ ሕግን ፡ ከውሎች ፡ ጋር ፡ ስለማስታረቅ ፤

በኢንተርናሲዮናል ፡ ሕግና ፡ ልማድ ፡ መሠረት ፡ ውል ፡ የሚያደርጉ ፡ ተዋዋይ ፡ ወገኖች ፡ ሁሉ ፡ ብሔራዊ ፡ ሕጎቻቸውን ፡ ተካፋይ ፡ ከሆኑበት ፡ ከኢንተርናሲዮናል ፡ ውል ፡ ጋር ፡ ወዲያውኑ ፡ ማስማማት ፡ የሚጠበቅባቸው ፡ ተግባር ፡ ነው ።

ውሎች ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ መንግሥት ፡ የበላይ ፡ ሕግ ፡ አካል ፡ በመሆናቸው ፡ ብሔራዊ ፡ ሕጎቿን ፡ ከገባችባቸው ፡ ውሎች ፡ ጋር ፡ የተስማሙ ፡ እንዲሆኑ ፡ ማድረግ ፡ የኢትዮጵያ ፡ የኢንተርናሲዮናል ፡ ግዴታዋ ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፤ ሕገ ፡ መንግሥቱም ፡ የሚጠይቀው ፡ ጉዳይ ፡ ነው ። ምክንያቱም ፡ ዐበይትና ፡ ንዑሳን ፡ ሕጎች ፡ በጠቅላላ ፡ ከበላዩ ፡ ሕግ ፤ ማለት ፡ ከሕገ ፡ መንግሥቱና ፡ ከውሎች ፡ ጋር ፡ የሚስማሙ ፡ መሆን ፡ አለባቸው ፡ የሚል ፡ ተቀባይነትን ፡ ያገኘ ፡ የሕገ ፡ መንግሥታዊ ፡ ደንብ ፡ ስላለ ፡ ነው ። እንዲያውም ፡ በተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ አንቀጽ ፡ ፩፻፳፪ ፡ መሠረት ፡ ሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ ከታወጀ ፡ በኋላ ፡ የወጡ ፡ ብሔራዊ ፡ ሕጎች ፡ ከጥቅምት ፡ ፳፬ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፵፰ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በኋላ ፡ እንደ ፡ አግባቡ ፡ ተፈጽመው ፡ ዋጋ ፡ ሊያስጣቸው ፡ የሚችለ ውን ፡ ነገር ፡ ሁሉ ፡ አሟልተው ፡ የያዙትን ፡ ውሎች ፡ ሊሽሩ ፡ አይችሉም ።

ይሁን ፡ እንጂ ፡ ይህ ፡ አባባል ፡ ኢትዮጵያ ፡ ከውሎቿ ፡ ጋር ፡ ለማስማማት ፡ ስትል ፡ የሕገ ፡ መንግሥቷን ፡ አናቅጻት ፡ መለወጥ ፡ አለባት ፡ ተብሎ ፡ መተርጎም ፡ የለበትም ። ምንም እንኳ ፡ ከጥቅምት ፡ ፳፬ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፵፰ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በኋላ ፡ የተደረጉ ፡ ውሎች ፡ ሁሉ ፡ ከሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ ጋር ፡ የእኩልነት ፡ ደረጃ ፡ የተሰጣቸው ፡ ቢሆንም ፤ ዋጋ ፡ ያላቸው ፤ የሚያገለግሉ ፡ እንዲሆኑና ፡ በሀገሪቱም ፡ ውስጥ ፡ ሕጋዊ ፡ ኃይል ፡ እን ዲኖራቸው ፡ ከተፈለገ ፡ ከተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ አነጋገር ፡ ጋር ፡ የተስማሙ ፡ መሆን ፡ ያስፈልጋቸዋል ።

ስለዚህ ፡ የውሉ ፡ መዋዋል ፡ በሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ በተደነገገው ፡ መሠረት ፡ የተ ፈጸመ ፡ ሆኖ ፡ ከተገኘ ፤ እንደዚህ ፡ ላለው ፡ ውል ፡ አለመፈጸም ፡ ኢትዮጵያ ፡ ከብሔ ራዊ ፡ ሕግዋ ፡ ጋር ፡ አለመስማማትን ፡ መከላከያ ፡ አድርጋ ፡ ልትጠቀስ ፡ አትችልም ።

ይህን ፡ በመሰለ ፡ ጉዳይ ፡ በሄግ ፡ ያለው ፡ የኢንተርናሲዮናል ፡ ቋሚ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡[62] በዳንዚንግ ፡ ስላሉት ፡ የፖላንድ ፡ ተወላጆች ፡ አያያዝ ፡ ጉዳይ ፡ በሰጠው ፡ የምክር ፡ አስተያየት ፡-

61. ኬልሰን ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቁጥር ፡ ፵፯ ፡ የተጠቀሰው ፤ ገጽ ፤ ፩፻፲፯ ፡ ይመለከቷል ።
62. ኢትዮጵያ ፡ አሁን ፡ የኢንተርናሲዮናል ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ በመባል ፡ የሚታወቀውን ፡ የቋሚውን ፡ የኢን ተርናሲዮናል ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ሕግ ፡ ያጸደቀችው ፡ በሐምሌ ፡ ወር ፡ ፲፱፻፲፬ ዓ ፡ ም ፡ ነው ።

"በኢንተርናሲዮናል ፡ ሕግም ፡ ሆነ ፡ ወይም ፡ በውል ፡ ከገባበት ፡ ግዴታ ፡ ለማም ለጥ ፡ ሲል ፡ አንድ ፡ መንግሥት ፡ የራሱን ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ እንደማስረጃ ፡ ለማቅረብ ፡ አይችልም"[63] ብሎአል ።

የሀርቫርድ ፡ የምርምር ፡ ድርሰትም ፡ ስለዚሁ ፡ ጉዳይ ፡ በአንቀጽ ፡ ፳፫ ፡ ላይ ፡ "በውሉ ፡ ውስጥ ፡ በግልጽ ፡ ካልተፈቀደ ፡ በስተቀር ፡ አንድ ፡ መንግሥት ፡ የገባበት ፡ ውል ፡ የሚለው ፡ በብሔራዊ ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ ያልተፈቀደ ፡ ወይም ፡ ያልተመለከተ ፡ ወይም ፡ ከመንግሥቱም ፡ ሆነ ፡ ከሕገ ፡ መንግሥታዊ ፡ አቋም ፡ ጋር ፡ የማይስማማ ፡ ነው ፡ በማለት ፡ ውሉን ፡ ላለመፈጸሙ ፡ ምክንያት ፡ ሊያቀርብ ፡ አይችልም"[64] ይላል ።

የሩሲያ ፡ የሕግ ፡ ባለሙያዎች ፡ ከዚህም ፡ አልፈው ፡ "የኢንተርናሲዮናል ፡ ሕግና ፡ ብሔራዊው ፡ ሕግ ፡ በተዋዋዮቹ ፡ ሀገሮች ፡ መንግሥታዊ ፡ ድርጅት ፡ ውስጥና ፡ በዜጎቻቸው ፡ ላይ ፡ አስገዳጅ ፡ ሆኖ ፡ ለመፈጸም ፡ ተመሳሳይ ፡ ሕጋዊ ፡ ኃይል ፡ እንዲኖራቸው ፡ ያሻል ። አንድ ፡ የመንግሥት ፡ ባለሥልጣን ፡ ሀገሩን ፡ ወክሎ ፡ የኢንተርናሲዮናል ፡ ስምምነት ፡ ማድረግ ፡ አስፈላጊ ፡ ሆኖ ፡ ሲገኝ ፡ የሀገሩን ፡ ብሔራዊ ፡ ሕጎች ፡ ከስምምነቱ ፡ ጋር ፡ በሚስማማበት ፡ አኳኋን ፡ ለመለወጥ ፡ ፈቅዷል"[65] የማለት ፡ ሃሳብ ፡ አቅርበዋል ።

ሐኒንግስ ፡ የተባሉት ፡ የሕግ ፡ ሊቅም ፡ ብሔራዊው ፡ ሕግ ፡ በኢንተርናሲዮናል ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ ስላለው ፡ ሥፍራ ፡ ሲናገሩ ፡ ዋና ፡ ዋናዎቹን ፡ መሠረታዊ ፡ አሳቦች ፡ እንደሚከተለው ፡ ዘርዝረዋል ።

"ሀ/ አንድ ፡ መንግሥት ፡ የኢንተርናሲዮናል ፡ ግዴታውን ፡ የጣሰው ፡ ወይም ፡ ሳይፈጽም ፡ የቀረው ፡ በሕገ ፡ መንግሥት ፡ የማይፈቀድለት ፡ በመሆኑ ፤ ወይም ፡ ሦስቱ ፡ የመንግሥቱ ፡ ክፍሎች ፡ ወይም ፡ ከነዚህ ፡ የተለዩ ፡ ሌሎች ፡ ክፍሎች ፡ ባደረጉት ፡ ወይም ፡ ባላደረጉት ፡ ምክንያት ፡ ነው ፡ ብሎ ፡ ለመከራከር ፡ አይችልም ።

ለ/ አንድ ፡ መንግሥት ፡ ለሌላ ፡ መንግሥት ፡ በውል ፡ የተሰጠውን ፡ መብት ፡ የሚያጓድል ፡ ሕግ ፡ ሊያወጣ ፡ አይችልም ።

ሐ/ የኢንተርናሲዮናል ፡ ግዴታ ፡ የገባ ፡ ሀገር ፡ ግዴታውን ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ ለማዋል ፡ የሚያስችል ፡ ብሔራዊ ፡ ሕግ ፡ ሊያወጣ ፡ ይገባዋል ።

መ/ የኢንተርናሲዮናል ፡ ግዴታን ፡ ከመፈጸም ፡ በሚያሳግድ ፡ ወይም ፡ በሚያፈርስ ፡ በብሔራዊ ፡ ሕግ ፡ መሠረት ፡ የሚደረግ ፡ ነገር ፡ ሁሉ ፡ ዋጋ ፡ የሌለው ፡ ይሆናል"[66]

ባጭሩ ፡ ይህ ፡ ሁሉ ፡ የሚያመለክተው ፤ በውል ፡ የተገባ ፡ ግዴታን ፡ ባለማክበር ፡ በቀረበ ፡ ክስ ፡ ላይ ፡ በብሔራዊ ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ የሚገኝ ፡ ማናቸውም ፡ ነገር ፡ እንደ ፡ መከላከያ ፡ ሆኖ ፡ ሊቀርብ ፡ አለመቻሉን ፡ ነው ። በአጭሩ ፡ አንድ ፡ ተዋዋይ ፡ መንግ

---

63. ማክኔር ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቁጥር ፡ ፶፰ ፡ የተጠቀሰው ፤ ከገጽ ፡ ፩፻—፩፻፩ ፡ ይመለከቷል ።
64. ከዚያው ፤ ከገጽ ፡ ፫፻—፫፻፱ ።
65. አካዳሚ ፡ አፍ ፡ ሳይንስስ ፡ አፍ ፡ ዘ ፡ ዩ ፡ ኤስ ፡ ኤስ ፡ አር ፡ ኢንስቲትዩት ፡ አፍ ፡ ሎው ፤ ኢንተርናሽናል ፡ ሎው ፡ ገጽ ፡ ፲፰ ።
66. ሐኒንግስ ፡ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቁጥር ፡ ፴፮ ፡ የተጠቀሰው ፤ ገጽ ፡ ፳ ፡ ይመለከቷል ።

ሥት ፡ በውል ፡ የገባሁበትን ፡ ግዴታ ፡ ከመፈጸም ፡ ያስታጉለኝ ፡ ወይም ፡ የከለከለኝ ፡ ብሔራዊ ፡ ሕግ ፡ ወይም ፡ ድርጅት ፡ ነው ፡ ብሎ ፡ ሊከራከር ፡ አይችልም ።

ስለዚህ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ተካፋይ ፡ ከሆነችበት ፡ ውል ፡ ጋር ፡ የማይስማሙ ፡ ዐበይ ትም ፡ ሆኑ ፡ ንዑሳን ፡ ሕጎች ፡ ቢኖሩ ፤ ይህን ፡ የመሰለው ፡ ችግር ፡ እንዳይገጥማት ፡ እንዲህ ፡ ዓይነቱን ፡ መጻረር ፡ ማስወገድ ፡ አለባት ።

ከዚህም ፡ በላይ ፤ ሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ ውሎችን ፡ ከራሱ ፡ ጋር ፡ የእኩልነት ፡ ደረጃ ፡ ስለሚሰጣቸው ፡ የኢትዮጵያ ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ የቀረበላቸውን ፡ ማናቸውንም ፡ ውል ፡ በመተርጎም ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ ማዋል ፡ አለባቸው ። ካፕላንና ፡ ካትዜባንክ ፡ በትክክል ፡ እንዳመለከቱት ፤ በአሜሪካንም ፡ ሀገር ፡ እንደ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ሁሉ ፡ ሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ ውሎችን ፡ በግልጽ ፡ "የበላይ ፡ ሕግ" ፡ ሲላቸው ፡ የመተርጎሙን ፡ ሥራ ፡ ግን ፡ ለፍ ርድ ፡ ቤቶች ፡ እንደሚሰጣቸው ፡ ግምት ፡ ለመውሰድ ፡ ይቻላል ።[67]

ስለዚህ ፡ የሕግ ፡ አውጭው ፤ የአስፈጻሚውና ፡ የዳኝነቱ ፡ ክፍሎች ፡ በጠቅላላ ፡ ኢትዮጵያ ፡ የገባችባቸውን ፡ ውሎች ፡ የማስፈጸም ፡ ግዴታ ፡ አለባቸው ። የተሻሻለ ውም ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ ከመውጣቱ ፡ በፊት ፡ ተደርገው ፡ ከዚሁ ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ ጋር ፡ ስለማይስማሙት ፡ ውሎች ፡ አዲስ ፡ የውል ፡ ድርድር ፡ በማድረግ ፡ እንዲስ ማሙ ፡ ማድረግ ፡ ያስፈልጋል ።

መደምደሚያ ፡

ከጥቅምት ፡ ፳፬ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፵፰ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ማለት ፡ የተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ከመታወጁ ፡ በፊት ፡ ውል ፡ የመዋዋል ፡ ሥልጣን፡ ያለምንም ፡ ገደብ ፡ በ፲፱፻፳፫ ፡ ዓመተ፡ ምሕረቱ ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ አንቀጽ ፡ ፲፬ ፡ ለንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ተሰጥቶ ፡ ነበር ። የ፲፱፻፵፰ ፡ ዓመተ ፡ ምሕረቱ ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ ከወጣ ፡ ወዲህም ፡ ምንም ፡ እንኳ ፡ በአ ንቀጽ ፡ ፴ ፡ ውል ፡ የመዋዋሉ ፡ ሥልጣን ፡ ለንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ የተሰጠ ፡ ቢሆንም ፤ በአን ዳንድ ፡ ውሎች ፡ ላይ ፡ የፓርላሜንቱ ፡ ፈቃድ ፡ ስለሚያስፈልግ ፡ አንቀጹ ፡ ለንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ የሚሰጠውን ፡ ሥልጣን ፡ እዚያው ፡ ውስጥ ፡ በከፊል ፡ ገደብ ፡ አብጅቶለታል ።

የ፲፱፻፶፱ ፡ ዓመተ ፡ ምሕረቱ ፡ ትእዛዝ ፡ ቁጥር ፡ ፵፯ ፡ እስከ ፡ ወጣበት ፡ ጊዜ ፡ ድረስ ፡ ውሎችንና ፡ ስምምነቶችን ፡ በንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ስም ፡ ተነጋግሮ ፡ የመዋዋሉ ፡ ሥልጣን ፡ በ፲፱፻፴፭ ፡ ዓመተ ፡ ምሕረቱ ፡ ትእዛዝ ፡ ቁጥር ፡ ፩ ፡ አንቀጽ ፡ ፳፫ ፡ (ረ ፡ እና ፡ ሰ) ፡ መሠረት ፡ ለውጭ ፡ ጉዳይ ፡ ሚኒስትሩ ፡ ተሰጥቶ ፡ ነበር ። ከዚያ ፡ ወዲህ ፡ ግን ፡ በ፲፱፻፶፱ ፡ ዓመተ ፡ ምሕረቱ ፡ ትእዛዝ ፡ ቁጥር ፡ ፵፯ ፡ እና ፡ በ፲፱፻፷፪ ፡ ዓመተ ፡ ምሕረቱ ፡ ትእዛዝ ፡ ቁጥር ፡ ፷፫ ፡ መሠረት ፡ ተነጋግሮ ፡ ስምምነት ፡ የመዋዋል ፡ ሥል ጣን ፡ ለውጭ ፡ ጉዳይ ፡ ሚኒስትር ፤ ለገንዘብ ፡ ሚኒስትርና ፡ ፊት ፡ የፕላንና ፡ ልማት ፡ ሚኒስትር ፡ (አሁን ፡ ግን ፡ የፕላን ፡ ኮሚሽን ፡ ዋና ፡ መሥሪያ ፡ ቤት ፡ የበላይ ፡ ሹም)፡ ተሰጥቷል ። ለውጭ ፡ ጉዳይ ፡ ሚኒስትሩ ፡ የተሰጠው ፡ ውል ፡ የመዋዋል ፡ ሥልጣን ፡ ጠቅላላ ፡ ሲሆን ፤ ለገንዘብ ፡ ሚኒስትርና ፡ ለፕላን ፡ ኮሚሽን ፡ ዋና ፡ መሥሪያ ፡ ቤት ፡ የበ ላይ ፡ ሹም ፡ የተሰጡት ፡ ለተለዩ ፡ ጉዳዮች ፡ ነው ። በዚህም ፡ መሠረት ፡ ለገንዘብ ፡ ሚኒስትሩ ፡ የተሰጠው ፡ ስለብድሮችና ፡ የገንዘብ ፡ ስምምነት ፡ የመዋዋል ፡ ሥልጣን ፡

67. ካፕላንና ፡ ካትዜንባግ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቁጥር ፡ ፵፯ ፡ የተጠቀሰው ፤ ገጽ ፡ ፪፻፷፬ ፡ ይመለከቷል።

ሲሆን ፤ ለፕላን ፡ ኮሚሽን ፡ የበላይ ፡ ሹም ፡ የተሰጠው ፡ ደግሞ ፡ ለኢኮኖሚና ፡ የቴክኒክ ፡ እርዳታዎች ፡ የሚደረግ ፡ ስምምነትን ፡ የመዋዋል ፡ ሥልጣን ፡ ነው ።

ሌሎች ፡ ሚኒስትሮችና ፡ የመንግሥት ፡ መሥሪያ ፡ ቤቶች ፡ የበላይ ፡ ባለሥልጣኖች ፡ ደግሞ ፡ ባህል ፡ ነክ ፡ በሆኑ ፡ ጉዳዮች ፡ ፕሮቶኮል ፡ የመፈራረም ፡ ወይም ፡ ቀደም ፡ ብለው ፡ ሙሉ ፡ ውክልና ፡ የተሰጣቸው ፡ ባለሥልጣኖች ፡ ባደረጉት ፡ ውል ፡ ውስጥ ፡ በተመለከቱት ፤ በተዋዋዮቹ ፡ የጋራ ፡ ገንዘብ ፡ መዋጮ ፡ እንዲሠራ ፡ የተስማሙበት ፡ ዕቅድ ፡ የሚፈጸምበትን ፡ መንገድ ፡ በሚመለከት ፡ ጉዳይ ፡ መዋዋል ፡ ይችላሉ ።

ውሎችን ፡ የማጽደቁና ፡ በኢትዮጵያ ፡ ላይ ፡ ሊፈጸሙ ፡ ግዴታ ፡ ከመሆናቸው ፡ አስቀድሞ ፡ የትኞቹ ፡ ውሎችና ፡ የኢንተርናሲዮናል ፡ ስምምነቶች ፡ መጽደቅ ፡ እንደ ሚገባቸው ፡ የመወሰኑ ፡ መብት ፡ በተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ አንቀጽ ፡ ፴ ፡ መሠረት ፡ ለንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ብቻ ፡ የተሰጠ ፡ ሥልጣን ፡ ነው ። ቢሆንም ፡ ይህ ፡ ሥልጣን፡ በዚሁ ፡ አንቀጽ ፡ ውስጥ ፡ እንደተመለከተው ፡ ገደብ ፡ የተበጀለትና ፡ ለሌላም ፡ ባለሥልጣን ፡ በውክልና ፡ የማይተላለፍ ፡ ነው ።

የሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ አንቀጽ ፡ ፩ ፡ እና ፡ ፴ ፡ ስለሚስማሙበት ፡ የዚህ ፡ ምርምር ፡ ደራሲ ፡ አንቀጽ ፡ ፩ ፡ በጣም ፡ ሰፊ ፡ ከመሆኑም ፡ ሌላ ፡ የሚገኘው ፡ በጠቅላላው ፡ ክፍል ፡ ውስጥ ፡ በመሆኑ ፡ መተርጎም ፡ የሚገባው ፡ በኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ ውል ፡ ስለማዋዋል ፡ ሥልጣን ፡ በተለይ ፡ በሚናገረው ፡ አንቀጽ ፡ ፴ ፡ መሠረት ፡ ነው ፡ ባይ ፡ ነው ። በተጨማሪም ፡ በሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ በአንቀጽ ፡ ፩፻፳፭ ፡ እንደተመለከተው ፡ አማርኛ ፡ የሀገሪቱ ፡ መደበኛ ፡ ቋንቋ ፡ በመሆኑ ፡ በሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ በአንቀጽ ፡ ፴ ፡ በአማርኛው ፡ ጽሑፍ ፡ መሠረት ፡ በኢትዮጵያ ፡ ዜጎች ፡ ላይ ፡ የንብረት ፡ ወይም ፡ የአካል ፡ ጉዳት ፡ ሊያመጡ ፡ የሚችሉ ፡ ውሎች ፡ ሁሉ ፡ ከመጽደቃቸው ፡ በፊት ፡ ለፓርላሜንቱ ፡ መቅረብ ፡ አለባቸው ።

ከዚህ ፡ በላይ ፡ ስለሕገ ፡ መንግሥት ፡ አንቀጽ ፡ ፩፻፳፪ ፡ የተደረገው ፡ ጥናት ፡ እንደ ሚያመለክተው ፡ ሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ በሚያዘው ፡ መሠረት ፡ ስምምነት ፡ ተደርጎ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ተካፋይ ፡ የሆነችባቸው ፡ ውሎች ፡ በኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ መንግሥት ፡ የበላይ ፡ ሕግ ፡ ሆነው ፡ መፈጸም ፡ አለባቸው ። ይህም ፡ የሚሆንበት ፡ ምክንያት ፡ ሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ ግልጽ ፡ በሆነ ፡ አነጋገር ፡ እንደዚህ ፡ ያሉትን ፡ ውሎች ፡ ከተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ ጋር ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ መንግሥት ፡ የበላይ ፡ ሕግ ፡ ስለሚያደርጋቸው ፡ ነው ። በሌላ ፡ አነጋገር ፡ ሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ በሚያዘው ፡ መሠረት ፡ የተደረጉትን ፡ ውሎች ፡ ለሀገሪቱ ፡ ብሔራዊ ፡ ሕግ ፡ አካል ፡ በሚያደርጋቸው ፡ በአንቀጽ ፡ ፩፻፳፪ ፡ መሠረት ፡ ከሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ ጋር ፡ የእኩልነት ፡ ደረጃ ፡ ተሰጥቶአቸው እንደ ፡ ሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ ሁሉ ፡ የተፈጻሚነት ፡ ኃይል ፡ እንዲኖራቸው ፡ ተደርጎአል ።

ውሎች ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ መንግሥት ፡ የበላይ ፡ ሕግ ፡ እንደመሆናቸው ፡ መጠን ፡ በሀገሪቱ ፡ ተራ ፡ ሕጎችና ፡ በውሎች ፡ መካከል ፡ መጻረር ፡ ሲፈጠር ፡ ውሎች ፡ ደምሳሽነት ፡ ይኖራቸዋል ። ሆኖም ፡ አለመስማማቱ ፡ የተፈጠረው ፡ ከሕገ ፡ መንግሥቱ ጋር ፡ ሲሆንና ፡ ውሉ ፡ የተደረገው ፡ ሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ ከወጣ ፡ በኋላ ፡ ከሆነ ፡ ግን ፡ የበላይነት ፡ ደረጃ ፡ የሚሰጠው ፡ ለሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ ነው ። ምክንያቱም ፡ ውሉ ፡ በኢትዮጵያና ፡ በዜጎቿ ፡ ላይ ፡ ለመፈጸም ፡ ግዴታ ፡ ለመሆን ፡ ሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ በሚያዘው ፡ መሠረት ፡ የተፈጸመ ፡ ሁኖ ፤ በተጨማሪም ፡ ዋጋ ፡ ሊያስጡት ፡ የሚችሉትን ፡ አስፈላጊ ፡ ነገሮች ፡ ሁሉ ፡ አሟልቶ ፡ መያዝ ፡ ስላለበት ፡ ነው ።

ሥርዓቱን ፡ ጠብቆ ፡ የተደረገ ፡ አንድ ፡ ውል ፡ ዋጋ ፡ ሊያሰጡት ፡ የሚያስፈልጉትን ፡ ሁኔታዎች ፡ ሁሉ ፡ አሟልቶ ፡ ከያዘና ፡ የተደረገውም ፡ የተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መን

ግሥት ፡ ከታወጀ ፡ በኋላ ፡ ከሆነ ፡ በኢትዮጵያ ፡ የሕጎች ፡ ድርገት ፡ አርከን ፡ ውስጥ ፡ የበላይነት ፡ ሥፍራ ፡ ይሰጠዋል ። ስለዚህ ፡ ማናቸውም ፡ ዐቢይ ፡ ሕግ ፡ ከውል ፡ ጋር ፡ የማይስማማ ፡ ሆኖ ፡ ከተገኘ ፡ ዋጋ ፡ የሌለውና ፡ የማያገለግል ፡ ይሆናል ። በሌላ ፡ አገላለጽ ፤ በሕግ ፡ አውጭውም ፡ ሆነ ፡ ወይም ፡ ባስፈጻሚው ፡ ክፍል፡ የወጣ፡ ሕግ ፡ (አዋጅ)፡ ድንጋጌ ፡ ወይም ፡ ባስተዳደሩም ፡ ሆነ ፡ በዳኝነቱ ፡ ክፍል ፡ የተሰጠ ፡ ውሳኔ ፡ ወይም ፡ ድርጊት ፡ የበላዩን ፡ ሕግ ፡ ማለት ፡ ሕገ ፡ መንግሥቱንና ፡ የኢንተርናሲዮናል ፡ ውሎችን ፡ የሚቃረን ፡ ከሆነ ፡ በአንቀጽ ፡ ፩፻፳፪ ፡ እንደተመለከተው ፡ ዋጋ ፡ የሌለውና ፡ የማያገለግል ፡ ይሆናል ። ሆኖም ፡ ሕገ ፡ መንግሥቱን ፡ በቀጥታ ፡ የሚቃወም ፡ ውል ፡ ጽኑ ፡ ሊሆን ፡ አይችልም ። እዚህ ፡ ላይ ፡ «ዋጋ ፡ የሌላቸውና ፡ የማያገለግሉ ፡ ይሆናሉ» የሚሉት ፡ ቃላት ፡ የሚያመለክቱት ፡ የተሻሻለውን ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ የሚጥስ ፡ ውል ፡ ወይም ፡ ወደፊት ፡ በሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ መሠረት ፡ ከተፈጸሙ ፡ ውሎች ፡ ጋር የማይስማሙ ፡ ሕጎች ፡ (አዋጆች) ፡ ድንጋጌዎች ፤ ትእዛዞች ፤ ፍርዶች ፤ ውሳኔዎችና ፡ ድርጊቶች ፡ በሀገሪቱ ፡ ውስጥ ፡ የአስገዳጅነት ፡ ኃይል ፡ የሌላቸው ፡ መሆኑን ፡ ወይም ፡ በሀገር ፡ ውስጥ ፡ ተፈጻሚ ፡ አለመሆናቸውን ፡ ነው ። ይሁን ፡ እንጂ ፤ ውሉ ፡ የሚያስከትለው ፡ የኢንተርናሲዮናል ፡ ግዴታ ፡ የሚዳኘው ፡ በኢንተርናሲዮናል ፡ ሕግ ፡ ስለ ሆነ ፡ ይህ ፡ አፍራሽ ፡ አነጋገር ፡ ከሀገሪቱ ፡ ውጪ ፡ ያለውን ፡ ግዴታ ፡ አይጨምርም ።

በተባበሩት ፡ መንግሥታት ፡ ቻርተር ፡ ኢትዮጵያ ፡ ባለባት ፡ ግዴታና ፡ በሌሎች ፡ በኢንተርናሲዮናል ፡ ውሎች ፡ በገባቻቸው ፡ ግዴታዎች ፡ መካከል ፡ መጻረር ፡ ሲፈጠር ፡ የቻርተሩ ፡ አንቀጾች ፡ የበላይነት ፡ ይኖራቸዋል ። ምክንያቱም ፡ ቻርተሩ ፡ ሕግ ፡ መሥራች ፡ ውል ፡ በመሆኑና ፡ ኢትዮጵያም ፡ ቻርተሩን ፡ ተቀብላ ፡ በመፈረምዋ ፤ ከርሱ ፡ ውጭ ፡ በሆነ ፡ መንፈስ ፡ ውል ፡ ላለማድረግ ፡ ግዴታ ፡ የገባች ፡ በመሆኑዋ ፡ ነው ። በአፍሪካ ፡ አንድነት ፡ ድርጅት ፡ ቻርተርና ፡ ኢትዮጵያ ፡ ተካፋይ ፡ በሆነችባቸው ፡ ሌሎች ፡ የኢንተርናሲዮናል ፡ ውሎች ፡ መካከል ፡ መጻረር ፡ ሲፈጠር ፡ ግን ፡ በጊዜ ፡ አመጣጥ ፡ ቀደም ፡ ላለው ፡ የበላይነት ፡ ይሰጠዋል ።

የተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ ከመታወጁ ፡ በፊት ፡ ስለነበሩት ፡ ውሎች ፡ የሆነ፡ እንደሆነ ፡ ግን ፡ በዚህ ፡ ደራሲ ፡ አስተያየት ፡ ከ፲፱፻፵፯ ፡ ዓመተ ፡ ምሕረቱ ፡ ትእዛዝ ፡ ቁጥር ፡ ፲ ፡ እና ፡ በ፲፱፻፵፯ ፡ ዓመተ ፡ ምሕረቱ ፡ አዋጅ ፡ ቁጥር ፡ ፩፻፵፱ ከብሔራዊው ፡ ሕጎች ፡ ጋር ፡ የተዋሃዱ ፡ ስለሆነ ፣ ዋጋ ፡ ሊያሳጣቸው ፡ የሚያስችላቸውን ፡ ነገር ፡ አሟልተው ፡ እስከያዙ ፡ ድረስ ፡ ተፈጻሚነት ፡ ሊኖራቸው ፡ ይገባል ።

ሆኖም ፡ ከተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ በፊት ፡ የተደረጉት ፡ ውሎች ፡ እላይ ፡ በተጠቀሱት ፡ ሕጎች ፡ መሠረት ፡ የበላይ ፡ ሕግ ፡ መሆንና ፡ ከዚያም ፡ ወዲህ ፡ ስምምነት ፡ ተደርጎባቸው ፡ በሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ አንቀጽ ፡ ፩፻፳፪ ፡ መሠረት ፡ የበላይነት ፡ ደረጃ ፡ በተሰጣቸው ፡ ውሎች ፡ መካከል ፡ የደረጃና ፡ የሕጋዊ ፡ ኃይልም ፡ ልዩነት ፡ አለ ።

ከተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ በኋላ ፡ የተደረጉት ፡ ውሎች ፡ የበላይ ፡ ሕግነት፡ ደረጃ ፡ የተሰጣቸው ፡ የበላይ ፡ ሕግ ፡ በሆነው ፡ በሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ ሲሆን ፤ በፊት ፡ የተደረጉት ፡ ውሎች ፡ የበላይ ፡ ሕግነት ፡ ደረጃ ፡ የተሰጣቸው ፡ በተራ ፡ ሕጎች ፡ ነው ። ስለዚህም ፡ ለሁለቱ ፡ የተሰጠው ፡ የበላይ ፡ ሕግነት ፡ ደረጃ ፡ እኩል ፡ አይደለም ። በሕገ፡ መንግሥቱ ፡ መሠረት ፡ የተሰጠው ፡ የበላይነት ፡ እላይ ፡ በተጠቀሰው ፡ ትእዛዝና ፡ አዋጅ ፡ እንደተሰጠው ፡ ሳይሆን ፤ ውሎችን ፡ ከተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ ጋር ፡ በእኩልነት ፡ ስለሚያስቀምጣቸው ፡ ብልጫ ፡ አለው ። ሁለተኛም ፡ ሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ የመንግሥቱ ፡ ዓይነተኛው ፡ የበላይ ፡ ሕግ ፡ ከመሆኑም ፡ በላይ ፡ በአመጣጥም ፡ ቢሆን ፡

በኋላ ፡ የወጣ ፡ በመሆኑ ፡ የበለጠ ፡ ተሰሚነት ፡ ሊሰጠውና ፡ ከርሱ ፡ በፊት ፡ የወጡት ንም ፡ ትእዛዞችና ፡ አዋጆች ፡ ሊያሻሽል ፡ ይገባል ።

ቀደም ፡ ሲል ፡ የተደረገው ፡ ትንታኔ ፡ እንደሚያመለክተው ፡ ሁሉ ፤ የሕገ ፡ መንግ ሥቱ ፡ አንቀጽ ፡ ፩፻፳፪ ፡ የተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ ከመውጣቱ ፡ በፊት ፡ የተደረጉት ፡ ውሎች ፡ ስላላቸው ፡ ደረጃ ፡ አይናገርም ። የዚህ ፡ ዓይነቱ ፡ ዝምታና ፡ የአንቀጽ ፡ ፩፻፳፪ ፡ ወደ ፡ ኋላ ፡ ተመልሶ ፡ አለመሥራት ፡ የተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ ከመታወጁ ፡ በፊት ፡ የነበሩት ፡ ውሎች ፡ ያላቸው ፡ የበላይ ፡ ሕግነት ፡ ከዚያ ፡ ወዲህ ፡ በሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ መሠረት ፡ ለተደረጉት ፡ ውሎች ፡ በተሰጣቸው ፡ የበላይ ፡ ሕግነት ፡ ተሽሮአል ፡ ለማለት ፡ ያስችላል ። ከዚህም ፡ የተነሳ ፡ ከርሱ ፡ በፊት ፡ የነበሩትን ፡ ውሎች ፡ የበላይ ፡ ሕግ ፡ ከሚላቸው ፡ ምድብ ፡ ውስጥ ፡ የማይጨምር ፡ አንቀጽ ፡ ያለው ፡ የተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ መታወጅ ፡ የ፲፱፻፵፭ ፡ ዓመተ ፡ ምሕረቱን ፡ ትእዛዝ ፡ ቁጥር ፡ ፮ ፡ አንቀጽ ፡ ፫ ፡ እና ፡ የ፲፱፻፵፯ ፡ ዓመተ ፡ ምሕረቱን ፡ አዋጅ ፡ ቁጥር ፡ ፩፻፵፱ ፡ አንቀጽ ፡ ፩ ፡ ተግባርና ፡ ውጤት ፡ ሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ ከመውጣቱ ፡ በፊት ፡ የተደረጉትን ፡ ውሎች ፡ ከብሔራዊ ፡ ሕጎች ፡ ጋር ፡ ማዋሃድ ፡ ብቻ ፡ ያደርገዋል ። ውሎችን ፡ የበላይ ፡ ሕግ ፡ የማድረጉ ፡ ተግባር ፡ በተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ አንቀጽ ፡ ፩፻፳፪ ስለተወረሰ ፤ በዚሁ ፡ መሠረት ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ መንግሥት ፡ የበላይ ፡ ሕግ ፡ የሚሆኑት ፡ በተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ መሠረት ፡ የተደረጉ ፡ ውሎችና ፡ ይኸው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ ራሱን ፡ ጨምሮ ፡ የበላይ ፡ ሕግ ፡ የሚያደርጋቸው ፡ ኢትዮጵያ ፡ ወደፊት ፡ ተካፋይ ፡ የምትሆንባቸው ፡ ውሎች ፤ ስምምነቶችና ፡ ግዴታዎች ፡ ብቻ ፡ ናቸው ።

በዚሁ ፡ አንቀጽ ፡ ውስጥ ፡ "ተካፋይ ፡ የምትሆንባቸው" የሚሉት ፡ ቃላት ፡ የሚያመለክቱት ፡ የተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ ከታወጀበት ፡ ከጥቅምት ፡ ፳፬ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፵፰ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በኋላ ፡ የተደረጉትን ፡ ውሎች ፤ ስምምነቶችና ፡ ግዴታዎችን ፡ ነው ። እንደዚሁም ፡ "ይሆናሉ" ፡ የሚለው ፡ ቃል ፡ የገባው ፡ በትንቢታዊ ፡ አነጋገር ፡ ሆኖ ፡ ስለወደፊት ፡ ጊዜ ፡ ለመግለጽ ፡ እንጂ ፡ በሰዋስው ፡ አገባቡ ፡ ባለው ፡ ትእዛዛዊ ፡ አንቀጽ ፡ አይደለም ። ስለዚህ ፡ ውሎች ፡ የሀገሪቱ ፡ የበላይ ፡ ሕግ ፡ የሚሆኑት ፡ በ፲፱፻፵፰ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በወጣው ፡ የተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ መሠረት ፡ የተደረጉ ፡ እንደሆነ ፡ ብቻ ፡ ነው ። የተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ የሕጎች ፡ አምድና ፡ በሕጎች ፡ ድርገት ፡ አርከን ፡ ውስጥም ፡ ዐቢይ ፡ ሕግ ፡ ስለሆነና ፡ ከዚህም ፡ አልፎ ፡ በአመጣጥ ፡ ረገድም ፡ ኋለኛ ፡ በመሆኑ ፡ ኤርትራን ፡ ከኢትዮጵያ ፡ ጋር ፡ በሚያዋህደው ፡ በ፲፱፻፵፭ ፡ ዓመተ ፡ ምሕረቱ ፡ ትእዛዝ ፡ ቁጥር ፡ ፮ ፡ በአንቀጽ ፡ ፫ ፤ እና ፡ በ፲፱፻፵፯ ፡ ዓመተ ፡ ምሕረቱ ፡ የሕዝብ ፡ መብት ፡ አዋጅ ፡ ቁጥር ፡ ፩፻፵፱ ፡ በአንቀጽ ፡ ፩ ፡ ከተመለከተው ፡ ይልቅ ፡ የበላይነት ፡ አለው ።

ከዚህም ፡ በላይ ፡ በሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ መሠረት ፡ የተደረጉ ፡ ውሎች ፡ ወዲያውኑ ፡ በሀገሪቱ ፡ ውስጥ ፡ ተፈጻሚነት ፡ እንዲኖራቸው ፡ አንቀጽ ፡ ፩፻፳፪ ፡ ያዝዛል ። የተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥትም ፡ ከመውጣቱ ፡ በፊት ፡ የተደረጉ ፡ ውሎችም ፡ በሀገሪቱ ፡ ውስጥ ፡ ሕጋዊ ፡ ኃይል ፡ የሚኖራቸው ፡ በ፲፱፻፵፭ ፡ ዓመተ ፡ ምሕረቱ ፡ ትእዛዝ ፡ ቁጥር ፡ ፮ ፡ አንቀጽ ፡ ፫ ፡ እና ፡ በ፲፱፻፵፯ ፡ ዓመተ ፡ ምሕረቱ ፡ አዋጅ ፡ ቁጥር ፡ ፩፻፵፱ ፡ አንቀጽ ፡ ፩ ፡ መሠረት ፡ ነው ። የተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ ከመውጣቱ ፡ በፊት ፡ የተደረጉት ፡ ውሎች ፡ የብሔራዊ ፡ ሕግ ፡ ለመሆን ፡ የበቁት ፡ የሕጎች ፡ ሁሉ ፡ አምድ ፡ በሆነው ፡ በሕገ ፡ መንግሥት ፡ ሳይሆን ፡ በሌላ ፡ ዐቢይ ፡ ሕግ ፡ አማካይነት ፡ በመሆኑ ፡ እነዚህን ፡ ውሎች ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ ለማዋል ፡ በሚፈለግበት ፡ ጊዜ ፡ ችግር ፡ ሊፈጠር ፡ ይችላል ። ለምሳሌ ፡ የተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ ከመታወጁ ፡ በፊት ፡ የተደረጉትን ፡ ውሎች

ለመፈጸም ፡ ሲባል ፡ በመንግሥቱ ፡ አንድ ፡ ድርጊት ፡ ቢደረግና ፡ ይህም ፡ አድራጎት ፡ ከተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ ጋር ፡ የማይስማማ ፡ ቢሆን ፡ በአንቀጽ ፡ ፩፻፳፱ ፡ በመጨረሻው ፡ ክፍል ፡ እንደተመለከተው ፡ ድርጊቱ ፡ ሕጋዊ ፡ ላይሆን ፡ ይችላል ።

የዚህ ፡ ዓይነቱን ፡ ሁኔታ ፡ ለማስወገድ ፡ ከተሻሻለው ፡ ሕግ ፡ መንግሥት ፡ በፊት በተደረገ ፡ ውልና ፡ ባሁኑ ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ መካከል ፡ አለመስማማት ፡ በሚፈጠር በት ፡ ጊዜ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ስለፊተኛው ፡ ውል ፡ አዲስ ፡ የውል ፡ ድርድር ፡ አድርጋ ፡ ከተ ሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ ጋር ፡ ማስማማት ፡ ይኖርበታል ።

የተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ ውሎችን ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ መንግሥት ፡ የበ ላይ ፡ ሕግ ፡ አካል ፡ ስለሚያደርጋቸው ፡ ኢትዮጵያ ፡ ብሔራዊ ፡ ሕጎችን ፡ ተካፋይ ፡ ከሆነችባቸው ፡ ውሎች ፡ ጋር ፡ አስማምታ ፡ በመያዝ ፡ በውሎችና ፡ ሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ መካከል ፡ አለመስማማት ፡ እንዳይፈጠር ፡ ማድረግ ፡ አለባት ።

TREATY-MAKING POWER AND SUPREMACY OF TREATY IN ETHIOPIA

By

*Aberra Jembere**

> " . International treaties. to which Ethiopia shall be party, shall be the supreme law of the Empire. "
> Art. 122 Revised Constitution of Ethiopia.

Introduction

The word "treaty" is derived from "traiter" French for "to negotiate," and denotes those international agreements which are intended to have an "obligatory character."[1]

The generic term "treaty" is used in this study in its general sense, so as to cover "treaty", "protocol" "international agreement", "convention" and "obligation" (in the latter case in its narrow sense).[2] The difference in form of such instruments does not extend to their juridical effect, and the rules of international law are equally applicable to all contractual engagements between States or a State and International Organizations. Both the so-called law-making treaties and other treaties are treated in this study under this general term, as there is not much difference between them as pointed out by Oppenheim, who stated that:

"In principle, all treaties are law-making in as much as they lay down rules of conduct which the parties are bound to observe as law."[3]

In this study we are concerned with the following questions:

1. Is treaty-making the prerogative of the Emperor alone?
2. Could this power be delegated?
3. Can a treaty amend or modify the provisions of the Constitution or any other legislation in existence?
4. Are treaties concluded prior to, and after the promulgation of the Revised Constitution supreme law equally?

---

* B.A., LL.B. This study was originally submitted as one of the LL.B. Papers, entitled "Treaties as the Supreme Law of the Empire," to Faculty of Law, H.S.I.U., 1967. Now it has been expanded to include the treaty-making power in Ethiopia, and re-arranged for publication in the *Journal of Ethiopian Law.*

1. Ernest Satow, *A Guide to Diplomatic Practice* (4th ed., 1962), § 553, p. 325.
2. See p. 420, *infra.*
3. L. Oppenheim, *International Law, (Treaties)* (8th ed., 1955), Vol. I, § 492, p. 879.

5. Is municipal action required to implement treaties?

6. How can conflicts of treaties with municipal law[4] be reconciled?

In order to answer these questions this article attempts to analyse two relevant provisions of the Revised Constitution, namely, (a) Art. 30, which is the source of treaty-making power; and (b) Art. 122, which is the supremacy clause, incorporating treaties into the municipal legal framework, and stipulating the enforcement of treaties as the supreme law of the Empire.

The analysis however, must necessarily be of a preliminary nature, not only because of the scantiness of material on the subject, but also because of the brevity of the legal experience under the Revised Constitution of Ethiopia.

The fact that the subject is complex, coupled with the lack of material such as decided cases on treaties in Ethiopia, and the non-availability of any preparatory work on the draft of the Constitution, or any official commentary on the Revised Constitution, makes the task of the writer a difficult one.

PART I.

TREATY - MAKING POWER

The technical term "treaty-making" usually includes the whole process of negotiating, initialing, signing, ratifying, exchanging of instrument of ratification, publishing the legislation of parliamentary approval, and authenticating the legality of the treaty so concluded by one nation with another nation or international organization.

This study, however, attempts to show only where the treaty-making power lies in Ethiopia according to the existing laws and the effect of the treaty. It does not go into the details of treaty-making process, which have been amply covered in the paper of Captain Shimelis Metaferia.[5]

It should be noted however, that there is a basic difference in treaty-making process in Ethiopia, since the promulgation of the Revised Constitution and in the period prior to it.

A. Prerogative of the Emperor to make-treaty.

Prior to November 4, 1955 (the date of promulgation of the Revised Constitution) the treaty-making power was vested in the Emperor alone without any limitation. This is shown by Art. 14 of the 1931 Constitution which states: "The Emperor has legally the right to negotiate and sign all kinds of treaties."

For practical purposes, however, the Emperor by Order No. 1 of 1943 delegated the Foreign Minister to negotiate treaties and agreements on His behalf.[6] This delegation was enforced, even after the promulgation of the Revised Constitution. It was amended however, by Order No. 46 of 1966, as will be demonstrated later.

4. The term "municipal law" means national or domestic law of any country.

5. Shimelis Metaferia, *Treaty-Making Power in Ethiopia* (LL.B. Paper, unpublished, Faculty of Law, H.S.I.U., 1967).

6. Ministers (Definition of Powers) 1943, Art. 43 (f and g), Order No. 1. *Neg. Gaz.*, year 2, no. 5.

Since the promulgation of the Revised Constitution the whole power of foreign relations, of which treaty-making is one, is also conferred on the Emperor by Art. 30 of the 1955 Constitution.[7] However, the requirement of parliamentary approval of certain kinds of treaties is embodied in the same Article, as pointed out below.

B. Analysis of Art. 30.

(a) Discrepancy between the Amharic and English Version.

Art. 30 of the Revised Constitution outlines the prerogative of the Emperor in the field of foreign relations and treaty-making, and the limitations therein. The analysis of the Article under consideration reveals the following facts:

First of all, unlike the English version, the Amharic version of Art. 30 of the Revised Constitution is divided into two parts. The first one deals with foreign relations in general, and the second with treaty-making in particular. It should be noted however, that the words contained in the very first sentence, i.e. *supreme direction of the foreign relations of the Empire* implies the treaty-making power as well. (Emphasis added).

Secondly, the Amharic text of the same Article employs the words "He, alone" only in the second part. Hence, one may rightly conclude that the Emperor can delegate his power of treaty-making concerning setlement of disputes and measures of co-operation, (which includes all kinds of treaties), but not those concerning ratification of treaties. Thus as stipulated in the third sentence of the Article under review, the determination of the kind of treaties that do or do not require ratification, is the sole power of the Emperor. However, the Emperor's prerogative to decide which treaties need parliamentary approval is and should be governed by the general criteria laid down in the "however clause" of Art. 30.

While concuring generally with the analysis made and the conclusions presented by Captain Shimelis[8] concerning the treaties and agreements enumerated in the "however clause" of Art. 30, the writer would like to point out a discrepancy between the Amharic and English version, as to the treaties laying a burden on Ethiopian subjects personally. In the first place, the equivalent for the English word "personally" does not exist in the Amharic version at all. Secondly, for the English term "burden" an Amharic word "gudat" is employed. This single word has two connotations in the Amharic language: (a) physical injury and (b) damage or loss

7. Art. 30 of the Revised Constitution reads: The Emperor exercises the supreme direction of the foreign relations of the Empire. The Emperor accredits and receives Ambassadors, Ministers and Missions; He, alone, has the right to settle disputes with foreign Powers by adjudication and other peaceful means, and provides for and agrees to measures of co-operation with foreign Powers for the realization of the ends of security and common defence. He, alone, has the right to ratify, on behalf of Ethiopia, treaties and other international agreements, and to determine which treaties and interntational agreements shall be subject to ratification before becoming binding upon the Empire. However, all treaties of peace and all treaties and international agreements involving a modification of the territory of the Empire, or of sovereignty or jurisdiction over any part of such territory, or laying a burden on Ethiopian subjects personally, or modifying legislation in existence or requiring expenditures of state funds, or involving loans or monopolies, shall, before becoming binding upon the Empire and the inhabitants thereof, be laid before Parliament, and if both Houses of Parliament shall approve the same in accordance with the provisions of Articles 88-90 inclusive of the present Constitution, shall then be submitted to the Emperor for ratification.

8. See note 5, *supra*, pp. 132-134; 152-154; 158-160; 171-172; 175-178; 191-193; 196-198.

of property. Thus, the literal translation of the Amharic version for the English phrase which reads: "treaties laying a burden on Ethiopian subjects," would be "treaties bringing about damage or injury on Ethiopian subjects." Hence, according to the Amharic, which is the official version, any treaty which might bring about any damage or loss to a property belonging to an Ethiopian or a physical injury to an Ethiopian subject must be laid before Parliament for approval before ratification by the Emperor. Thus, a treaty which might be interpreted to give: (a) a privilege to a foreign Government to take a piece of land, belonging to an Ethiopian, by expropriation proceeding for the use of its Embassy rather than by a direct negotiation with the owner as to the price; and (b) an immunity to its diplomat residing in Ethiopia from paying an adequate compensation, if any of them inflict a physical injury on an Ethiopian might be cited as an example of the kind of treaty envisaged in the Amharic version of Art. 30. On the other hand, if the English version is considered to be more logical, a treaty calling for military assistance to a foreign power or payment of a special tax for the benefit of a foreign power may involve a burden on Ethiopian subjects as illustrated by Captain Shimelis.

(b) Delegation of Treaty-Making Power.

Since the promulgation of Order No. 46 of 1966, the Ministers of Foreign Affairs, Finance, and Planning and Development are empowered to negotiate and conclude international treaties, agreements, and arrangements; whereas the Ministers of National Defence and Foreign Affairs are required to ensure that obligations under treaties and agreements are carried out; and enforce all treaties, conventions and international obligations of the nation.[9]

In other words, the Minister of Foreign Affairs has been delegated, by Art. 28 (c) of Order No. 46 of 1966, to conclude certain types of agreements, except in so far as specific power has been delegated to another Ministry or Public Authority. The kind of agreements that other Ministries or Public Authorities are empowered to negotiate and conclude are agreements dealing with loans and credits by the Minister of Finance; economic and technical assistances formerly by the Minister of Planning and Development, presently by the concerned Minister together with the Head of the Planning Commission Office which is part of the Prime Minister's Office, (as provided in Order No. 63 of 1970).[10]

The other Ministers or Heads of Public Authorities, as executing agents, may conclude protocols or other agreements, which come under (or based on) an umbrella agreement signed by one of the above named Ministers or by an Ethiopian ambassador or minister abroad after having been given "full power" by the Emperor to sign such treaties or agreements. An example of such agreement would be a cultural relation agreement or an agreement dealing with an execution of a project, e.g. building a school by a joint fund, contributed by the two contracting parties.

(c) Findings as to the Provisions of Art. 30.

By virtue of Art. 30 of the Revised Constitution, treaty-making power is the prerogative of the Emperor, subject of course, to parliamentary approval for certain

9. Ministers (Definition of Powers) (Amendment No. 2), 1966, Arts. 25 (g and h); 28 (c and d); 29 (h) and 33 (h) Order No. 46 *Neg. Gaz.*, year 25, no. 23.
10. Planning Commission Order, 1970, Art. 5(3) Order No. 63 *Neg. Gaz.*, year 29, no. 19.

kinds of treaties and agreements, enumerated in the "however clause" of the same Article. But, by Order 46 of 1966, the Emperor has delegated the power of negotiating and concluding treaties and agreements to the Ministers of Foreign Affairs, Finance and Planning and Development (presently the Head of Planning Commission Office). The other Ministers or Heads of Public Authorities are entitled only to conclude cultural agreements and protocols dealing with the execution or carrying of certain programmes (projects), provided for in an umbrella agreement, signed by a duly authorized official of the Government.

However, notwithstanding the proviso of Art. 30, the power to ratify on behalf of Ethiopia, and to determine which treaties and international agreements shall be subject to ratification before becoming binding upon Ethiopia is the sole prerogative of the Emperor. Because both the Amharic and English version of Art. 30, states that the Emperor *alone* has this right. This is not a power which can be delegated to any official.

(d) Reconcilation of Art. 1 and Art. 30.

As rightly pointed out by Captain Shimelis in his paper,[11] Art. 1 of the Revised Constitution on the face of it seems to forbid the making of a treaty which tries to alienate sovereignty rights and territories of the Empire of Ethiopia. On the other hand, Art. 30 opens the possibility of concluding treaty which involves a modification of the territory of the Empire or sovereignty rights over any part of such territory, provided parliamentary approval is obtained before ratification. These basic conflict of the two constitutional provisions must be reconciled somehow.

Since, no country by its own Constitution incapacitates itself from making treaties with other countries which are for its own good, the writer attempts to reconcile the two provisions by the well-established rule of interpretation of law that a specific provision prevails over a general one. Hence, Art. 1 being too general, and placed in the general part, should be interpreted in the light of Art. 30, which is a specific provision for treaty-making power in Ethiopia.

C. Requirement of Parliamentary Approval.

As stipulated in Article 30 of the Revised Constitution all treaties dealing with the following matters require the approval of Parliament, before becoming binding upon the Empire and inhabitants, i.e. before municipal execution and application:-

1. Treaties of peace;
2. Treaties and international agreements involving a modification of the territory of the Empire;
3. Treaties and international agreements involving a modification of sovereignty or jurisdiction over any part of such territory;
4. Treaties and international agreements laying a burden on Ethiopian subjects personally (or according to the Amharic version bringing about physical injury or damage to property);
5. Treaties and international agreements modifying legislation in existence;

11. See note 5 *supra*, pp. 120-122.

6. Treaties requiring expenditures of State funds;
7. Treaties and international agreements involving loans; and
8. Treaties and international agreements involving monopolies.

Treaties and international agreements of this nature should go through the law-making process as laid down in Articles 88-90 inclusive of the Revised Constitution, and be ratified by the Emperor[12] after the approval of the Parliament —Chamber of Deputies and the Senate— by a majority vote of both Chambers.

This requirement was not applicable to treaties and international agreements concluded prior to the promulgation of the Revised Constitution of Ethiopia. Art. 14 of the 1931 Constitution did not require the approval of Parliament, and consequently, any treaty or international agreement was binding upon Ethiopia without such approval. Thus, treaties and international agreements concluded before November 4, 1955 are still binding upon Ethiopia, even though their provisions may be subject to ratification with the approval of Parliament had they been concluded after the promulgation of the Revised Constitution.

The High Court of Ethiopia, on a constitutional issue raised as to the applicability of Art. 122 of the Revised Constitution has given a ruling to the effect that Art. 122 does not affect any legislation, order etc., that was in force at the time the Constitution was promulgated.[13] Thus, what Art. 122 of the Revised Constitution impliedly provides, i.e., that any international treaties conventions and obligations to which Ethiopia shall be party in the future, if inconsistent with the provisions of the Constitution, are null and void, does not affect any treaty or agreement that was in force at the time the Revised Constitution was promulgated.

The approval of a treaty by Parliament follows a similar step-by-step procedure described in "The Law Making Process in Ethiopia."[14] The only exception being, in case of treaties, that the text which is submitted to Parliament by the Executive branch of the Government has to be accepted as submitted or rejected into without any amendment, unlike proposals of laws which are subject to amendment. When approving a treaty or agreement the Parliament approves a draft Proclamation submitted along with it, which states that the treaty or agreement signed on a given date between the contracting parties is duly approved. The publication of the said Proclamation in the Negarit Gazeta without the text of the treaty or agreement is the practice except in the case of the O.A.U. Charter, when the full text of the treaty was published.

As Wright states : "Though requirements for legislative participation may sometimes delay execution of treaties requiring positive action, undoubtedly popular participation in the conduct of foreign affairs frequently renders a State more likely to fulfill ordinary obligations of customary international law and treaty."[15]

---

12. Ratification of a treaty is an act by which the provisions of a treaty are formally confirmed and approved by the Emperor after the approval of the Parliament, with expression of willingness to be bound by the provisions of the instruments of ratification upon deposit or exchange of the instrument, unless otherwise stated in the treaty itself.
13. H.E. Lij Araya Abebe v. The Imperial Board of Telecommunication of Ethiopia (High Court, 1956 (E.C.), *J. Eth. L.*, Vol. 2, (1965) p. 305.
14. Kenneth Robert Redden, *The Law-Making Process in Ethiopia* (1966) pp. 29-30.
15. Quincy Wright, "*International Law in Its Relation to Constitutional Law*," *American J. Int'l. L.* Vol. 17 (1923), No. 2, p. 236.

The promulgation of the Proclamation approving a treaty or agreement, which falls under the "however clause" of Art. 30 of the Revised Constitution, makes it executory and applicable in Ethiopia.

On this point Preuse writes: "As in the case of a law, a treaty was obligatory, by virtue of its regular conclusion, executory, by virtue of its promulgation, and applicable, by virtue of its publication."[16]

Therefore, the role of parliamentary approval is very significant, as it gives such effect to treaties. It should be noted however, that ratification of an ILO convention differs from the ordinary ratification of a treaty which has been negotiated and signed by plenipotentiaries.[17] Because, they are not self-executing or intended to be so.

Non-unanimity exists among the authorities whether the effect of ratification is retroactive, so as to make a treaty binding from the date when it was duly signed by the representatives.

Mr. Jones writes, that the international law doctrine which states that the ratification of treaties gives the retroactive effect has been accepted by well-known writers on international law. The doctrine he discusses in his paper reads:

"A treaty is binding on the contracting parties, unless otherwise provided, from the date of its signature, the exchange of ratifications having, in such case, a retroactive effect, confirming the treaty from that date."[18]

On the other hand Oppenheim states:

"The fact that ratification imports the binding force to a treaty seems to indicate that ratification has normally no retroactive effect."[19]

The present writer submits that due to practical necessity the latter view should be maintained in Ethiopia. In other words, a treaty to which Ethiopia is a party, unless the treaty otherwise provides, should become binding from the date of its ratification rather than the date of signature.

D. Validity of a Treaty.

In order to have full obligatory force and give rise to international obligation a treaty must possess intrinsic or inherent validity, in addition to its formal and temporal validity, as asserted by the international jurists.[20] The term 'formal validity' and 'temporal validity' denote the regularity of conclusion and continuing existence and non-termination of a treaty respectively.[21]

Thus, in order that a treaty be legally binding, as Schuman puts it, certain conditions are essential: (1) The parties must be legally competent; i.e. they must

---

16. Lawrence Preuse, "*Relation of International Law to Internal Law in the French Constitutional System*," *American J. Int'l. L. Vol.* 44 (1950), p. 650.
17. J. L. Brierly, *The Law of Nations* (1963) p. 154.
18. Mervny Jones, "*The Retroactive Effect of the Ratification of Treaties*" *American J. Int'l. L.* Vol. 29 (1935) p. 51.
19. Oppenheim, cited above at note 3, § 518, p. 917.
20. United Nations, *Yearbook of the International Law Commission* (1958) Vol. II, p. 23.
21. Ibid.

be free under the terms of their Constitution and earlier treaties to contract the engagement. (2) The plenipotentiaries must have been fully accredited and must have acted within the scope of their authority. (3) There must be freedom of consent, with no sign of fraud, or coercion applied against the person negotiating. (4) Treaties must conform to international law, and must not infringe the right of a third State.[22]

Apparently, there are two main schools of thought concerning the international validity of treaties, and competence of the treaty-making power. The theories advocated by the two schools of thought are given below, as cited by Professor Briggs from the original source:

According to the Harvard Research, a summary of the opinions of a distinguished group of international lawyers[23] shows that there is a large body of doctrine to the effect that the international validity of treaties is a matter which is determined by international law, that while a State may by constitutional provisions limit and regulate the exercise of the treaty-making power, such provisions have no international significance, and that treaties made by the organs designated by the Constitution to exercise the treaty-making power are binding as international engagements even though the treaty-making organ or organs exceed their constitutional competence.

An equally distinguished group of writers,[24] maintain that the international validity of treaties and the competence of the treaty-making authorities are determined in part at least, by the constitutional law of the States which enter into them and that international law recognizes that this must be taken into account; . .that it is both the right and duty of a State when negotiating with another State to verify by incquiring the facts relative to the competence of the treaty-making organs of the latter State.. and therefore a treaty which is unconstitutional or *ultra vires* for want of competence on the part of the treaty-making authorities or in excess of competence, is null and void and consequently not binding on the State whose Constitution has been violated.[25]

According to the same source, the Harvard Research, after examining the doctrine, the practice and jurisprudence of different States concludes: "It seems clear from this summary of the doctrine, the practice, and the jurisprudence, the preponderance of authority is in favour of the view: (1) that the competence of the treaty-making organs of a State is determined by the law of that State; and (2) that treaties made on its behalf by organs which are not competent under that law to conclude them are not binding internationally upon such State."[26]

The writer of this study, however, disagrees with the conclusion reached by the Harvard Research, and following the thinking of the first school of though, submits that a treaty made on behalf of a State by organs which are not competent under the law i.e. who exceeded their constitutional competence to conclude it, is not enforceable nationally in the State whose Constitution has been violated, although it

22. Frederik L. Schuman, *International Politics*, (6th ed., 1958), p. 126.
23. The names of the authorities omitted.
24. The names of the writers omitted.
25. Herbert W. Briggs, *The Law of Nations* (2nd ed. 1952), p. 846.
26. Id. 847.

may in some cases be binding internationally for reasons of the stability and security of the process of making international treaties and agreements.

To this effect, the comment to section 126 of the Restatement of Foreign Law reads in part:

"The practicalities of international relations, therefore, militate against acceptance of the view that would declare an international agreement not binding upon a State if made in excess of the Constitutional or domestic authority of the official acting on its behalf."[27]

Consequently, a treaty concluded on behalf of Ethiopia by organs designated by the Constitution to exercise the treaty-making power shall not be executed by courts nationally, if found to be in excess of the powers vested on them. But it may be binding upon Ethiopia internationally unless the other party to the treaty is in fact aware that the agent of Ethiopia is exceeding his authority. That is to say, such treaty can not be enforced by the municipal courts of Ethiopia; but international bodies may hold that such treaty is binding upon Ethiopia in accordance with the rules and practices of international law, if a dispute arises.

As quoted by Professor Bishop, the celebrated authority on International law, from Hackworth's Digest of International Law: "The treaty still subsists as an international obligation although it may not be enforceable by the courts or administrative authorities."[28]

Thus, legislation enacted either by the Parliament or the Executive branch does not relieve internationally the Government of Ethiopia of the obligations established by a treaty, while such treaty is not enforceable nationally for the following reasons.

A treaty cannot be valid in a country if it infringes its Constitution, because the power to make a treaty is derived from the Constitution. Hence, a treaty cannot legally provide the opposite of what the Constitution provides.

E. Need of Municipal Action to Implement Certain Treaties.

It might be advisable to point out at the outset the distinction between a self-executing treaty, and a non-self-executing treaty. As rightly stated by Byrd: a self-executing treaty provides, or in case of silence is later legally held to provide, that its provisions shall or may be implemented without the need of any additional authoritative instrument or legislation; whereas the provisions of a non-self-executing treaty may not be implemented until further authority has been provided by legislative or other action.[29]

The kind of treaties enumerated in the "however clause" of Art. 30 of the Revised Constitution should be backed by legislative action, i.e. Proclamation of approval, so that their execution may be enforced by Ethiopian Courts, if so required.

As to the treaties ratified by the Emperor without the approval of the Parliament, pursuant to the third sentence of Art. 30 of the Revised Constitution, it

27. The American Law Institute, *Restatement of the Law, The Foreign Relations Law*, (1962), 126, p. 462.

28. William W. Bishop Jr., *International Law, Cases and Materials*, (2nd ed. 1962), p. 145.

29. Elbert M. Byrd, Jr., *Treaties and Executive Agreements in the United States* (1960) p. 202.

would be expedient to issue "Executive Notice" so that the Courts may take a judicial notice of the treaty if any dispute arises.

One might cite Articles 55 and 56 of the Charter of the United Nations to which Ethiopia is one of the first signatory States, as an example of non-executing provisions. Those provisions of the Charter do not create rights and duties for individuals,[30] until implemented by legislation.[31] On the other hand, some constitutional provisions require that certain acts should not be taken unless provided by international agreement. For instance, Art. 50 of the Revised Constitution stipulates that: "No other person shall be extradited except as provided by international agreement."

The self-executing treaties, however, do not require any legislation to make them operative and effective.

PART II.

SUPREMACY AND EFFECT OF TREATIES.

Provided it possesses esential validity, a treaty to which Ethiopia is a party and which has been concluded in conformity with the Revised Constitution must be enforced in Ethiopia as supreme law by virtue of Art. 122.

Treaties concluded prior to the promulgation of the Revised Constitution are enforced because Order No. 6 of 1952 makes all international treaties, conventions and obligations then in force, part of the supreme law of the Empire.[32] The scope of this Order was extended later by the Public Rights Proclamation No. 139 of 1953, which stipulates: in addition to existing treaties, international conventions and obligations in force in 1952; all treaties, international conventions and obligations and executive agreements[33] henceforth concluded and/or ratified shall be the supreme law of the Empire, and shall be self-executory.[34] However, the supremacy of treaties concluded and/or ratified prior to the promulgation of the Revised Constitution is not of the same standing with the supremacy of treaties concluded since then, as shall be explained later.

A. Analysis of Art. 122.

The English text of Art. 122 of the Revised Constitution reads:

"The present Revised Constitution, together with *those international treaties, conventions and obligations to which Ethiopia shall be a party, shall be the supreme*

30. Brierly, cited above at note 17, p. 117.
31. Treaty implementing legislation is legislation enacted to enforce or otherwise effectuate a non-self-executing treaty.
32. Federal Incorporation and Inclusion of the Territory of Eritrea within the Empire of Ethiopia Order, 1952, Art. 8, Order No. 6, *Neg. Gaz.*, year 12, no. 1.
33. It should be noted that, unlike the English version of Art. 1 of the Proclamation No. 139 of 1953, the enumeration in Art. 122 of the Revised Constitution, of the types of treaties and international agreements that are given the status of supreme law of the Empire does not include "executive agreements".
34. Public Rights Proclamation, 1953, Art. 1. Proclamation No. 139, *Neg. Gaz.* year 13, no. 3.

law of the Empire, and all future legislation, decrees, orders, judgments, decisions, and acts inconsistent therewith, shall be null and void." (Emphasis added).

Note, first, that the Amharic version of the same Article differs from the English version. The literal translation of the Amharic version is:-

"This Revised Constitution, together with those international treaties, world conventions and obligations to which Ethiopia shall be party (with connotation of futurity) shall be the supreme law of the Imperial Government. All legislations, decrees, judgments, decisions to be made in the future, if inconsistent with this Constitution, shall be null and void."

Besides the difference in construction of the sentence, (i.e. one complex sentence in the English version in contrast to two short sentences in the Amharic version); the main differences are: (1) that "Imperial Government" and "world conventions" are used in the Amharic version instead of "the Empire" and "international conventions" respectively; (2) that the legal term "orders" and "acts" do not exist in the Amharic version at all and (3) the technical term "therewith" is used in the English version to mean the Constitution and treaties, while in the Amharic the language used is "inconsistent with this Constitution." The latter variances in the two texts makes a considerable difference as will be demonstrated later.

B. Definition of The Technical Terms Used in Art. 122.

(i) The word "international", in the first place, qualifies the terms treaty, convention and obligation that had been concluded by Ethiopia with other State, or States or International Orgnization; and secondly, it denotes that such treaties operate within the sphere of international law.

(ii) A "treaty" is a written agreement (compact) between two or more States or International Organizations, signed by their duly authorized representatives, creating a relation and obligation between themselves, and ratified by the supreme organ(s) in accordance with the constitutional requirements of the contracting parties.

It should be noted here, that a concession contract is not an international treaty by definition,[35] because it is a contract between a State and an individual investor or a firm, and not an agreement concluded between a State and another State or International Organization. Consequently, except in a very few special cases, a concession contract is governed by the public law of the contracting State rather than by international law in general, and the law of treaties in particular.

(iii) The term "convention" is usually used to describe a multipartite instrument, or a bilateral arrangement of a technical nature, or a contract which determines the relation between States in some special field. To this effect Myers writes:

"Convention has become the standard name of instruments produced by multilateral bodies, which in particular instance study specific phases of a general subject."[36] Thus, this term covers(1) multilateral law-making treaties; (2) treaties con-

35. N. March Hunnings, *International Law in a Nutshell* (1959) p. 46.

36. Denys P. Myers, "*The Names and Scope of Treaties,*" *American J. Int'l L.* Vol. 51 (1957) p. 587.

002572

cluded under the auspices of the League of Nations or the United Nations; and (3) the Labour and Red Cross Conventions, negotiated by the International Labour Organization (ILO) and the International Red Cross Organizations respectively.

(iv) The term "obligation" may have two interpretations. In the broader sense, it denotes the international obligations that Ethiopia is required to respect under international law,[37] like sending troops to Korea and Congo, pursuant to the Resolution of the Security Council of U.N., and abiding by the general rules of international law.[38] In the narrower sense, it denotes merely the contractual engagements or treaty obligations of Ethiopia, i.e. paying its national debts in due time.[39]

It is not clear whether the term "obligation" is used in Art. 122 of the Revised Constitution in its wider or narrower sense. But the present writer, however, reads it in a narrower sense. Incidentally, the term "obligation" is not mentioned in Art. 30 of the Constitution, which requires ratification of all international treaties and agreements.[40]

This study does not attempt to treat "international obligation" in its broader interpretation, since that is a major topic by itself which requires further and thorough study of the applicability in Ethiopia of customary international law rules recognized in other civilized States. Thus, the term "obligation" is treated in this study in its narrow sense only.

(v) The term "supreme law" denotes that the Revised Constitution and treaties concluded in accordance with Art. 122 are superior to all laws in the hierarchy of laws in Ethiopia, under which if found to be inconsistent, all other laws shall be declared null and void by Ethiopian courts.[41]

Taken together, those technical terms clearly stipulate that international treaties, agreements, conventions or obligations to which Ethiopia is a party, and made pursuant to the Revised Constitution are (along with the Revised Constitution) superior to ordinary laws in the hierarchy of laws in Ethiopia.[42]

C. Finding as to the Supremacy of Treaty.

Treaties are declared by the Revised Constitution to be the supreme law of the Empire, when concluded in accordance with the provisions of the Revised Constitution of 1955.

Moreover, according to the English version of the supremacy clause of Ethiopia, all future legislation (proclamations), decrees, orders, judgments, decisions and acts[43] inconsistent with the Constitution and international treaties, are null and void,

37. Charles G. Fenwick, *International Law* (4th ed. 1965), p. 110.
38. Maritime Proclamation, 1953, Art. 101. Proclamation, No. 137, *Neg. Gaz.*, year 13, No, 1.
39. See note 9 *supra*, Art. 25 (h), Order No. 46, *Neg. Gaz.*, year 25, No. 23.
40. The term "international agreement" is not used in Art. 122, as in Art. 30 and 50 of the Revised Constitution.
41. R.C. Means, "*The Constitutional Right to Judicial Review of Administrative Proceedings: Threshold Question,*" *J. Eth. L.*, Vol. 3, (1966) p. 181.
42. G. Kreczunowicz, "*Hierarchy of Laws in Ethiopia,*" *J. Eth. L.*, Vol. 1. (1964), p. 111.
43. The word "act" is used in Art. 122 of the Constitution to denote Governmental action imposing duty or obligation on individuals.

specifically in the case of the former, and inferentially in the case of the latter. That is to say, any legislation enacted by the legislative or the executive branch; or any decision or act by the administrative body or the judiciary, made contrary to the supreme law, shall be declared null and void under the public law, as unconstitutional. If declared unconstitutional, it is unenforceable by the Ethiopian courts.

On the other hand, since the Amharic version of Art. 122 does not employ the term "order" and "acts" in the enumeration of future legislation and governmental acts to be declared null and void, if found to be inconsistent with the supreme law, any future "orders" or governmental "acts" may not be subject to such declaration according to the Amharic version. Even though, strictly speaking, the Amharic version prevails over the English version in case of contradiction, due to the fact that Amharic is the official language of Ethiopia by virtue of Art. 125 of the Revised Constitution, the later conclusion could not be maintained as logical. There is no rational basis for holding "orders" and "acts" valid when contradicting the supreme law, whereas proclamations, decrees, judgments and decisions are to be declared null and void, if found to be inconsistent with the supreme law of the Empire.

Since the variance between the English and the Amharic version of the Article under review seems to be an over sight in translation from the English text into the Amharic; and the logical reading of the Article requires that the omitted technical terms be read into the Amharic version as well, the writer suggests that the Amharic version should be considered to mean what the English version stipulates.

Moreover, as pointed out earlier there is a difference between the English and the Amharic version of Art. 122 of the Revised Constitution arising from the fact that "inconsistent therewith" is used in the English version, while "inconsistent with this Constitution" in the Amharic version.

The term "therewith" in the English version seems to mean the Constitution and treaties. On the other hand, the Amharic excludes treaties, as the language used is "inconsistent with this Constitution."

This is a discrepancy created by a bad translation of the complex and involved Article under consideration. The fact that both the Constitution and international treaties are made the supreme law of the Empire, as stipulated both in the Amharic and the English version of Art. 122 of the Revised Constitution justifies a conclusion that the difference arises from bad translation of the legal terminology "therewith" from English into Amharic, rather than a legislative intent to make a distinction between the Constitution and international treaties, in respect to their taking precedence over all legislation, and limiting subsequent national legislation. Otherwise, there is no justification in placing treaties as part of the supreme law, if future legislation, decress, orders, judgments, decisions and acts inconsistent therewith shall not be declared null and void.

The technical term "therewith" should therefore include both kinds of supreme law — the Revised Constitution and international treaties — in the sense it is used in the English version of the Article under review. The logical reading of the Article as well as the doctrine of the supremacy clause leads to such conclusion.

As far as a treaty is concerned, the words, 'shall be null and void' in Art. 122 of the Constitution, means that the treaty will be of no force or effect insofar as the municipal or domestic aspects of the treaty are concerned. The international

obligation of the treaty are not affected by this language for the external force and effect of such treaties are governed by international law due to the contentions advanced earlier. In other words, a treaty would not lose its international validity because in substance it violated the Constitution, and thereby lacked domestic validity. In the words of Kuhn, international, not municipal standards of law should determine a treaty's scope and the limitation of its use.[44]

In short, the supremacy of a treaty means essentially two things: its provisions takes precedence over all legislation, except the Revised Constitution; and further, treaty provisions not only invalidate previous national law, but also limit subsequent national legislation. (See Pages 415–417).

Incidentally, the Constitution of Ethiopia, unlike its counterpart the Constitution of United States of America, does not consider as part of the supreme law, treaties made prior to the promulgation of the Revised Constitution, i.e. November 4th, 1955.

This contention is based on the usage of the first "shall" employed in Art. 122 of the Revised Constitution.

The world "shall" is employed in Art. 122 of the Revised Constitution with the connotation of futurity, and should be read to mean that only treaties concluded or adhered to by Ethiopia subsequent to November 4, 1955 are to be considered as part of the supreme law of the Empire. The word "shall" is not used here in the imperative sense as it is usually used in legal drafting. In other words, the context does not include treaties concluded prior to November 4, 1955 for the following reasons:-

a) In order to avoid ambiguity, the Revised Constitution consistently used the word "is" instead of "shall", whenever it was desired to give effect in the future to past happenings. For instance Articles 123, 124, 125 and 126 of the Constitution used the word "is" in the imperative sense rather than the usual word "shall", which was used in other Articles of the Constitution. Under such circumstance one may contend that those Articles embrace past happenings. If Art. 122 was intended to give the same status to treaties concluded prior to, and subsequent to November 4, 1955 the verb "is" should have been used instead of "shall", as in the case of subsequent Articles cited above.

b) The Amharic version of the same Article uses the word "shall" with the connotation of futurity. Since Amharic is the official language of the Empire by virtue of Art. 125 of the Revised Constitution, the reading of the Amharic version should be given more weight. Consequently, the first "shall be" in the English version of the Article under consideration has been employed not in the imperative sense but with connotation of futurity. The second "shall be" is used, however, in the imperative sense of the word.

c) It is a well-established rule of law, that new legislation should not have a retroactive effect, unless specifically provided therein. Accordingly, Art. 122 of the Revised Constitution should not be read to imply that treaties concluded prior to the promulgation of the Revised Constitution are to be considered as part of the supreme law retroactively.

---

44. Arther K. Kuhn, "*The Treaty-Making Power and the Reserved Sovereignty of the State,*" *Columbia Law Review*, Vol. 7 (1907). p. 185.

d) Last but not least, an inquiry as to the legislative intent made by the writer of this study, does not support the view that Art. 122 of the Revised Constitution was intended to give the status of supreme law, to treaties concluded prior to the enactment of the present Constitution.

Therefore, Art. 122 of the Revised Constitution does not give equal status to treaties concluded prior to the promulgation of the present Constitution. In other words, the pre-Revised Constitution treaties. are not now the supreme law of the land (Empire).

Neverthless, the fact of not putting treaties concluded prior to the promulgation of the Revised Constitution on an equal level with treaties negotiated after the promulgation of the Revised Constitution does not mean that Ethiopia will not respect her obligations under these treaties. On the contrary, provided they possess essential validity, irrespective of the fact that they are not placed on an equal footing with the Constitution, Ethiopia has to respect them and they are operative and binding until such time as she substitutes them with treaties negotiated on better terms. The *Tesemma Wolde Yohaness Vs. Van Bethvson and Jack Hensel's case*,[45] may be cited as an example, of the fact that Ethiopia respects her treaty obligation, inspite of the fact that this is inconsistent with her law in force.

The holding of the Awraja Court in the cited case, substantiates the contentions advanced elsewhere in this study, *inter alia:*

(i) that provided it possessed essential validity, irrespective of the fact that it is not made part of the supreme law, a treaty concluded prior to the promulgation of the Revised Constitution should be respected until formally terminated or replaced by another treaty;

(ii) that a treaty prevails over a primary law, as the treaty in point superseded the Administration of Justice Proclamation of 1942, which gave jurisdiction to the Awraja Courts to hear such cases; and

(iii) that Courts have to interpret and enforce treaties made prior to the promulgation of the Revised Constitution, due to Art. 8 of Order No. 6 of 1952 and Art. 1 of Proclamation No. 139 of 1953.

D. The Relationship Between Municipal Law And Treaties.

International law including treaty is usually received into the national law in two ways:

a) by prescribing in the national law, the penalties for the offences agreed upon by the civilized States as international crime, e.g. as provided in Articles 281-295 inclusive, of the Penal Code of Ethiopia of 1957; and

b) by incorporating treaties into the national legal framework in general terms, as provided in Art. 122 of the Revised Constitution.

Thus, Art. 122 of the Revised Constitution integrates or incorporates treaties concluded since November 4, 1955 into the internal legal system of Ethiopia.

---

45. Tesemma Wolde Yohaness Vs. V. J. Van Bethvson and Jack Hensel (Addis Ababa Awraja Court, Civil Case No. 3309 of 1956 E.C.)

Treaties concluded prior to the promulgation of the Revised Constitution are incorporated into the legal system by Order No. 6 of 1952 and Proclamation No. 139 of 1953.

Otherwise, in case of any dispute arising out of such treaties, the Ethiopian courts may not have a legal basis to enforce those treaties. To this effect, Kaplan, and Katzenbach write:

"National courts ...apply international law only because the latter has been received into, or incorporated within, the national law."[46]

PART III

CONFLICTS OF TREATIES.

A. Conflicts Between Two Treaties.

One of the authorities in internnational law, Kelsen concluded his writing on conflicts between treaties by saying: "If the conflicting treaties are concluded by the same contracting parties, according to general international law the rule *lex posterior derogant priori* applies. The latter treaty abrogates the earlier treaty. It is, however, possible that a treaty establishes the contrary principle: *lex prior derogant posteriori*, that is to say, that a latter treaty (concluded by the same parties) shall be null and void if incompatible with the first treaty."[47]

The writer of this study submits that, in case of conflicts between two treaties concluded by Ethiopia with the same contracting party the treaty latter in point of time shall abrogate the provious treaty.

But, in case of conflict between two treaties, each with a different other State, the result will be different.

As to priority of conflicting treaty obligations Briggs writes:

"Although many writers assert that a latter treaty is null and void if in conflict with a prior treaty between one of the parties and a third State, the Harvard Research in Art. 22 (c) merely stipulated that the earlier treaty takes priority".[48]

The writer of the present study suggests that the second treaty, although inconsistent with the first, should not be held to be invalid, but the earlier treaty be given priority in execution, while making reparation for the damage caused by the non-performance of the latter treaty. The rational for an earlier treaty receiving priority over a latter treaty in terms of execution is to find a way out of such dilemma, and to satisfy the old legal maxim: *Pacta Sunt Servanda*, i.e. agreements must be observed. To this end, Prof. Wehberg states: Without the recognition of the principle of and adherence to treaties there can be no intercourse between nations or any international law.[49]

46. M. A. Kaplan and DeB. Katzenbach, *The Political Foundation of International Law*, (1961), p. 268.
47. Hans Kelsen, *The Law of the United Nations.* (1964) p. 112.
48. Briggs, cited above at note 25, p. 908.
49. Hans Wehberg, "*Pacta Sunt Servanda*," *American J. Int'l L.* Vol. 53 (1959 supp.) p. 786.

B. Conflicts between Treaties and Municipal Law.

The conflicts between treaties and municipal law can arise in Ethiopia in various ways: (a) conflict of treaty with prior primary law (Proclamation or Decree); (b) conflict of latter primary law with prior treaty; and (c) conflict between treaty and constitutional provisions.

(i) Conflict of Treaty with Prior Primary Law.

When a primary law, i.e., Proclamation or Decree enacted pre-Revised Constitution, and a treaty concluded prior to November 4, 1955 are wholly inconsistent with each other, and the two cannot be reconciled, the latter must prevail by virtue of Art. 8 of Order 6 of 1952, and Art. 1 of Proclamation No. 139 of 1953. Similarly, when a prior law, enacted since the promulgation of the Revised Constitution and a treaty concluded afterwards are wholly inconsistent with each other, the treaty shall be considered to have amended the prior legislation, and as the supreme law it should prevail by virtue of Art. 122. It is to avoid such conflicts that Art. 30 of the Revised Constitution makes it imperative that all treaties and international agreements modifying legislation in existence be ratified by the Emperor after the approval of the Parliament, before becoming binding upon the Empire and inhabitants thereof.

(ii) Conflicts of Treaty with latter Primary Law.

Unlike in the U.S.A.,[50] no primary law, even if later in point of time, may be enforced in Ethiopia contrary to treaty rights or obligations, and no treaty may be abrogated or modified by latter primary law.

As to contradiction between a treaty and latter primary law, authorities on constitutional law state that: "even if a treaty may be modified by a latter law, such law ought never to be construed to violate the law of nations (which of course includes treaties) if any other possible construction is possible."[51]

The final provisions of Proclamation No. 137 of 1953, lays down a general rule which is in line with this opinion. The provision in point reads in part:

".. This Article is not to be construed as being inconsistent with the continuance of existing obligations under international treaty or convention to which We are a party."[52]

In addition, treaties being part of the supreme law may not be superseded by any subsequent legislation. That is to say, since treaties are part of the supreme law of the Empire, all future legislation, decrees, orders, judgments, decisions and acts inconsistent with duly ratified treaty shall be null and void, as laid down in Art. 122 of the Revised Constitution.

(iii) Conflicts of Treaties with the Provisions of the Constitution.

Provided it is concluded in accordance with the Revised Constitution a treaty is placed on equal level and made of like obligation with the Constitution of

50. In the case of the Cherokee Tobaco (Boundinot v. United States) the Supreme Court spoke as follows: "A treaty may supersede a prior Act of Congress (Foster and Elen V. Nelson) and an Act of Congress may supersede a prior treaty (Taylor V. Morten ...)"

51. Roland J. Stanger, *Cases and Materials on Public International Law*, (1966-1967) unpublished, Library, Faculty of Law Haile Selassie I University. p. 123.

52. See note 38 *supra.*

Ethiopia. Since both are declared to be supreme law, no superior efficacy is given to one over the other in the language of Art. 122 of the Revised Constitution. But if the two are incompatible, the Revised Constitution will prevail over the treaty, even if the treaty was concluded after November 4, 1955, because, a treaty to be binding upon Ethiopia municipally must be consistent with the Constitution in the first place, and meet the requirements of Art. 30 of the Revised Constitution. As Byrd puts it: "...a treaty is to be measured by the Constitution, and if in violation of it, must fall."[53] Therefore, a treaty entered into in conformity with the Constitution so far as procedure goes, but which, in substance, violates some other provision of the Constitution shall be declared null and void by the Courts of Ethiopia.

Because, an action to be taken under the power to make international treaty is checked by other provisions of the Constitution, and any violation of such limitations makes the treaty null and void. Thus the power to make treaty, grounded in the Constitution must be determined not only by the constitutional language granting it but also by the restrictions placed upon it by other constitutional limitations. The samet is pointed out in the Restatement of the Foreign Relations Law.[54] Illustrations:-

If State A, in reciprocity of an offer, is willing to conclude a treaty with Ethiopia, under which the nationals of that State who are residents of the Empire are prohibited to bring suit, against the Government of Ethiopia or instrumentality thereof, for the wrongful act resulting in substantial damage, would Ethiopia constitutionally enter into such treaty? The answer is obviously no. Because, such treaty curtails one of the rights guaranteed in Chapter III of the Revised Constitution of Ethiopia, notably the right of redress under Art. 62 (b) of the Constitution.

The conclusion of a treaty which prohibits the nationals of the other contracting State, who are residents of Ethiopia, from exercising their right of redress under Art. 62 (b) of the Constitution is unjustifiable, as it does not fall under any of the criteria laid down in Art. 65 of the Revised Constitution. Art. 65 of the Constitution stipulates that: (1) respect for the rights and freedoms of others; (2) the requirements of public order, and (3) the general welfare, alone justify any limitation upon the rights guaranteed in the Bill of Rights of Ethiopia i.e. rights enumerated in Chapter III of the Revised Constitution.

Such treaty is unjustifiable under Art. 65 of the Revised Constitution, due to the fact that it does not meet any of the criteria laid down therein.

Hence, such a treaty could not be constitutionally concluded by Ethiopia even with the approval of the Parliament. The power of Ethiopian Government to deal with a matter by international treaty is, therefore, limited by the restrictions placed upon it by other constitutional limitation.

In the case of the pre-Revised Constitution treaties, the fact that they were not entered into procedurally as now required by Art. 30 of the Revised Constitution does not affect their validity now. Since one can't get out of treaty obligation just by changing its own Constitution, they still remain binding internationally. Due to

---

53. Byrd, cited above at note 29, p. 84.

54. The American Law Institute, cited above at note 27, p. 437.

the fact that they have been incorporated into municipal law of Ethiopia by Order No. 6 of 1952 and Proclamation No. 139 of 1953, they are binding domestically too. Consequently, a treaty concluded either under Art. 14 of the 1931 Constitution of Ethiopia, or according to the treaty making practice prior to 1931, even if found to be incompatible with the provisions of the present Constitution shall be enforced unless terminated or until such time that it is replaced by a treaty re-negotiated with the other contracting party. Because Art. 122 of the Revised Constitution does not affect any treaty that was in force at the time the Revised Constitution was promulgated. The pre-Revised Constitution treaties, even if they deny some substantive rights now guaranteed by the Revised Constitution shall not be declared null and void under the same Article.

Such a result places the Government in a dilemma. Because, the Government had to choose between two evils. It had to choose between (a) breaching the provisions of the treaty while maintaining the substantive rights now guaranteed by the Constitution; and (b) maintaining the treaties even if incompatible with the provisions of the Revised Constitution while denying the people some of the substantive rights guaranteed by the Revised Constitution. This is a difficult choice as the consequence of both is so great.

However, this is not at all, a problem without any solution. The Government may overcome such a problem by re-negotiating the terms of the treaty with the other contracting party, or parties, so that its provisions shall conform with the provisions of the Revised Constitution.

C. Conflicts of Treaties with the Charter of the United Nations Orgnization

As rightly pointed out by Lord McNair, many of the provisions of the Charter of the United Nations, a treaty purporting to create legal rights and duties possessing a constitutional or semi-legislative character, with the result that member States cannot contract out of them or derogate from them by treaties made between them, and that any treaty whereby they attempt to produce this effect would be void.[55] The provisions in point are paragraphs 3 and 4 of Article 2 of the United Nations' Charter, which creates rights and duties (a) as between members of the U.N.O. and (b) as between the United Nations and its members.[56]

Besides, Article 103 of the Charter provides:

"In the event of a conflict between the obligations of the members of the United Nations under the present Charter and their obligations under any other international agreement, their obligations under the present Charter shall prevail."

As to retrospective and prospective operation of this provision Lord McNair writes:

---

55. Lord McNair, *The Law of Treaties* (1961), p. 217.

56. Article 2 of the Charter reads in part:-

"3. All members shall settle their international disputes by peaceful means in such a manner that international peace and security, and justice, are not endangered.

"4. All members shall refrain in their international relations from the threat or use of force against the territorial intergrity or political independence of any State, or in any other manner inconsistent with the purpose of the United Nations."

(i) So far as concerns existing agreements between members, it merely declares the existing rule of law to the effect that such agreements can be validly modified by a latter agreement, in this case the Charter; so far as future agreements are concerned, they thereby agree with all the members and with the United Nations that they can not contract valid obligations which conflict with those contained in the Charter.

(ii) So far as concerns agreements between members and non-members the position is not quite so clear. Our submission is that as regards existing treaties members are precluded by the Charter from performing a treaty which conflicts with the Charter, for instance, one which involves the unlawful use of force, and further, they are probably under a duty to use all lawful means to liberate themselves from obligations which conflict with the Charter; while as regards future treaties no member can create any valid obligation inconsistent with the Charter; moreover, a co-contracting non-member is aware of the fact, because the Charter must be regarded as what an English lawyer would call a 'notorious' instrument; and a non-member state must be deemed to know whether a State with which it is about to contract is a member or not. This view does not imply that the United Nations by their Charter have power to make rules binding upon a non-member; it means that members by acceptance of the Charter, a constitutive instrument, have accepted a limitation of their treaty-making capacity.[57]

Accordingly, by virtue of Article 103 of the United Nations' Charter in case of conflicts between Ethiopia's obligations under the Charter and under other international treaties the former shall prevail over the latter. This conclusion is substantiated by the general principle advocated by Kelsen on conflicts between obligation under the Charter and obligations established by treaties concluded between U.N. members, viz.; "For according to general international law, such treaty, if concluded before the Charter has come into force, is abrogated by the Charter; and if concluded after the Charter has come into force, the treaty inconsistent with the Charter is null and void under other provisions of the Charter. For such a treaty is an attempt to amend or abolish the Charter or parts of it in the relation of the members, parties to this treaty."[58]

In short, a treaty concluded prior to the Charter is abrogated by the Charter. And a treaty concluded subsequent to the Charter of U.N. is null and void by virtue of the Charter, if found to be inconsistent with the provisions of the said Charter.

It should be noted also that the Charter of the U.N. in Article 102 stipulates that all international treaties must be registered with the Secretariat of U.N., in order to avoid such conflict, and for purpose of constructive notice to other States. At its 65th meeting the General Assembly of the U.N. adopted Regulations to give effect to Art. 102 of the Charter. Effect of non-registration of treaties is that it may not be invoked before any organ of the United Nations (including the International Court of Justice) and not to take away the validity of the treaty.[59]

57. McNair, cited above at note 55, pp. 216-218.
58. Kelsen, cited above at note 47, p. 113.
59. Brierly, cited above at note 17, p. 324.

D. Conflicts of Treaties with the Charter of O.A.U.

The Charter of the Organization of African Unity (O.A.U.) signed on 25th of May 1963, is a multilateral treaty by definition.

The Charter signed and ratified by the signatory States in accordance with their respective constitutional processes, as required by Article XXIV of the Charter, is binding on all the signatory States. As far as Ethiopia is concerned, since the Charter, an international treaty, has been duly ratified,[60] it is part of the supreme law of the Empire, in the language of Article 122 of the Revised Constitution.

Therefore, in case of conflict between the provisions of the Charter of O.A.U. and primary legislation of Ethiopia, the provisions of the O.A.U. Charter control as it is treaty proclaimed to be part of the supreme law of Ethiopia. But in case of conflict between any resolution passed either by the Assembly of Heads of State and Government or the Council of Ministers of O.A.U. and any legislation, the municipal law shall prevail, due to the fact that a resolution is just an understanding on a point of principle to be followed in common by member States, and not a binding treaty. Only a treaty duly negotiated and ratified in accordance with its constitutional processes binds Ethiopia, as laid down in Article 30 of the Revised Constitution of 1955.

E. Solution of Treaty Conflicts.

Kelesn suggests the following solution of treaty conflicts:

"In order to solve the conflict between two inconsistent treaties concluded partly by the same parties in a more adequate way than that provided for by general international law, it has been suggested that the State which has concluded two inconsistent treaties should be bound to perform only the first concluded treaty and to make reparation for the damage caused by the illegal nonperformance of the subsequently concluded treaty. Both treaties remain valid, but a priority of execution is established with respect to the previously concluded one."[61]

Accordingly, in case of incompatibility of treaties with one another, Ethiopia may employ such solution to resolve conflict between its two inconsistent treaties.

F. Reconcilation of Municipal Law with Treaties.

According to international law, and practice, parties who enter into a treaty engagement are expected *ipso facto* to bring their municipal law into conformity with their international treaties.

Since treaty are part of the supreme law of the Empire, for Ethiopia the obligation to bring her municipal law into conformity with treaties to which she is a party and to maintain it, is not only a matter of international necessity, but it is a constitutional requirement too. Because it is a well-established rule of constitutional law that all primary and subordinate laws should be consistent with the supreme law, i.e. the Constitution and treaties in the case of Ethiopia. In fact by virtue

---

60. Charter of the Organization of African Unity Approval Proclamation, 1963, Proclamation No. 202 *Neg. Gaz.*, year 22, no. 16.
61. Kelsen, cited above at note 47, p. 117.

of Art. 122 of the Revised Constitution, the provisions of municipal laws enacted after the promulgation of the Revised Constitution cannot prevail over those of the treaties to which Ethiopia had become a party after November 4, 1955; provided they possess essential validity.

However, this should not be construed to mean that Ethiopia has to change the provisions of her Constitution so that they conform with treaties to which she is a party. Even though treaties concluded after November 4, 1955 are placed on equal level with the Constitution they are, however, required to conform with the provisions of the Revised Constitution, in order to have essential and formal validity, as well as municipal effect.

Thus Ethiopia may not invoke a provision of her municipal law to justify non-performance, provided that the conclusion of the treaty satisfies the requirements of her Constitution.

On the same point, the Permanent Court of International Justice at The Hague[62] in its advisory opinion on the treatment of Polish Nationals in Danzing said:

"A State cannot adduce as against another State its own Constitution with a view to evading obligations incumbent upon it under international law or treaties in force."[63]

The Harvard Research also in Article 23 states:

"Unless otherwise provided in the treaty itself a State cannot justify its failure to perform its obligations under a treaty because of any provisions or omission in its municipal law, or because of any special features of its governmental organization or its constitutional system."[64]

The Russian lawyers go further and suggest that:-

"...both the rules of International Law and those of domestic origin should have the same binding force for all organs and nationals of the countries concerned. But by concluding an international agreement a governing authority undertakes, if necessary, to bring its domestic legislation into line with the international commitments it has assumed."[65]

Hunnings also spells out the main principles of municipal law in international law as follows:

"(a) A State may not plead that the violation of treaty or its non-fulfilment of international obligations is due to its Constitution or to the acts or omissions of either of the three branches or other organs of its government.

(b) A State may not pass legislation which endangers the treaty rights of other States.

(c) A State which has contracted international obligations is bound to give effect to them in its municipal legislation.

62. Ethiopia ratified the Statute of the Permanent Court of International Justice (Now the International Court) in July, 1926.

63. McNair, cited above at note 55, pp. 100-101.

64. Id., pp. 78-79.

65. Academy of Sciences of the U.S.S.R. Institute of Law, *International Law*, p. 15.

(d) The evasive form of a measure under municipal law is irrelevant if in fact it amounts to a violation or nonfulfilment of an international obligation."[66]

In simple terms all this means: deficiency in municipal law does not afford a defence to an action for breach of treaty obligation; and a State party to a treaty cannot excuse itself for non-performance, by pleading that its municipal law or organization prevented it from performing the obligation under treaty or did not enable it to do so.

Therefore, Ethiopia has to make its primary and subordinate laws to conform with treaties she is party to, if any of them conflicts with its treaty engagements. Moreover, since the provision of the Constitution accords an equal status to the Constitution and treaties, the Ethiopian Courts should apply and interpret treaties of all kind which may come before them. As Kaplan and Katzenbach rightly stated, in United States (as in Ethiopia) the Constitution specifically describes treaties as "supreme law" and inferentially assigns courts the task of their interpretation.[67]

Thus, all branches of the Government of Ethiopia — legislative, executive and judicial — should give effect to treaties to which Ethiopia is a party. Treaties concluded prior to the promulgation of the Revised Constitution and which are inconsistent with the provisions of the Revised Constitution should be re-negotiated, so that they conform with the provisions of the Revised Constitution.

CONCLUSION

Prior to November 4, 1955 (the date of promulgation of the Revised Constitution), the treaty-making power was conferred by Art. 14 of 1931 Constitution on the Emperor, without any limitation. After the promulgation of 1955 Constitution, even though the treaty-making power is vested on the Emperor by Art. 30, it is somewhat limited, as parliamentary approval for certain kinds of treaties, enumerated in the "however clause" of the same Article, is made imperative.

Up to the promulgation of Order 46 of 1966, the Foreign Minister was delegated by Art. 43 (f and g) of Order No. 1 of 1943, to negotiate treaties and agreements on behalf of the Empeor. Since then, however, the Ministers of Foreign Affairs, Finance and formerly the Minister of Planning and Development (presently the Head of the Planning Commission Office) are delegated by Order No. 46 of 1966 and Order No. 63 of 1970, to negotiate and conclude treaties. While the treaty-making power delegated to the Minister of Foreign Affairs is a general one, the power delegated to the Ministers of Finance and the Head of Planning Commission Office are limited to agreement dealing with loans and credits in the case of the former, economic aid and technical assistance in the case of the latter. The other Ministers and Heads of Public Authorities conclude protocols or agreements dealing with cultural relations and execution of joint projects (financed from a fund contributed by the contracting parties) provided for in a prior umbrella agreement signed by a duly authorized official of the Government.

---

66. Hunnings, cited above at note 35, p. 8.

67. Kaplan and Katzenbach, cited above at note 46, p. 269.

The prerogative to ratify treaties and to determine which treaties and international agreements shall be subject to ratification before becoming binding upon Ethiopia, is reserved to the Emperor alone, by Art. 30 of the Revised Constitution. However, this prerogative is subject to the proviso of the same Article, and cannot be delegated.

As to reconciling of Arts. 1 and 30 of the Revised Constitution, the writer submits that Art. 1 being too general and placed in the general part of the Constitution, should be interpreted in the light of Art. 30 of the same Constitution, which is specific provision for treaty-making power in Ethiopia. Moreover, according to the Amharic version, which is the official one (by virtue of Art. 125 of the Revised Constitution) treaties which might bring about any damage or loss of property or physical injury on Ethiopian subjects must be laid before Parliament for approval before ratification.

It is submitted also, on the basis of the foregoing examination of Art. 122 of the Revised Constitution, that treaties to which Ethiopia is a party, and concluded in accordance with the Revised Constitution of 1955, must be enforced in Ethiopia as the supreme law of the Empire. Because, by the express words of the Constitution such treaties are proclaimed as the supreme law of the Empire along with the Revised Constitution. In other words, treaties concluded in accordance with the Revised Constitution are placed on equal level, and made of like obligation with the Constitution by virtue of Art. 122 of the Constitution, which integrates or incorporates treaties directly into internal legal system of Ethiopia.

As part of the supreme law of the Empire, treaties, therefore supersede all ordinary laws of Ethiopia, in case of conflicts. In case of conflict between a treaty and the provisions of the Revised Constitution, however, the provisions of the Constitution shall prevail over the treaty, ever if the treaty is later in point of time. Because, a treaty to be binding on Ethiopia and the inhabitants thereof, must be consistent with the Constitution, and possess intrinsic or inherent validity, in addition to its formal and temporal validity.

Granted that a treaty is formal and validly concluded, it becomes a supreme law in the hierarchy of laws in Ethiopia, if executed after the promulgation of the Revised Constitution. Thus, all primary laws, shall be declared null and void, if found to be inconsistent with a treaty. In other words, any legislation enacted by the legislative, or the executive branch, or any decision or act made by the administrative body or the judiciary, contrary to the supreme law, i.e. the Constitution and international treaties shall be null and void, as provided in the supremacy clause, i.e. Art. 122 of the Revised Constitution of Ethiopia. But a treaty which provides the opposite of what the Constitution provides should not stand. Here the words, "shall be null and void" mean that a treaty which violates the provision of the Revised Constitution, or any future legislation, decrees, order, judgments, decisions and acts that are inconsistent with the treaties made pursuant to the Revised Constitution, will be of no force or effect insofar as the municipal or domestic aspects of the treaty are concerned. The international obligation of the treaty are not, however, affected by this language for the external force and effect of such treaties are governed by international law.

In case of conflicts between Ethiopia's obligation under the U.N. Charter and the other international treaties, the provisions of the Charter prevail. Because, the Charter is law-making treaty and Ethiopia by signing and ratifying it has obligated herself not to contract out of it or derogate from it. In case of conflicts between

Ethiopia's obligation under O.A.U. Charter and other international treaties, however, the one earlier in point of time takes priority.

As to treaties concluded prior to the promulgation of the Revised Constitution, the writer of this study ventures to propose that, such treaties should be enforced provided they possess essential validity as they have been incorporated into the municipal law by Art. 8 of Order No. 6 of 1952, and by Art. 1 of Proclamation No. 139 of 1953.

The supremacy that the pre-Revised Constitution treaties acquire under the just cited legislations and the supremacy that the treaties made pursuant to the Revised Constitution derive from Art. 122 of the Revised Constitution differs both in status and effect.

The latter class of treaties are made supreme law by the supreme law of the Empire itself, while the former are made supreme law just by a primary law. Thus, the status of supremacy to be acquired by the two is not the same. Naturally, the supremacy derived by the Constitution is higher, due to the fact that treaties are given more or less the same standing and effect as the Revised Constitution, unlike the supremacy acquired by the Order, supplemented by Proclamation. Secondly, the Constitution, besides being the supreme law of the Empire in the true sense of the word, is later in point of time, hence, what is provided in the Constitution should have more weight, and consequently modifies the effect of the provisions of the Order and the prior Proclamation.

As the analysis made earlier shows, Art. 122 of the Revised Constitution does not make any reference to the status of the treaties concluded prior to the enactment of the Revised Constitution. In the absence of such reference and the non-retroactivity of Art. 122 of the Constitution in its application, the logical conclusion would be that the supremacy of the treaties concluded prior to the promulgation of the Revised Constitution has been supreseded by the supremacy of the treaties made in accordance with the provisions of the Revised Constitution. In other words, by the enactment of the Revised Constitution, with a supremacy clause not embracing the treaties made prior to it, the role and effect of Art. 8 of Order No. 6 of 1952 and Art. 1 of Proclamation No. 139 of 1953, is reduced merely to incorporating the pre-Revised Constitution treaties into the municipal law of Ethiopia.

Its function of making treaties the supreme law of the Empire has been taken over by Art. 122 of the Revised Constitution; as the result only the treaties made under the authorities of the Revised Constitution, become the supreme law of the Empire together with the Revised Constitution which considers as part of the supreme law of the Empire treaties, conventions, and obligations to which Ethiopia shall be party in the future.

The words "shall be party" here refer to treaties, conventions and obligations concluded after the promulgations of the Revised Constitution, i.e. November 4th 1955. The word "shall" is employed in the context which indicates futurity and not in imperative sense of gramatical interpretation of the word. Thus, treaties are declared to be the supreme law of the Empire when concluded in accordance with the provisions of the Revised Constitution of 1955. The Revised Constitution being the organic law and the principal supreme law in the hierachy of laws in Ethiopia, and later in point of time, supersedes also what was provided in Art. 8 of the Federal Incorporation and Inclusion of the Territory of Eritrea within the Empire of Ethiopia Order (Order No. 6 of 1952) and Art. 1 of the Public Rights Proclamation, (Proclamation No. 139 of 1953).

Moreover, treaties concluded in accordance with the Revised Constitution automatically acquire municipal effect by virtue of Art. 122 of the Revised Constitution. Treaties concluded prior to the enactment of the Revised Constitution acquire municipal effect due to Art. 8 of Order No. 6 of 1952 and Art. 1 of Proclamation No. 139 of 1953. Since treaties concluded prior to the promulgation of the Revised Constitution derived their municipal effect from primary legislation and not from the organic law —the Constitution— a problem may arise in their implementation. For instance, if a governmental act is taken now to implement an obligation under a treaty concluded prior to the promulgation of the Revised Constitution, and such implementation is inconsistent with the provisions of the Revised Constitution, the act may be declared null and void under the latter part of Art. 122 of the Constitution.

To avoid such consequence, if any treaty concluded prior to the promulgation of the Revised Constitution is inconsistent with the present Constitution, Ethiopia should re-negotiate with the other contracting party, so that it may conform with the provisions of the Revised Constitution.

Since treaties are proclaimed to be part of the supreme law of the Empire by the Revised Constitution, Ethiopia is constitutionally required also to bring its municipal law into conformity with treaties to which she is party to and to maintain so, in order to avoid any conflict or inconsistency between its treaty obligations and the provisions of the present Constitution.

የፍርድ ፡ ሐረግ ።

ከፒተር ፡ እስትራውስ ፡ እና ፡ ማይክል ፡ ቶፒንግ* ።

የዚህ ፡ ጽሑፍ ፡ ዓላማ ፡ በኢትዮጵያ ፡ የሕግ ፡ አስተዳደር ፡ ሥራን ፡ ለሚያካሂዱ ፡ በተለይም ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ለሚመለከታቸው ፡ ሰዎች ፡ ማብራሪያ ፡ ለመስጠት ፡ ነው ። ይኸውም ፡ ሕጎችንና ፡ ደንቦችን ፡ ሁሉ ፡ አንድ ፡ ዓይነት ፡ በሆነ ፡ በተስተካከለ ፡ አዲስና ፡ ቀላል ፡ ዘዴ ፡ ለመተርጐምና ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ ለማዋል ፡ ይረዳል ። በተለይ ፡ እንደ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ባሉ ፡ አገሮች ፡ አዳዲስ ፡ ሕጐችን ፡ የሚተረጉሙትና ፡ በሥራም ፡ ላይ ፡ የሚያውሉት ፡ በቂ ፡ የሆነ ፡ የሕግ ፡ ትምህርት ፡ ለማግኘት ፡ ዕድል ፡ ያላገኙ ፡ ሰዎች ፡ በመሆናቸው ፤ እነዚህን ፡ ሕጐች ፡ ሁሉ ፡ በአንድ ፡ ዓይነትና ፡ በተስተካከለ ፡ ዘዴ ፡ የመተርጐሙ ፡ ሥራ ፡ በጣም ፡ ከባድ ፡ ነው ። ለነዚህ ፡ ሰዎች ፡ ተገቢዎቹን ፡ የሕግ ፡ ቁጥሮች ፡ ፈልጐ ፡ ማግኘቱ ፡ አተረጓጐማቸውንና ፡ አሠራራቸውንም ፡ ማወቁ ፡ በጣም ፡ አስቸጋሪ ፡ ነው ። የዚህ ፡ አሳሳቢ ፡ ሁኔታ ፡ ውጤቱ ፤ ሕጐቹ ፡ በንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ግዛት ፡ ሁሉ ፡ አንድ ፡ ዓይነት ፡ በሆነ ፡ በተስተካከለ ፡ ሙሉ ፡ በሙሉና ፡ በተያያዘ ፡ መልክ ፡ እንዳይሠራባቸው ፡ መከልከሉ ፡ (ማገዱ) ፡ ነው ። በሌላ ፡ በኩል ፡ ደግሞ ፡ የመንግሥቱ ፡ ባለሥልጣኖች ፡ ችግሩን ፡ ለማስወገድ ፡ በንጉሠ ፡ ነገሥቱ፡ መንግሥት ፡ ግዛት ፡ ያሉትን ፡ ጥቂቶች ፡ የሕግ ፡ ትምህርት ፡ ያላቸውን ፡ ሰዎች ፡ በፖሊስ ፡ የሕግ ፡ አስከባሪነት ፡ ሥራ ፡ በወረዳ ፡ ዳኛነትና ፡ በሌሎች ፡ ሥፍራ ፡ ቢመድቡ ፡ በሌላ ፡ በኩል ፡ የበለጠ ፡ ሊሠሩ ፡ የሚችሉትን ፡ ጥቂት ፡ የሕግ ፡ ትምህርት ፡ የተማሩትን ፡ ሰዎች ፡ የባሰ ፡ መቀነስ ፡ ይሆናል ። ምክንያቱም ፡ እነዚህ ፡ ከላይ ፡ የተጠቀሱት ፡ ቦታዎች ፡ ከሐገሪቱ ፡ ጠቅላላ ፡ ፍላጐት ፡ ጋር ፡ ሲመዛዘኑ ፡ ይኸን ፡ ያህል ፡ በጣም ፡ አስቸኳይ ፡ ቦታዎች ፡ አይደሉም ። በሌላም ፡ በኩል ፡ ደግሞ ፡ የእነዚህ ፡ የሥራ ፡ ቦታዎች ፡ አስተዳደር ፡ ቅልጥፍና ፡ ማጣት ፡ የኢትዮጵያን ፡ የፍትሕ ፡ ደረጃ ፡ ያዳክማል ።

ያሉትን ፡ ጥቂቶቹን ፡ የሕግ ፡ ትምህርት ፡ የተማሩ ፡ ሰዎች ፡ በበለጠ ፡ ጠቃሚ ፡ ቦታ ፡ ላይ ፡ ለማዋል ፡ የሚቻለው ፡ በአዲስ ፡ አበባ ፡ የሚገኘው ፡ ዋናው ፡ መሥሪያ ፡ ቤት ፡ በየጠቅላይ ፡ ግዛቱ ፡ ላሉት ፡ የሕግ ፡ አፈጻጸም ፡ መሥሪያ ፡ ቤቶች ፡ ፕሮግራማዊ ፡ ትምህርት ፡ የሚሰጥበትን ፡ ዘዴ ፡ በመፍጠር ፡ ነው ፤ ይህም ፡ ዘዴ ፡ ተገቢውን ፡ የሕግ ፡ ትምህርት ፡ ላላገኙት ፡ እንኳን ፡ አንድ ፡ የሕግ ፡ ጥያቄ ፡ የያዘ ፡ ችግር ፡ ሲገጥማቸው ፡ በፍርድ ፡ ከተገቢው ፡ መፍትሔ ፡ ለመድረስ ፡ ያበቃቸዋል ። ይህ ፡ ጽሑፍ ፡ እንደዚህ ፡ ካሉት ፡ ፕሮግራማዊ ፡ የትምህርት ፡ አሰጣጥ ፡ ዘዴዎች ፡ አንዱን ፤ የፍርድ ፡ ሐረግ ፡** በሚል ፡ ስም ፡ የሚጠራውን ፡ ያቀርባል ። ይህ ፡ ዘዴ፡ በሌሎች ፡ ስሞችም ፡ ይጠራል ። በዚህ ፡ ጽሑፍ ፡ ውስጥ ፡ ግን ፡ የፍርድ ፡ ሐረግ ፡ በሚለው ፡ አነጋገር ፡ እንጠቀማለን ። ምክንያቱም ፡ ይህ ፡ አነጋገር ፡ ከላይ ፡ የተገለጸውን ፡ ዓላማ ፡ ስለሚያብራራ ፡ ነው ።

ለገለጻው ፡ እንዲያመች ፡ ይህ ፡ ጽሑፍ ፡ "የፍርድ ፡ ሐረግ ፡" የተባለውን ፡ ዘዴ ፡ የሚገልጽበት ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግን ፡ ለሚመለከቱ ፡ ጉዳዮች ፡ ብቻ ፡ ነው ። ሆኖም ፡ ዘዴው ፡ በሌሎች ፡ የሕግ ፡ ክፍሎችም ፡ ሊያገለግል ፡ እንደሚችል ፡ ግልጽ ፡

---

* ቀደም ፡ ብለው ፡ በቀዳማዊ ፡ ኃይለ ፡ ሥላሴ ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡ በሕግ ፡ ፋክልቲ ፡ በመምህርነት ፡ ሠርተዋል ።

** ስለ ፡ ፍርድ ፡ ሐረግ ፡ ዓይነትና ፡ ጥቅም ፡ በተሟላ ፡ ሁኔታ ፡ የተጻፈ ፡ በቢኤን ፡ ሲዊስ ፤ አይ ፡ ኤስ ፡ ሆርጂንና ፡ በሲፒ ፡ ጋኔ ፤ ፍሎው ፡ ቻርትስ ፡ ሎጂካል ፡ ትሪስና ፡ አሎጃሪዝምስ ፤ ኤች ፡ ኤም ፡ ኤስ ፡ አ ፡ ፲፱፻፺፱ ፡ ዓ. ም. የሚገኝ ፡ ሲሆን ፡ እኛም ፡ ለነዚህ ፡ ደራሲዎች ፡ ባለውለታዎች ፡ ነን ።

ነው ። ማንኛውንም ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ብንመለከት ፡ ቁጥሩ ፡ በአንድ ፡ ጉዳይ ፡ ላይ ፡ ተፈጻሚ ፡ እንዲሆን ፡ አያሌ ፡ ነገሮች ፡ መሟላት ፡ እንዳለባቸው ፡ እንገነዘባለን ። ለምሳሌ ፡ ቁጥር ፡ ፭፻፹፱፡(፩) ፡ ስለ ፡ መድፈር ፡ ወንጀል ፡ የሚገልጽ ፡ ሲሆን ፡ ወንጀሉ ፡ ተፈጸመ ፡ ሊባል ፡ የሚቻለው ፡ የሚከተሉት ፡ ሁኔታዎች ፡ ሲሟሉ ፡ ነው ።

(ሀ) አንድ ፡ ተከሳሽ ፡ ሲኖርና ፡ ይኸውም ፡ ተከሳሽ ፡
(ለ) በማስገደድ ፡
(ሐ) አንዲት ፡ ሴት ፡
(መ) በግብረ ፡ ሥጋ ፡ ሲገናኛት ፡
(ሠ) ከጋብቻ ፡ ውጭ ፡
(ረ) በኃይል ፡
ወይም (ሰ) በብርቱ ፡ ዛቻ ፡
ወይም (ሸ) ራሷን ፡ በማሳት ፡
ወይም (ቀ) ልትቃወም ፡ በማትችልበት ፡ ሁኔታ ፡ እንድትገኝ ፡ በማድረግ ፤
እነዚህ ፡ ሁኔታዎች ፡ እያንዳንዳቸው ፡ (ሀ)፡ (ለ)፡ (ሐ) ፡ (መ)፡ (ሠ)፡ ከመገኘታቸው ፡ በላይ፡ ቢያንስ ፡ በ(ረ) ፡ (ሰ) ፡ (ሸ) ፡ (ቀ) ፡ ከተጠቀሱት ፡ አንዳቸው ፡ መገኘት ፡ አለባቸው ። አለበለዚያ ፡ የመድፈር ፡ ወንጀል ፡ ተፈጸመ ፡ ሊባል ፡ አይቻልም ።

እንደዚህ ፡ ያለ ፡ የሕጎችን ፡ ቁጥር ፡ አግባብ ፡ ለመወሰን ፡ የሚያስችል ፡ ዝርዝር፡ ከሞላ ፡ ጐደል ፡ ለማንኛውም ፡ የሕግ ፡ ቁጥር ፡ ለማዘጋጀት ፡ ይቻላል ። የቁጥሮችን ፡ ዝርዝር ፡ በዚህ ፡ መልክ ፡ ማቅረብ ፡ ቁጥሮችን ፡ ራሳቸውን ፡ በሌላ ፡ አስቸጋሪ ፡ መልክ ፡ ከማቅረብ ፡ በቀር ፡ ሌላ ፡ ጠቃሚነት ፡ ያለው ፡ አይመስልም ።

ሆኖም ፡ የዚህ ፡ "የፍርድ ፡ ሐረግ ፡" ዘዴ ፡ ጠቃሚነት ፡ ከላይ ፡ የተጠቀሰው፡ ዝርዝር ፡ በጥያቄ ፡ መልክ ፡ ሲቀርብ ፡ ግልጽ ፡ ይሆናል ።

፩/ ሀ/ ተጠርጣሪው ፡ በአንድ ፡ ሰው ፡ ላይ ፡ በኃይል ፡ ተጠቅሟል ፡ ወይ ?
ለ/ ተጠርጣሪው ፡ በአንድ ፡ ሰው ፡ ላይ ፡ በብርቱ ፡ ዛቻ ፡ ተጠቅሟል ፡ ወይ ?
ሐ/ ተጠርጣሪው ፡ አንድን ፡ ሰው ፡ ራሱን ፡ እንዲስት ፡ አድርጓል ፡ ወይ ?
መ/ ተጠርጣሪው ፡ አንድን ፡ ሰው ፡ ሊቃወም ፡ በማይችልበት ፡ ሁኔታ ፡ እንዲገኝ ፡ አድርጓል ፡ ወይ ?

፪/ ተበዳዩ ፡ ሰው ፡ ጾታው ፡ ሴት ፡ ነበር ፡ ወይ ?

፫/ ተጠርጣሪው ፡ ሴትዮዋን ፡ የግብረ ፡ ሥጋ ፡ ግንኙነት ፡ እንድታደርግ ፡ አስገድዷታል ፡ ወይ ?

፬/ ይህ ፡ የግብረ ፡ ሥጋ ፡ ግንኙነት ፡ ባልና ፡ ሚስት ፡ በነበሩ ፡ ሰዎች ፡ መካከል ፡ ነበር ፡ ወይ ?

ከዚህም ፡ ሌላ ፡ አንድ ፡ ሌላ ፡ አስገዳጅ ፡ የሆነ ፡ መምሪያ ፡ ቢጨመር ፤ ተጠርጣሪው ፡ በመድፈር ፡ ወንጀል ፡ የሚፈረድበት ፡ የሚከተሉት ፡ ሁኔታዎች ፡ ሲሟሉ ፡ ነው ። ከላይ ፡ በተራ ፡ ቁጥር ፡ ፪ ፡ ፫ ፡ እና ፡ ፬ ፡ ለተጠቀሱት ፡ ጥያቄዎች ፡ በተራ፡ ቁጥር ፡ ፩(ሀ) ፡ ፩(ለ)፡፩(ሐ)፡፩(መ)፡ለቀረቡት ፡ ጥያቄዎች ፡ ቢያንስ፡ለአንዱ፡ የአዎንታ፡መልስ፡መስጠት ፡ አለበት ። የዚህ ፡ አቀራረብ ፡ ዘዴ ፡ ጥቅሙ ፡ ወንጀሉ ፡ ተፈጸመ ፡ ለማሰኘት ፡ አስፈላጊ ፡ የሆኑት ፡ ልዩ ፡ ልዩ ፡ ነገሮች ፡ እያንዳንዳቸው ፡ መገኘት ፡ ያለባቸው ፡ መሆኑን ፡ የሕግ ፡ አስተዳደር ፡ የሚመለከታቸው ፡ ሰዎችም ፡ በነገሩ ፡ ለመግፋት ፡ እንዲችሉ ፡

በዚህ ፡ ዘዴ ፡ ለቀረቡት ፡ ጥያቄዎች ፡ እንደየቅደም ፡ ተከተላቸው ፡ መልስ ፡ ማግኘት ፡ ግዴታቸው ፡ ነው ። በዚህም ፡ አኳኋን ፡ የፍርድ ፡ አስተዳደሩ ፡ የሚመለከተው ፡ ሰው ፡ ብቻውን ፡ በሚገባ ፡ ለመረዳት ፡ ሊያዳግተው ፡ ይችል ፡ በነበረው ፡ የውሳኔ ፡ አሰ ጣጥ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ መሠረት ፡ ማስረጃውን ፡ በተገቢው ፡ መንገድ ፡ ተንትኖ ፡ ደረጃ ፡ በደረጃ ፡ በመመርመር ፡ ትክክለኛውን ፡ ውሳኔ ፡ እንዲሰጥ ፡ ይገደዳል ።

ይህ ፡ የፍርድ ፡ ሐረግ ፡ ራሱ ፡ የሕግ ፡ ድንጋጌዎችን ፡ በዋና ፡ ዋና ፡ ክፍሎቻቸው፡ ከመከፋፈሉ ፡ ሌላ ፡ እያንዳንዱን ፡ ክፍል ፡ በጥያቄ ፡ መልክ ፡ ያቀርባል ። ከዚህም ፡ በቀር ፡ ጥያቄዎቹን ፡ በቅደም ፡ ተከተል ፡ በሠንጠረዥ ፡ መልክ ፡ ያቀርባቸዋል ። ጠቃሚነቱም ፡ ወደፊት ፡ ጠለቅ ፡ ስላሉና ፡ ስለተወሳሰቡ ፡ "የፍርድ ፡ ሐረጎች ፡" በምንነጋገርበት ፡ ጊዜ ፡ እንደምንረዳው ፡ የግድ ፡ አስፈላጊ ፡ የሆነውን ፡ መምሪያ ፡ በቀላል ፡ ዘዴ ፡ ማቅረብ ፡ ነው ። ጥያቄዎቹን ፡ ጐላ ፡ አድርጎ ፡ በማውጣትና ፡ በተቀነ ባበረና ፡ ቅደም ፡ ተከተል ፡ ባለው ፡ አቀራረብ ፡ በመጻፍ ፡ ተጠቃሚው ፡ ሰው ፡ "አዎን ፡" "የለም ፡" በማለት ፡ ብቻ ፡ ቀላል ፡ ጥያቄዎችን ፡ እንዲመልስ ፡ ስለሚያ ደርግ ፡ የሚሠራበትን ፡ ሰው ፡ በጣም ፡ ይጠቅማል ። ከሰውየው ፡ የሚጠበቀው ፡ አንዱ ነገር ፡ ጥያቄውን ፡ ከመለሰ ፡ በኋላ ፡ ያ ፡ መልስ ፡ በሠንጠረዥ ፡ ወደሚያሳየው ፡ ጥያቄ ፡ ሄዶ ፡ እንዲህም ፡ እያደረገ ፡ ወደ ፡ አንድ ፡ የታወቀ ፡ ውጤት ፡ ደርሶ ፡ በመጨረሻም ፡

ሐረግ ፡ ፩ ፡ መጀመሪያ ፡

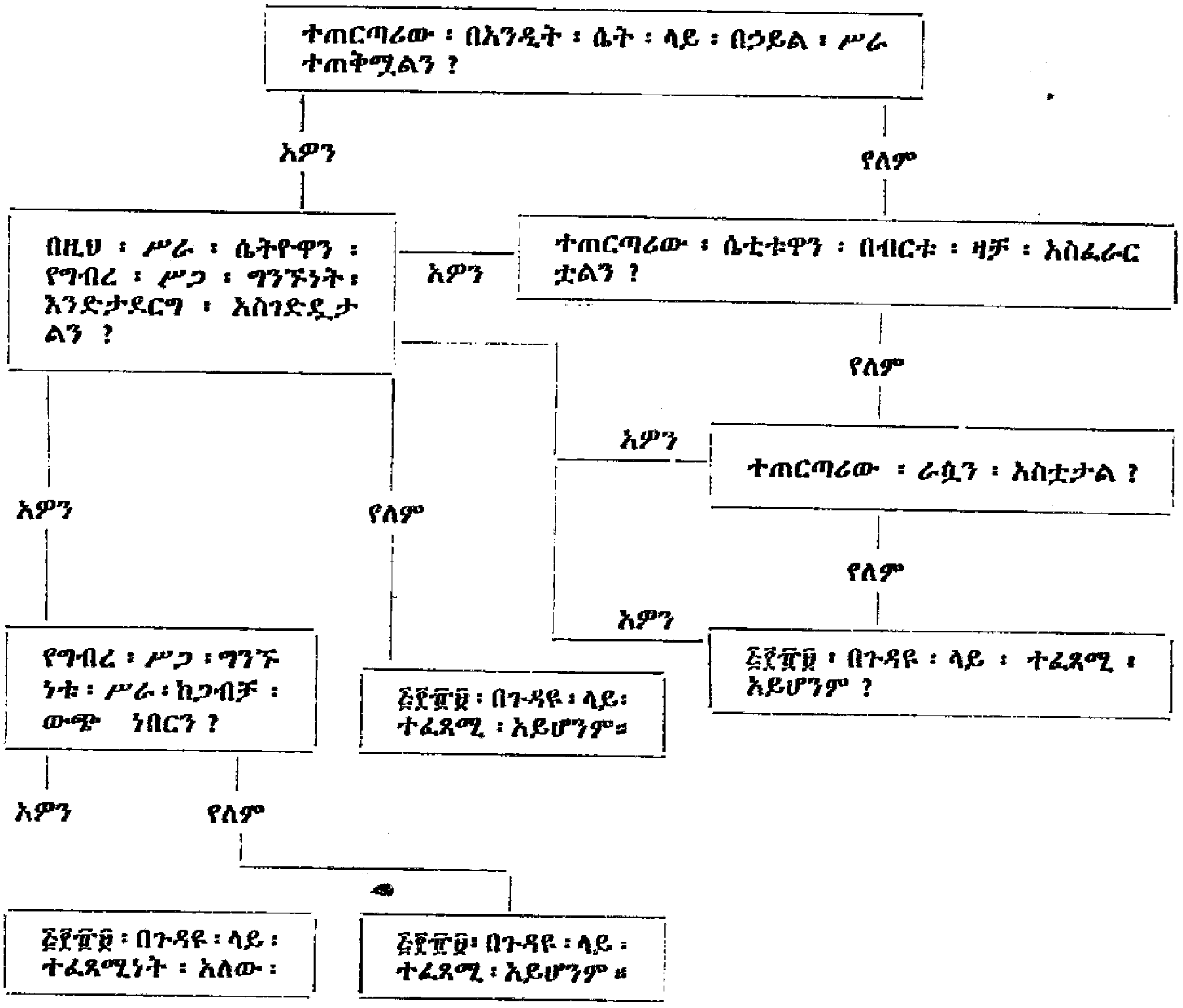

ያንን ፡ ውጤት ፡ እንደትክክለኛ ፡ አድርጎ ፡ መቀበል ፡ ብቻ ፡ ነው ። የዚህ ፡ ዓይነቱ ፡ ዘዴ ፡ በጣም ፡ ፈጠን ፡ ባለ ፡ ሁኔታ ፡ ወደ ፡ ተገቢው ፡ ጥያቄና ፡ ወደ ፡ ተገቢው ፡ ውጤት ፡ ለመድረስ ፡ ያስችላል ። በሚስተር ፡ ሉዊስ ፡ ሆራቢን ፡ ና ፡ ጌን ፡ አነጋገር ፡ የዚህ፡ አቀራረብ፡ ዘዴ ፡ (ተገልጋይ) ፡ ተጠቃሚ ፡ "በፕሮግራም ፡ እንደሚሰራ ፡ የሂሳብ ፡ መኪና ፡ ነው ። በሁለቱም ፡ በኩል ፡ ሥነ ፡ ሥርዓቱ ፡ በጣም ፡ የተፋጠነ ፡ ነው ፤ መምሪያው ፡ ራሱ ፡ የአሻሚነት ፡ ጠባይ ፡ ከሌለው ፡ በቀር ፡ ትክክለኛውን ፡ መልስ ፡ የማግኘቱ ፡ ጉዳይ ፡ የተረጋገጠ ፡ ነው ።"

የፍርድ ፡ ሐረግን ፡ ጠባይና ፡ አጠቃቀም ፡ በቀላሉ ፡ ለመግለጽ ፡ የሚቻለው ፡ በምሳሌ ፡ ነው ። ስለዚህም ፡ በመጀመሪያ ፡ የመድፈር ፡ ወንጀል ፡ ለመፈጸሙ ፡ በቁጥር፡ ፭፻፹፱ ፡ (በወ-መ-) ፡ መገኘት ፡ የሚገባቸውን ፡ ነገሮች ፡ በፍርድ ፡ ሐረግ ፡ ፩ ፡ የሠንጠረዥ ፡ አቀራረብ ፡ ዘዴ ፡ እንመልከት ።

ይህ ፡ የሠንጠረዥ ፡ አቀራረብ ፡ ገለፃና ፡ ማብራሪያ ፡ የማያስፈልገው ፡ እንደሚሆን ፡ ተስፋ ፡ ይደረጋል ። እንደ ፡ ቁጥር ፡ ፭፻፹፱ ፡ አነጋገር ፡ ሁሉ ፤ የአሁኑም ፡ አቀራረብ ፡ የመድፈር ፡ ወንጀል ፡ ለመፈጸሙ ፡ መገኘት ፡ የሚገባቸው ፡ ልዩ ፡ ልዩ ፡ ነገሮች ፡ በመዘርዘር ፡ ወንጀሉን ፡ ይገልጸዋል ። ወንጀሉ ፡ መፈጸሙን ፡ የሚያሳዩትን ፡ ልዩ ፡ ልዩ ፡ አስፈላጊ ፡ ነገሮች ፡ ለየብቻ ፡ በመተንተንና ፡ በጥያቄም ፡ መልክ ፡ በማቅረብ ፡ የሚጠቀሰውንም ፡ ቁጥር ፡ አጉልቶ ፡ በመግለጽ ፡ በጥፋተኛው ፡ ለመፍረድ ፡ የሚያስችሉትን፡ ነገሮች ፡ በቅደም ፡ ተከተል ፡ ተራ ፡ የሕግ ፡ አስተዳደሩ ፡ ሥራ ፡ ለሚመለከተው ፡ ሰው ፡ ያቀርብለታል ። በዚህ ፡ አኳኋን ፡ ወንጀሉ ፡ መፈጸሙን ፡ የሚያሳዩት ፡ ልዩ ፡ ልዩ ፡ አስፈላጊ ፡ ነገሮች ፡ የሕግ ፡ አስተዳደሩ ፡ ሥራ ፡ በሚመለከተው ፡ ሰው ፡ ሳይታዩ ፡ ወይም ፡ ሰውየው ፡ ሳይረዳቸው ፡ ሊታለፉ ፡ አይችሉም ።

ሆኖም ፡ ይህ ፡ የሠንጠረዥ ፡ አቀራረብ ፡ የሚገምተው ፡ በመጀመሪያ ፡ የፍርድ ፡ አስተዳደሩ ፡ ሥራ ፡ የሚመለከተው ፡ ሰው ፡ ወንጀሉ ፡ "የመድፈር ፡" ወንጀል መሆኑን ፡ ወስኗል ፡ ብሎ ፡ ነው ። በተጨማሪና ፡ በበለጠም ፡ የፍርድ ፡ ሐረግ ፡ የሚባለው ፡ ዘዴ፡ የሚጠቅመው ፡ የሚከተለውን ፡ ለመወሰን ፡ ነው ። ይኸውም ፡ ከልዩ ፡ ልዩ ፡ ድንጋጌዎች ፡ መካከል ፡ ለጉዳዩ ፡ አግባብ ፡ ያለውን ፡ ድንጋጌ ፡ ለመምረጥና ፡ ለመወሰን ፡ ይረዳል ። ይህን ፡ ዓይነቱን ፡ አገልግሎት ፡ የሚሰጠው ፡ የፍርድ ፡ ሐረግ ፡ "ወደ ፡ ትክክለኛ ፡ ግብ ፡ የሚመራ ፡ የፍርድ ፡ ሐረግ" ተብሎ ፡ ተሰይሞአል ። ይኸም ፡ ከላይ ፡ በቁጥር ፡ ፭፻፹፱ ፡ (፩) ከተመለከተው ፡ ይልቅ ፡ ጠለቅ ፡ ያለና ፡ የተወሳሰበ ፡ ነው ። በቁጥር ፡ ፮፻፲፮ ፡ (፩) ፡ በጋብቻ ፡ ላይ ፡ ጋብቻ ፡ ለማድረግ ፡ የሚለውን ፡ ወንጀል ፡ በመተንተን ፡ የዚህን ፡ ሐረግ ፡ ምሳሌ ፡ ለመስጠት ፡ ይቻላል ። ይኸ ፡ ወንጀል ፡ የሚፈጸመው ፡ ሕግ ፡ በሚያጸናው ፡ ዓይነት ፡ በጋብቻ ፡ ሥርዓት ፡ ግዴታ ፡ ታስሮ ፡ በሚገኝበት ፡ ጊዜ ፡ የፊተኛው ፡ የጋብቻ ፡ ሥርዓት ፡ ሳይፈርስ ፡ ወይም ፡ ሳይሻር ፡ ከሌላ ፡ ሴት ፡ ጋር፡ ሆነ ፡ ብሎ ፡ የጋብቻን ፡ ሥርዓት ፡ በሚፈጽም ፡ ሰው ፡ ነው ። በቁጥር ፡ ፮፻፲፮ (፪) እንደተጠቀሰው ፡ ደግሞ ፡ ይኸው ፡ ወንጀል ፡ የሚፈጽመው ፡ ሚስት ፡ ያላገባ ፡ ሰው ፡ በጋብቻ ፡ ሥርዓት ፡ ግዴታ ፡ ታስራ ፡ የምትገኝ ፡ ሴት ፡ መሆንዋን ፡ እያወቀ ፡ ከዚህችው ፡ ሴት ፡ ጋር ፡ የጋብቻ ፡ ሥርዓት ፡ የፈጸመ ፡ እንደሆነ ፡ ነው ። የሚከተለው ፡ የፍርድ ፡ ሐረግ ፡ የሚያሳየው ፡ ቁጥር ፡ ፮፻፲፮ ፡ ለአንድ ፡ ጉዳይ ፡ አግባብ ፡ ያለው ፡መሆን ፡ አለመሆኑንና ፡ አግባብ ፡ ያለው ፡ ከሆነም ፡ ክሱ ፡ የሚቀርበው ፡ በቁጥር ፡ ፮፻፲፮ ፡ (፩) ወይም በቁጥር ፡ ፮፻፲፮ ፡ (፪) ፡ መሠረት መሆኑን ፡ ሲሆን ፡ ይህም ፡ በጣም ፡ ቀላል ፡ የሆነ ፡ ያቀራረብ ፡ ዘዴ ፡ ነው ፤ ነገር ፡ ግን ፡ የፍርዱ ፡ ሐረግ ፡ በደንብ ፡ ከተሠራ ፡ ተገቢ ፡ ድንጋጌ ፡ የሆነውን ፡ መርጦ ፡ ለማውጣት ፡ እንደሚረዳ ፡ ያስረዳል ።

ሐረግ ፡ ፬ ፡ መጀመሪያ ።

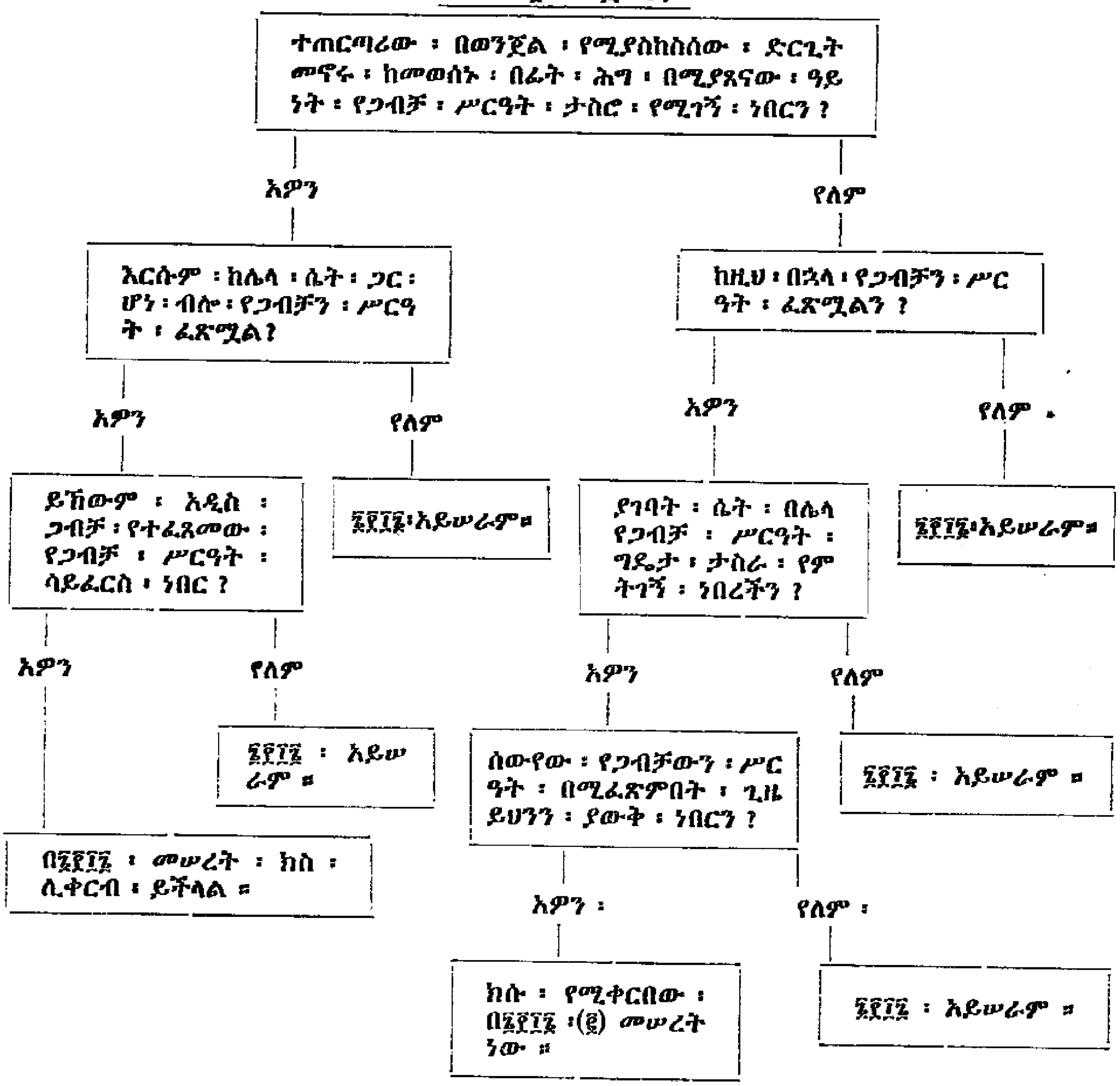

ከላይ ፡ በተመለከቱት ፡ የፍርድ ፡ ሐረጎች ፡ በወንጀለኛ ፡ መቅጫው ፡ ውስጥ ፡ በልዩ ፡ ክፍል ፡ የሚገኙት ፡ ቁጥሮች ፡ ከጠቅላላው ፡ ክፍል ፡ ጋር ፡ ያላቸውን ፡ ግንኙነት ፡ ለማሳየት ፡ ምንም ፡ ጥረት ፡ አልተደረገም ። ስለዚህ ፡ የአሁኑ ፡ የአቀራረብ ፡ ዘዴ ፡ በቀጥታ ፡ ወደ ፡ ቁጥር ፡ ፭፻፹፱ ፡ ወይም ፡ ፮፻፲፮ ፡ ከመምራት ፡ በቀር ፡ ጉዳዩን ፡ ለመወሰን ፡ ሊረዳ ፡ አይችልም ። ለምሳሌ ፡ ተከሳሹ ፡ በቁጥር ፡ ፸፮ ፡ መሠረት ፡ በነገሩ ፡ ሁኔታ ፡ ተሳስቻለሁ ፡ ብሎ ፡ ክርክር ፡ ያቀርብ ፡ ይሆናል ። በመድፈር ፡ ወንጀል ፡ ሴትዮዋ ፡ ሚስቱ ፡ የመሰለችው ፡ መሆንዋን ፡ በጋብቻ ፡ ላይ ፡ ጋብቻ ፡ ስለማድረግ ፡ ወንጀል ፡ የፊተኛው ፡ ጋብቻ ፡ የፈረሰ ፡ የመሰለው ፡ መሆኑን ፡ በማመልከት ፡ ይከራከር ፡ ይሆናል ። መሞከር ፡ አጥፊ ፡ መሆን ፡ ውጤቱ ፡ ከነገሩ ፡ ጋር ፡ ግንኙነት ፡ ያለው ፡ መሆኑ ፤ የወንጀል ፡ አላፊነትና ፡ ሌሎችም ፡ ይህን ፡ የመሳሰሉ ፡ ሁሉ ፡ የሕግ ፡ ትምህርት ፡ ላልተማረ ፡ የሕግ ፡ አስተዳዳሪ ፡ በተጻፉት ፡ ሕጎች ፡ በሚሠራበት ፡ ጊዜ ፡ ዘወትር ፡ ግልጽ ፡ ሆነው ፡ ላይታዩት ፡ ይችላሉ ። በወንጀለኛ ፡ መቅጫው ፡ በልዩው ፡ ክፍል ፡ ውስጥ ፡ ላሉ ፡ ቁጥሮች ፡ ሁሉ ፡ ላይ ፡ እንደተዘረዘሩት ፡ ያሉትን ፡ ጠቅላላ ፡ ጥያቄዎች ፡ መመርመር ፡ ጥቅም ፡ አይሰጥም ፤ ምክንያቱም ፡ እነዚህ ፡ ጥያቄዎች ፡

ሐረግ ፡ ፫ ፡

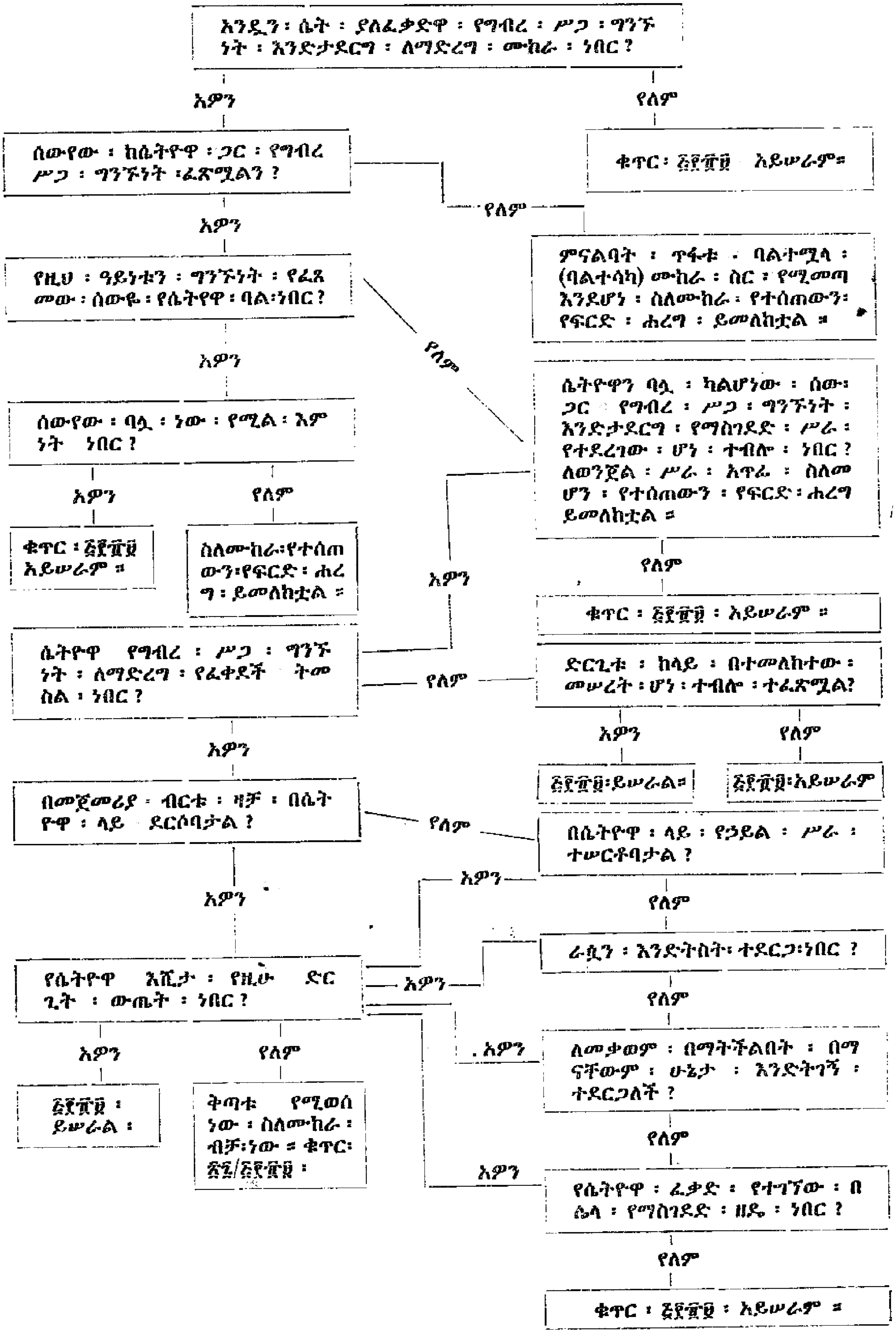

አንዲን ፡ ሴት ፡ ያለፈቃድዋ ፡ የግብረ ፡ ሥጋ ፡ ግንኙ ነት ፡ እንድታደርግ ፡ ለማድረግ ፡ ሙከራ ፡ ነበር ?
አዎን
የለም
ቁጥር ፡ ፭፻፹፱ አይሠራም።
ሰውየው ፡ ከሴትዮዋ ፡ ጋር ፡ የግብረ ሥጋ ፡ ግንኙነት ፡ፈጽሟልን ?
የለም
ምናልባት ፡ ጥፋቱ ፡ ባልተሟላ ፡ (ባልተሳካ) ሙከራ ፡ ስር ፡ የሚመጣ እንደሆነ ፡ ስለሙከራ ፡ የተሰጠውን፡ የፍርድ ፡ ሐረግ ፡ ይመለከቷል ።
አዎን
የዚህ ፡ ዓይነቱን ፡ ግንኙነት ፡ የፈጸ መው ፡ ሰውዬ ፡ የሴትየዋ ፡ ባል፡ነበር ?
የለም
ሴትዮዋን ባሏ ፡ ካልሆነው ፡ ሰው፡ ጋር የግብረ ፡ ሥጋ ፡ ግንኙነት ፡ እንድታደርግ ፡ የማስገደድ ፡ ሥራ ፡ የተደረገው ፡ ሆነ ፡ ተብሎ ፡ ነበር ? ለወንጀል ፡ ሥራ ፡ አጥፊ ፡ ስለመ ሆን ፡ የተሰጠውን ፡ የፍርድ ፡ ሐረግ ይመለከቷል ።
አዎን
ሰውየው ፡ ባሏ ፡ ነው ፡ የሚል ፡ እም ነት ነበር ?
አዎን
የለም
ቁጥር ፡ ፭፻፹፱ አይሠራም ።
ስለሙከራ፡የተሰጠ ውን፡የፍርድ ፡ ሐረ ግ ፡ ይመለከቷል ።
የለም
ቁጥር ፡ ፭፻፹፱ ፡ አይሠራም ።
አዎን
ሴትዮዋ የግብረ ፡ ሥጋ ፡ ግንኙ ነት ፡ ለማድረግ ፡ የፈቀደች ትመ ስል ፡ ነበር ?
የለም
ድርጊቱ ፡ ከላይ ፡ በተመለከተው ፡ መሠረት ፡ ሆነ ፡ ተብሎ ፡ ተፈጽሟል?
አዎን
የለም
፭፻፹፱፡ይሠራል።
፭፻፹፱፡አይሠራም
አዎን
በመጀመሪያ ፡ ብርቱ ፡ ዛቻ ፡ በሴት ዮዋ ፡ ላይ ደርሶባታል ?
የለም
በሴትዮዋ ፡ ላይ ፡ የኃይል ፡ ሥራ ፡ ተሠርቶባታል ?
አዎን
የለም
አዎን
ራሷን ፡ እንድትስት፡ ተደርጋ፡ነበር ?
የሴትዮዋ እሺታ ፡ የዚሁ ድር ጊት ፡ ውጤት ፡ ነበር ?
አዎን
የለም
. አዎን
ለመቃወም ፡ በማትችልበት ፡ በማ ናቸውም ፡ ሁኔታ ፡ እንድትገኝ ፡ ትደርጋለች ?
አዎን
የለም
፭፻፹፱ ፡ ይሠራል ፡
ቅጣቱ የሚወሰ ነው ፡ ስለሙከራ ፡ ብቻ፡ነው ። ቁጥር፡ ፭፻፺/፭፻፹፱ ፡
የለም
አዎን
የሴትዮዋ ፡ ፈቃድ ፡ የተገኘው ፡ በ ሌላ ፡ የማስገደድ ፡ ዘዴ ፡ ነበር ?
የለም
ቁጥር ፡ ፭፻፹፱ ፡ አይሠራም ።

በማንኛውም ፡ የወንጀል ፡ ጉዳይ ፡ ሊገኙ ፡ ስለሚችሉ ፡ ነው ። እነዚህ ፡ ጥያቄዎች ፡ ልዩ ፡ የሆኑ ፡ የራሳቸው ፡ አጠቃላይ ፡ የፍርድ ፡ ሐረጐች ፡ ያስፈልጓቸዋል ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ ከነዚህ ፡ አጠቃላይ ፡ ጥያቄዎች ፡ ብዙ ፡ ጊዜ ፡ የሚደጋገሙት ፡ እንዴት ፡ እንደሚነሱ ፡ በፍርድ ፡ ሐረጎች ፡ ላይ ፡ ማመልከት ፡ ሕጉን ፡ በተፋጠነ ፡ ዘዴ ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ ለማዋል ፡ ይረዳ ፡ ይሆናል ። ስለዚህ ፡ የፍርዱ ፡ ሐረግ ፡ የመድፈር ፡ ወንጀል ፡ ለሚለው ፡ እንደገና ፡ ተሻሽሎ ፡ ሲጻፍ ፡ የሐረግ ፡ ፫ ፡ መልክ ፡ ይኖረዋል ።

አሁን ፡ በበለጠ ፡ ጥልቅና ፡ የተወሳሰቡ ፡ ምሳሌዎችን ፡ ለመመልከት ፡ ወደመቻል ፡ ደርሰናል ፤ ይኸም ፡ ቁጥራቸው ፡ በርከት ፡ ያለ ፡ ድንጋጌዎችን ፡ ማዛመድና ፡ ግንኙነታቸውንም ፡ ማሳየት ፡ ነው ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ ባንድ ፡ የፍርድ ፡ ሐረግ ፡ ብዙ ፡ የተወሳሰቡ ፡ ነገሮችን ፡ ማሳየት ፡ የሐረጉን ፡ ሕግ ፡ በቀላል ፡ ዘዴ ፡ የማቅረብ ፡ ጥቅም ፡ ያስቀረዋል ። ከዚህም ፡ በላይ ፡ የፍርድ ፡ ሐረግ ፡ ብዙ ፡ ጥቅም ፡ ለመስጠት ፡ መቻሉን ፡ ለማሳየት ፡ በቂ ፡ የሆኑ ፡ ምሳሌዎችን ፡ ተመልክተናል ። ሕግ ፡ አስከባሪውም ፡ ለክስ፡ አቀራረቡ ፡ እንዲረዳው ፡ በወንጀለኛ ፡ መቅጫው ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ ያሉትን ፡ የተያያዙ ፡ (የተጣመሩ) ፡ የልዩ ፡ ክፍል ፡ ድንጋጌዎችን ፡ ማወቅ ፡ ያስፈልገዋል ። ከዚህም ፡ በላይ ፡ የጠቅላላውን ፡ ክፍል ፡ ድንጋጌዎች ፡ መመልከት ፡ የክሱን ፡ አቀራረብ ፡ ለማሻሻል ፡ ወይም ፡ የማስረጃ ፡ አቀራረብን ፡ ለሚመለከቱ ፡ ጉዳዮች ፡ ያስፈልጉ ፡ ይሆናል ። ባንድ በኩል ፡ ደግሞ ፡ በመከላከያ ፡ በኩል ፡ ያለውን ፡ ክርክር ፡ ወይም ፡ ዳኛውን ፡ ቅጣቱን፡ ለመጨመርና ፡ ለመቀነስ ፡ የሚያስችሉ ፡ ሁኔታዎችን ፡ መመልከት ፡ በጥብቅ ፡ አያስፈልገውም ፡ ስለዚህ ፡ በሕግ ፡ አስከባሪው ፡ በኩል ፡ ከብዙዎቹ ፡ የድንጋጌዎች ፡ ግንኙነቶች ፡ ጥቂቶቹን ፡ ብቻ ፡ ማሳየቱ ፡ ይበቃል ። እንደዚሁም ፡ ዳኛው ፡ ስለክስ ፡ አቀራረብ ፡ መንገድ ፡ ይልቅ ፡ ለውሳኔ ፡ አሰጣጥ ፡ መንገድ ፡ ከብዙ ፡ ጊዜ ፡ ተደጋግመው ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ የሚውሉትን ፡ በይበልጥ ፡ ይመለከታቸው ፡ ይሆናል ። የጠቅላላውን ፡ ክፍል ፡ ድንጋጌዎች ፡ ግንኙነቶች ፡ የሚገልጹ ፡ የፍርድ ፡ ሐረጎች ፡ ደግሞ ፡ የተለየ ፡ ትምህርታዊ ፡ ጥቅም ፡ ሊሰጡ ፡ ይችላሉ ።

ከዚህ ፡ በታች ፡ የተመለከቱት ፡ ሦስት ፡ የፍርድ ፡ ሐረጐች ፡ ከላይ ፡ የተባሉትን፡ እያንዳንዳቸውን ፡ በምሳሌ ፡ ለማስረዳት ፡ የተሰጡ ፡ ናቸው ። የመጀመሪያው ፡ "ወደ ፡ ትክክለኛው ፡ ግብ ፡ የሚመራ ፡ የፍርድ ፡ ሐረግ ፡" የተባለውን ፡ ዘዴ ፡ አጥብቆ ፡ የሚመለከት ፡ ነው ። ይህም ፡ ሕግ ፡ አስከባሪው ፡ ግንኙነት ፡ ካላቸው ፡ አያሌ ፡ ድንጋጌዎች ፡ መካከል ፡ ለክሱ ፡ አግባብ ፡ ያላቸውን ፡ እንዲመርጥ ፡ ይረዳዋል ። ሐረግ ፡ ፩ ፡ በይበልጥ ፡ በ፫ኛው ፡ መጽሐፍ ፡ በአንቀጽ ፡ ፩ ፡ በምዕራፍ ፡ ፩ ፡ በክፍል ፡ ፪ ፡ ስለማስወረድ ፡ በተደነገጉት ፡ ፱ ፡ የሕግ ፡ ቁጥሮች ፡ ላይ ፡ ይመሠረታል ። ሐረግ ፡ ፫ ፡ አጥብቆ፡ የሚመለከተው ፡ ስለ ፡ ቅጣት ፡ አሰጣጥ ፡ ነው ። ሐረግ ፡ ፯ ፡ ደግሞ ፡ የጠቅላላውን ፡ ክፍል ፡ ችግሮች ፡ የሚመረምር ፡ ሲሆን ፡ አንድ ፡ ውጤት ፡ ያላገኘ ፡ ወንጀል ፡ ተፈጸሚል ፡ ወይስ ፡ አልተፈጸመም ፡ የሚለውን ፡ ጠቅላላ ፡ ጥያቄ ፡ ለመመለስ ፡ ይረዳል ።

በዚህ ፡ ጊዜ ፡ ባንባቢ ፡ አዕምሮ ፡ የሚመጣው ፡ ጥያቄ ፡ የፍርድ ፡ ሐረግ ፡ የሚነደፈው፡ እንዴት ፡ ነው ፡ የሚል ፡ ይሆናል ። በሚስተር ፡ ሌዎስ ፡ በሚስተር ፡ ሆራጊንና ፡ በሚስተር ፡ ጌን ፡ አነጋገር ፡ የፍርድ ፡ ሐረግ ፡ መንደፍ ፡ "በትክክለኛ ፡ አስተሳሰብ ፡ ዘዴ ፡ በኩል ፡ ከፍተኛ ፡ ዋጋ ፡ ያለው ፡ ልምምድ ፡ ይሰጣል ። ይህም ፡ የሚሆንበት ፡ ነዳፊው ፡ አግባብ ፡ ያለውን ፡ ድንጋጌ ፡ ለማቅረብ ፡ ሲል ፡ የውሳኔ ፡ አሰጣጡን ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ በሚገልጽበት ፡ ጊዜ ፡ በጣም ፡ አጥልቆ ፡ እንዲያስብ ፡ ስለሚያደርገው ፡ ነው ።"

ቅደም ፡ ተከተል ፡ ያለው ፡ አቀማመጥ ፡ ለፍርዱ ፡ ሐረግ ፡ በጣም ፡ አስፈላጊ ፡ ነው ፡ ይሁን ፡ እንጂ ፡ ይህ ፡ (ለሕግ ፡ ዐዋቂ) በቂ ፡ አይደለም ፡ ሌላም ፡ በስሜት ፡ የሚ

፩/ ስለማስወረድ ፡

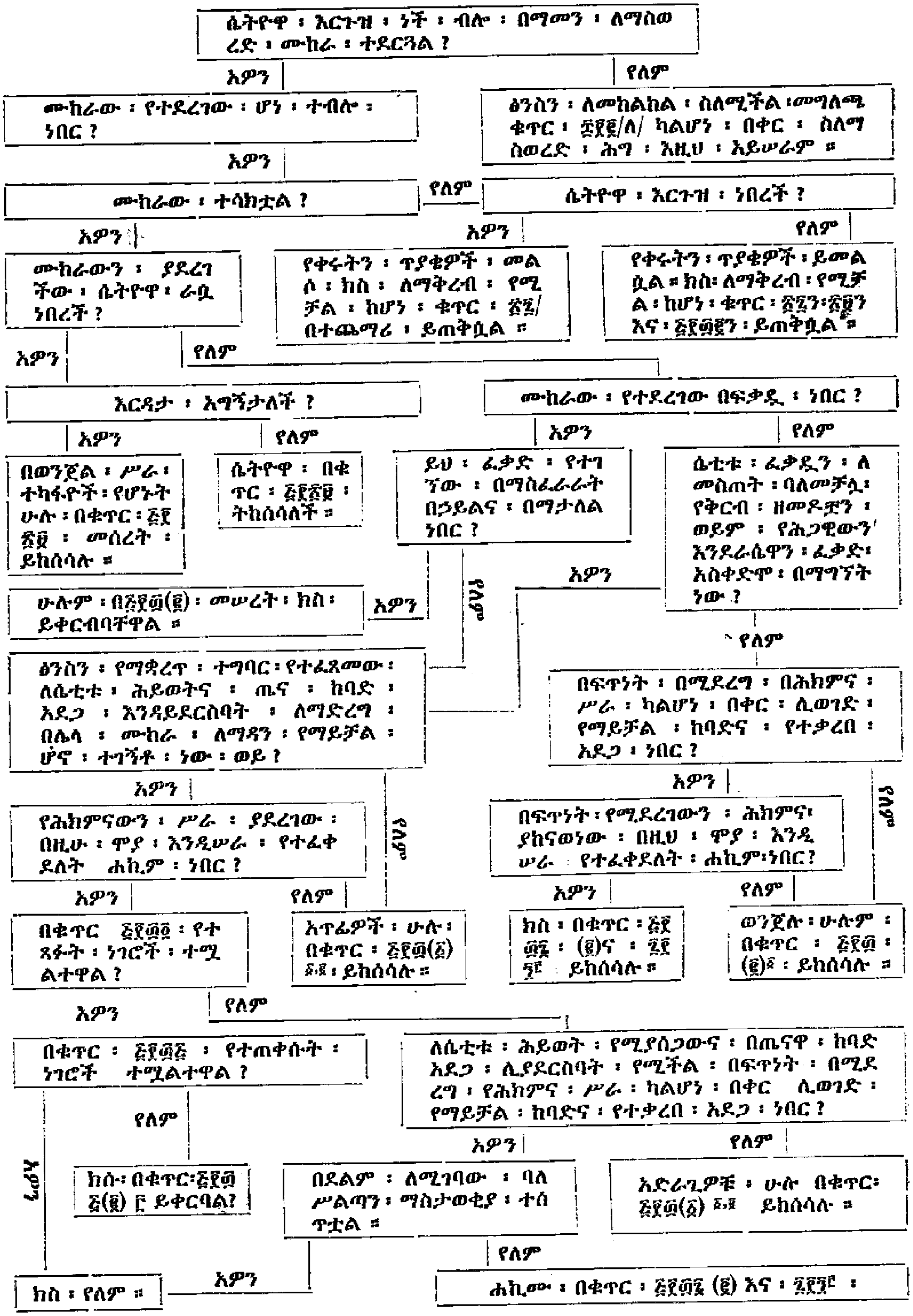

፩/ ቅጣትን ፡ ስለሚያቃልሉና ፡ ስለሚያከብዱ ፡ ሁኔታዎች ፡ የሚከተለውን ፡ ገጽ ፡ ይመለከቷል ።
፪/ እዚህ ፡ ላይ ፡ ሴቲቱ ጥፋተኛ ፡ መሆንዋ የተረጋገጠ አይደለም ።
፫/ በተደጋገመ ፡ ጥፋት ፡ ጊዜ ፡ ቁጥር ፡ ፩፻፹፪ን ፡ መጥቀስ ፡ ይቻላል ።

ታወቅ ፡ ነገር ፡ አለበት ። ስለማስወረድ ፡ የተዘጋጀውን ፡ የፍርድ ፡ ሐረግ ፡ ፳ን ፡ ስና ዘጋጅ ፡ በሕዝብ ፡ ምርጫ ፡ መሰብሰቢያ ፡ ቦታ ፡ የተደረገ ፡ የማስወረድ ፡ ወንጀልን ፡ ማሳየት ፡ ያስፈልጋል ፡ ብለን ፡ ገምተን ፡ ይሆናል ። ወይም ፡ የማስወረድ ፡ ወንጀሉ ፡ በካርቱም ፡ ስለተፈጸመ ፡ ልብ ፡ ወለድ ፡ ጉዳይ ፡ የፍርድ ፡ ሐረግ ፡ ማዘጋጀት ፡ አስፈ ልጐን ፡ ይሆናል — — — ወዘተ ። ነገር ፡ ግን ፡ እነዚህ ፡ ሁኔታዎች ፡ ዘወትር ፡ ከሚ ደረጉት ፡ ነገሮች ፡ በጣም ፡ የተለዩ ፡ በመሆናቸው ፡ በጣም ፡ የተለመዱ ፡ ሁኔታዎ ችን ፡ ብቻ ፡ ተመልክተናል ። የማናቸውም ፡ የፍርድ ፡ ሐረግ ፡ መጠን ፡ የተወ፡

ሐረግ ፡ ፳

ቀ ፩/ ስለማስወረድ ፡ የተደነገገውን ፡ ሕግ ፡ ስለተላለፉ ፡ ሰዎች ፡ ቅጣት ፡ አሰጣጥ ።

ሀ/ የቅጣት ፡ ማቃለያ ፡ ምክንያቶች ፡

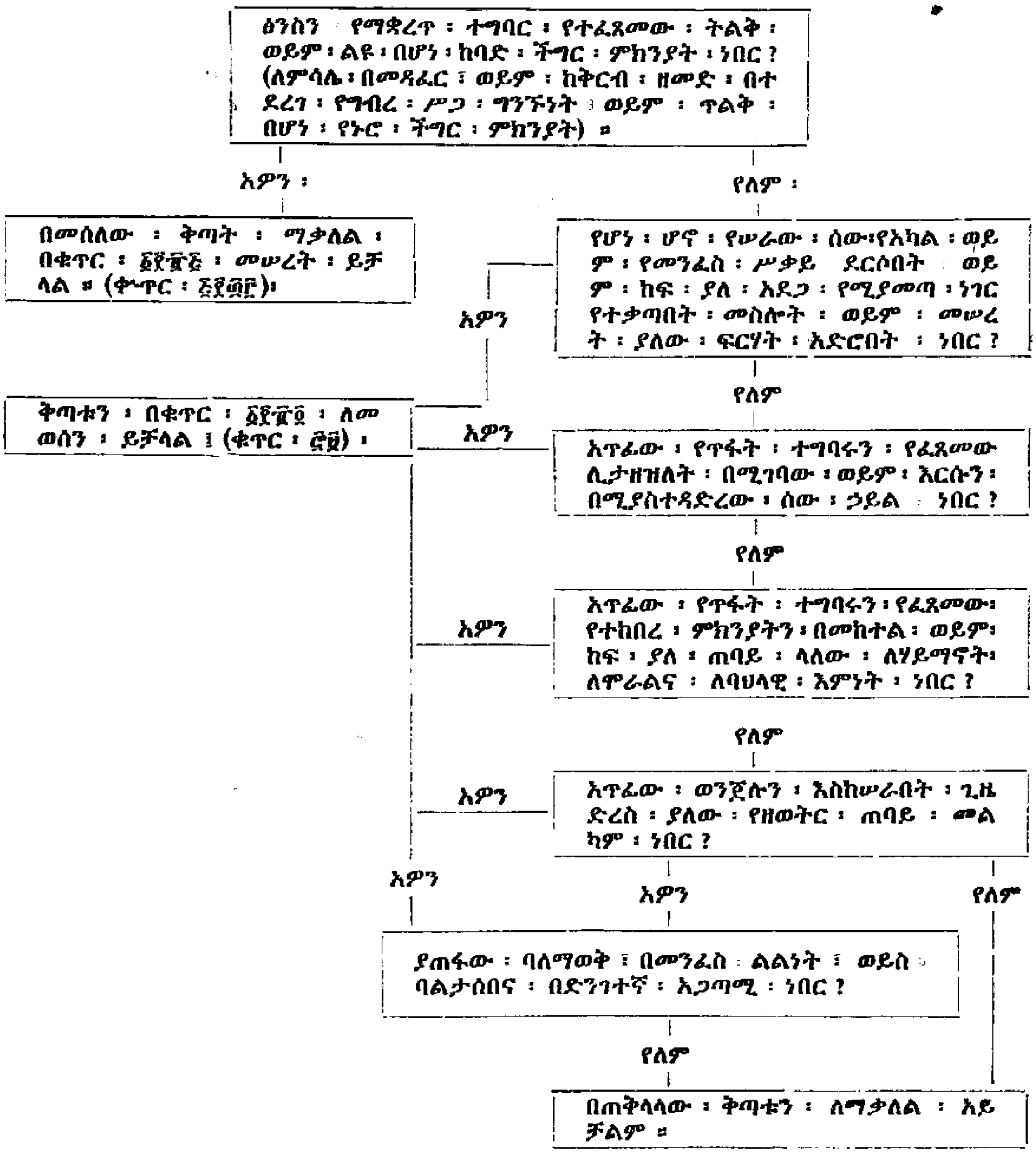

ስነ ፡ መሆን ፡ አለበት ። የፍርድ ፡ ሐረግን ፡ መንደፍ ፡ የኪነ ፡ ጥበብ ፡ እና ፡ የሳይንስ ፡ (ስነ ፡ ፍጥረት)፡ዕውቀት ፡ ሞያ ፡ ነው ። በባህረ—አሳብ ፡ (በቲዮሪ) ፡ በኩል ፡ ለወንጀለኛ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ በጠቅላላው ፡ እና ፡ ለሥነ ፡ ሥርዓቱም ፡ ጭምር ፡ አንድ ፡ የፍርድ ፡ ሐረግ ፡ ለማሰናዳት ፣ ይህም ፡ የፍርድ ፡ ሐረግ ፡ ጥፋት ፡ መሠራቱን ፡ እና ፡ የተሠራ ውም ፡ ወንጀል ፡ ምን ፡ ዓይነት ፡ እንደሆነ ፣ ክሱ ፡ በምን ፡ ሊቀርብ ፡ እንደሚችል ፣ የጉዳይ ፡ መስማት ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ እንዴት ፡ መካሄድ ፡ እንዳለበት ፣ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ቅጣቱን ፡ በምን ፡ ዓይነት ፡ መንገድ ፡ ሊወስን ፡ እንደሚችል ፡ እና ፡ የመጨረሻውን ፡ ውሳኔ ፡ በሚሰጥበት ፡ ጊዜ ፡ የሚመራባቸውን ፡ ነገሮች ፡ እንዲያሳይ ፡ ለማድረግ ፡ የማ ይቻልበት ፡ ምክንያት ፡ የለም ። ይህ ፡ ሁሉ ፡ ቢጨመር ፡ ኖሮ ፡ የፍርድ ፡ ሐረጉ ፡ በጣ ም ፡ የተወሳሰበ ፡ ስለሚሆን ፡ ማንም ፡ ሰው ፡ ሊጠቀምበት ፡ አይፈልግም ፡ ነበር ። የፍ ርድ ፡ ሐረጉ ፡ በሚነደፍበት ፡ ጊዜ ፡ የመግለጫና ፡ የቅደም ፡ ተከተል ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት፡ የሚያስፈልገው ፡ ስለዚህ ፡ ነው ።

ከዚህ ፡ በላይ ፡ በተሰጡት ፡ ማስረጃዎች ፡ መሠረት ፡ የፍርድ ፡ ሐረግ ፡ ተግባር ፡ ግልጽ ፡ ሆኖ ፡ መታየት ፡ አለበት ። አሁን ፡ የፍርድ ፡ ሐረግ ፡ ማድረግ ፡ የማይችለው ፡ ምን ፡ እንደሆነ ፡ አንድ ፡ ማስጠንቀቂያ ፡ መስጠት ፡ አስፈላጊ ፡ ነው ። የፍርድ ፡ ሐረጉ፡

ለ/ ቅጣትን ፡ ስለሚያከብዱ ፡ ምክንያቶች ፡

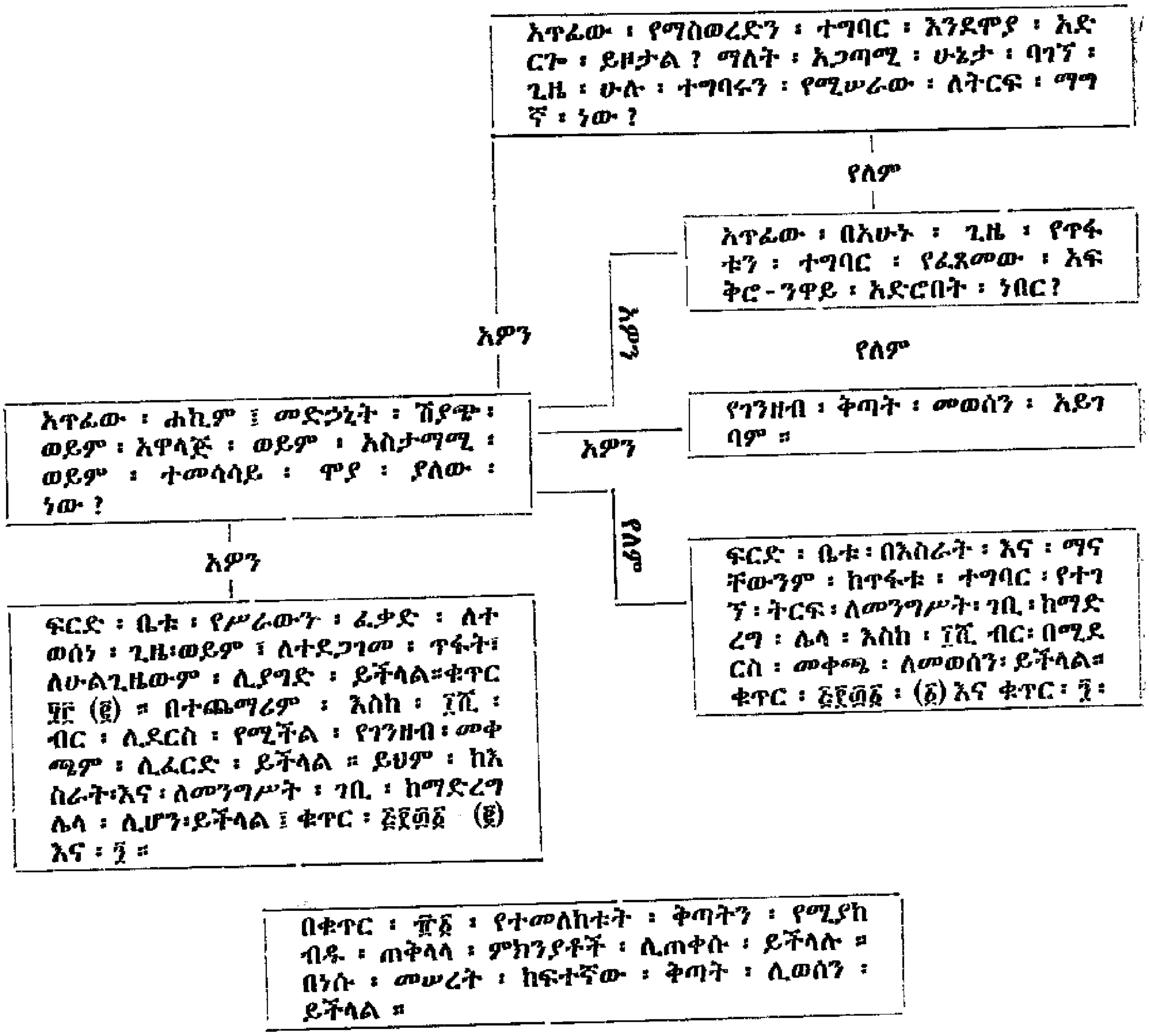

ሐረግ ፡ ፮ ፡ የሕግ ፡ መጣስ ፡ ሥራ ፡ አፈጻጸም ፡ ደረጃ ፡ (ቁጥር ፡ ፳፯—፴፭) ፡

ተጠርጣሪው ፡ የሚከሰሰው ፡ ሆን ፡ ብሎ ፡ በዕውቀት ፡ በተሠራ ፡ ጥፋት ፡ ነው?

አዎን

ጥፋቱ ፡ በደንብ ፡ ተላላፊ ፡ መቅጫ - ሕግ ፡ ውስጥ ፡ የተመለከተ ፡ ነው ?

አዎን

የደንብ ፡ መተላለፍ ፡ ጥፋቶች ፡ የሚያስቀጡት ፡ ሙሉ ፡ በሙሉ ፡ ሲፈጸሙ ፡ ነው ፤ ቁጥር ፡ ፯፻፺፯ ፡

የለም

በቸልተኝነት ፡ የሚደረግ ፡ ጥፋት ፡ የሚያስቀጣው ፡ የወንጀሉ ፡ ተግባር ፡ ሙሉ ፡ በሙሉ ፡ የተፈጸመ ፡ እንደሆን ፡ ነው ፡ ማለት ፡ የተከለከለው ፡ ተግባር ባጥፊው ፡ ምክንያት ፡ ውጤት ያገኘ ፡ ሲሆን ፡ ነው። ቁጥር ፡ ፳፯ ።

የለም

ተጠርጣሪው ፡ ጥፋቱን ፡ ለመፈጸም ፡ ሀሣብ ፡ ነበረው?

አዎን

ተጠርጣሪው ፡ በመሥራት ፡ ወይም ፡ ሆን ፡ ብሎ ፡ ሳይሠራ ፡ በመቅረት ፡ ለጥፋቱ ፡ ተግባር ፡ እንዲረዳው ፡ አንድ ፡ ነገር ፡ አድርጓል ?

የለም

ተጠርጣሪው ፡ አጥፊ ፡ ነው ፡ ሊባል ፡ አይችልም ።

አዎን | የለም

ይህ ፡ ሥራ ፡ በማያጠራጥር ፡ ሁኔታ ፡ በቀጥታ ፡ ወንጀሉን ፡ ለመፈጸም ፡ ወደ ፡ ታሰበበት ፡ ግብ ፡ ለመድረስ ፡ የተሠራ ፡ ነበር ?

አዎን

ተከሳሹ ፡ በአእምሮ ፡ ልልነት ፡ ወይም ፡ በአምልኮ ፡ ምክንያት ፡ ምንም ፡ ቢሆን ፡ ወንጀሉን ፡ ለመፈጸም ፡ በማያስችል ፡ ነገሮች ፡ ተጠቅሟል ? (ለምሳሌ ፡ ጥንቆላ ፡)

አዎን

ተከሳሹ ፡ ሊቀጣ ፡ አይችልም ፡ ቁጥር ፡ ፴፱ ፤ ሁለተኛው ፡ ፓራግራፍ ፡

የለም

የሕግ ፡ መጣስን ፡ ተግባር ፡ ለማሰናዳት ፡ ወይም ፡ ለማድረግ ፡ እንዲቻል ፡ ማቀድ ፡ የሚያስቀጡት ፡ የሕግ ፡ ተላላፊ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ልዩ ፡ ክፍል ፡ በተለይ ፡ ያስቀጣል ፡ ሲል ፡ ነው ። ለምሳሌ ፡ ቁጥሮች ፡ ፪፻፷፱ ፡ ፪፻፸፪ ፡ ፪፻፹፫ ፡ እና ፡ ቁጥር ፡ ፳፯ ።

የለም

ተከሳሹ ፡ የወንጀል ፡ ተግባሩን ፡ ባቆመበት ፡ ጊዜ ፡ ሥራውን ፡ እስከ ፡ መጨረሻ ፡ ማለት ፡ ምንም ፡ ማድረግ ፡ እስካለቀ ፡ ድረስ ፡ ተከታትሎ ፡ ነበር ?

የለም

ተግባሩንም ፡ ያቆመው ፡ በራሱ ፡ ፈቃድ ፡ እና ፡ በውጪ ፡ አካባቢ ፡ ሁኔታ ፡ ወይም ፡ ባለሥልጣን ፡ ሳያቋርጡት ፡ ነበር ?

አዎን

የወንጀል ፡ ሥራውን ፡ የተወው ፡ በሐቀኝነት ፡ ወ/ከፍ ባለ ፡ የሕሊና ፡ ስሜት ፡ ነው?

አዎን

ስለመተው ፡ በቁጥር ፡ ፳፰ (፩) ፡ በተጠቀሰው ፡ መሠረት ፡ ቅጣት ፡ አይሠጥም ።

የለም

ቁጥር ፡ ፳፰ ፡ (፩) ፡ ስለመተው ፤ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ በሕግ ፡ በተፈቀደው ፡ መሠረት ፡ ወይም ፡ እንደነገሩ ፡ ሁኔታ ፡ እንደመሰለው ፡ ቅጣቱን ፡ በቁጥር ፡ ፻፹፬ ፡ መሠረት ፡ ሊያቃልለለት ፡ ይችላል፡ ቁጥር ፡ ፻፹፭ ፡ ይፈቅድለታል ።

የለም

ተከሳሹ ፡ ወንጀል ፡ ምንም ፡ ቢሆን ፡ ሊፈጽም ፡ በማይችልበት ፡ መሣሪያ ፡ ተጠቅሟል ፡ ወይስ ፡ የሞከረው ፡ ምንም ፡ ቢሆን ፡ ሊፈጸምበት ፡ በማይቻል ፡ ነገር ፡ ላይ ፡ ነው ?

አዎን

ቁጥር ፡ ፴፱ ሊፈጸም ፡ የማይችል ፡ ወንጀል ፡ የሚለው ፡ ሊጠቀስ ፡ ይቻላል ፡ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ቅጣቱን ፡ በቁጥር ፡ ፩፻፹፭ ሊያሻሽልለት ፡ ይችላል ።

የለም

ስለመሞከር ፡ ቁጥር ፡ ፳፯ ፡ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ቅጣቱን ፡ በቁጥር ፡ ፩፻፹፬ ፡ ሊያቃልል ፡ ይችላል ።

አዎን (ከ"ተከሳሹ ፡ ሊቀጣ ፡ አይችልም" በታች)

ተከሳሹ ፡ በተጠቀመበት ፡ መሣሪያ ፡ (ለምሳሌ ፡ ያልጐረሰ ፡ ጠመንጃ) ፡ ወይም ፡ መብት ፡ ነገር ፡ እንደዛፍ ፡ ግንድ ፡ ያለ ፡ ነገር ፡ በመሆኑ ፡ ምክንያት ፡ ጥፋቱ ፡ (ለምሳሌ ፡ የመግደል ፡ ወንጀል) ፡ ምንም ፡ ቢሆን ፡ ሊፈጸም ፡ የማይቻል ፡ ነበር ?

አዎን

ቁጥር ፡ ፴፱ ፡ ሊፈጸም ፡ የማይቻል ፡ ወንጀል ፤ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ከፈለገ ፡ በቁጥር ፡ ፩፻፹፭ ፡ መሠረት ፡ ቅጣቱን ሊያቃልል ፡ ይችላል ።

የለም

አጥፊው ፡ በተከሰሰበት ፡ ወንጀል ፡ ለማስቀጣት ፡ ውጤቱ ፡ መገኘት ፡ የሚያስፈልገው ፡ ነው ?

አዎን

የወንጀሉ ፡ ሥራ ፡ ውጤት ፡ አግኝቷል?

አዎን

ውጤት ፡ ያገኘውም ፡ በአጥፊው ፡ ምክንያት ፡ ነበር?

አዎን

ሙሉ ፡ በሙሉ ፡ በተፈጸመው ፡ ወንጀል ፡ ሊከሰስ ፡ ይችላል።

የለም

የለም

ተከሳሹ ፡ በራሱ ፡ ፈቃድ ፡ በመነሳሳት ፡ የወንጀሉ ፡ ተግባር ፡ ውጤት ፡ እንዳይደርስ ፡ ዕርዳታ ፡ አድርጓልን ?

የለም

ስለመሞከር ፡ ቁጥር ፡ ፳፯ ፡ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ቅጣቱን ፡ በቁጥር ፡ ፩፻፹፬ ፡ ሊያቃልል ፡ ይችላል ።

አዎን

ስለመጸጸት ፡ የተሰጠው ፡ ቁጥር ፡ ፳፰ (፪) ፡ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ በቁጥር ፡ ፩፻፹፭ ፡ መሠረት ፡ ቅጣቱን ሊያሻሽል ፡ ይችላል

የለም

ወንጀሉን ፡ ሙሉ ፡ በሙሉ ፡ በመፈጸም ፡ ሊከሰስ ፡ ይገባል ።

ከሕግ ፡ ዐዋቂው ፡ ተግባር ፡ ውስጥ ፡ በዘልማድ ፡ የሚሰራው ፡ ክፍል ፡ እንጂ ፡ የጠለቀ አስተሳሰብ ፡ የሚጠይቀውን ፡ ክፍል ፡ ለመፈጸም ፡ አይችልም ። የፍርድ ፡ ሐረጉ ፡ የሚ ጠቅመው ፡ በተገልጋዩ ፡ መመለስ ፡ ስለሚገባቸው ፡ ጥያቄዎች ፡ ትርጉም ፡ ማንኛ ውም ፡ ዓይነት ፡ ክርክር ፡ ያልተነሣ ፡ እንደ ፡ ሆነ ፡ ብቻ ፡ ነው ። ለምሳሌ ፡ ከቁጥር ፡ ፲፱፳ ፡ እስከ ፡ ፲፱፲፫ ፡ ስለተመለከቱት ፡ መልካም ፡ በሆነው ፡ ጠባይ ፡ ላይ ፡ ስለሚሰሩ ፡ ወንጀሎች ፡ የፍርድ ፡ ሐረግ ፡ ለመንደፍ ፡ ይቻላል ። በልዩ ፡ ልዩ ፡ የሐረጉ ፡ ክፍሎ ችም ፡ ተግባሩ ፡ "የፍርድ ፡ ነገር" ነው ፡ ወይስ ፡ "የጥበብ ፡ የድርሰት ፡ የጠራ ፡ ጠባይ" ያለው ፡ ሥራ ፡ ነው ፡ የሚሉ ፡ ጥያቄዎች ፡ ይነሣሉ ። ማንኛውም ፡ የፍርድ ፡ ሐረግ ፡ ወይም ፡ በዘልማድ ፡ እንዲሠራበት ፡ የተዘጋጀ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ከዚህ ፡ በላይ ፡ የተመ ለከቱትን ፡ ጥያቄዎች ፡ በጣም ፡ ግልጽ ፡ የሆኑ ፡ ጉዳዮች ፡ በቀረቡበት ፡ ጊዜ ፡ ካልሆነ ፡ በቀር ፡ ሊመልስ ፡ አይችልም ። ተገልጋዩ ፡ አንድ ፡ በግልጽ ፡ የሰው ፡ አካል ፡ ክፍሎች ፡ የተመለከቱበት ፡ የሕክምና ፡ ትምህርት ፡ መማሪያ ፡ መጽሐፍ ፡ የኀፍረት ፡ ነገር ፡ አለ መሆኑንና ፡ አንድ ፡ የግብረ ፡ ሥጋን ፡ ጉዳይ ፡ አጸያፊ ፡ አኳኋን ፡ የሚገልጽ ፡ ጽሑፍ ፡ የኀፍረት ፡ ነገር ፡ መሆኑን ፡ ሊወስን ፡ ይችላል ። ስለ ፡ ሌዲ ፡ ቻተርሊ የተደረሰ ውን ፡ ልብ—ወለድ ፡ መጽሐፍ ፡ የሚመስል ፡ ጉዳይ ፡ ከአጋጠማቸው ፡ ፍርድ ፡ ቤቶ ች ፡ አግባብ ፡ በአላቸው ፡ የውጪ ፡ ደንቦችና ፡ ፖሊሲን ፡ በሚመለከት የሕግ ፡ አተ ናተን ፡ ዘዴ ፡ እየተመሩ ፡ ሕጋዊ ፡ ክርክር ማፍለቅ ፡ አለባቸው ። የፍርድ ሐረግ ፡ የሚሠራው ፡ የዕለታዊውንና ፡ አሰልቺውን የሕግ ፡ ዐዋቂ ተግባር ፡ ብቻ ፡ ነው ።

ሆኖም ፡ አጥጋቢ ፡ የሕግ ፡ አስተዳደር ፡ ይህ ፡ አሰልቺ ፡ የሆነው ፡ የሕግ ፡ ዐዋቂ ፡ ተግባር ፡ ክፍል ፡ በደንብ ፡ እንዲከናወን ፡ ይጠይቃል ። ጭብጦቹ ፡ በትክክልና ፡ በፍ ጥነት ፡ ተለይተው መታወቅ ፡ አለባቸው ። ይህም ፡ ጠቃሚ ፡ መረጃዎችንና ፡ ክርክሮ ችን ፡ ፍሬያማ ፡ ሥራ ላይ ለማዋል ፡ ይጠቅማል ። ተገቢዎቹን ፡ የሕግ ፡ ቁጥሮች ፡ ፈልጎ ፡ ማግኘትና ፡ አግባባቸውንና ፡ ግንኙነታቸውን ፡ ማወቅ ፡ በጣም ፡ አስፈላጊ ፡ የሆነ ፡ የመጀመሪያ ፡ እርምጃ ፡ ነው ። እንደ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ባለ ፡ በትምህርት ፡ ቤት ፡ የሚ ሰጥ የሕግ ትምህርት ፡ ባልተስፋፋበት ፡ አገር ፤ ይህ ፡ የመጀመሪያው ፡ እርምጃ ፡ እንኳን ፡ በጣም ፡ አስቸጋሪና ፡ አድካሚ ፡ ሥራ ፡ ነው ። ከዚህ ፡ በላይ ፡ እንደተገለ ጸው ፡ ለዚህ ፡ ለመጀመሪያው እርምጃ ፡ አወሳሰድ ፡ ቀላል ፡ ዘዴ ፡ በማቅረብ ፡ የፍ ርድ ፡ ሐረጉ ፡ ሳይረዳ ፡ አይቀርም ።

የማስወረድን ፡ ወንጀል ፡ ከሕዝብ ፡ ምርጫ ፡ ወንጀል ለመለየት ፡ የሕግ ፡ ትም ሕርት አያስፈልግም ። ስለዚህ ፡ በጥሩ ሁኔታ ፡ የተዘጋጁ መሠረታውያን ፡ የፍ ርድ ፡ ሐረጐች ፡ ከተሰጡአቸው ፡ በአውራጃው የሚገኙት ፡ የሕግ ፡ ትምህርት ፡ የሌ ላቸው ፡ የሕግ ፡ አስተዳደር ፡ የሚመለከታቸው ባለሥልጣኖች ሥራቸውን ፡ በአ ጥጋቢ ፡ ሁኔታ ፡ ለማከናወን ፡ ይችላሉ ። በተጨማሪም ፡ የሕግ ፡ ትምህርት ፡ የአላ ቸው ፡ ሰዎች ፡ ከዕለት ፡ ወደዕለት ፡ በዘልማድ ፡ ከሚሠራው ፡ ተግባር ፡ ነጻ ፡ ሆነው ፡ አሳብ ፡ ማፍለቅን ፡ የሚጠይቀውን ፡ እና ፡ በይበልጥ ፡ አስፈላጊ ፡ የሆነውን ፡ ተግባር ፡ ለማከናወን ፡ ይችላሉ ።

Digitized from Best Copy Available

"DECISION TREES"

*by Peter L. Strauss and Michael R. Topping**

The object of this paper is to inform those concerned with the administration of justice in Ethiopia — particularly, criminal justice — about a new and simple procedure which may assist in procuring uniform interpretation and application of laws and regulations. The problem of uniform interpretation and application is particularly severe where, as in Ethiopia, new laws must be interpreted and applied by persons who have not yet had the opportunity of formal legal education. For these persons the discovery of the relevant code articles and the understanding of their interrelationships and application must be very difficult indeed. One possible result of this unfortunate state of affairs is that the codes will not be fully, effectively, or consistently applied throughout the Empire. If, on the other hand, administrators try to avoid this problem by assigning the Empire's comparatively few legally trained persons to such jobs as public prosecutor, woreda court judge, etc., then the result may be waste of legal resources. No one of these jobs is, in national perspective, of the very greatest importance; overall inefficiency of performance in them, on the other hand, can markedly reduce the quality of Ethiopian justice.

The most efficient use of Ethiopia's limited legal resources might be promoted by a scheme which enabled the central administration in Addis Ababa to send provincial centers of law enforcement programmed instruction, which would enable even persons who have not had formal legal training to proceed, step by step, through the solution of a legal problem to its proper conclusion. This paper is concerned with one such form of programmed instruction, which involves the construction of what have been designated variously as "algorithms," "flow charts," "logical trees," or "decision trees."** The last term, "decision tree," will be used here, since it best expresses the purpose of the procedure: to assist local administrators to reach uniform and correct decisions in applying national law. For reasons of convenience, this article will discuss "decision trees" only as they might apply in penal law. It will be apparent, however, that the procedure could as easily find application in any area of codified law.

If we take almost any article of the Penal Code, we shall observe that for it to be applicable, a number of conditions have to be satisfied. Let us take as an example, Article 589(1), which defines the principal offence of rape. Before that offence is constituted, there must be:

(a) an accused who has

(b) compelled

(c) a woman

---

* Formerly members of the Faculty of Law, Haile Sellassie I University.

** A clear and comprehensive account of the nature and uses of decision trees is to be found in B.N. Lewis, I.S. Horogin & C.P. Gane, *Flow Charts, Logical Trees and Algorithms*, London HMSO, 1967, to which the present writers are indebted.

(d) to submit to sexual intercourse
(e) outside wedlock by
either (f) violence
or (g) grave intimidation
or (h) after having rendered her unconscious
or (i) incapable of resistance.

Unless each of conditions (a), (b) (c) (d) and (e), and, at least, one of conditions (f), (g), (h) or (i) are satisfied in any given case, the offence of rape has not been committed.

A check list such as this, indicating the necessary pre-conditions for application, could be prepared for almost any code provision. In this form, however, it might not seem to serve any useful purpose. It appears to be little more than a cumbersome way of restating the article itself.

One of the contributions of the decision tree becomes apparent if the check list is put in question form:

1. (a) Did the suspect use violence on a person?
   (b) Did the suspect use grave intimidation on a person?
   (c) Did the suspect render a person unconscious?
   (d) Did the suspect render a person incapable of resistance?
2. Was that person a woman?
3. Did he thus compel that woman to submit to sexual intercourse?
4. Was that act of sexual intercourse between persons who were not then husband and wife?

and if a mandatory instruction is added:

The suspect may be convicted of rape only if the answer to each of questions 2, 3 and 4 and to at least one of questions 1(a), 1(b), 1(c) or 1(d) is "yes." The form serves to emphasize the separate elements which must be present to constitute the offence, by requiring the local administrator to answer relevant questions and instructing him to proceed only if certain answers to those questions are obtained. He is thus forced to analyze the evidence in the appropriate way, and taken, step by step, through a decision process which he might not have correctly understood by himself.

The decision tree itself embodies the same technique of breaking legal provisions down into their constituent elements, and then presenting each element in the form of a simple question. It goes further, and puts these questions in logical order and diagrammatic form. This has the advantage, as we shall see later in dealing with more complex "decision trees," of simplifying the mandatory instruction. For the user, it has the great advantage of being a visual as well as a verbal process, and of never requiring him to do more than answer "yes" or "no" to a simple question. The only constraint is that having answered one question, he must proceed to the question diagrammatically indicated by that answer, and so on to a stated result, which he must accept as correct. The procdeure automatically directs him to the appropriate questions and the correct outcome. In the words of Messrs. Lewis, Horogin and Gane the user "is like a computer working through a program. In both cases the process is automatic, and provided there are no ambiguities of instruction, a successful outcome is guaranteed."

The simplest way of explaining the nature and use of decision trees is by examples. Let us therefore, first of all try to put the requirements for the commission of the offence of rape, as defined by Article Penal Code 589, in "decision tree "form.

Fig. 1

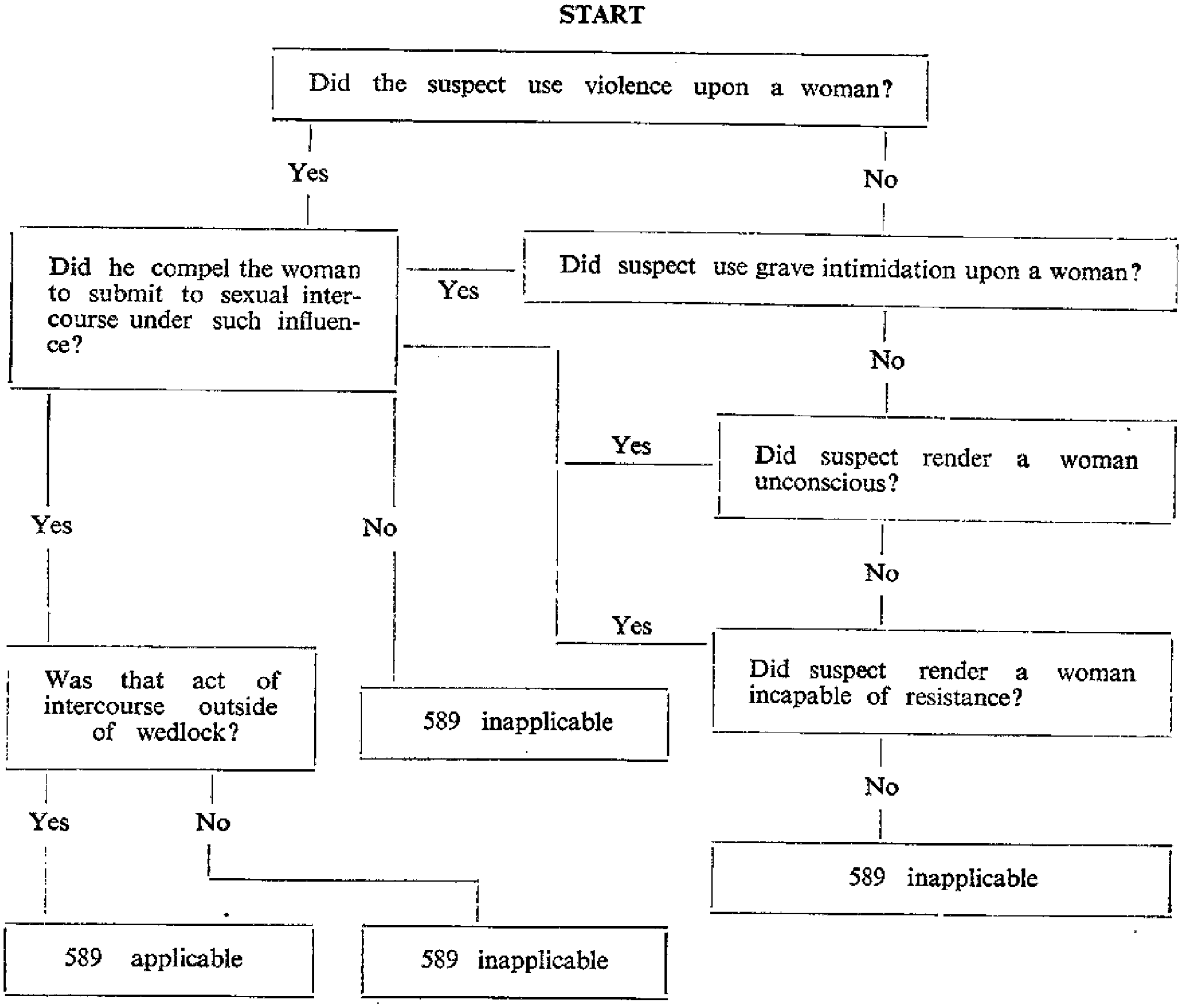

This diagram is, it is hoped, self-explanatory. Like the words of Article 589 themselves, it serves to define the offence of rape by setting forth the pre-requisites of the offence. By stating these pre-requisites separately, and in question form, it performs the significant added function of predigesting the article —stressing what is important and forcing the administrator's attention, in logical order, to the conclusions he must reach in order to justify conviction. The administrator is no longer completely free to overlook or to misunderstand one of the constituent elements of the offence.

The diagram assumes, however, that the administrator has already decided, by some other means, that "rape" is in fact the crime he is interested in. An additional, and greater, use of decision trees is to assist in the making of this kind of decision: to help the administrator decide which of several provisions before him is relevant to a case at hand. Decision trees which perform this finding function have been called "homing decision trees." A very simple example of such a tree, one step more complex than our tree for Article 589(1), can be constructed with reference to the crime of bigamy. This is a crime which can be committed in either one of two fact situations. Under Article 616(1), bigamy is committed by the already married person who intentionally contracts another marriage before dissolu-

tion of the first; under Article 616(2), bigamy is committed by an unmarried person who marries another whom he knows to be tied by the bond of an existing marriage.

The following decision tree would enable us to determine whether in any given case Article 616 is applicable, and, if it is, whether a charge should be preferred under Article 616(1) or Art. 616(2).

Fig. 2

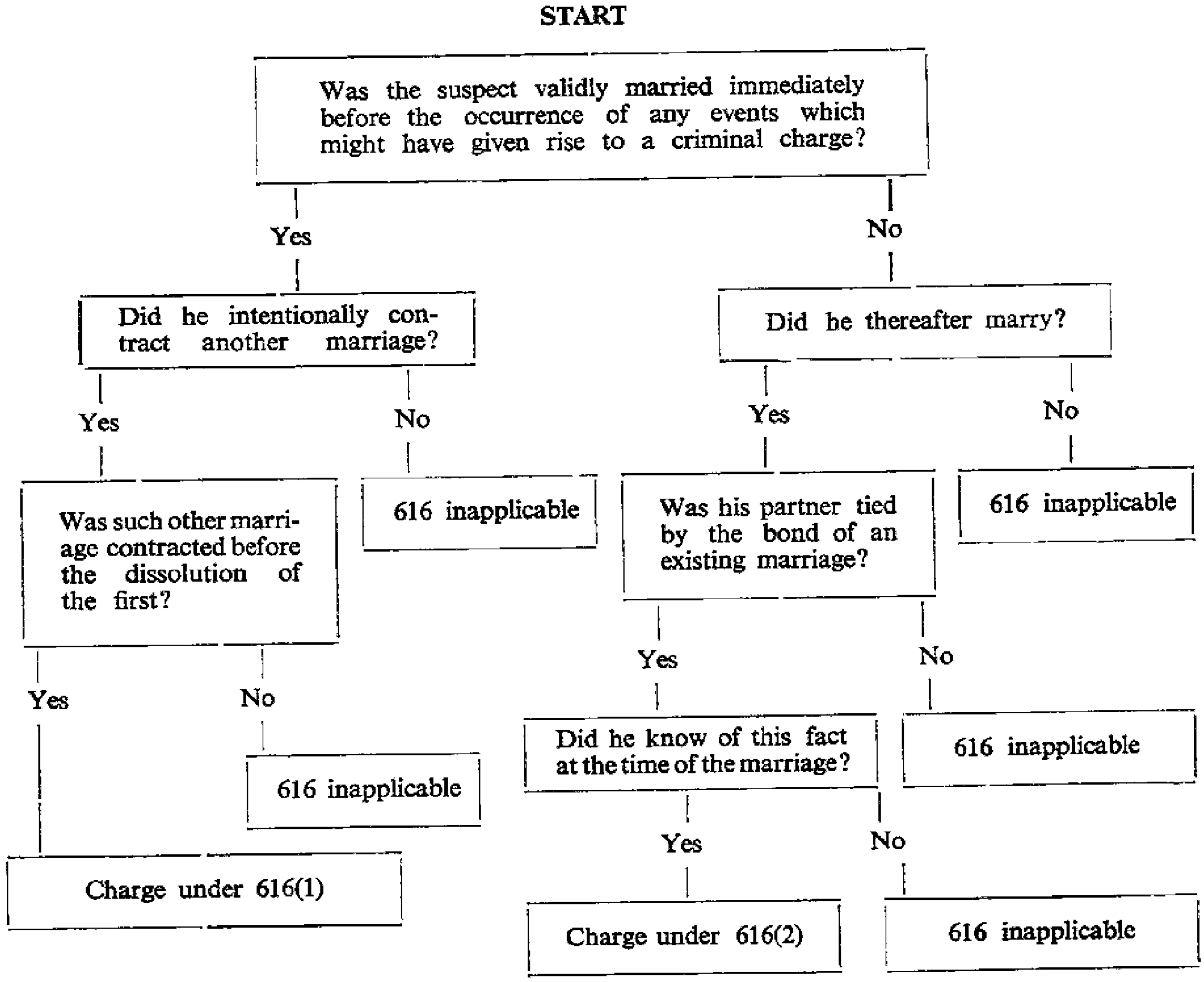

This, again, is a very simple model, but it does help us to see how a properly constructed decision tree can be utilized to select the appropriate code provision.

In the two simple decision trees produced above, no effort has been made to show the relationships which every Special Part article has to articles of the General Part. In consequence, the mere use of these decision trees would not (any more than simple reference to Article 589 or Article 616) enable the user to decide upon the disposition of the case. For example, the accused might plead a mistake of fact, (Article 76) — in a rape case, that he thought the woman was his wife; in a bigamy case, that he believed a previous marriage was no longer valid. Questions of attempt, guilt, causality, responsibility, and the like may often arise in ways which would not always be obvious to the untrained person faced with the neces-

Fig. 3

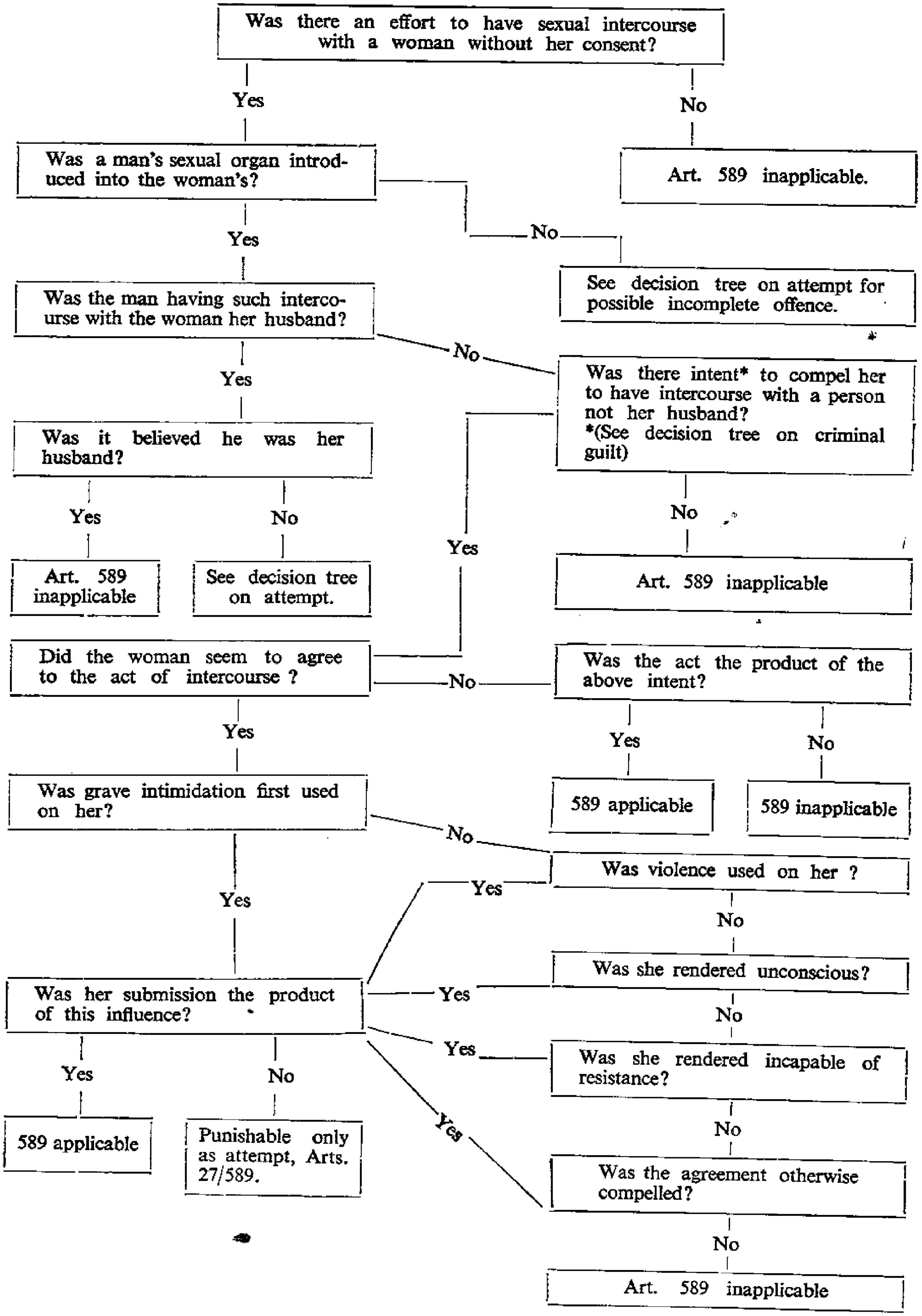

Was there an effort to have sexual intercourse with a woman without her consent?
Yes
No
Was a man's sexual organ introduced into the woman's?
Art. 589 inapplicable.
Yes
No
See decision tree on attempt for possible incomplete offence.
Was the man having such intercourse with the woman her husband?
No
Was there intent* to compel her to have intercourse with a person not her husband?
*(See decision tree on criminal guilt)
Yes
Was it believed he was her husband?
Yes
No
Yes
No
Art. 589 inapplicable
See decision tree on attempt.
Art. 589 inapplicable
Did the woman seem to agree to the act of intercourse ?
No
Was the act the product of the above intent?
Yes
Yes
No
589 applicable
589 inapplicable
Was grave intimidation first used on her?
No
Was violence used on her ?
Yes
Yes
No
Was she rendered unconscious?
Was her submission the product of this influence?
Yes
No
Yes
Was she rendered incapable of resistance?
Yes
No
Yes
No
589 applicable
Punishable only as attempt, Arts. 27/589.
Was the agreement otherwise compelled?
No
Art. 589 inapplicable

sity to understand or administer the codes. It would be inefficient to deal with these general questions, which could arise under almost any provision of the Special Part, in each decision tree that was constructed with respect to a particular offence; these questions may deserve separate, generalized trees of their own. But it may promote efficiency in applying the Code to indicate in decision trees for specific offences how, at least, the most common of these general questions might arise. Thus, our decision tree on rape might be revised to accomplish this in the manner shown by Fig. 3 above.

We are now in a position to take more complex examples, which go farther towards showing the interrelationships of a group of legal provisions. Too much complexity in a single tree, however, might threaten to deprive the tree of its value as a simplifier of the law. Moreover, enough has been said about decision trees to realize that they may have several uses. The prosecutor will want to know how to coordinate provisions of the Special part to which he might refer in formulating his charge. He may also find it valuable to have reference to General Part provisions which could modify the charge or affect proof requirements at trial. He may not, on the other hand, be overly interested in possible defences, or in learning of the circumstances which could authorize a judge to increase or decrease a sentence. Thus, for his purposes, only some of the many interrelationships need be shown. Similarly, for the judge, less emphasis on possibilities for charge and more emphasis on possibilities for disposition may be appropriate. A separate, educational function may be served by decision trees which reveal the interrelationships of commonly used sections of the General Part.

The three decision trees which follow are intended as examples of each of these types. The first emphasizes the "homing tree" approach which may help prosecutors to find the appropriate charge among several interrelated provisions. It is principally based on the nine articles of Book V, Title I, Chapter 1, Section II of the Special Part, dealing with abortion. The second is derived from this tree, but stresses sentencing information. The third, dealing with General Part problems, might help answer the question whether an incomplete offence has been perpetrated.

The reader will by now have been led to an obvious question: how does one draft a decision-tree? There is – at any rate for the lawyer – no answer. To quote Messrs. Lewis, Horogin, and Gane once more, constructing a decision tree "is a valuable exercise in clear thinking. This is so because the compiler must penetrate an often dense and tortuous style in order to determine that which will exactly embody the rules governing the decision making process." A logical basis for a decision tree is of course essential, but it is not (for the lawyer) enough: a certain intuitive element is involved. In compiling our decision tree relating to abortion, we might have felt it necessary to cover the situation of an abortion procured during an election meeting: we might have felt it necessary to deal with the hypothesis that the abortion was performed in Khartoum .. and so forth. The situation seemed too remote from the normal and therefore a selective process was applied. The size of any particular tree must be limited. The drafting of decision trees is an art as well as a science. There is no reason, in theory, why we could not construct a tree which covered the whole area of penal law, including procedure, a tree which would tell us whether any, and if so, which offence or offences had been committed, what charge or charges should be preferred, how the subsequent trial proceedings should be conducted, what modes of disposition were open to the court in the event of a conviction, and by what considerations the court should be guided in its ultimate disposition. There are, however, no office walls large enough to

Fig. 4 ABORTION

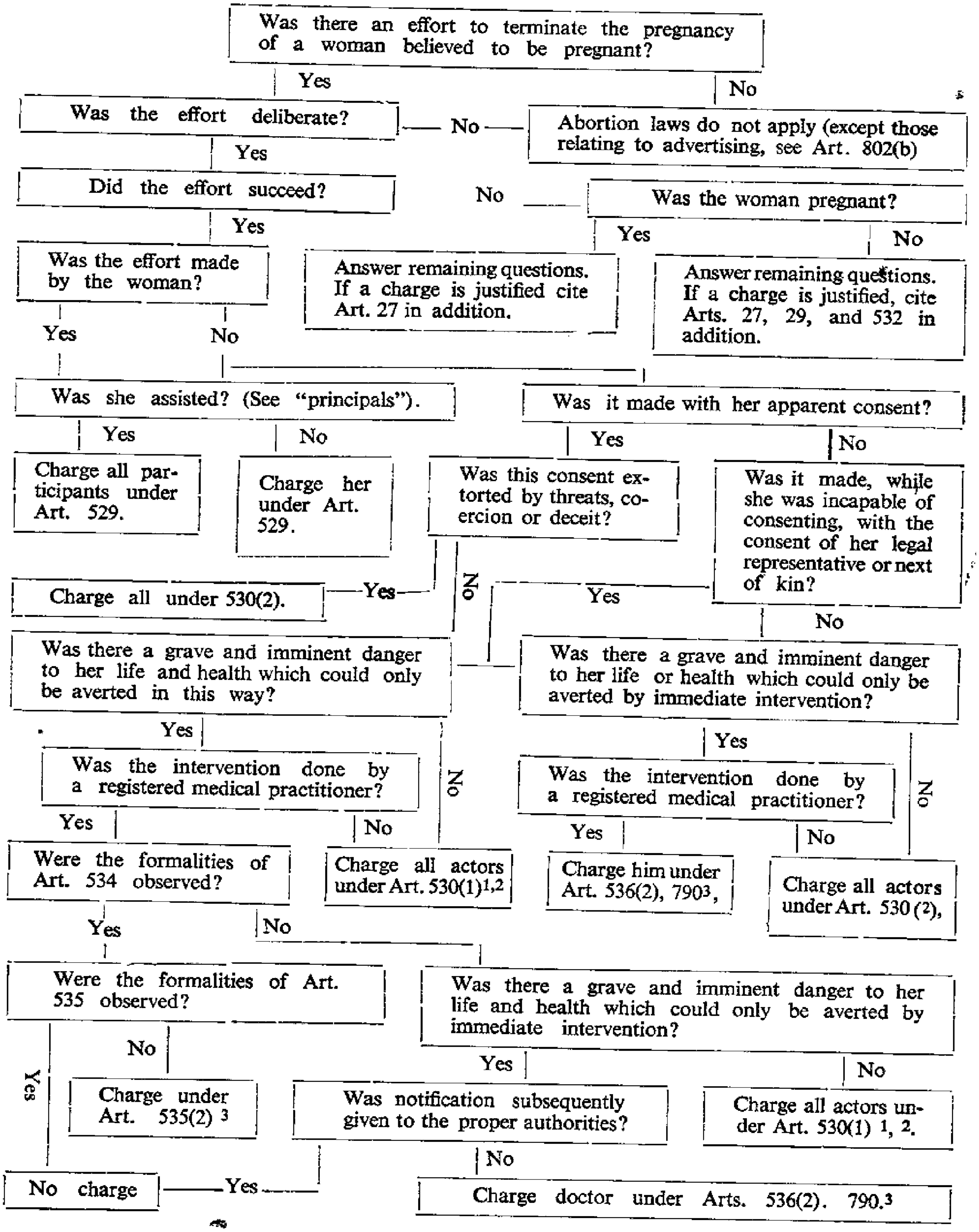

1. See next page for possibilities of aggravation and mitigation of penalty.
2. It is uncertain whether the woman is guilty of an offence.
3. In case of repeated offences, Art. 122 may also be cited.

ed in its ultimate disposition. There are, however, no office walls large enough to carry the necessary tree. Nor, if there were, would anyone wish to use such a complex instrument which would hardly simplify size limits the decision tree's effectiveness for the law. It is for this reason that there is an intuitive as well as a logical element involved in the construction of legal decision trees.

Fig. 5

II. Sentencing persons found to have violated abortion provisions

A. MITIGATION

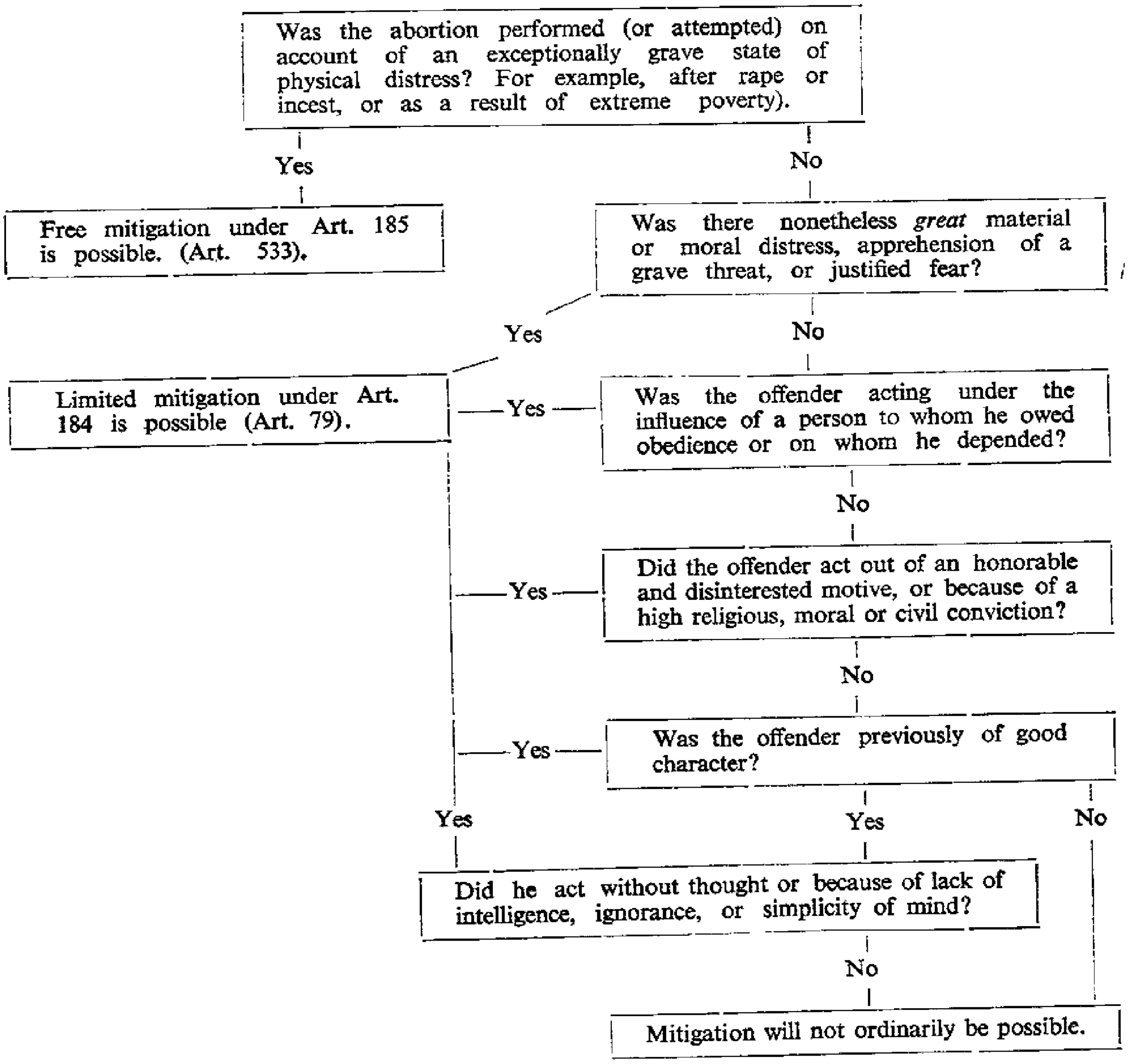

It should now be clear what the decision tree can do. An important *caveat* must be entered at this stage to indicate what a decision tree cannot do. It cannot perform the truly creative part of the lawyer's task, but only the mechanical, part. A decision tree is helpful where and only where no dispute arises as to the

meaning of the questions which the user has to answer. We could, for example, construct a decision tree for Penal Code Articles 608-613 relating to offences tending to corrupt public morals, and at various points our tree would ask the user whether an act was "obscene" or "purely artistic, literary or scientific in character." No decision tree, no mechanical process, can answer such a question, save in the clearest of cases. The user of the tree can properly decide that an authoritative and lavishly illustrated medical text book on anatomy is not obscene, and that some work of "hard-core" pornography is. But he can do nothing with D.H. Lawrence's controversial novel, Lady Chatterley's Lover. That is a matter for the courts, for genuinely creative legal argument in the light of external authority and policy analysis. The decision tree, in fact, does the boring part of the lawyer's job.

B. Aggravation

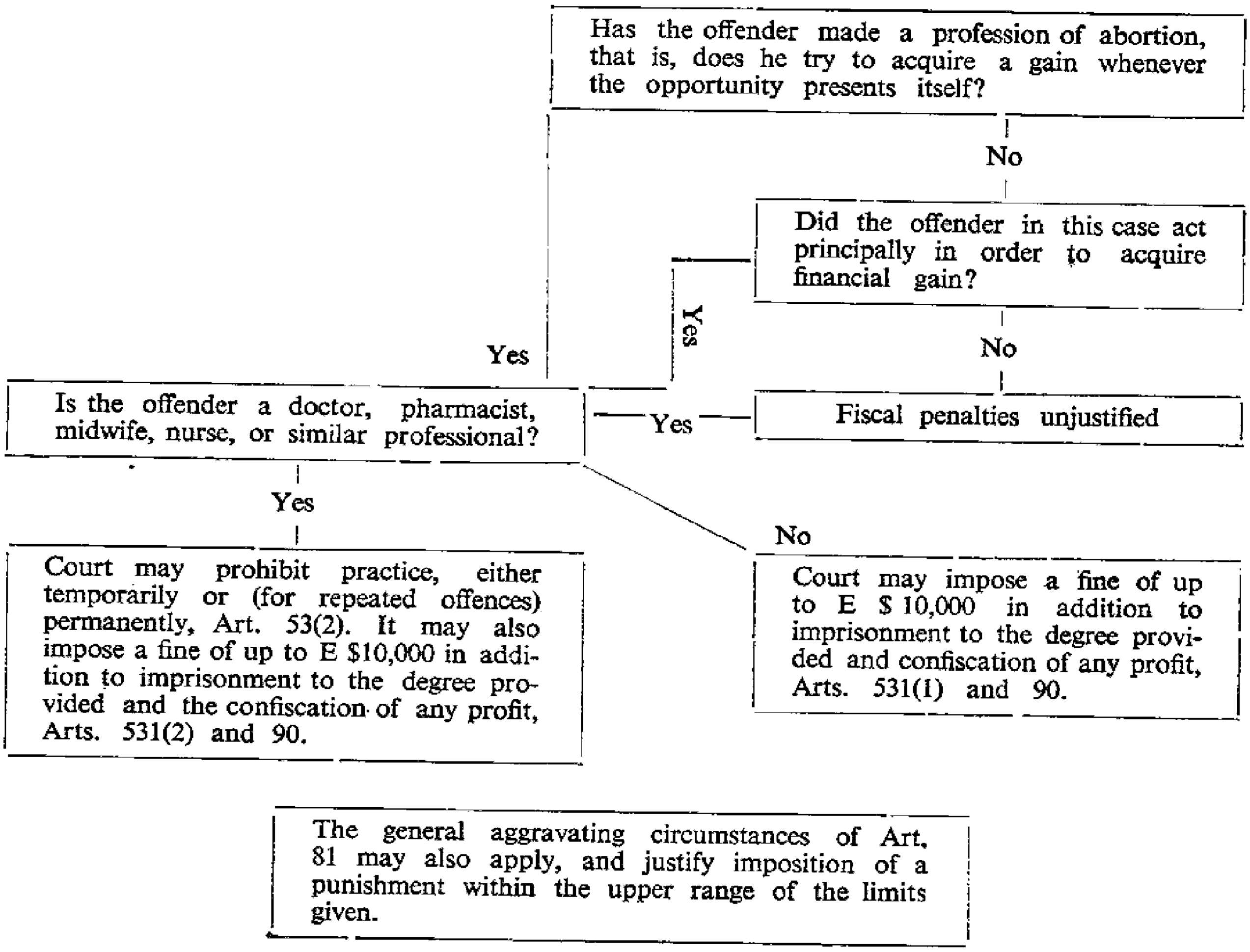

Efficient legal administration, however, requires that this boring part of the lawyer's job be well done. Issues must be swiftly and accurately identified, so that appropriate evidence and arguments can be marshalled for creative work. The discovery of relevant code articles, their relationship and application, is an essential first step. In a nation such as Ethiopia, where formal legal education is not yet widespread, even this first step must often be difficult indeed. As stated above, what the decision tree might do is to facilitate the taking of this important first

Fig. 6 DEGREES IN THE COMMISSION OF AN OFFENCE (Arts. 26-31)

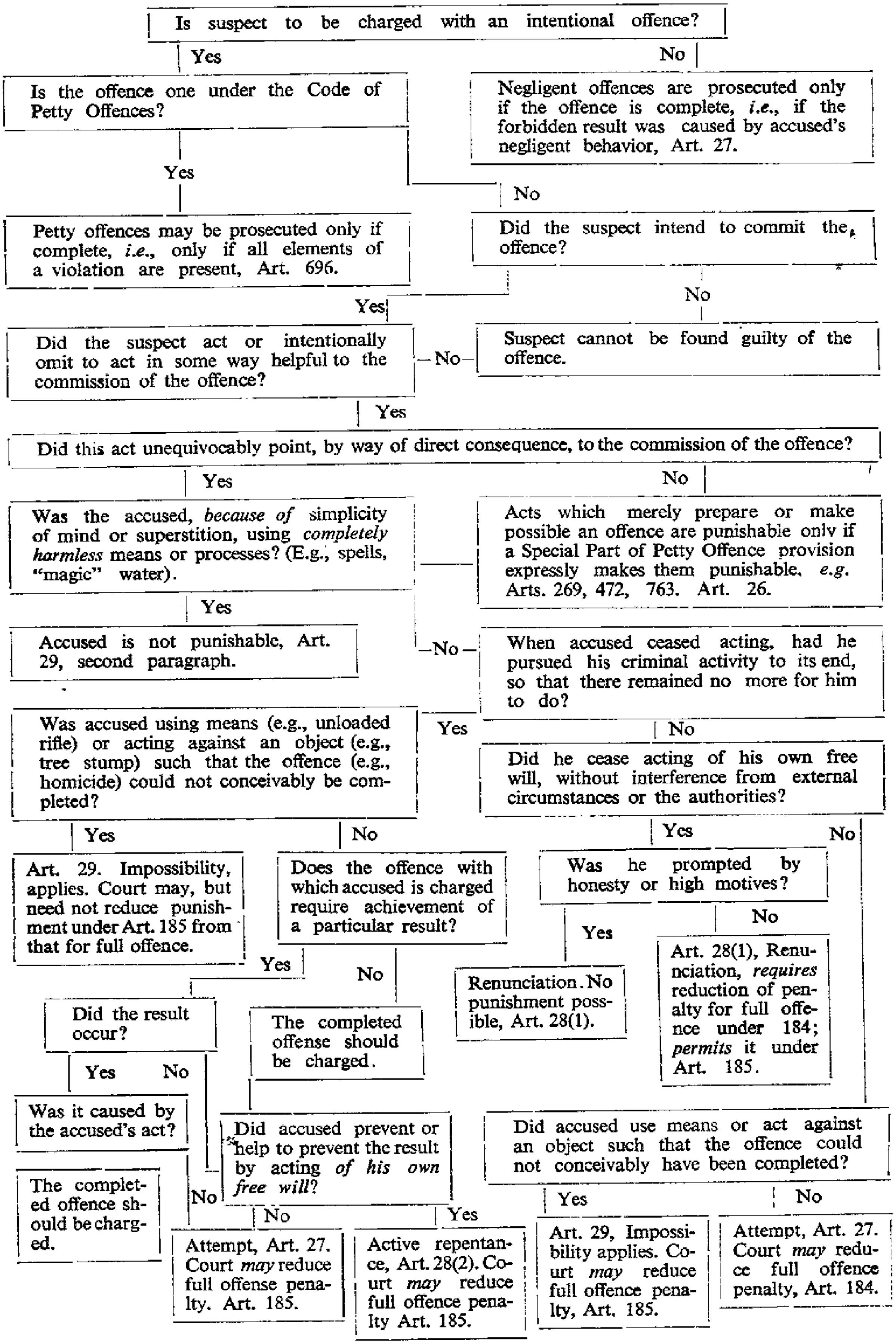

step. Presumably, it does not need a high-level legal education to know that one is dealing with abortion rather than with an electoral offence. Given, then, an appropriately drafted set of basic decision trees the efficiency of local law enforcement officers not possessing a legal education would be greatly enhanced, and at the same time those who did possess a formal legal education would be released from the mere mechanics of law to finding the more creative and more important tasks for which their training has fitted them.

የመጽሐፍ ፡ ክለሳ ፤

ሎይድ ፤ የሕግ ፡ ፍልስፍና ፡ መግቢያ ፡

(ሁለተኛ ፡ እትም ፡ ስቴቨንስ ፡ ሎንደን ፡ ፲፱፻፷፭ ፡ ዓ፡ ም፡)

በአር ፡ ኤም ፡ ከሚንግስ ፡ ተከለሰ ፡*

ይህ ፡ በለንደን ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡ የሕግ ፡ ፍልስፍና ፡ መምህር ፡ የሆኑት ፡ የፕሮፌሰር ፡ ሎይድ ፡ መጽሐፍ ፡ እ ፡ ኤ ፡ አ፡፲፱፻፶፱ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ለመጀመሪያ ፡ ጊዜ ፡ ለወጣው ፡ መጽሐፍ ፡ ሁለተኛ ፡ እትም ፡ ነው ። ይህ ፡ እትምና ፡ በመጀመሪያው ፡ እትም ፤ ጸሐፊው ፡ እንደገለጹት ፡ «የታቀዱት ፡ የመማሪያ ፡ መጽሐፍ ፡ እንዲሆኑ ፡ ሲሆን ፡ መጽሐፉም ፡ ከታላላቅ ፡ የሕግ ፡ አዋቂዎች ፡ ጽሑፎች ፡ የተመረጡ ፡ ፅንሰ-ሀሳቦችን ፡ የያዘ ፡ ከመሆኑም ፡ በላይ ፡ ለብዙዎቹ ፡ የመጽሐፉ ፡ ክፍሎች ፡ በቂ ፡ መግለጫዎች ፡ በመግቢያ ፡ ምዕራፎች ፡ መልክ ፡ ስለተጻፉና ፡ ጽሑፎቹ ፡ ሁሉ ፡ የተሟላ ፡ ማብራሪያ ፡ ስላላቸው፡ ተማሪውን ፡ ከነዚህ ፡ ፅንሰ-ሀሳቦች ፡ በይበልጥ ፡ ሊያስተዋውቀው ፡ ይችላል ።»

ከሕግ ፡ ፍልስፍና ፡ (ቃሉን ፡ እንግሊዛውያንና ፡ አሜሪካውያን ፡ በሚጠቀሙበት ፡ ዓይነት)፡ የተላመደ ፡ ማንኛውም ፡ አንባቢ ፡ ይህ ፡ መጽሐፍ ፡ በወጠነው ፡ ዓላማ ፡ ምን ፡ ያህል ፡ እንደተሳካለት ፡ ሳይገረም ፡ አይቀርም ። ምንም ፡ እንኳ ፡ ሁሉን ፡ አጠቃላይ ፡ እንዲሆኑ ፡ ባይታሰብም ፡ ተማሪው ፡ አሥር ፡ መሠረታውያን ፡ አርዕስተ-ትምህርቶችን ፡ ያገኛል ። ለጥናት ፡ የተመረጡት ፡ ክፍሎች ፡ በጣም ፡ አግባብ ፡ ያላቸው ፡ ሲሆኑ ፡ እነዚህም ፤ የሕግ ፡ ፍልስፍና ፡ ጠባይ ፡ የሕግ ፡ ትርጉም ፡ የተፈጥሮ ፡ ሕግ ፤ ፍጹም ፡ ንጹሕ ፡ የሆነ ፡ የሕግ ፡ ፅንሰ-ሀሳብ ፡ (Pure theory of law) ፤ የበላይነትና ፡ ኢምፔራቲቨ ፡ ቲዮሪ ፡ አፍ ፡ አናሊቲካል ፡ ፖስቲቪዝም ፤ የሕግ ፡ ምንጭ ፡ የኅብረተ ፡ ሰቡ ፡ አኗኗር ፡ ነው ፡ የሚለው ፡ ክፍል ፡ (Sociological School) የአሜሪካን ፡ ሪያሊዝም ፤ የስካንዴኔቪያን ፡ ሪያሊስቶች ፤ ሕግ ፡ ከልማድና ፡ ከታሪክ ፡ የሚመነጭ ፡ ነው ፡ የሚለው ፡ ክፍልና ፡ (custom and the historical school) የሕግ ፡ ሥነ ፡ ሥርዐት ፡ ናቸው ። የተመረጡት ፡ ደራሲያን ፡ ከታላላቆች ፡ ግሪኮች ፡ ጀምሮ ፡ እስካሁኖቹ ፡ ሊቃውንት ፡ ድረስ ፡ እንደትልቅነታቸውና ፡ የአገላለጽ ፡ ችሎታቸው ፡ ነው ፤ የፍልስፍና ፡ ሀሳቦችን ፡ ለማብራራት ፡ ያህል ፡ ፍርዶች ፡ መጠቀሳቸው ፡ አስፈላጊ ፡ ከመሆኑም ፡ በላይ ፡ ከሚያስፈልገው ፡ በላይ ፡ አለመጠቀሳቸው ፡ የሚያስደስት ፡ ነው ፤ (በሕግ ፡ ፍልስፍና ፡ መጻሕፍት ፡ ውስጥ ፡ ፍርዶችን ፡ ማብዛት ፡ ዋናዎቹ ፡ የፅንሰ-ሀሳብ ፡ ጭብጦች ፡ ለማብራሪያ ፡ በሚቀርቡ ፡ ፍርዶች ፡ እንዲዋጡ ፡ የማድረግ ፡ ጉዳት ፡ ያመጣል) ። ፕሮፌሰር ፡ ሎይድ ፡ ፈላስፋ ፡ እንደመሆናቸው ፡ መጠን ፡ የግል ፡ አስተያየታቸውን ፡ ያሰፈሩባቸው ፡ መግለጫዎች ፡ በጣም ፡ ጠቃሚ ፡ ከመሆናቸውም ፡ በላይ ፡ በቦታቸው ፡ የገቡ ፡ ለመሆናቸው ፡ አያጠራጥርም ።

ባጭሩ ፡ መጽሐፉ ፡ የሚደነቅ ፡ ነው ፤ በተለይም ፡ በሕግ ፡ ፍልስፍና ፡ ትምህርት፡ መምህሩ ፡ በአንድ ፡ መማሪያ ፡ መጽሐፍ ፡ ብቻ ፡ ለመጠቀም ፡ ከፈለገ ፡ በዚህ ፡ መጽሐፍ ፡ መገልገሉ ፡ በጣም ፡ ይረዳል ።

* ቀደም ፡ ብለው ፡ በቀዳማዊ ፡ ኃይለ ፡ ሥላሴ ፡ ዩኒቨርስቲ ፡ በሕግ ፡ ፋክልቲ ፡ አባል ፡ ነበሩ ።

ለዚህ ፡ መጽሐፍ ፡ በተመረጡት ፡ ጽሑፎችና ፡ ጸሐፊዎች ፡ አቃቂር ፡ ማውጣት ፡ አይቻልም ። የደራሲው ፡ ችሎታ ፡ ከፍተኛ ፡ ከመሆኑም ፡ በላይ ፡ ያደረጉት ፡ ምርጫ ፡ ለግላዊ ፡ የአእምሮ ፡ ግምታቸው ፡ የተተወ ፡ ነው ። ለጥናት ፡ አስፈላጊ ፡ ሆኖ ፡ ከተገኘ፡ ማንኛውም ፡ ያልተጠቀሰ ፡ ነገር ፡ መተኪያ ፡ ሊደረግለት ፡ ይቻላል ። በእርግጥም ፡ ፕሮፌሰር ፡ ሎይድ ፡ እንደገለጹት ፡ በመጀመሪያው ፡ እትም ፡ ላይ ፡ አንዳንድ ፡ ነገሮች፡ ሆን ፡ ብለው ፡ ሳይጠቅሱ ፡ ያለፏቸው ፡ ስላሉ ፡ እነዚህን ፡ አርዕስተ-ትምህርቶች ፡ ለመከታተል ፡ ለሚፈልግ ፡ ሁሉ ፡ የሚነበቡ ፡ መጻሕፍት ፡ ዝርዝር ፡ ሰጥተዋል ።

ምንም ፡ እንኳን ፡ የሶሻሊስትን ፡ የሕግ ፡ ፅንስ-ሀሳብ ፡ ከሁለተኛው ፡ እትም ፡ ውስጥ ፡ ፕሮፌሰር ፡ ሎይድ ፡ ያስቀሩበት ፡ ምክንያት ፡ አጥጋቢ ፡ ቢሆንም ፡ ተቺው ፡ ይህ ፡ ነገር ፡ ቢብራራ ፡ ይወድ ፡ ነበር ። ወደ ፡ ኮምፓራቲቭ ፡ ሕግና ፡ የሶቪየት ፡ ቅንጅት ፡ ገለጻ ፡ ስንገባ ፡ (ይህ ፡ ችግር ፡ የአሜሪካን ፡ ሪያሊዝምንና ፡ የስካንዴኔቭያን ፡ አስተሳሰብ ፡ ደጋፊዎችን ፡ ስናጠና ፡ መምጣቱ ፡ አይቀርም) ፡ የማርክስንና ፡ የኤንግልስን ፡ አስተሳሰብ ፤ ይኸውም ፡ ሕግን ፡ ከነጭራሹ ፡ ስለ ማጥፋት ፡ አስተያየት ፡ ቢሰጥበት ፡ ኖሮ ፡ መጽሐፉ ፡ በይበልጥ ፡ የተሟላ ፡ ይሆን ፡ ነበር ። ኬልስንን ፡ በመጥቀስና ፡ የቅጣትን ፡ አስፈላጊነት ፡ በመግለጽ ፡ የ፲፱ኛው ፡ ክፍለ ፡ ዘመን ፡ ፈላስፋዎች ፡ ስለ ፡ ኅብረተ-ሰብ ፡ አቋም ፡ ለውጥ ፡ ያቀረቧቸውን ፡ ችግሮች ፡ በሚገባ ፡ መቋቋም ፡ አይቻልም ። ተቺው ፡ አፍሪቃ ፡ ውስጥ ፡ ባስተማሪነት፡ ባገኘው ፡ ዕውቀት ፡ በሕግ ፡ የሶሻሊዝምን ፡ አከራካሪ ፡ ጉዳዮች ፡ በደንብ ፡ መግለጽ ፡ እንደሚያስፈልግና ፡ ዝቅ ፡ ተደርገው ፡ መታየትም ፡ የሌለባቸው ፡ መሆኑን ፡ ለመረዳት ችሏል ።

የሕግ ፡ የበላይነት ፡ አስተሳሰብ ፡ ከመቼውም፡ይልቅ ፡ በጣም ፡ አጠራጣሪ ፡ (አስጊ) ፡ ሁኔታ ፡ ላይ ፡ ስላለ ፡ የሕግ ፡ ፍልስፍና ፡ በአሁኑ ፡ ጊዜ ፡ ከፍተኛ ፡ ግምት ፡ የሚሰጠው ፡ ነው ። ፕሮፌሰር ፡ ሎይድ ፡ በተፈጥሮ ፡ ሕግና ፡ መንግሥት ፡ በሚደነግገው ፡ ሕግ ፡ መካከል ፡ ያለውን ፡ ግጭት ፡ በአንክሮ ፡ በመመልከት ፡ አንዱ ፡ የአስተሳሰብ ፡ ክፍል ፡ ከሌላው ፡ ምን ፡ ያህል ፡ ጥቅም ፡ ለማግኘት ፡ እንደሚችል ፡ ለመረዳት ፡ በሚያስችል ፡ ጽሑፍ ፡ አቅርበውልናል ። በእርግጥም ፡ የዊትግንስቴን ፡ መግቢያ ፡ የግጭቱን ፡ መሠረት ፡ የቋንቋ ፡ ችግሮች ፡ ለመረዳት ፡ በጣም ፡ ይጠቅመናል ። ልዩ ፡ ልዩ ፡ የሕግ ፡ ፍልስፍናዎችን ፡ መጋጨት ፡ በአንክሮ ፡ የመመልከት ፡ ጉዳይ ፡ ሕግን ፡ አውቆ ፡ መቀበልን ፡ ስለሚጠይቅ ፡ ሕግን ፡ ለመቃወም ፡ ምክንያት ፡ አይገኝም ። ማርክስ ፡ ጸረ-ሕግ ፡ ስለሆነ ፡ ተለይቶ ፡ መጠናት ፡ አለበት ፡ ማለት ፡ ኒቼ ፡ “ጸረ-ክርስቶስ ፡” ስለነበር ፡ ከሃይማኖት ፡ ፍልስፍና ፡ ውጭ ፡ መጠናት ፡ አለበት ፡ እንደማለት ፡ ያህል ፡ ነው ።

የማርክስ ፡ የንቅናቄ ፡ አስተሳሰብ ፡ ደጋፊ ፡ የሆኑት ፡ የማርኩስ ፡ ጽሑፎች ፡ በዛሬ ፡ ጊዜ ፡ በተማሪዎች ፡ ዘንድ ፡ በጣም ፡ ተደናቂነት ፡ ስላላቸውና ፡ የንቅናቄም ፡ (ሪቮልዩሽን) ፡ አስፈላጊነት ፡ እየጠነከረ ፡ ስለሄደ ፡ በሕግ ፡ ፍልስፍና ፡ ውስጥ ፡ የጸረ-ሕግ ፡ ፅንስ-ሀሳቦች ፡ በደንብ ፡ መጠናት ፡ ያስፈልጋቸዋል ። ያሁኑ ፡ ይዞታ ፡ ከቀጠለ ፡ ግን ፡ በሃይማኖት ፡ በኩል ፡ “እግዚአብሔር ፡ ሞቷል ፡” የሚለው ፡ ዋና ፡ አሳሳቢ ፡ ጉዳይ ፡ እንደሆነ ፡ ሁሉ ፡ በሕግ ፡ ፍልስፍናም ፡ “ሕግ ፡ ሞቷል ፡” የሚለው ፡ ዋናው ፡ አሳሳቢ ፡ ጉዳይ ፡ ሊሆን ፡ ይችላል ።

ይህ ፡ ለምን ፡ ሆነ ? ለዚህ ፡ ጉልህ ፡ ምክንያት ፡ በመንግሥት ፡ የተደነገገው ፡ ሕግ ፡ ጥናት ፡ የፍትሕን ፡ ጉዳይ ፡ ገሸሽ ፡ ስላደረገው ፡ ነው ። በተለይም ፡ አከፋፋይ ፡ ፍትሕን ፡ ወይንም ፡ በኅብረተ-ሰብ ፡ ውስጥ ፡ ጥቅምንና ፡ ግዴታን ፡ ባልተዛባ ፡ ተመጣጣኝነት፡ ለማዳረስ ፡ የሚጠቅመው ፡ መምሪያ ፡ በቀላሉ ፡ ከተፈጥሮ ፡ ሕግ ፡ ጋር ፡ ሊማታ ፡ ይችላል ፤ ግን ፡ ሁለቱ ፡ አንድ ፡ አይደሉም ። ዋናው ፡ ጉዳይ ፡ ኃይል ፡ አንዳንድ ፡ ግቦችን ፡

ማስፈጸሚያ ፡ ዘዴ ፡ መሆኑን ፡ አያሌ ፡ ሰዎች ፡ ከመቅጽበት ፡ መረዳታቸው ፡ ነው ።
የተፈጥሮ ፡ ሕግ ፡ የትኞቹ ፡ ቀዋሚ ፡ ሀሳቦች ፡ ትክክለኛ ፡ ወይም ፡ ውሸት ፡ መሆናቸ
ውን ፡ ለመወሰን ፡ በምክንያታዊ ፡ አስተሳሰብ ፡ ሲጠቀም ፡ ምንም ፡ እንኳን ፡ በመጨ
ረሻ ፡ በስሜት ፡ መመራትን ፡ ለማስወገድ ፡ ባይቻልም ፡ (ፈላስፋው ፡ ሕዩም ፡ ፍትሕ ፡
ስሜት ፡ መሆኑን ፡ ያስተምረናል) ፡ ጊዜያዊውን ፡ የኅብረተ ፡ሰብ ፡ አቋም ፡ የሚያረጋ
ግጥ ፡ የአእምሮ ፡ ምርምር ፡ ወይም ፡ ስሜታዊ ፡ ዘዴ ፡ ስለሌለ ፡ ኃይል ፡ ማረጋገጫ ፡
ዘዴ ፡ ይሆናል ። ከርከጋርድ ፡ ለእምነት ፡ ሲባል ፡ የመሞትን ፡ ፈቃደኝነት ፡ ለዚያ ፡
እምነት ፡ ትክክለኛነት ፡ ማስረጃ ፡ አድርጎ ፡ ይቀበለዋል ። ደግሞም ፡ ሕይወትን ፡
የማሳለፍ ፡ በጐ ፡ ፈቃድ ፡ ጽኑ ፡ ተጋዳዮችን ፡ ይፈጥራል ። ባጭሩ ፡ ማርክስ ፡ ከርከጋ
ርድና ፡ ማርኩስ ፡ ባንድነት ፡ ለሕግ ፡ የበላይነት ፡ ብርቱ ፡ ተቃዋሚዎች ፡ ሆነዋል ።
ምናልባት ፡ ፕሮፌሰር ፡ ሎይድ ፡ ከፍተኛ ፡ ዕውቀታቸውን ፡ እነዚህ ፡ ጸረ-ሕግ ፡ ደራ
ሲያን ፡ የኃይል ፡ ተጋድሎ ፡ የዘወትር ፡ ተግባር ፡ በሆነበትና ፡ ሕግ ፡ በጠቅላላው ፡ ለኅ
ብረተ-ሰብ ፡ የመሻሻል ፡ እርምጃ ፡ እንቅፋት ፡ ሆኖ ፡ በሚታይበት ፡ ዓለም ፡ የፈጠሯ
ቸውን ፡ ችግሮች ፡ ለመተንተን ፡ እንደሚጠቀሙበት ፡ ተስፋ ፡ ይደረጋል ። አውስቲን ፡
ለሕግ ፡ መታዘዝ ፡ ልማድ ፡ ነው ፡ በማለት ፡ የሚያቀርበው ፡ ሀሳብ ፡ እውነት ፡ ከሆነ ፡
ይህንን ፡ ልማድ ፡ በመተው ፡ ላይ ፡ ነን ፡ ለማለት ፡ ይቻላል ። የሕግ ፡ ልማድን ፡ ለማ
ስቀረት ፡ የሚረዱንን ፡ ሰዎች ፡ አስተሳሰብ ፡ ከመመርመር ፡ ይበልጥ ፡ ለሕግ ፡ ፍልስ
ፍና ፡ ሌላ ፡ ምን ፡ ዐቢይ ፡ ጉዳይ ፡ ሊኖር ፡ ይችላል ?

BOOK REVIEW

ENNIS LLOYD, INTRODUCTION TO JURISPRUDENCE

(Second Edition, Stevens, London 1965)

*Reviewed by R. M. Cummings**

This book by Professor Lloyd, who is Quain Professor of Jurisprudence in the University of London is a revised edition of the book that first apeared in 1959 Both this edition and its predecessor set out, as the author states, "to provide the student with a textbook enabling him to make the acquaintance of the theories and ideas of leading jurists on the basis of texts selected from their actual writings, together with a reasonably full commentary in the form of introductory chapters to the various sections of the book and full annotation of the texts."

Any reader familiar with the subject of Jurisprudence (as the word is used in the English or American sense) will be impressed by the degree of success of this book in achieving what it sets out to do. The student is exposed to ten basic topics, which are not intended to be all-inclusive. The areas selected for examination are marked by a high degree of relevance (the nature of jurisprudence, the meaning of law, natural law, sovereignty and the imperative theory and analytical positivism, the pure theory of law, the sociological school, American realism, the Scandinavian realists, custom and the historical school, and the judicial process) and the writers by their importance and lucidity, ranging from the great Greeks to contemporary theorists. The inclusion of actual cases to illustrate philosophical points is most welcomed and happily not overdone (there is a danger in the use of cases in Jurisprudence books that the basic theoretical problems may be overwhelmed by practical illustrations). The notes containing the author's point of view are extremely helpful, and are the least out of place, considering the importance of Professor Llyod as a Jurisprudential thinker in his own right. In short, the book can be highly recommended, particularly for use in a course on Jurisprudence where the teacher prefers to use a single book on the subject.

There can be no arguing with the selection of subjects and writers in such a book since the author, whose scope is really quite enormous, has exercised a degree of judgment which is clearly within his discretion. Any omissions for the purpose of a course of study can be readily supplemented. Indeed, Professor Lloyd points out some intentional omissions from the first edition, and suggests reading matter on these topics should one wish to pursue them.

This reviewer's personal predilection causes him to wish that Professor Lloyd might have chosen to examine certain aspects of socialist theories of law even though his explanation for eliminating this subject from the second edition is quite sound. Without having gone into a discussion of comparative law and the Soviet system, (one must wonder if this problem does not exist anyway in the examination of

* Formerly member of the Faculty of Law, Haile Sellassie I University.

American realism and Scandinavian school) the views of Marx and Engels on the ultimate abolition of law would have made the book more complete. The simple invocation of Kelsen and the need for sanctions is not really enough to deal effectively with the problems raised by the Nineteenth Century philosophers of social revolution. This reviewer's experiences as a teacher in Africa forces him to conclude that the issues of socialism in law must be met head on and should not be underestimated.

The value of Jurisprudence at this time in history is extremely great, simply because the idea of the rule of law has never been so under fire. Professor Lloyd has emphasised the conflict between natural and positive law (i.e., the search for ultimate values and the notion of relative principles enforced by the State) and he has created a work from which one sees how each school can benefit from the other. Indeed, the introduction of Wittgenstein is particularly helpful in understanding the linguistic difficulties at the heart of the conflict. This emphasis on the conflict between schools of Jurisprudence, however, requires the acceptance of law and leaves little room for the arguments against law. To suggest that Marx is the anti-lawyer personified and therefore must be the subject of separate study is the same as saying that Nietzsche, the "anti-Christ", should be excluded from the study of the philosophy of religion.

The importance of the works of the revolutionary Marxist, Marcuse, amongst today's students and the emphasis on revolution necessitates an examination of anti-law theories in Jurisprudence. If present practice continues, just as "God is dead" has become the basic issue of theology, "law is dead" will become the basic issue of Jurisprudence.

Why is this the case? The most obvious reason is that the study of positive law has often neglected the notion of justice, particularly in the distributive sense, i.e., the application of a principle of proportion in the allocation of benefits and burdens in society, which can be easily confused with natural law, but is not the same thing. What is involved is the sudden realization by numerous people that violence is a means of accomplishing certain ends. Whereas natural law relies on reason in determining which values are true and false, even if ultimate emotional reactions are involved (Hume teaches us that justice is a sense), it is much easier to say that when an intellectual or even emotional method of proving the validity of social positions is impossible violence becomes the method of proof. Kierkegaard accepts the willingness to die for a belief as proof of its truth, and the willingness to die creates formidable fighters. In short, Marx, Kierkegaard and Marcuse together create a formidable opposition to the rule of law. One would hope that Professor Lloyd might choose to employ his genius and scholarship in analyzing the problems that these anti-law writers have created in a world where violence has become all too common and where law is all too often regarded as an obstacle to social progress. If Austin is right, and obedience to law is a habit, we could be in the process of getting over the habit. What more important concern for Jurisprudence could there be than the examination of the works of those who would help us overcome the law habit?

ማውጫ ፡፡
INDEX

የኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ መጽሔት ፡
JOURNAL OF ETHIOPIAN LAW

ቮልዩም ፡ ፯ ፡፡
VOLUME VII

የምርምር ፡ ጽርሰቶች ፡ ማውጫ ፡፡
TABLE OF ARTICLES BY AUTHORS

በአርእስት ፡ ማውጫ ፡፡
SUBJECT INDEX

የተጠቀሱትን ፡ የሕግ ፡ ቁጥሮች ፡ የሚያሳይ ፡ ዝርዝር ፡፡
TABLE OF LAWS CITED

የምርምር ፡ ድርሰቶች ፡ ማውጫ ።

(በደራሲያን)

ደራሲው ፡	ድርሰቱ ፡	ገጽ
አበራ ፡ ጀምበሬ ፤	በኢትዮጵያ ፡ ውል ፡ የመዋዋል ፡ ሥልጣንና ፡ የውል ፡ የበላይ ፡ ሕግነት ፤	371
ከሚንግስ ፤ አር ፡ ኤም ፤	የመጽሐፍ ፡ ክለሣ ፤	459
ፊሸር ፤ ዜድ ፡ እስታንሊ ፤	በኢትዮጵያ ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ በወጣት ፡ ጥፋተኞች ፡ ላይ ፤	37
ሞርሀውዝ ፤ ጂ ፡ ሊን ፤	የኢትዮጵያ ፡ የአሠሪና ፡ የሠራተኞች ፡ ጉዳይ ፤ ዝንባሌ ፡ አፈጻጸምና ፡ ሕጉ ፤	175
ስትራውስ ፡ ፒተር ፤ እና ቶፒንግ ፤ ማይክል ፤	የፍርድ ፡ ሐረግ ፤	435
ቶምሰን ፤ ክሊፍ ፡ ኤፍ ፤	የዲኑ ፡ ሰባተኛ ፡ ዓመታዊ ፡ መግለጫ ፤	289

TABLE OF ARTICLES BY AUTHORS

		Page
Aberra Jembere	Treaty-Making Power and Supremacy of Treaty in Ethiopia	409
Cummings, R.M., -	Book Review	463
Fisher, Z. Stanley,	Criminal Procedure for Juvenile Offenders in Ethiopia	115
Morehous, G. Lynn,	Ethiopian Labour Relations: Attitudes, Practices and Law	241
Strauss, Peter L., and Topping, Michael R.,	Decision Trees	447
Thompson, Cliff F.,	Seventh Annual Report of the Dean ..	307

በአርእስት ፡ ማውጫ ።

ገጽ ፡

የአስተዳደር ፡ ሕግ ።

የአሠሪና ፡ ሠራተኛ ፡ ጉዳይ ፡ ቦርድ ፡ ሥልጣን ፤ 226

ሽምግልና ።

በሽማግሌዎች ፡ ስለተደረገ ፡ የውርስ ፡ ድልድል ፤
ማሚቴ ፡ በዳኔ ፡ ይግባኝ ፡ ባይ ፤ ሙሉጌታ ፡ ቁርጤና ፡ ደበል ፡ ጀልዱ ፡
መልስ ፡ ሰጭ ። 9

የአሠሪና ፡ ሠራተኛ ፡ ክርክሮችን ፡ ስለመወሰን ፤ 222
የቤተሰብ ፡ ሽማግሌዎች ፡ በሰጡት ፡ ውሣኔ ፡ ላይ ፡ ለፍርድ ፡ ቤት ፡ ይግባኝ ፡
ስለማለት ፤
ሲልቭያ ፡ ዤሺ ፡ ይግባኝ ፡ ባይ ፤ ሬናቶ ፡ ዤሺ ፡ መልስ ፡ ሰጭ ።........... 345

የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ።

ተጨማሪ ፡ ማስረጃን ፡ በይግባኝ ፡ ሰሚ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ስለማቅረብ ፤
ሐቢብ ፡ ከቢር ፡ በይግባኝ ፡ ከሣሽ ፤ ዳንኤል ፡ ኢጐ ፡ በይግባኝ ፡ ተከሳሽ ። 321
ውሎችን ፡ ቀሪ ፡ ለማድረግ ፡ ስለሚሰጠው ፡ ማስጠንቀቂያ ፤ 197

ክስን ፡ ስለመተው ፤ ለዳኝነት ፡ የተከፈለ ፡ ገንዘብ ፡ ስለመመለስ ፤
ጥሩነሽ ፡ ይግለጡ ፡ በይግባኝ ፡ ከሳሽ ፤ ኪዳኔ ፡ ደገፉ ፡ በይግባኝ ፡ ተከሳሽ። 358

የንግድ ፡ ሕግ ።

የግል ፡ ማኅበርን ፡ ስለማፍረስ ፤
ሐቢብ ፡ ከቢር ፡ በይግባኝ ፡ ከሣሽ ፤ ዳንኤል ፡ ኢጐ ፡ በይግባኝ ፡ ተከሳሽ ። 321

ብርቱ ፡ ጠብና ፡ አለመግባባት ፡ ለማኅበር ፡ መፍረስ ፡ በቂ ፡ ምክንያት ፡ ስለመሆኑ፤
ሐቢብ ፡ ከቢር ፡ በይግባኝ ፡ ከሣሽ ፤ ዳንኤል ፡ ኢጐ ፡ በይግባኝ ፡ ተከሳሽ ።

የተሰፋ ፡ ሰነድ ፡ ስለማስተላለፍ ፤
ሰብስቤ ፡ ኡስማን ፡ ይግባኝ ፡ ባይ ፤ አክበሪሊ ፡ ካምሩዲንና ፡ ኩባንያው ፡
መልስ ፡ ሰጭ ። 363

ተገቢ ፡ ያልሆነ ፡ የንግድ ፡ ውድድር ፡ የንግድ ፡ ምልክት ፡ ስለማሳከር ፤
ታንከር ፡ ጋርበን ፡ ኩባንያ ፡ ኃላፊነቱ ፡ የተወሰነ ፡ ከሣሽ ፤ ሞላ ፡ ማሩ ፡
ተከሳሽ ። 336

የሕገ ፡ መንግሥት ፡ ሕግ ።

ስለግብር ፡ ሕጋዊነት ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ ያላቸው ፡ ሥልጣን ፤
አዲስ ፡ አበባ ፡ ማዘጋጃ ፡ ቤት ፡ ይግባኝ ፡ ባይ ፤ አንበሣ ፡ ፋርማሲ ፡ ሊሚ
ትድ ፡ መልስ ፡ ሰጭ ። 3

በኢትዮጵያ ፡ ውል ፡ የመዋዋል ፡ ሥልጣንና ፡ የውል ፡ የበላይ ፡ ሕግነት ፤ 371

<u>የውል ፡ ግዴታዎች ።</u>

ተገቢ ፡ ላልሆነ ፡ ምክንያት ፡ ከሥራ ፡ መሰናበት ፡ የሚሰጥ ፡ ካሣ ፤ 189
ውልን ፡ ለማቆም ፡ የሚያስፈልጉ ፡ ሁኔታዎች ፤ 389
በአሠሪና ፡ ሠራተኛ ፡ መሀከል ፡ ስለሚኖሩት ፡ ግዴታዎች ፤ 186
ከማኅበሩ ፡ መመሥረቻ ፡ ጽሑፍና ፡ የመተዳደሪያ ፡ ደንብ ፡ ከመዘጋጀቱ ፡ በፊት ፡ ስለነበሩት ፡ ስምምነቶች ፡ ውጤት ፤
ሐቢብ ፡ ከቢር ፡ በይግባኝ ፡ ከሣሽ ፤ ዳንኤል ፡ ኢጐ ፡ በይግባኝ ፡ ተከሳሽ ። 321
ወደ ፡ ሥራ ፡ ስለመመለስ ፤
ጌታቸው ፡ ብርሃኔ ፡ ከሳሽ ፤ የኢትዮጵያ ፡ ንግድ ፡ ባንክ ፡ ተከሳሽ ። 18
የጠለፋ ፡ ዋስትና ፤ የዋስትና ፡ ማስረጃ ፤ 353

<u>የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ።</u>

የወንጀል ፡ ክስን ፡ ወደ ፡ ሌላ ፡ ሥፍራ ፡ ስለማዛወር ፤ 329
በኢትዮጵያ ፡ የወጣት ፡ ጥፋተኞች ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፤ 37
ጥፋትን ፡ ስለማመን ፤
በቀለ ፡ ጀርሶና ፡ አራርሶ ፡ ገመቹ ፡ ይግባኝ ፡ ባይ ፤ ዓቃቤ ፡ ሕግ ፡ መልስ ፡ ሰጭ። 27
የበፊት ፡ ጥፋተኛነትን ፡ ሬኮርድ ፡ ለፍርድ ፡ ቤት ፡ ስለማቅረብ ፤
በቀለ ፡ ጀርሶና ፡ አራርሶ ፡ ገመቹ ፡ ይግባኝ ፡ ባይ ፤ ዓቃቤ ፡ ሕግ ፡ መልስ ፡ ሰጭ፤ 27
ስለይግባኝ ፡ ባይ ፡ መብቶች ።
በቀለ ፡ ጀርሶና ፡ አራርሶ ፡ ገመቹ ፡ ይግባኝ ፡ ባይ ፤ ዓቃቤ ፡ ሕግ ፡ መልስ ፡ ሰጭ ። 27

<u>ከውል ፡ ውጭ ፡ ስለሚደርስ ፡ ኃላፊነት ።</u>

ሠራተኛ ፡ ላይ ፡ በሚደርስበት ፡ ጉዳት ፡ አሠሪ ፡ ያለበት ፡ ኃላፊነት ፤ 213

<u>የቤተሰብ ፡ ሕግ ።</u>

ተወላጅነት ፤ ሃይማኖትና ፡ የፍቺ ፡ ምክንያቶች ፤
ሲልቭያ ፡ ዢቪ ፡ ይግባኝ ፡ ባይ ፤ ሬኖታ ፡ ዢቪ ፡ መልስ ፡ ሰጭ ። 344

<u>ስለተግባረ ፡ ሥራ ፡ ሕግ ።</u>

የኢትዮጵያ ፡ የአሠሪና ፡ ሠራተኛ ፡ ጉዳይ ፡ ዝንባሌ ፤ አፈጻጸምና ፡ ሕጉ ። 175

<u>የሕግ ፡ ታሪክ ።</u>

በኢትዮጵያ ፡ የአሠሪና ፡ ሠራተኛ ፡ ሕግ ፡ ዕድገት ፤ 175

<u>የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ።</u>

ስለአባሪነት ፤
በቀለ ፡ ጀርሶና ፡ አራርሶ ፡ ገመቹ ፡ ይግባኝ ፡ ባይ ፤ ዓቃቤ ፡ ሕግ ፡ መልስ ፡ ሰጭ ። 27
ስለፍርድ ፡ ሐረግ ፤ 435
ክስ ፡ በሃሰት ፡ ስለማቅረብ ።
ጌታቸው ፡ ብርሃኔ ፡ ከሳሽ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ንግድ ፡ ባንክ ፡ ተከሳሽ ። 18
ለወጣት ፡ ጥፋተኞች ፡ ልዩ ፡ ደንቦች ፤ 40

ውርስ ።

ያለኑዛዜ ፡ የተደረገ ፡ የውርስ ፡ መብት ፤
ማሚቴ ፡ በዳኔ ፡ ይግባኝ ፡ ባይ ፤ ሙሉጌታ ፡ ቁርጤና ፡ ደበል ፡ ጀልዱ፣ 9
መልስ ፡ ሰጭ ።

ግብር ።

በመጋዘን ፡ ላይ ፡ ስለሚከፈል ፡ የንግድ ፡ ፈቃድ ፡ ግብር ፤
አዲስ ፡ አበባ ፡ ማዘጋጃ ፡ ቤት ፡ ይግባኝ ፡ ባይ ፤ አንበሣ ፡ ፋርማሲ ፡ ሊሚትድ ፡ 3
መልስ ፡ ሰጭ ።

SUBJECT INDEX

ADMINISTRATIVE LAW

Jurisdiction of the Labour Relations Board 277

ARBITRATION

Arrangements of intestate succession by arbitrators
Mamite Bedane v. Mulugeta Kurte and Debel Jeldu 14

Conflict Solving machinery 274

Right of appeal to court from family arbitrators' award
Sylvia Zevi v. Renato Zevi 349

CIVIL PROCEDURE

Additional evidence on appeal
Habib Kebir v. Daniel Egu 325

Notice for termination of contracts 257

Withdrawal from suit Refund of court fees
Tirunesh Yigletu v. Kidane Degefa 361

COMMERCIAL LAW

Dissolution of private limited company
Habib Kebir v. Daniel Egu 325

Serious disagreement as a good cause for dissolution
Habib Kebir v. Daniel Egu 325

Transfer of promissory notes
Subsibe Osman v. Akberile Camorudane & Co. 367

Unfair Competition deliberate copying of trade marks
Distiller's Co. Ltd. v. Mola Maru 340

CONSTITUTIONAL LAW

Powers of courts regarding complaints relating to the legality of fees
Municipality of Addis Ababa v. Lion Pharmacy Co. Ltd. 6

Treaty-making power and the supremacy of treaty in Ethiopia 409

CONTRACTUAL OBLIGATIONS

Compensation for wrongful dismissal 252

Conditions for terminating contracts 251

Obligations of employer to employee and vice versa 249

Obligations preceding the memorandum and articles of association
Habib Kebir v. Daniel Egu 325

Reinstatement to work
Getachew Berhane v. Commercial Bank of Ethiopia S.C. .. 23

Suretyship - proof of guarantee 356

CRIMINAL PROCEDURE

Change of venue 333

Criminal procedure for juvenile offenders in Ethiopia 115

Confession of guilt

Bekele Jarso and Ararso Gemechu v. Public Prosecutor 32

Consideration of previous criminal records

Bekele Jarso and Ararso Gemechu v. Public Prosecutor ... 32

Rights of an appellant

Bekele Jarso and Ararso Gemechu v. Public Prosecutor .. 32

EXTRA-CONTRACTUAL OBLIGATIONS

Employer's liability to employee for harm caused 267

FAMILY LAW

Nationality and religion as causes for divorce

Sylvia Zevi v. Renato Zevi 349

LABOUR LAW

Ethiopian labour relations: attitudes, practices and law 241

LEGAL HISTORY

Historical development of Ethiopian labour law 241

PENAL LAW

Accomplice

Bekele Jarso and Ararso Gemechu v. Public Prosecutor 32

Decision Trees 447

False Accusation

Getachew Berhane v. Commercial Bank of Ethiopia 23

Special provisions for young offenders 117

SUCCESSIONS

Rights in intestate succession

Mamite Bedane v. Mulugeta Kurte and Debel Jeldu 14

TAXATION

Licence fee on store rooms

Municipality of Addis Abeba v. Lion Pharmacy Co. Ltd. .. 6

የተጠቀሱትን ፡ የሕግ ፡ ቍጥሮች ፡ የሚያሳይ ፡ ዝርዝር ።

የኢትዮጵያ ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ ፲፱፻፵፰ ፡ ዓ. ም.

ቁጥር	ገጽ	ቁጥር	ገጽ
1	377,404	62(ለ)	396
30	372-77,379,383,387, 394,396,397, 400,403,404	65	396,397
37-38	38	88-90	378
43	3,4	122	371-72,378-79,384-92, 394-5,397,400-1,404-7
50	384	123-4	390
51	60	125	388,390-91,404
52	78,80-82,83	126	390

የ፲፱፻፳፫ ፡ ዓ. ም. የኢትዮጵያ ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ።

ቁጥር	ገጽ
14	373,378,397,403

የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ፲፱፻፶፪ ፡ ዓ. ም.

ቁጥር	ገጽ	ቁጥር	ገጽ
667	344-45	2525	192
673	344,346,348	2539(1)	200
736	344,347	2549	211,213,214
842-856	9,11	2552	215
842	12	2558(1)	211-12
1240-1256	336-337	2559(1)	213
1678(ሀ)(ለ)	9,11	2564	205
1696	363-4	2570	18,20,21,189
1704	363-4	2571(2)	18,22
1725	353-4	2573	18,20,22,184-185, 189-91,194-6
1728(3)	9,12	2574	18,22,190
1731	321,323	2575	191,195
1808	9,11	2578	189,194,195,196
1810(1)	9,12	2579	191,195
1828	321-4	2580	191-2,195
1922	353-4	2582	191,195
2002	353-4	2583	189,192,194,195,196
2003	353-5	2597	185
2109(ሀ)	18,19	2598	199
2116(3)	18,19,21	3307-3346	9,11
2120	18,19,21	3312(1)(2)	10
2149	213		
2472(3)	353-4		

የንግድ ፡ ሕግ ፡ ፲፱፻፶፪ ፡ ዓ. ም.

ቁጥር	ገጽ	ቁጥር	ገጽ
30	336-7	55	336-7
40	336-7	134	336-7,338
47	336-7	144	336-7

ቁጥር	ገጽ	ቍጥር	ገጽ
158	336-7	517	323
159	336-7	518	323
204-5	336-7	520	321,323
218	321,322,323,324	524(1)	321
219-23	321,323	542	321-3,324
314	321	744	363,365
510	321,323	823	363,365
512	323	825(2)	363,365
516	323		

የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ፲፱፻፶፰ ፡ ዓ.ም.

ቁጥር	ገጽ	ቁጥር	ገጽ
231	358-59	348	12
232(1)(ለ)	358-60	463	13,22,339
327	321	464	22,339
345	321		

የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ፲፱፻፵፱ ፡ ዓ. ም.

ቁጥር	ገጽ	ቍጥር	ገጽ
23	73	438(ሀ)(ለ)	18,19,20
22-31	445	441	18,20
27	440,442,445	472	445
28	445	529	442
29	442,445	530(2)	442
52	55	531(2)	444
53(2)	444	532	442
55(1)	89	533	443
56	55	534	442
76	439	535	442
79	443	536	442
81	444	589	436,438,439,440
90	444	608-613	444
159	50	616(1)(2)	438,439
161	99	630	27,29
165	99	635	28
166	47,49,	641-2	334
167(2)	99	656	331
169	51,52	696	99,445
171	99	698	100
173	47,48,74,79	702(2)	99
179	50	703	99
184	443,445	706(2)	99
193(1)	28	708	99
269	445	763	445
281-295	392	790	442
383(ሀ)(መ)	329,331	802(ለ)	442

የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ፲፱፻፶፬ ፡ ዓ. ም.

ቁጥር	ገጽ
6	330
11	18,19,20,62
13	62
15	18,19,20
16(1)	62
27	64
28	68
31-33	64
39	72
40	71
42(ሀ)(መ)	72
46	18,19
49	61,72
80-(3)	172
99	331-332
100	329,330
101-104	329-31
107	330-32
108	108
109(3)	330-32
116	330-32
134	27,30,78
135	78
149	27,30,89,91
155(1)(ሀ)	96
171	54፣
171	58-64,66-68,71-72,74, 75,76,77,87,102
174	79,80,87
175	83
176	74,76-8,81-4,87
177	89
180	94
181	92
185	27,29,78,92
187	27,29
195(2)	27,28
216	94
217	93
218	94
219	94-5,158

አዋጆች

ቁጥር	ገጽ
1	392,394,406
2(ተ)ገ)	225
12(ሀ)(1)	225

ትእዛዞች

ቁጥር	ገጽ
1	373,406
5(3)	376
6	384,392
8	392,394,406
28(ሀ)	376
43(ረ)(ሰ)	403

የሕግ ፡ ማስታወቂያዎች ።

ቁጥር	ገጽ
5(1)(ለ)	18,19,20
11	358-9
21	358
35	3,5
51(1)	3,5
84	3,5
167	4-5

የተባበሩት ፡ መንግሥታት ፡ ድርጅት ፡ ቻርተር ።

ቁጥር	ገጽ
2	398
55	384
58	384
102	400
103	398-9

የአፍሪካ ፡ አንድነት ፡ ማኅበር ፡ ቻርተር ።

ቁጥር	ገጽ
24	400

የሐርቫርድ ፡ ምርምር ።

ቁጥር	ገጽ
22(ሐ)	393
23	402

TABLE OF LAWS CITED

The Revised Constitution of Ethiopia

Article	Page	Article	Page
1	413,432	62(b)	426
30	410-13,415,417-18, 420-21 425-26,429,431-32	65	426
37-8	116	88-90	414
43	7	122	409-10,414,418-23, 425,427,429-30,432-34
50	418	123-4	422
51	132	125	421-22,432
52	146-49	126	422

The 1931 Constitution

Article	Page
14	373,378,397,403,410, 414,427,431

Civil Code of 1960

Article	Page	Article	Page
736	349,350,352	2539(1)	259
842	14,16,17	2549	266-86
843-56	14,16	2552	269
1240-56	340	2558(1)	266-67
1678	14,16	2559(1)	267
1696	367-68	2564	262
1725(a)	356-57	2570	23-24,26,251
1728(3)	14,17	2571(2)	23,26
1731	325,327	2573	23-24,26,248,251-52, 255-56
1808	14		
1810(1)	14,17	2574	23,26,252
1828	325,327	2575	252-53,255
1922	356	2578	251,255
2002	356	2579	253,255
2003	356-57	2580	253
2109(a)	23	2582	253,255
2116(3)	22-25	2583	251,253,255-56
2120	23,24	2597	248
2472	356-57	2598	258
2522	256.263	3307-46	14,16
2525	253	3312(1)(2)	15

Commercial Code of 1961

Article	Page	Article	Page
30	340-1	134	340-2
40	340-1	144	340-1
47	340-1	158	340-1
55	340-1	159	340-1

Article	Page	Article	Page
204-5	340-1	520	325,327
218	325-6,328	524(1)	327
219-23	325,327	542	325-6,328
314	325,327	744	367-8
510	325,327	823	367,369
512	325,327	825(2)	367-8
516-8	325,327		

Civil Procedure Code of 1965

Article	Page	Article	Page
231	361-2	348	17
232(1)(b)	361-2	463	17,26
327	325	464	26
345	325		

Penal Code of 1957

Article	Page	Article	Page
23	141	383(a)(d)	333-4
26-31	456	438(1)(a)	24-5
27	451,453,456	441(b)	23,25
28	456	472	456
29	453,456	529	453
52	128	530(2)	453
53(2)	455	531(2)	455
55(1)	154	532	453
56	128	533	454
76	450-1	534-6	453
79	454	589	447-51
81	455	608-13	455
90	495	616(1)(2)	449-50
159	124	630	32,34
161	161	635(1)(b)	33
165	161	641(b)	333-4
166	122-3	642(b)	334
167(2)	161	656	333-4
169	125-6	696	161,456
171	161	698	16
173	122-3,142,143	669	162
174	146,147	702(1)(2)	161
179	124	703	161
184	456	706(2)	161
185	454,456	763	456
193(1)	33	780	161
269	456	790	453
281-95	423	802(b)	453

Criminal Procedure Code of 1965

Article	Page	Article	Page
3	127	11	23-5,133
6	333-4	13	133

Article	Page	Article	Page
15	23-5	134	32,34,145
16(1)	133	135	145
27	135	149	32,35,153,155
28	138	155(1)(a)	158
31	135	171	127
32-3	135	172	130-18,140,142-5, 152,163
39	141		
40	140	174	146-7,152
42	141	175	149
46	23-4	176	142,144-5,148-50,152
49	132	177	154
80(3)	141	180	157
99-104	333-5	181	156
105	334	185	33,145,156
107	333-5	186(2)	32
108	142	187	32-4
109	333-5	195(2)	32-3
116	333-5	216-8	157

Proclamations

Article	Page	Article	Page
1	423,425,433-4	12(a)(i)	276,423,425
2(j)(k)	276,433-4		

Order

Article	Page	Article	Page
1	423	28(c)	412
8	423,425,433-4	43(1)(2)	431

Legal Notice

Article	Page	Article	Page
5(1)(b)	24	51(1)	6
11	361-2	85	7
21	361	22(c)	424
35	7	23	430

U.N. Charter

Article	Page	Article	Page
2	427	102	428
55-6	418	103	427-8

OAU Charter

Article	Page
24	429